

NO LATVIJAS ĻKJS
VĒSTURES

ИЗ ИСТОРИИ ЛКСМ
ЛАТВИИ

1911

Latvijas PSR Augstākās un vidējās speciālās
izglītības ministrija
Ar Darba Sarkanā Karoga ordeni apbalvotā
Pēteru Stučkas Latvijas Valsts universitāte
PSKP vēstures katedra

Министерство высшего и среднего специального образования
Латвийской ССР
Латвийский ордена Трудового Красного Знамени
государственный университет имени Петра Стучки
Кафедра истории КПСС

NŌ LATVIJAS IKJS VĒSTURES

ИЗ ИСТОРИИ ЛКСМ ЛАТВИИ

Pēteru Stučkas LPU Redakcijas un izdevniecības daļa
Редакционно-издательский отдел ЛГУ им. Петра Стучки
Rīga 1972

Rīga 1972

44/1278

Ar Darba Sarkanā Karoga ordeni apbalvotās P. Stučkas Latvijas Valsts universitātes PSEK vēstures katedras aspirantu un pasniedzēju zinātnisko rakstu krājums "No LĶKS vēstures" hronologiski aptver mūsu republikas komjaunatnes vēstures galvenos periodus. Tas uzskatāms par pirmo nopietno mēģinājumu ceļā uz Latvijas LĶKS vēstures izveidošanu.

Rakstu krājums domāts partijas un komjaunatnes darbiniekiem un aktīvistiem, studentiem, propagandistiem un visiem tiem, kas interesējas par Latvijas LĶKS vēsturi.

Сборник научных статей аспирантов и преподавателей кафедры истории КПСС Латвийского ордена Трудового Красного Знамени государственного университета имени Петра Стучки "Из истории ЛКСМ Латвии" хронологически охватывает основные периоды истории комсомола нашей республики. Он является первым шагом на пути к созданию очерков истории ЛКСМ Латвии.

Сборник рассчитан на партийных и комсомольских работников и активистов, пропагандистов, студентов и всех тех, кто интересуется историей ЛКСМ Латвии.

Zinātniskais redaktors
vēst.zin.kand. Z. Ķimene

Научный редактор
канд.ист.наук З.Кимене

LATVIJAS KOMJAUNATNE 1919. GADA
OTRAJĀ PUSĒ

1919.gada 22.maijā, izmantojot skaitlisko pārsveru un labāko apbruņojumu, landesvēram un "dzelzs divīzijai" izdevās pārraut Kurzemes fronti un ieņemt Padomju Latvijas galvaspilsētu Rīgu. Vienlaicīgais baltgvardu uzbrukums Padomju Latvijas teritorijai Vidzemes frontē un Viļņas-Daugavpils virzienā pēc tam spieda Sarkanu Armiju, vairoties ielenkuma draudu, ar kaujām atstāt Vidzemi un ieņemt jaunas aizsardzības pozīcijas pa līniju Viļķa-Lubānas ezers-Vīrakļāni-Jersikas stacija-Ilūkste. Padomju vara turpināja pastāvēt Daugavpils, Rēzeknes, Ludzas un Viļānu neokupētos Latgales apriņķos.

Kontrrevolūcijas spēku iebrukums smagu triecienu deva LKP Darba jaunatnes savienībai, kura 1919.gada pirmajā pusē bija izaugusi par trīs tūkstošus biedru lielu organizāciju.¹ Rīgas un Vidzemes komjauniešu kaujas grupas ieplūda organizēto cīnītāju rindās un ar ieročiem rokās varonīgi līdz pēdējai asins lāsei aizstāvēja padomju varu.² No interventu un baltgvardu ieņemtajiem apgabaliem evakuējušos vecākos Darba jaunatnes savienības biedrus mobilizēja Sarkanajā Armijā, jaunākos nosūtīja uz Padomju Krievijas skolām mācīties.³ LKP Darba jaunatnes savienības līdzšinējo legālo organizāciju darbību paralizēja buržuāzijas esisaisnais terors. Latgales apriņķos komunistiskā jaunatne bija organizēta daudz vājāk. Tās pulciņi bija tikai trijās apriņķa pilsētās-Rēzeknē, Daugavpilī un Viļānos, kur pēc laikebiedru stmiņu aptuveniem datiem bija ko-

¹ LKP CK Partijas arhīvs 73.f., 1.apr., 3.l., 1.lapa.
² A.Kediķis-Groznijs. Rakstu izlase. R., LVI, 1956. 347-356.lpp.
³ LKP 1918. un 1919.gadā. Dokumenti un materiāli. R., LVI, 1958. 454.lpp.

pā sp 70 biedru.⁴ Taču tie, kā nesenās Vitebskas guberņas daļas iedzīvotāji bija organizatoriski saistījušies ar Krievijas komunistiskās jaunatnes savienības centru.⁵

Šajos apstākļos arī LKP Darba jaunatnes savienības Centrālā Komiteja bija savu darbību pārtraukusi. Četri tās locekļi bija palikuši iensidnieka ierēmtajos rajonos, pārējiem bija uzticēti atbildīgi Komunistiskās partijas un Padomju Latvijas valdības uzdevumi. Piemēram, Artūru Kadīki LKP CK bija nosūtījusi uz Seratovu par latviešu nacionālo lietu komisāru, Osvalds Dzenis kā bijušais Rīgas padomes Kara nodaļas vadītājs bija aizņemts Sarkanās Armijas daļu nostiprināšanas darbā, Kārlis Martinsons strādāja Petrogradā KK(b)P vietējās organizācijas Latviešu sekcijas Agitācijas un propagandas nodaļas laikraksta "Komunists" redakcijā, Anna Rācene veica pienākumus LKP CK sekretariātā. Tādējādi LKP Darba jaunatnes savienība kā vienota centrēlizēta organizācija praktiski nedarbojās.

Pēc Rīgas krišanas LKP DJS CK locekļi Jānis Vintēns un Jānis Krūze veica priekšdarbus, lai tūdaļ pēc Vidzemes okupācijas Darba jaunatnes savienība jo drīz varētu atjaunot savu darbību pagrīdes apstākļos. Jānis Krūze izraudzīja nākamos pagrīdes organizāciju vadītājus un konspiratīvos dzīvokļus. LKP Darba jaunatnes savienības atbildīgā pagrīdes organizatore pienākumus uzņēmās Jānis Vintēns.⁶

Notikumi LKP Centrālajai Komitejai prasīja sasprindzināt visus spēkus, lai organizētu pretsparu ienaidniekam, okupētajos apgabalos radītu pagrīdes kustības centrus, nostiprinātu vietējās partijas organizācijas. Tikko nostabilizējās fronte, LKP Centrālā Komiteja un Padomju Latvijas valdība 1919.gada 11.jūlijā pārcēlās no Veļikije Lukiem uz Rēzekni un energiski turpināja neokupētā Latgales novada saimnieciskās un politis-

⁴ Latvijas komjaunatnes cīņu sākums. 1917.-1919. Atmiņas. R., LVI, 1960. 226. un 235.lpp.

⁵ Turpat, 222.lpp.

⁶ Turpat, 194.-198.lpp.

kās dzīves pārkārtošanu uz socialistiskiem pamatiem. Augusta pirmajā pusē ar sekmēm pabeigusi partijas rindu kvalitatīvu un organizatorisku nostiprināšanu, LKP Centrālā Komiteja savas uzmanības degpunktā izvirzīja rūpes par sev uzticamas, kaujas spējīgas cīnītāju vienības - Darba jaunatnes savienības - darbības atjaunošanu un tālākmizvēšanu. Centrālās Komitejas pārstāvis D. Beika, runādams LKP Viļānu apriņķa organizācijas konferencē, kas notika 1919. gada 13. un 14. augustā, uzsvēra: "Jaunatnes organizēšanai jābūt nestliekamam darbam priekš visām partijas organizācijām".⁷

Arī LKP I Latgales konference, kas notika Rēzeknē no 20. līdz 22. augustam, savā lēmumā "Par organizācijas jautājumu", ierakstīja:

"Griezt sevišķu vērību uz strādnieku un zemnieku jaunatnes organizēšanu un audzināšanu caur jaunatnes sekciju dibināšanu pie klubiem, apvienojot tās Komunistiskās jaunatnes savienībā".⁸

Tā 1. septembrī Viļānu apriņķī Darba jaunatnes savienības pulciņi nodibinājās Stirnienes un Galēnu pagastos.⁹ 5. septembrī pēc dibināšanas sepulces darbu uzsāka Ludzas pilsētas Darba jaunatnes savienība.¹⁰ Krāslavas ciematā Deugavpils apriņķī komunistisks jaunatnes pulciņš sāka darboties 21. septembrī.¹¹

1919. gada 23. septembrī LKP CK biroja sēdē sprieda jautājumu par jaunatnes savienības organizācijām, kuras dibināties gan dibinājās, bet ne ar pietiekamu vērību un bez sava vadoša un koordinējoša centra. Darba jaunatnes savienības organizācijas politisko, kultūras un izglītības darbību atzina

⁷ LKP 1918. un 1919. gadā. Dokumenti un materiāli. R., LVI, 1958.

⁸ 391. lpp.

⁹ Latvijas Komunistiskās partijas kongresu, konferenču un CK plēnumu rezolūcijas un lēmumi. I. daļa, R., LVI, 1958. 223. lpp.

¹⁰ LKP CK Partijas arhīvs, 73. f., 1. apr., 7. lieta, 3. lapa.

¹¹ LKP CK Partijas arhīvs, 73. f., 1. apr., 9. lieta, 1. lapa.

¹¹ LKP CK Partijas arhīvs, 73. f., 1. apr., 4. lieta, 54. lapa.

Par vaju. Tāpat ļoti vāji tika novērtēta savienības organizāciju attīstība pagastos. Tāpēc LKP CK birojs nolēma izveidot Darba jaunatnes savienības Organizācijas biroju, kam uzdeva līdz savienības konferences sasaukšanai un Centrālās Komitejas ievēlēšanai vadīt LKP DJS darbību. Šajā pat biroja sēdē partijas Centrālā Komiteja apstiprināja pagaidu nolikumu un norādījumus par savienības organizēšanas kārtību¹², ko 1919.gada 30.septembrī un 2.oktobrī publicēja Rēzeknē iznākošajā LKP CK laikrakstā "Vlastj Bednoti".

LKP CK birojs uzdeva DJS Organizācijas birojam atjaunot savienības darbību, balstoties uz DJS I kongresā izstrādātajiem un LKP VI kongresā apstiprinātajiem statūtiem, kas formulēja Komunistiskās partijas un Darba jaunatnes savienības savstarpējās attiecības, noteica Darba jaunatnes savienības darbību idejiskā Komunistiskās partijas vadībā un kontrolē. LKP CK Pagaidu nolikums prasīja partijas organizācijām sniegt Darba jaunatnes savienībai visāda veida idejisko un materiālo atbalstu. Tas prasīja LKP organizācijām uz vietām no seva vidus izvirzīt atsevišķus biedrus vai iniciatoru grupas, kas veidotu nākamās Darba jaunatnes savienības pamatkodolu. Liela nozīme bija nolikuma punktam, kas prasīja: "visiem LKP biedriem, līdz 20 gadu vecumam ieskaitot, obligāti jāiestājas Darba jaunatnes savienībā." Jauno komunistu ieplūšana Darba jaunatnes savienībā deva tai enerģiskus un idejiski izturētus pulciņu organizatorus.¹³

Organizācijas biroja jeb Pagaidu centrā LKP CK izraudzīja pieredzējušus jaunatnes organizatorus un politiskus darbiniekus. Sākotnēji par Organizācijas biroja vadītāju tika izraudzīts 24 gadus vecais Darba jaunatnes savienības Centrālās Komitejas loceklis Osvalds Dzenis. Viņš darbojās Komunistiskajā partijā jau kopš 1915.gada. Oktobra revolūcijas dienās bija piedalījies Ziemas pils ieņemšanā, bija viens no

¹² LKP 1918. un 1919.gadā. Dokumenti un materiāli. R., LVI, 1958, 415.lpp.

¹³ Turpat, 415.-417.lpp.

proletariāta bruņotās sacelšanās organizatoriem un vadītājiem Rīgā 1919. gada 2. un 3. janvārī. Pēc tam, strādādams Rīgas padomes kara lietu nodaļā par priekšnieku, rosīgi darbojās arī Darba jaunatnes savienībā, bija tās žurnāla "Jaunais komunārs" redaktora vietnieks.

Bet jau 1. oktobrī LKP CK Osvaldu Dzeni Organizācijas birojā nomainīja no okupētajiem Latvijas apgabaliem Rēzeknē iebrāukušais Jānis Krūze.¹⁴ Tā kā Osvaldam Dzenim bija liela militārā darba pieredze, viņu iecēla atbildīgā darbā 15. armijas štābā. Jānis Krūze pēc izglītības bija skolotājs, partijā darbojās kopš 1915. gada, bija viens no pirmajiem Latvijas darba jaunatnes organizatoriem. Jānis Krūze bija visu triju iepriekš notikušo Latvijas revolucionārās jaunatnes kongresu delegāts un vēlēts Centrālās Komitejas loceklis. Krievijas Komunistiskās jaunatnes savienības I kongresā 1918. gada oktobrī viņš pārstāvēja Latvijas komjaunatni.

Organizācijas birojā vēl bija izraudzīts 28 gadus vecais Pēteris Zvejnieks, kurš darbojies partijas Vidienas organizācijā jau no 1905. gada un vēlāk bija partijas un padomju darbinieks Rīgā un Rēzeknē.

Trešais DJS Organizācijas biroja loceklis bija Vladislavs Zeimāls. Partijas darba stāžs viņam gan bija neliels, taču bija jau sevi parādījis kā prasmīgu izglītības, komunistiskās preses un padomju darbinieku.

LKP DJS Organizācijas birojā nācās uzsākt darbību ļoti grūtos apstākļos. Visi četri apriņķi atradās piefrontes joslā. Daugavpils un Viļāni visu laiku pat atradās tiešos ieņaidnieka uzbrukumē draudos. Sekarā ar to, ka šajā novadā nebija attīstīta rūpniecība, visai niecīgs bija proletariāta un strādnieku jaunatnes slānis, kas pēc sava stāvokļa reģošānā un attīstības līmeņa visātrāk pieņēma komunistisko ideoloģiju. Šeit pamatiedzīvotāju lielais vairums bija sīkzemnieki un sīkamatnieki, ar visai primitīviem darba rīkiem. Bez tam ideoloģiskajā darbā lielas grūtības sagādāja iedzīvotāju zemais izglītības līmenis un katoļu baznīcas tumsonības ietekme.

¹⁴ LKP CK Partijas arhīvs, 31.f., 1.apr., 3.l., 99.lapa.

Ar lielu enerģiju jau no pašām pirmajām savas izveidošanas dienām Organizācijas birojs uzsāka rosīgu darbību. Savās piecās sēdēs 4., 11., 18., 20. un 25. oktobrī, kas notika regulāri katru nedēļu, tas pieņēma svarīgus lēmumus par Darba jaunatnes savienības organizēšanas praktiskajiem uzdevumiem un noklausījās ziņojumus par to izpildi. Organizācijas biroja locekļi ieradās apriņķu organizācijās, sasauca sapulces, izskaidroja Darba jaunatnes savienības darbības programmu un statūtus. DJS apriņķu palīdzību organizācijas birojs izraudzīja vienu partijas organizācijas un divus DJS pārstāvjus, kas rūpējās par pastāvošo jaunatnes pulciņu apvienošanu un palīdzēja nodibināt jaunus, kur tādu vēl nebija. Daugavpilī tas tika izvēlēts pirms 18. oktobra (G. Apters, A. Putāns un Martins)¹⁵, Viļņos īsi pirms 25. oktobra (A. Paškevičs, A. Keļējs un Zege)¹⁶. Pēc visai trūcīgi saglabājušajiem Rēzeknes organizācijas arhīva dokumentiem secināms, ka LKP DJS Rēzeknes apriņķa organizācijas birojs izveidojies pēc 25. oktobra un tajā darbojās K. Mitrevičs, J. Krinkins un P. Zvejnieks.¹⁷ Ludzā LKP DJS apriņķa organizācijas biroju ievēlēja 1. novembrī un tajā darbojās K. Rubuls, G. Luss un E. Karpovics.¹⁸

Jau pašā pirmajā sēdē LKP DJS Organizācijas birojs nolēmj darbu organizēt tā, lai līdz 15. novembrim tiktu sasauktas visu četrpārņņu DJS konferences un izvēlētas komitejas. Tas izsludina arī nākamās DJS Latgales organizāciju konferences darba kārtību, nosaka pārstāvniecības normas un uzlūdz uz to viesus. Organizācijas birojs uzņem sakarus ar Krievijas komunistiskās jaunatnes savienības Centrālo Komiteju un KKJS latviešu darba jaunatnes sekciju Centrālbiroju Maskavā. Kādā no tā sēdēm piedalījās arī Centrālbiroja pārstā-

¹⁵ LKP CK Partijas arhīvs, 73.f., I.apr., I.1., II.lapa.

¹⁶ Latvijas komjaunatnes cīņu sākums. 1917.-1919. Atmiņas. R., LVI, 1960. 235.-236.lpp. un LKPSK Partijas arhīvs, 73.f., I.apr., I.lieta, 13.lapa.

¹⁷ LKP CK Partijas arhīvs, 73.f., I.apr., 3.lieta, 4.lapa un 6.lieta 3.lapa.

¹⁸ Latvijas komjaunatnes cīņu sākums. 1917.-1919. Atmiņas. R., LVI, 1960.

vis Lasis.

1919.gada 19.oktobrī LKP CK birojs noklausījās un apsprieda ziņojumu par Organizācijas biroja darbību.¹⁹

LKP DJS Organizācijas birojs bija ne tikai savienības pagaidu organizatoriskais centrs, bet arī visas politiskās darbības vadītājs. Reizē ar organizatoriskajām funkcijām uz vietām tas izstrādāja un izplatīja norādījumus par pulciņu un to apvienību politisko darbību, organizēja jaunatnes mēnešraksta izdošanu²⁰, rūpējās par jaunatnes kultūrizglītības darbu, un tās ekonomiski tiesiskā stāvokļa uzlabošanu, cīnījās pret pusaudzju klaidonību un spekulēšanu, iekārtoja viņus skolās²¹. Piemērem, 11.oktobrī apspriežot Daugavpils darba jaunatnes savienības darbu, Organizācijas birojs nolēma komjauniešus, kas mēneša laikā bija stipri novārguši pildot pilsētas sardzes dienestu un sāka slimot, evakuēt uz stpūtu un mācībām Rēzeknē. Tas griezās pie LKP CK ar lūgumu pēc transporta līdzekļiem, sagādāja komjauniešiem telpas un gādāja par pārtiku.²²

Kā tad noritēja Darba jaunatnes savienības organizēšanās neokupētās Latvijas apriņķos un pagastos?

Nodibinoties padomju varai Daugavpils pilsēta no pagrides iznāca neliels komunistiska virziens jaunatnes pulciņš, kas vācu okupācijas laikā bija savu biedru vidū popularizējis padomju varas pasākumus Krievijā.²³

"Pirmie mēneši padomju varas apstākļos aizritēja spraigā darbā, kas prasīja daudz laika un pūlu, - atcerās viens no Daugavpils komjauniešiem Vladimirs Lazdovskis. - Kaut gan Daugavpili, kā vēlāk izrādījās, bijām jau vairāki komjaunieši, nevienam neatlika laika nodoties jaunatnes organizēšanas darbam,

¹⁹ LKP CK Partijas arhīvs, 31.f., 1.apr., 3.l., 106.lapa.

²⁰ LKP CK Partijas arhīvs, 73.f., 1.apr., 1.l., 7.lapa.

²¹ Turpat, 9.lapa.

²² Turpat, 9. un 11.lapa.

²³ LKP CK Partijas arhīvs, 73.f., 1.apr., 3.l., 2.lapa.

jo visi veicām tiešus partijas uzdevumus.

Tikai 1919.gada pavasarī, ja nemaldos, maija sākumā, pēc partijas Daugavpils apriņķa komitejas lēmuma tika izvirzīta pagaidu birojs komjaunatnes organizācijas dibināšanai Daugavpilī. Organizācijas birojā tika ievēlēta Marije Kogāne, kas bija iestājusies komjaunatnē 1918.gadā Maskavā, tipogrāfijas strādnieks B.Kalvarijs un partijas apriņķa komitejas pārstāvis, Organizācijas birojs izstrādāja darba plānu, pēc kura paredzēja sasaukt jaunatnes sepulces dzelzceļa depo darbnīcā, srodskolā, reālskolā un dažādos uzņēmumos, lai noskaidrotu jaunatnes uzdevumus un aicinātu jauniešus iestāties komjaunatnē.²⁴

Pilsētā komunistiskā jaunatnes savienība sarīkoja koncertmītiņus, kuros iepantos līdzekļus izlietoja kultūrizglītības vajadzībām. Darbojās arī sabiedriski politiskais pulciņš.

Kad pasliktinājās stāvoklis frontē, vairums biedru pēc militāras apmācības devās cīnīties pret ienaidnieku. Lai Komunistiskās jaunatnes savienības darbs neapsiktu, tā pilsētā atstāja savu pārstāvi, kas turpinātu darba jaunatnes organizēšanu. Drīz savienībā bija atkal 25 biedri. Kad pilsētas komjaunieši saņēma KKJS CK aicinājumu palīdzēt Petrogradas trūcīgajiem bērniem, viņi savos koncertmītiņos iegūtās 12 tūkstoš rubļus nosūtīja KKJS Vitebskas komitejai nosūtīšanai pēc pierības.²⁵

"Augustā baltpoļu leģions ieņēma Kalkūni", - stceras V.Lazdovskis - "un katru brīdi draudēja ieņemt Daugavpili. ... Visi komunisti un komjaunieši bija mobilizēti pilsētas apsardzībai. No tiem izveidoja sevišķu uzdevumu kaujas vienību, kuras priekšnieks bija Voldemārs Vanags, bet komjauniešu epēkšvienības komandēšanu uzdeva man. Kaujas vienība bija tieši pakļauta Daugavpils Ārkārtējai komisijai un pil-

²⁴ Latvijas komjaunatnes cīņu sākums. 1917.-1919. Atmiņas. R., LVI, 1960. 221.lpp.

²⁵ LKP CK Partijas arhīvs, 73.f., 1.apr., 3.lieta, 2.lapa.

dīja tās uzdevumus.

Mēs apsargājām tiltus un padomju iestādes, dienām un naktīm patrulējām ielās, uzturot pilnīgu kārtību pilsētā un nepieļaujot nekādu paniku un iekšējo kontrrevolucionāru izlēcienus. Vairākas reizes kaujas vienība piedalījās iensidnieks uzbrukums stveirīšanā, Grīvā ielsuzušos grupu padzišēnā. ... Kaujas vienības komjauniešu apskāvienība bija izvietota komjaunatnes komitejas telpās. Tika ieturēta kazarmas režīms. Nebija ne guļas vietu, ne gultas drēbju. Gulējām uz galdiem, grīdas, - kur pagadījās. Atpūtai lajiem atlika tikai 3-4 stundas diennektī. Vēlāk dzīvojām prešu vagonā netālu no stacijas, gulējām uz salmiem. Partikām kaut kā. Neraugoties uz lielajām grūtībām un trūkumu, garastāvoklis mums vienmēr bija možs un kaujiniecisks. Neviens nesūdzējās un nekurnēja. Visi kaujas vienības locekļi bez ierunām izpildīja katru uzdevumu un pašsizliedzīgi pārcieta visas grūtības, palikdami bezgala uzticīgi padomju varai un Komunistiskajai partijai." ²⁶

Kad ar LKP DJS Organizācijas biroja gādību Daugavpils komjauniešus evakuēja uz Rēzekni, pilsētā palika vairs tikai 6-8 savienības biedru. Kaut militārais stāvoklis frontē neveicināja jaunu biedru pieplūdumu, tomēr ar palikušo komjauniešu pašsizliedzīgo agitāciju, personīgo paraugu un aizrautīgo darbu, trešc reizi gandrīz vai pilnīgi no jauna atdzima pilsētas organizācija, ar turpat piedesmit biedriem. ²⁷

LKP DJS Daugavpils apriņķa konference notika 1919.gada 20. un 21.novembrī. Tajā piedalījās Daugavpils pilsētas, Višķu pagasta un Špogu ciema darba jaunatnes pulciņu delegāti, kas pārstāvēja 125 savienības biedrus. Konference A.Putāna un vietējo organizācijas pārstāvju ziņojumos konstatēja, ka, nesketoties uz frontes tiešu tuvumu, visrežīgākais savienības sprinķa organizācijas dzīvē ir bijis pēdējais mēnesis, kad to ir vadījis vietējais pagaidu organizācijas birojs.

²⁶ Latvijas komjaunatnes cīņu sākums. 1917.-1919. Atmiņas. R., LVI, 1960. 223.-224.lpp.

²⁷ LKP CK Partijas arhīvs, 73.f., 1.apr., 3.1., 2.lapa.

Konferences dalībnieki atzina, ka lauku jaunatne vēl nav modusies aktīvai politiskai darbībai un ka organizētās jaunatnes galvenais uzdevums ir to stmodināt.²⁸ Savienībā labi darbojās politiski ekonomiskais pulciņš, bibliotēka-lasītava, komjauniesi apguva militārās iemaņas. Konference iecerēja plašu apriņķa organizācijas turpmākā darba plānu un ievēlēja komitejā septiņus pašus aktīvākos biedrus²⁹: A. Alperovu, M. Alperoviču (priekšsēdētāja), A. Melnalkalni (priekšsēdētāja vietniece), G. Apteru, M. Vasiļevski, V. Levšteini un E. Segali (sekretāre).³⁰

Nestslābstošu uzmanību jaunatnes savienībai veltīja arī LKP Daugavpils apriņķa organizācija. Tās pārstāvis A. Putāns darbojās savienības komitejā.³¹ LKP Daugavpils apriņķa V konference, kas notika 1919. gada 27. decembrī, rezolūcijā par agitāciju un propagandu ierakstīja uzdevumu "piedalīties jaunatnes savienības darbā, nepārvēršot piedziļanos par aizbildniecību".³² Tāpat konferences tēzēs par organizatorisko jaunatniju lasām, ka partijas apriņķa komitejai jākontrolē un jāvadā jaunatnes savienības darbu. "Turklāt iesaistot vairāk tajā pieredzējušus partijas darbiniekus."³³

Darbu jaunatnes savienībā bija rosīgs. Kultūrizglītības komisija, ko vadīja N. Kopilovska, gandrīz ik dienas rīkoja pārrunas par izlasīto politisko vai daļlīteratūru, noklausījās savienības biedru sagatavotus referātus. Tiesību ekonomiskā komisija registrēja pusaudžus, kas nodarbojās ar spekulāciju un iekārtoja viņus skolās komūnās. Skolu birojs, ko vadīja N. Alperovičs, aktīvi piedalījās audzēkņu uzņemšanā skolās, rūpējās, lai tur nokļūtu darbaļaužu bērni. Lai uzlabotu darbu laukos, apriņķa komiteja uz turieni nosūtīja savu

²⁸ LKP CK Partijas arhīvs, 73.f., 1.apr., 7.l., 1.lapa.

²⁹ Turpat, 3.l., 2.lapa.

³⁰ Latvijas komjaunatnes cīņu sākums. 1917.-1919. Atmiņas. R., LVI, 1960. 228.lpp., LKP CK Partijas arhīvs, 73.f., 1.apr., 8.l., 5.lapa.

³¹ Turpat.

³² LKP 1918. un 1919. gadā Dokumenti un materiāli. R., LVI, 1958. 440.lpp.

³³ Turpat, 44I., 442.lpp.

instruktoru-organizatoru.³⁴

Jaunatnes savienības darbs, neskatoties uz piefrontes grūtībām, Daugavpils apriņķī paplašinājās arī organizatoriski. Paša Daugavpili izveidojās un darbojās dzelzceļnieku šūna ar 25 biedriem.³⁵ Tādas noorganizēja arī Krāslavas pilsētas un Astaševas padomju saimniecības jaunieši.³⁶

Līdzīgos smagos piefrontes apstākļos organizējās un darbojās arī Viļānu apriņķa jaunatnes savienības organizācija. Par tās pirmsākumu kļuva LKP Viļānu komitejes 1919.gada 22.jūlijā sasauktā Darba jaunatnes savienības organizēšanās sapulce. Tajā iestājās ap 20 gadus jauno partijas biedru un padomju iestāžu kalpotāju. Pulciņam mēnesi caurmērā notika 4 kop-sapulces, 6 valdes sēdes. Sapulcēs partijas un pulciņa biedri lasīja referātus par jaunatnes kustības vēsturi, politisko ekonomiju, tautas izglītību.³⁷

J.Krūze LKP DZS Organizācijas biroja sēdē 25.oktobrī, sniedzams pārskatu par savu komandējumu uz Viļāniem, stāstīja, ka "Viļānu organizācija strādā labi. Organizēta propagandistu koleģija, kura veic mutisko propagandu apriņķī. Pilsētā organizētas dramatiskā un zinātniskā sekcija. Ieviesta sistematiska lekciju lasīšana, bieži notiek referāti par pašreizējo stāvokli."³⁸ J.Krūzes sasauktajā komitejes sēdē nolēma sarīkot Viļānu apriņķa konferenci 11.novembrī.

Oktoberi septiņus Viļānu komjauniešus mobilizēja un aizsūtīja uz Derikina fronti, visi pārējie pieaugušie organizācijas ieročus nest spējīgie biedri aizgāja cīnīties ar baltgverdu bandām, kas bija pienākušas pie Bikovas.³⁹ Viļānu komjaunieši, kas jau vasarā bija apguvuši militārās iemaņas,

³⁴ LKP CK Partijas arhīvs, 73.f., 1.apr., 3.l., 2-3. lapa un 8.l., 5.lapa.

³⁵ Turpat, 3.l., 3.lapa.

³⁶ Latvijas komjaunatnes cīņu sākums. 1917.-1919. Atmiņas. R., LVI, 1960. 228.lpp.

³⁷ LKP CK Partijas arhīvs, 73.f., 1.apr., 3.l., 6.lapa.

³⁸ Turpat, 1.l., 13.lapa.

³⁹ Turpat, 3.lieta, 6.lapa.

ieplūda kopējā brīvprātīgā komunistu kaujas vienībā. Kā atceras viens no Viļānu komjauniešiem A. Kalējs, „no komjauniešu aktivistiem kaujas vienībā brīvprātīgi iestājās Paškevičs, Zāge, Kalējs, Čerņavskis un vēl daži. Pats jaunākais un mazākais komjaunietis kaujas vienībā bija Čerņavskis. Viņam bija ne vairāk kā 15 gadu, viņš izskatījās vēl pavisam bērnišķīgs, un tam bija grūti rīkoties ar šauteni. Tā kā aktīvākie komjaunieši iestājās kaujas vienībā un pēc tam devās uz fronti, arī komjaunatnes Viļānu organizācijā radās stāvoklis, kas pilsoņu kara gados bija tik raksturīgs un ko varēja izteikt paziņojumā pie rajona komitejas durvīm:

„Rajona komiteja slēgta, visi aizgājuši uz fronti...” Mūsu kaujas vienība, kas bija bruņota ar šautenēm un vienu vai diviem „Maksima” sistēmas ložmetējiem, bija iedalīta trijos vados. Vienībai bija partizānu nodaļas raksturs, un to apgādāja pilsēta. Vienības biedri isā laikā tika apmācīti, patrulēja uz ceļiem starp pilsētu un fronti, bet, kad stipri izstieptajā frontes līnijā radās neaizsargāta vieta, kas oltajiem atvēra ceļu uz Viļāniem caur Vieškolstiem un Bikovu, mūsu vienība ieņēma pozīcijas liela meža malā, ko no Vieškolstiem šķīra neliela upe. Tilts pār šo upi bija nodezināts. Vieškolstus pirms mūsu ierašanās bija ieņēmuši baltie... Kaujas ar baltajiem ilga septiņas astoņas dienas.”⁴⁰

Tā kā Viļānu komjaunieši ar visiem DJS organizācijas biroja locekļiem priekšgalā cīnījās frontē, apriņķa konferences sesaukšana ļoti aizkavējās. Viņi pie tās organizēšanas varēja ķerties tikai tad, kad, atsītuši iensaidnieku, 12. novembrī kaujās izmocījušies, apsaldējušies un sasirguši atgriezās pilsētā, frontē zaudējuši vienu no aktīvākajiem un pašizliedzīgākajiem jaunatnes organizatoriem - Zēgi. Līdz DJS konferencē apriņķa organizācijas birojs paspēja noorganizēt jaunatnes pulciņus Varakļānos un Preiļos.⁴¹

⁴⁰ Letvijas komjaunatnes cīņu sākums. 1917.-1919. Atmiņas. R., LVI, 1960. 238.-240.lpp.

⁴¹ LKP CK Partijas arhīvs, 73.f., 1.apr., 7.l., 3.lapa.

LKP DJS Viļānu apriņķa konference notika 1919.gada 20. un 21.novembrī. 12 delegāti ar lēmēja balsstiesībām pārstāvēja četras - Viļānu, Vērkarkļānu, Galānu un Stirnienes pagastu - organizācijas ar 80 biedriem.⁴² Patiesībā apriņķī šajā laikā bija vairāk savienības biedru. Konferencē piedalījās Bikovas un Domopoles pagastu jauniešu pulciņu pārstāvji, kas atradās iensidnieka ieņemtajā teritorijā⁴³, kā arī Preiļu rajona delegāti, ar kuriem organizācijas birojam lielā attāluma dēļ nebija nodibināti pietiekami cieši sakari.⁴⁴

A.Paškeviča ziņojumā par apriņķa organizācijas biroja darbu un vietējo pulciņu pārstāvju A.Kalēja (Viļāni), Ā.Voitkāna (Stirniene), D.Smeltera (Galēni) un Knoha (Varakļāni) ziņojumos atspoguļojās līdzšinējā LKP Darba jaunatnes savienības darbība apriņķī. Viļānu pulciņā bija 19 biedru, darbojās dramatiskā, referātu sekcija un skolu komisija. Aktīvākie un spējīgākie biedri līdz apriņķa organizācijas biroja radīšanai palīdzēja pagastos organizēties jaunatnes pulciņiem. Arī Stirnienes pagastā bija 19 Darba jaunatnes savienības biedru. Pulciņš ļoti izjuta frontes tuvumu. Tomēr šeit darbojās bibliotēka un jaunatnes klubs, kurā gan lauku jaunatne vēl nebija iesaistīta. Oktobra revolūcijas svētkos pulciņš bija sarīkojis jaunatnes mītiņu un uzvedis vairākas lugas. Galēnos darbojās 14 biedri, kuri izlaida jaunatnei uzsaukumus un sarīkoja izrādes. Rosīgi darbu bija uzsācis Varakļānu jaunatnes pulciņš. Ar labu darba gribu tajā bija iestājušies 38 biedri. Preiļu ciematā jaunatnes pulciņā darbs labu organizatoru trūkuma dēļ nīkuloja, toties rosīgs bija Preiļu pagasta darba jaunatnes pulciņš, kas sevīem spēkiem sarīko jaunatnes vakarus.⁴⁵

⁴² LKP CK Partijas arhīvs, 73.f., 1.apr., 3.l., 7.lapa.

⁴³ "Cīņas Biedrs" Nr.16, 1919.gada 16.novembrī.

⁴⁴ LKP CK Partijas arhīvs, 73.f., 1.apr., 7.l., 3.lapa.

⁴⁵ Turpat.

Konferences dalībnieki noklausījās LKP Viļānu apriņķa komitejas pārstāvja A.Ozoliņa referātu par valsts iekšējo un starptautisko stāvokli un komjaunatnes uzdevumiem, apsprieda organizācijas, agitācijas un propagandas, jaunatnes darba aizsardzības vienotās darba skolas jautājumus, kā arī izlēma par attiecībām ar darba jaunatnes Internacionāli. Konference savā rezolūcijā atzina: "Jaunatnes organizācijām ir jāpieliek visi spēki, lai stiprinātu uz vietām, kā tuvējā piefrontē Padomju orgānus un šīs varas avangardu - Komunistisko partiju, plašās zemnieku un strādnieku masās Latgalē, jāņem visdzīvākā daļa pie jaunās dzīves radīšanas, ejot parīgā ar visu jaunības sparū un dedzību vecākiem, jau cīņās nogurušajiem, visiem spēkiem pabalstīt un veicināt sarkanās jaunatnes mobilizāciju, lai galīgi sagrautu kontrrevolūciju, visā pasaulē un izcīnītu vispasaules Padomju republiku."⁴⁶

Konference LKP DJS Viļānu apriņķa komitejā ievēlēja A.Paškevišu (priekšsēdētājs), D.Smelteru, E.Altermani, A.Krūmiņu un A.Kelēju,⁴⁷ kuri tūdaļ uzsāka sevišķi rosīgu darbu.

Komjaunatnes organizācija aizvien vairāk nostiprinājās Viļānos. Drīz tur darbojās 30 DJS biedru un 17 kandidātu, kā arī vairāki interesenti. Katrā padomju iestādē bija izraudzīts arī savs jaunatnes interešu aizstāvis. Viļānos darbojās sabiedriski politiskā, teātra un literārā sekcija. Propagandistu kolēģijā darbojās 15 biedru. Kaut piefrontes rajonā ar transportu bija sevišķi grūti un zīrgi bija nodoti armijai, komjaunieši sadabūja pajūgus un kopā ar teātra sekcijas palīdzniekiem izbrauca uz Galēniem un sarīkoja jaunatnes mītiņu. Propagandistu kolēģijas locekļi nolasīja referātus par "Jaunatnes mērķiem un uzdevumiem", "Jaunatni un tautas izglītību", pēc tam notika lugu "Varmācība" un "Elle paradīzē" izrādes. Pēc mītiņa vietējā jaunatnes savienībā pieteicās 12 leuku jau-

⁴⁶ "Cīņas biedrs" Nr. 24, 1919.gada 5.decembrī.

⁴⁷ Latvijas komjaunatnes cīņu sākums. 1917.-1919. Atmiņas. R., LVI, 1960. 242.lpp.

niešu.

Varakļānos šāda grupa jaunatnes mītiņā bez jau minētiem referātiem nolāsīja par jaunatnes kustības vēsturi, izrādīja lugas "Konspiratīvajā dzīvoklī" un "Uz Lietuvas robežas". Varakļānu komjaunieši ar ieročiem rokās modri apsargāja savu pilsētu un ievainotajiem un slimajiem sarkanarmiešiem savāca daudz dāvanu.

Darbs neapsīka arī Stirnienā un Preiļos, kaut šie rajoni atradās ļoti tuvu frontei. Stirnienas jaunieši paši iekārtoja kluba telpas, kur pulcējās, lasīja referātus, lekcijas un iestudēja lugas. Kaut arī Preiļu darba jaunieši nesaņēma nekādu organizatorisku palīdzību no centra, viņi kopā ar sarkanarmiešu klubu lasīja referātus un spēlēja teātri. Pulciņu biedru skaits pieauga līdz 35.⁴⁸

Pastāvīgu uzmanību savai jaunatnes savienībai veltīja LKP Viļānu apriņķa organizācija. Partijas II konference, kas notika 1919.gada 15.-17.decembrī, speciāli apsprieda arī jaunatnes savienības jautājumu. Partijas organizācija rūpējās, lai pusaudžiem nebūtu jānodarbojas ar spekulāciju, viņi mācītos skolās vai strādātu saviem spēkiem un spējām piemērotu darbu, būtu visas iespējas paaugstināt kultūras līmeni.

"Latgales jaunatne, - teikts konferences rezolūcijā, - kura vienmēr ir bijusi apspiesta un verdzināta no kapitālistiskās valsts, slāpst pēc drīzas izejas, un viņā ir noticis lūzums, tā nev vairs apmierināma ar savu līdzšinējo dzīvi, vecāku un baznīcas iespaidu. Komunistiskām jaunatnes organizācijām jāpasteidzas, lai jaunatne nenogurtu un nenoslīgtu atpakaļ pie sava zemes stūrīša, tā jāorganizē katrā izdevīgā vietā, kā skolās, sādžās, jaunatnes šūniņās, ieraujot jaunatni lasītavās, kursos, lekcijās utt., lai pieradinātu jaunatni pie aktivitātes un dzīvā revolūcijas darba."⁴⁹

Arī LKP Rēzeknes apriņķa organizācija dziļi izprata nepieciešamību organizēt darbu jaunatnes pulciņus. Šī darb

⁴⁸ LKP CK Partijas arhīvs, 73.f., 1.epr., 3.1., 7. w 8.lapa.

⁴⁹ LKP 1918. un 1919.gadā. Dokumenti un materiāli.

pirmos rezultātus tā jau varēja rezumēt LKP Rēzeknes apriņķa II konferencē, kas notika 1919.gada 4.oktobrī. Konferencē konstatēja, ka Darba jaunatnes savienības organizācijas jau darbojas Ozolmuižas, Kužinas, Andrupenes pagastos un Rēzeknes dzelzceļu mezglā, bet organizācijas stadijā ir pulciņi Vaivodu, Dricēnu, Silajāņu un Kulņevas pagastos.⁵⁰

Konferences rezolūcijā atzīmēta nepieciešamība turpināt šo iesākto darbu:

"Ievērojot to svarīgo lomu, kāda komunistiskajā revolūcijā ir Darba jaunatnes savienībām, konference atzīst, ka partijai jo aktīvi jāpiedalās Darba jaunatnes savienību organizāšanā... Visām partijas šūniņām obligāti jādbina Darba jaunatnes savienības šūniņas uz vietām un jāizrauga biedru iniciatoru grupa."⁵¹

Arī LKP DJS Organizācijas birojs oktobrī vairākkārt noklausījās V.Zeimaļa ziņojumus par Rēzeknes Darba jaunatnes savienības darbību. Tajos konstatēja, ka pilsētā jaunatnes šūniņas tiek organizētas ne pēc teritoriālā, bet pēc ražošanas principa ar dorganizācijās. Pats DJS darbs norisa sadalīts politiskajā, kultūrizglītības un ekonomiski tiesiskajā sekcijā. Politiskā sekcija savus spēkus savukārt sadalīja darbam laukos, Sarkanajā Armijā un starp jauniešiem. Arī kultūrizglītības sekcija savu darbu veica diferencēti grupās pēc jauniešu izglītības līmeņa.⁵²

LKP DJS Rēzeknes apriņķa konference notika 1919.gada 9. un 10. novembrī. Lietišķi apspriežot savienības darbību, konference asi kritizēja pilsētas organizācijas vājās saites ar lauku jauniešiem. Arī pilsētas pulciņi, neskatoties uz to, ka atradās centrā un labākos apstākļos, darbojās vājāk par citiem. Delegātu ziņojumos konstatēja, ka Rēzeknes apriņķa pagastos Darba jaunatnes savienībā ir 135 biedri (hu-

⁵⁰ LKP 1918.-1919.gadā. Dokumenti un materiāli.R.,LVI,1958. 418.lpp.

⁵¹ Turpat, 419. un 420.lpp.

⁵² LKP CK Partijas arhīvs, 73.f., l.apr., l.l., 9. un 18. lapa.

žinā - 23, Rozentovā (Maltā) - 30, Silajānos - 30, Ozolmuižā - 22, Sakstagalā - 16, Dricēnos - 14).⁵³

Tūdaļ pēc konferences LKP.DJS Rēzeknes apriņķa komiteja sāka enerģiski darbu uzlabot. Nodibinātās propagandistu kolēģijas galvenais uzdevums bija nostiprināt lauku organizācijas. Tās locekļi, izbraukdami uz laukiem rūpējās, lai Darba jaunatnes savienības organizācijas nodibinātos visos Rēzeknes apriņķa pagastos. DJS apriņķa komiteja bieži pagastos sarīkoja mītiņus, uz kuriem sūtīja savus labākos propagandistus, kas referēja par strādnieku un zemnieku jaunatnes uzdevumiem, darbu laukos un skolu jautājumiem.

LKP DJS Rēzeknes apriņķa komiteja uzskatīja par svarīgu uzdevumu nostiprināt sabiedriski politiskās sekcijas darbību, kam ar referātiem, lekcijām un pārrunām vajadzēja sudzināt savienības biedrus. Šajās nodarbībās propagandisti jauniešiem izskaidroja Komunistiskās partijas un jaunatnes kustības vēstures jautājumus, pilsoņu un imperiālistiskā kara atšķirību.

DJS sporta sekcija Rēzeknē nodarbībās, kas notika divas reizes nedēļā, apmācīja jauniešus kara mākslā.

Savu ieguldījumu darba jaunatnes tiesību aizstāvēšanā deva savienības ekonomiski tiesiskā sekcija. Kopā ar izpilžu komitejas darba nodaļu tā gādāja par sešu stundu darba dienas ieviešanu pusaudžiem. Tā rūpējās, lai pusaudži nenokļūtu uz noziegumu ceļa un uzlaboja viņu sadzīves apstākļus, registrēja mazgadīgos spekulentus un uz skolām komūnām mācīties nosūtīja ap 50 jauniešu.

Visās Rēzeknes skolās notika skolnieku sapulces un mītiņi, kas palielināja skolnieku pieplūdumu savienībā. DJS šūnīņas darbojās visās skolās un kontrolēja to politisko un saimniecisko dzīvi un deva tai vajadzīgo virzību.⁵⁴

LKP Rēzeknes apriņķa organizācijas III konferencē, kas sanāca 1919.gada 28.decembrī, konstatēja, ka jaunatnes sa-

⁵³ LKP CK Partijas arhīvs, 73.f., 1.spr., 1.l., 9. un 18.lapa.

⁵⁴ Turpat, 3.l., 4. un 5.lapa.

vienība apriņķī pieaugusi līdz 343 biedriem.⁵⁵

Labs sīzsākums DJS Ludzas apriņķa organizācijai bija jau 5.septembrī izveidojies pulciņš pašā pilsētā. Lielu palīdzību tā darbā sniedza vietējā partijas komiteja un 11 gadus jaunie partijas biedri un kandidāti. Darba jaunatnes savienības Ludzas pilsētas organizācijas birojs, ko vadīja I.Vergavtiks, sarīkoja vairākus jaunatnes mītiņus. Rosīgi pilsētā darbojās savienības ekonomiski tiesiskā un politiskā komisija un skolu nodaļa. Pulciņā iestājās ap 50 jauniešu.⁵⁶

1.novembrī Ludzā ieradās LKP DJS Organizācijas biroja instruktors Josifs Krinkāns, lai nodibinātu apriņķa savienības organizācijas biroju. Kopā ar vietējiem biedriem nākošā dienā viņš sasauca plašu jaunatnes koncertmītiņu, pēc kura ievēlēja biroju ar Klementīnu Rubulu priekšgalā.⁵⁷

K.Rubuls bija dzimis Mihalovas (Mērdzenes) pagastā, beidzis Ludzas ģimnāzijas 6 klases un darbojies jaunatnes kultūrizglītības pulciņā. 1919.gada pavasarī viņš bija strādājis Ludzas apriņķa izpildu komitejā un augustā beidzis partijas instruktoru divnedēļu kursus Ruzeknē. Augustā viņš no kandidātiem bija uzņemts par partijas biedru.⁵⁸

DJS apriņķa organizācijas birojs tūdaļ stājas pie darba un nolēma divu nedēļu laikā sagatavot konferenci. K. Rubulim uzdeva noorganizēt komunistiskās jaunatnes šūniņas Eversmuižas, Pasiēnas, Mihalovas, Baltinavas un Zaļmuižas pagastos, E.Karpovicem - Šķaunes, Rozenovas (Zilupes), Nirzas, Istras, Pildas, Marienhauzenas pagastos.⁵⁹

LKP DJS Ludzas apriņķa konference notika 1919.gadā no 15. līdz 17.novembrim. Tajā piedalījās delegāti no Ludzas pilsētas un 7 pagastu organizācijām: Janovoles (Briču), Nirzas, Zvirgzdenes, Pildas, Eversmuižas (Ciblas), Mihalovas

⁵⁵ LKP 1918.un 1919.gadā.Dokumenti un materiāli. R.,LVI,1958. 446.lpp.

⁵⁶ LKP CK Partijas arhīvs, 73.f., 1.apr., 7.l., 9.lapa.

⁵⁷ Turpat, 10.l., 1. un 2.lapa.

⁵⁸ Latvijas komjaunatnes cīņu sākums. 1917.-1919. Atmiņas. R.,LVI, 1960. 207.lpp.

⁵⁹ LKP CK Partijas arhīvs, 73.f., 1.apr., 10.l., 1.lapa.

(Mērdzenes) un kārsavas. Konference konstatēja, ka bez Ludzas vēl ļoti rošīgi darbojās arī Kārsavas organizācija. Kaut šeit no 11 sākotnējiem iniciatoru grupas dalībniekiem 7 bija aizgājuši uz fronti, tomēr ar vietējās komunistu organizācijas un armijas politdaļas atbalstu savienības pulcīnā darbojās ap 40 jauniešu. Tāpat atzīmējama vietējās partijas organizācijas palīdzība savienības pulciņa dibināšanā Mihalovas pagastā. Krietnu daļu savu organizācijas biedru fronteī bija devuši Ludzas pilsētas, Kārsavas un Mihalovas pulciņi. Tikai Janvoles, Nirzas, Zvirgzdenas un Eversmuižas pagastos jaunatnes savienības pulciņi vēl nebija paspējuši uzsākt savu darbību, jo bija nodibinājušies tikai konferen-
ces priekšvakarā.⁶⁰

Par DJS turpmāko uzdevumu konference uzskatīja: "1) Visiem spēkiem atbalstīt Padomju varu un Komunistisko partiju cīņā par sociālismu, agitējot un propagandējot, visplašākām strādnieku un zemnieku masām izskaidrot proletariskās revolūcijas svarīgumu un nozīmi.

2) Mobilizēt visus spēkus, lai atbalstītu cīnošos Sarkanu Armiju, kopā ar Komunistisko partiju iessistīt arvien plašākas strādnieku un zemnieku jaunatnes masas aktīvā cīņā par sociālismu."⁶¹

LKP DJS Ludzas spriņķa komitejā konference ievēlēja I.Vorgavtiku (priekšsēdētājs), K.Rubulu, Plineru, S.Papko-Firinu (priekšsēdētāja vietnieks), E.Krūzmeni (sekretāre), Ņukšu un Silkānu.⁶²

Spriņķa komiteja izraudzīja instruktoru organizatoru, sekciju vadītājus un savus pārstāvjus tādās padomju iestādēs, kā darba, tautas izglītības, sociālās nodrošināšanas un skolu nodaļā. Pēc mēneša ar komitejas lēmumu visu spriņķa organizāciju sadelīja trīs rajonos. Pirmajā - pilsētas ra-

⁶⁰ LKP CK Partijas arhīvs, 73.f., 1.spr., 7.l., 9. un 10. lapa.

⁶¹ Turpat, 8.lapa.

⁶² Turpat, 14.lapa un 10.lieta, 3.lapa.

jonā ietilpa Nirzas, Pildas, Zvirgzdenes, Eversmuižas pagasta un Ludzas pilsētas organizācijas; otrajā - Kārsavas - ietilpa Kārsavas, Kokarevas, Baltinavas, Marienhauzenas, Mihalovas un Zaļmuižas pagastu organizācijas; trešais DJS darbības rajona centrs bija Rozenova ar savienības organizācijām Rozenovas, Rundānu, Istras, Janvoles un Landskoronas pagastos.⁶³

Tādā pēc apriņķu konferencēm LKP DJS Organizācijas birojs pulcināja kopā visu Darba jaunatnes savienību delegātus Rēzeknē. Bija iecerēts sasaukt kārtējo Latvijas komjaunatnes kongresu, kas pilntiesīgi izlemtu visus organizācijas jaunājumus.

1919.gada 23.novembrī pulksten vienos dienā Rēzeknes strādnieku zemnieku klubā "III Internacionāle" LKP DJS Organizācijas biroja priekšsēdētājs Jānis Krūze atklāja kongresu. Ar piecelšanos un klusuma brīdi delegāti pieminēja cīņā pret kontrrevolūciju kritušos biedrus un goda prezidijā pirmos nosauca V.Ļeņina un P.Stučkas vārdus.⁶⁴

LKP CK pārstāvis K.Kauliņš, apsveikdams sapulcējušos, uzteica energisko Darba jaunatnes savienības sākumu, kam vispilgtākais pierādījums bija nepilnu divu mēnešu laikā atdzimušās organizācijas kongress.⁶⁵

Strēlnieku divīzijas politdaļes vārdā sveikdams delegātus, K.Janelis teica: "Ja sarkanie strēlnieki redzētu jūsu apgārtās sejas, viņi būtu pacilāti. Biedri frontē uz jums liek lielas cerības, jo jaunatne, kas palikusi šeit, būs tā, kas nomainīs viņus. Jaunie biedri neizlaiž no rokām revolūcijas sarkano karogu. Atcerieties, ka uz jums skatās visa Padomju Krievija. Ciešāk sakļaujiet rindas!"⁶⁶

⁶³ LKP CK Partijas arhīvs, 73.f., 1.apr., 10.1., 3. un 5.lapa.

⁶⁴ Turpat, 6.1., 1.lapa.

⁶⁵ Turpat.

⁶⁶ Turpat.

Tiešām, ja aplūko senāksmes dalībnieku fotoattēlu, tad jāpārliciecinās, ka lielum lielais delegātu vairums tērpies strēlnieku šinēļos.⁶⁷

Konstituējoties un izlemjot jautājumu par senāksmes kompetencēm, delegāti nolēma to nosaukt par LKP DJS Padomju Latvijas daļas konferenci. Galvenais šī lēmuma iemesls bija tas, ka uz to nebija spējuši ierasties uzaicinātie pagrīdes organizāciju pārstāvji no okupētās Latvijas daļas. Sapulcējušies delegāti pārstāvēja personālā sastāva ziņā gandrīz vai teritoriāli pilnīgi jaunu organizāciju, kura LKP DJS I kongresa laikā 1919.gada martā vēl nepastāvēja. To saistīja tikai kopīgie statūti un darbības principi. Tomēr konference paturēja tiesības izlemt visus darba kārtības jautājumus un turpmākai darbībai pieņemt savas rezolūcijas.⁶⁸

Konferences mandātu komisija konstatēja, ka bija ieradusies 33 delegāti, kas pārstāvēja 558 savienības biedrus. 14 no delegātiem bija Komunistiskās partijas biedri un 5 Komunistiskās partijas biedru kandidāti. Bez tam ar padomdevēja balsstiesībām konferencē piedalījās 5 delegāti.⁶⁹

Konferencē bija ieradusās 15 delegācijas. Rēzeknes un Ludzas apriņķos delegātus uz konferenci bija vēlējušas tieši pagastu organizācijas. Bet tā kā Daugavpils un Viļānu apriņķos notika kara darbība, tad tos konferencē pārstāvēja vietējās konferencēs izraudzīta apvienota delegācija. Tādējādi Rēzeknes un Ludzas apriņķu DJS pārstāvēja 15 un 10 delegātu, Daugavpils un Viļānu apriņķus tikai 6 un 2 delegāti.⁷⁰ Tāpēc, ja summē apriņķu konferenču rezultātus, tad jākonstatē, ka Latgalē nebija tikai 15 DJS organizācijas, bet gan 25 (4 apriņķu pilsētās un 21 pagastos).

⁶⁷ A.Heniņš. Tā dzima Latvijas komjaunatne. R., LVI, 1958. 83. lpp.

⁶⁸ LKP CK Partijas arhīvs, 73.f., 1.apr., 6.l., 1.lapa.

⁶⁹ Turpat, 15. lapa.

⁷⁰ Turpat, 15. lapa.

Bez tam jānorāda, ka arī DJS biedru skaits patiesībā bija lielāks, nekā tas atspoguļots mandātu komisijas ziņojumā. Konferencē nepiedalījās Rēzeknes apriņķa Rozentovas pagasta organizācijas delegāti, kurā darbojās 30 biedri.⁷¹ Arī Viļānu apriņķa apvienotā delegācija uzdevās pārstāvam 80 savienības biedrus, kaut vietējā konferencē tika konstatēti 100 biedri.⁷² Bez tam palika nenoskaidrots savienības biedru skaits Viļānu apriņķa Bikovas un Domopoles pagastu organizācijās.

Konferences darbā piedalījās arī Krievijas Komunistiskās jaunatnes savienības latviešu sekciju Centrālā biroja pārstāve E.Plinka.

Triju dienu laikā konference izskatīja 11 darba kārtības punktus. No tiem seši skāra savienības būtiskas tālākās attīstības problēmas, pārējiem bija praktisks organizatorisks raksturs.

Konference noklausījās un apsprieda J.Krūzes pārskatu par LKP DJS I kongresā vēlētās Centrālās Komitejes darbību, P.Zvejnieka ziņojumu par LKP DJS Organizācijas biroja darbu, E.Karpovica, J.Krinkina, G.Aptera un A.Paškeviča ziņojumus par DJS apriņķu konferenču norisi un I.Vargavtika, K.Mitreviča, A.Paškeviča un T.Segales ziņojumus par DJS apriņķu organizāciju darbu.⁷³

Par valsts iekšējo stāvokli un ārējo fronti referēja pazīstamie LKP darbinieki K.Jānelis un S.Bergis. Konferences vienbalsīgi pieņemtā rezolūcija aicināja darba jaunatni stāties komunistiskās jaunatnes savienības rindās un iziet izšķirošā cīņā gūt uzvaru pret starptautisko imperiālismu un iekšējo kontrrevolūciju.

Viens no visnozīmīgākajiem konferencē bija organizācijas jautājums, jo tas skāra pašu savienības struktūru un darbības

⁷¹ LKP CK Partijas arhīvs, 73.f., 1.apr., 6.l., 15.lapa.

⁷² "Cīņās biedrs" 1919.g. 5.decembrī, Nr. 24.

⁷³ LKP CK Partijas arhīvs, 73.f., 1.apr., 6.l., 2. un 3.lapa.

principus. Tā pamatā bija dažādi principiāli viedokļi darba jaunatnes attiecībās ar Komunistisko partiju.

Jau no savām pirmajām pastāvēšanas dienām 1917.gada aprīlī Darba jaunatnes savienība Latvijā attīstījās ne tikai kā sociāldemokrātiska (vēlāk komunistiska) organizācija, bet gan kā autonoma LSD (LKP) organizatoriska sastāvdaļa. To nosacīja savienības darbība partijas kontrolē visos tās organizācijas posmos. Latvijas komjauniešus neapmierināja tikai solidarizācijas rakstura saites ar Komunistisko partiju. Latvijas revolucionārā jaunatne šajā grūtajā karu un revolūciju laikā aizvien centās atbrīvoties no meņševiku, eseru un buržuāzijas "bezpartejiskās" ietekmes un neņemt savās rindās cilvēkus no barikādes otras puses. Šādu attīstības ceļu tai iezīmēja LSDJS I, LSDJS II, LKP DJS I kongress un to atbalstīja LSD V un LKP VI kongresu rezolūcijas, pieņemtie un apstiprinātie statūti. Darba jaunatnes savienība savu spēku un stiprumu saskatīja vienībā ar proleteriatu partiju.

Taču šādi Darba jaunatnes savienības organizatoriskie principi tika asi nosodīti KSDS(b)P VI un KKJS I kongresā kā sektantiski, kas komjaunatnei liedz pilnīgu patstāvību un pārvērš to par šauru no jaunatnes masām atrautu partejisku savienību.

LKP Darba jaunatnes savienībai palīdzēja labāk izprast KKJS organizatoriskos principus. 1919. gada augustā izstrādātie KK(b)P CK un KKJS CK kopīgie norādījumi "Par Krievijas Komunistiskās Jaunatnes Savienības un Krievijas Komunistiskās (boļševiku) partijas savstarpējām attiecībām", kas bija sastādīti, balstoties uz KK(b)P VIII kongresa un KKJS CK plēnumu rezolūcijām.⁷⁴

⁷⁴

КПСС о комсомоле и молодежи. Сборник резолюций, решений партии, постановлений ЦК КПСС и других партийных документов (1917-1961 г.г.) Изд. ЦК ВЛКСМ "Молодая гвардия", М. 1962.
Стр. 7-8.

"Krievijas Komunistiskās jaunatnes savienība atzīst KK(b)P programmu un taktiku, - teikts šo norādījumu pirmajā punktā - ir autonoma organizācija ar saviem statūtiem un darbojas partijas centra un vietējo kolektīvu vadībā."

KK(b)P organizācijas komjeunatnei sniedza visdažādāko ideoloģisko un materiālo atbalstu. Norādījumu 6.punktā tika noteikts, ka "KKJS CK atrodas tiešā KK(b)P CK pakļautībā. Vietējās KKJS organizācijas darbojas KK(b)P vietējo komiteju kontrolē".

Tāču norādījumos tika uzsvērts arī tas, ka "Krievijas Komunistiskās Jaunatnes savienības darbības pamatā ir organizāciju patstāvība. Tāpēc partijas kontrole savienībā nedrīkst būt ar aizbildniecisku raksturu, sīkumainu iejaukšanos savienības organizatoriskajā, agitācijas, kultūrizglītības un citā savienības darbā un tam jānotiek savienības statūtu un KKJS CK instrukciju robežās."

Šādi principi būtībā bija arī LKP Darba jaunatnes savienības darbības pamatā, kaut statūtos nekur netika uzsvērtas savienības patstāvība un nosodīta partijas aizbildniecība un sīkumaina iejaukšanās organizācijas darbā.

Konferencē par organizatorisko jautājumu referēja P.Zvejnieks. Viņš, raksturojot jaunatnes savienību attīstības vēsturi Latvijā un Krievijā tomēr aizstāvēja gan līdzšinējo savienības nosaukumu, gan statūtus. Konferencē iesniegtais referenta rezolūcijas projekts atbalstīja LKP Darba jaunatnes savienības statūtus, ko apstiprinājis LKP VI kongress, LKP CK 1919.gada 23.septembra "Pagaidu nolikumu par LKP DJS", Organizācijas biroja instrukcijas par savienības biedru organizēšanu šūniņās pēc darba vietām un partijas šūniņu parauga.

Ļoti spēcīgās un asās debatēs Daugavpils apriņķa organizācijas delegāts B.Ķlackins ierosināja konferenci LKP Darba jaunatnes savienību pārdēvēt par Latvijas Komunistiskās Jaunatnes Savienību. Par šādu savienības nosaukuma maiņu ar balsu vairākumu bija izlēmūšas Ludzas un Rēzeknes apriņķu konferences, kuras šeit no 33 balstiesīgiem delegātiem pārstāvēja 25.

Savienības nosaukuma maiņu grūti gan nosaukt par "sektantisma" un "nošķirtības" pārvarēšanu, jo bija delegāti, kas, gluži preteji, uzskatīja, ka jaunais nosaukums tikai atbaidīšot jaunatni no savienības. Latgales zemnieki vēl pilnībā neizprotot komunisma idejas un tāpēc viņi saviem bērniem nestājšot stāties komunistiskā savienībā, ko neiebilda, kad pulciņi nesa Darba jaunatnes savienības vārdu.⁷⁶

P.Zvejnieka konferencei iesniegtā rezolūcijas projekta pamatā bija KK(b)P CK un KKJS CK 1919.gada augusta kopīgo norādījumu tēzes, ko papildināja ar vietējās organizācijas specifiskajiem organizācijas jautājumiem.⁷⁷

Pati konference P.Zvejnieka iesniegto rezolūcijas projektu par organizatorisko jautājumu papildināja ar punktu par savienības nosaukuma maiņu. Šo papildinājumu konference pieņēma ar 24 balsīm, pretī balsojot 9.⁷⁸

Konferences rezolūcija par organizācijas jautājumu saturēja arī vēl citus principiāli svarīgus noteikumus. 4. un 5. rezolūcijas punkts noteica, ka Latvijas Komunistiskā Jaunatnes Savienībai vienīgai Latvijas teritorijā jāapvieno visas atsevišķās jaunatnes organizācijas un tā pauž visu tautību jaunatnes intereses.⁷⁹

Svarīgs bija rezolūcijas punkts par savienības informatorisku sakaru nodibināšanu ar Krievijas Komunistiskās Jaunatnes Savienības Centrālo Komiteju un tās Latviešu jaunatnes sekciju Centrālo biroju.

Rezolūcija prasīja no savienības biedriem stingru disciplīnu, nelokāmu savienības augstāko instanču rīkojumu neka vējošu izpildi zemākām. Savienības biedriem ātri un pareizi prasīja izpildīt visus organizācijas un partijas rīkojumus.⁸⁰

Arī par agitācijas un propagandas jautājumu konferencē referēja P.Zvejnieks. Viņa ziņojumā atspoguļojās visas tās

⁷⁶ LKP CK Partijas arhīvs, 73.f., 1.apr., 6.l., 6.lapa.

⁷⁷ Turpat, 4.lapa.

⁷⁸ "Cīņas Biedrs", 1919.g. 12.decembrī, Nr. 27, 4.lpp.

⁷⁹ Turpat.

⁸⁰ Turpat.

agitācijas un propagandas darba grūtības, ar ko jāseduras savienības organizācijām smagajos apstākļos. Neskatoties uz politiskās un ekonomiskās dzīves izmaiņām padomju varas gadā, masu psiholoģija bija palikusi vecā. Grūti šādos apstākļos strādāt ar jaunatni, jo viņš nav patstāvīgs, bet atrodas vecāku atkarībā. Panākt lūzumu ļaužu prātos ir arī viens no LKJS uzdevumiem. Šai nolūkā savienība bija rīkojusi kursus un gatavojusi propagandistu kadrus. Referents kritizēja mītiņu agitācijas metodi, jo tā ātpalikušu iedzīvotāju slāņos nav iedarbīga. Viņš ieteica personisko parrunu metodi. Agitācijai bija jābūt sistemātiskai. Lielāka uzmanība jāvelti skolu jaunatnei, kura ne labprāt stājas savienībā, un meitenēm, kuras visvairāk atrodas no sabiedriskās dzīves. Referents atbalstīja aprīkos praktizētās bezpartejisko konferences, kuras dod labu biedru papildinājumu savienībai, kā arī izvirzīja kā krasu nepieciešamību ieinteresēt jaunatni par politiskiem jautājumiem, rīkot kursus, lekcijas, izleist proklamācijas, kamēr savienībai nav savas, izmantot partijas presi.⁸¹

Debatēs delegāti sugstu vērtēja klubu darba iespējas, ierosināja nopietnāku vērību veikt idejiski saturīgām nodarbībām. Tāpat konferences dalībnieki izvirzīja nepieciešamību pēc sava preses orgāna latgaliešu izloksnē. Runātāji uzsvēra, ka viens no labākajiem agitācijas un propagandas līdzekļiem ir komjauniešu paraugs sabiedriskā aktivitātē un personīgajā dzīvē, cīņā par pieņemto lēmumu izpildi, kam ir jāpārliecina cilvēki, ka padomju vara viņiem nes labāku dzīvi.⁸²

Jautājumā par agitāciju un propagandu konference pieņēma plašu turpmākās darbības programmu. Lēmums lika pamatu veselīgai propagandas sistēmai strādnieku, zemnieku, skolu un ermiņas jauniešu un pat vecāku komunistiskajai audzināšanai, paredzēja daudz un dažādas šī darba metodes. Jaunatnes savienī-

⁸¹ LKP CK Partijas arhīvs, 73.f., 1.apr., 6.l., 6.lapa.

⁸² Turpat, 7.lapa.

ba savā ideoloģiskās cīņas apbrūojumā rīma daudz jaunu formu: jautājumu un sarunu vakarus, lasītavas, presi, bezpartejisko konferences un propāgandas dienas.⁸³

Speciāls jautājums konferencē bija par savienības pulciņu darbības veidiem. Nepieciešamība tos apspriest radās sakarā ar savienības organizatoriskās struktūras maiņu un darbības centra pārvešanu no teritoriāliem pulciņiem uz darba vietu šūniņām. Pēc J.Krūzes referāta un Daugavpils organizācijas delegātes V.Levšteines koreferāta un aktīvām debatēm konference pieņēma lēmumu, kurā atzina, ka politiskais audzināšanas darbs gūs labākus rezultātus darba vietu šūniņās, bet kultūrizglītojošais darbs jākoncentrē jaunatnes sekcijās pie strādnieku un zemnieku klubiem.⁸⁴

Par darba jaunatni un vienoto darba skolu konferencē referēja Padomju Latvijas Izglītības komisariāta skolu nodaļas vadītājs A.Vecgailis. Viņš veltīja savu ziņojumu jaunās darba skolas radīšanas problēmām un grūtībām, kas to kavē. Vēl stipras vecās skolas apolitiskās tradīcijas, ne visos skolotājos mājō revolucionārs gars. Ir liela nepieciešamība katrā skolā organizēt Komunistiskās jaunatnes savienības šūniņu, kas ar savu idejisko pārliecību vadītu skolas sabiedrisko dzīvi.⁸⁵

Debatēs konferences dalībnieki asi nosodiya šur tur skolās pastāvošo bezpartejisko kultūrizglītības pulciņu radīto ļaunumu, parādīja kā to novērst. Pieņemtā rezolūcija iezīmēja Komunistiskās jaunatnes savienības skolu sekciju organizācijas principus un darbības veidus:

"1. Katrā skolā tiek organizēta Latvijas Komunistiskās Jaunatnes Savienības šūniņa.

2. Šūniņa kontrolē skolas darbību un saimniecību, kā arī dera visu iespējamo, lai iestādes darbība būtu saskaņota ar komunistiskās revolūcijas prasībām un uzdevumiem.

⁸³ "Cīņas Biedrs" 1919.g. 12.decembrī. Nr. 27, 4.lpp.

⁸⁴ LKP CK Partijas arhīvs, 73.f., 1.apr., 7. un 8.lapa.

⁸⁵ Turpat, 9.lapa.

3. Šūniņu uzdevums: pieliekt visu enerģiju, pūlēt, lai sociālistiskās skolas principi tiktu plaši iekļauti māsās un ievesti dzīvē.

4. Savā darbībā šūniņas necenšas ar varu uzspiest savu domu, bet pūlas mazāk apzinīgos līdzbiedrus pārliecināt par komunistiskās jaunatnes uzskatu pareizību, ar laipni priekšzīmi un jautājumu pamatīgu noskaidrošanu."⁸⁶

Organizācijas biroja instruktors-organizators J. Krievins konferencē referēja par jaunatnes darba aizsardzību. Arī šo svarīgo problēmu LKJS risināja smagajos pieņemtos spstākļos, rūpējās par to, lai tiktu ieviesti dzīvē Padomju varas dekrēti par nepilngadīgo darba aizsardzību, uzlabots viņu ekonomiskais stāvoklis un pavērtos iespēja mācīties. Konferencē lēmums šajā jautājumā konkretizēja LKJS ekonomiski tiesisko sekciju turpmākos pienākumus.

Tieši konferences dienās 1919. gadā no 20. līdz 26. novembrim Berlīnē nelegāli notika Komunistiskās Jaunatnes Internacionāles dibināšanas kongress. LKJS konference apsprieda arī šo jautājumu un savu attieksmi izteica rezolūcijā:

"Zem sociālistiskās revolūcijas sitieniem dreb un drupās krīt kapitālistiskā pasaule. Vispasaules proletariāta varonīgā cīņā pret strādnieku šķiras bēdēm un izsūcējiem, revolucionārā darba jaunatne iet pirmajās rindās.

Ar katru dienu augošā visu zemju, sevišķi Padomju Krievijas un Vakarēiropas darba jaunatnes kustība pieņem internacionālu raksturu. Kustībā ņem dalību komunistiskā, sociālistiskā un arodbiedrības apvienotā jaunatne. Visām šīm jaunatnes organizācijām ir dažādas programmas un cīņas paņēmieni. Trūkst organizācijas, kas vadītu un saskaņotu jaunatnes kustību.

Šai organizācijai ir jābūt Komunistiskai Jaunatnes Internacionālei, zem kuras vadības apvienojas visas pasaules darba jaunatne.

Zem lozunga: "Visu zemju proletārieši, savienojieties!"

⁸⁶ LKP CK Partijas arhīvs, 73.f., l.apr., 6.l., 9.lapa.

aizvien jauni proletariāta pulki pievairojas Komunistiskajai Internacionālei, kura nostājusies revolucionārās kustības priekšgalā un vada pēdējo lielo cīņu pret darba tautas slepkavām - kapitālistu šķiru.

Derba jaunatne ir proletariāta neatšķirama daļa. Viņas starptautiskajam centram jāpievienojas Komunistiskajai Internacionālei, kā autonomai sastāvdaļai."⁸⁷

Viens no konferences izlemtiem praktiskas dabas jautājumiem bija rezolūcija par bibliotēkām. Sociālistiskā revolūcija bija radījusi lielu pieprasījumu pēc grāmatām, taču izpostītā tautas saimniecība nespēja tam nodrošināt nepieciešamo papīra daudzumu. Tāpēc konference nosodīja tieksmi katrai organizācijai uz vietām ierīkot savu bibliotēku. Lietderīgākas bija lielākas bibliotēkas ar plašāku un lielāku grāmatu izvēli. Konference ieteica LKJS organizācijām savas bibliotēkas apvienot ar partijas iestāžu un strādnieku un zemnieku klubu bibliotēkām un to fondiem piesaistīt arī privāto personu bibliotēkas.⁸⁸

Konferences noslēgumā notika Latvijas Komunistiskās Jaunatnes Savienības Centrālās Komitejas vēlēšanas. Tajās ievēl Jāni Krūzi un Pēteri Zvejnieku (Organizācijas biroja pārstāvji), Antonu Putānu un Nosonu Alperoviču (Daugavpils apriņķa organizācijas pārstāvji), Ernstu Karpovīcu un Klementiju Rubulu (Ludzas apriņķa organizācijas pārstāvji), Konstantīnu Mitreviču (Rēzeknes apriņķa organizācijas pārstāvis), Antonu Paškeviču (Viļānu apriņķa organizācijas pārstāvis), Harlampiju Bobrovu (no Rēzeknes apriņķa Siljāņu pagasta organizācijas).

Par LKJS CK kandidātiem konference ievēlēja: Amendu Alksni (evakuētās jaunatnes pārstāvi no Valmieras), Aronu Veismani (no Rēzeknes) un Isaku Vargavtiku (no Ludzas).

LKJS Revīzijas komisijā konference ievēlēja Benjaminu Kļackinu (no Daugavpils), Oļgu Magoni (no Rēzeknes) un Josi

⁸⁷ LKP CK Partijas arhīvs, 73.f., 1.apr., 10.laps.

⁸⁸ "Cīņas Biedrs". 1919.g. 18.decembrī, Nr. 30, 4.lpp.

fu Mejeroviču (no Rēzeknes pedagoģisko kursu organizācijas).⁸⁹

Visi vadošajos orgānos ievēlētie, izņemot A.Veismani un J.Mejeroviču, bija LKP biedri.

Pēc J.Krūzes galavārdiem konferences dalībnieki pācīlātībā nodziedāja Internacionāli. Zālē atskanēja saucieni: "Lai dzīvo komunistiskā revolūcija! Lai dzīvo starptautiskā revolucionārā strādnieku apvienība Komunistiskajā Internacionālē! Lai dzīvo komunistiskā darba jaunatne!" Tād ieeālcās spēcīgi aplausi, kuri norims tikai izklīstot konferences dalībniekiem.

"Objektīvi vērtējot konferences darba gaitu, - vēlāk rakstīja J.Krūze, - jāsska, ka padarīts tika daudz. Organizācijas, politiskajam un kulturālajam darbim tika nospraustas jaunas līnijas, jauni veidi. Atliek tos izvest dzīvē un mūsu priekšā būs spēcīga revolucionāra organizācija, kuras spars un enerģija palīdzēs veikt grūto cīņu pret darbaļaužu ienaidniekiem - kapitālistu šķiru.

Sējūsma un darba prieks, kas mirdzēja jauno proletāriešu sejas konferencēi nobeidzot, dod tiesību cerēt, ka turpmāk darba jaunatnes organizēšana un apvienošana Latvijas Komunistiskajā Jaunatnes Savienībā ies ātrākiem soļiem uz priekšu, nekā līdz šim."⁹⁰

Sevišķi atzīmējama konferences dalībnieku lielā aktivitāte. No 33 delegātiem, tajā runāja 20. 13 no viņiem uzstājās divas un vairāk reizes.

Ar saviem pieņemtiem svarīgajiem lēmumiem LKJS konference ieņem nozīmīgu vietu Latvijas komjaunatnes vēsturē un nostājas līdzās visiem trim tās pirmajiem kongresiem. Tās rezolūcijās izteiktām atziņām par organizācijas jautājumu, agitāciju un propagandu, kā arī par Komunistiskās Jaunatnes Internacionāli bija svarīga nozīme ne tikai turpmākajā legālajā, bet arī nelegālajos pagrīdes cīņās gados.

⁸⁹ LKP CK Partijas arhīvs, 73.f., 1.epr., 10.lapa.

⁹⁰ "Cīņas Biedrs", 1919.g. 13.decembrī. Nr.30, 4.lpp.

Konferences pieņemto nosaukumu Latvijas komjaunatne godam nesa līdz 1940. gadam, kad, iestājoties VLKJS sastāvā, arī mūsu republikas komjaunatne devās tālāk ar diženo Voldemira Iljiča Leņina vārdu nosaukumā.

Arī pēc saviem konstituēšanās galvenajiem rādītājiem LKJS konference būtiski neatšķiras no iepriekšējiem trim Latvijas komjaunatnes kongresiem. Par to uzskatāmi liecina tabula:

	LSDJS I kongress 1917. gada 17. un 18. janvārī	LSDJS II kongress 1918. gada 27. un 28. janvārī	LKP DJŠ I kongress 1919. gada 28. februārī un 1. martā	LKJS konference 1919. gada 23.-25. novembrī
Deleģātu skaits	45	31	36	33
Pārstāvēto organizāciju skaits	14	15	14	15
Pārstāvēto savienības biedru skaits	1000	1093	812	558

Vienīgi ģeogrāfiski LKJS konference aptvēra mazāku Latvijas teritoriju. Bet tad jau to pašu varteikt par LSDJS I kongresu, kurā bija pārstāvēti tikai Rīgas un Vidienes pulciņi, LSDJS II kongresu, kurā bija tikai Vidzemes pulciņu pārstāvji. Pat visaptverošākajā LKP DJŠ I kongresā nebija Letgales un Kurzemes darba jaunatnes deleģātu.

Tūdaļ pēc konferences 25. novembrī notika jaunievēlētās Centrālās Komitejas sēde, kurā par CK priekšsēdētāju ievēlēja Jāni Krūzi, par priekšsēdētāja biedru Pēteri Zvejnieku, par Centrālās Komitejas sekretāru Amandu Alksni, par CK prezidija sekretāru Konstantīnu Mitreviņu. Par LKJS CK aparāta instruktoru apstiprināja Josifu Krinkinu.⁹¹

Sevišķi augstu vērtējama konferences ietekme turpmākajā spraigajā jaunatnes savienības darba rosmē un vērīenā.

⁹¹ LKP CK Partijas arhīvs, 73.f., 1.apr., 1.l., 20.lapa.

Ja ņem tikai formālos biedru skaita pieauguma skaitļus, arī tad rezultāti ir uzskatāmi:

	1919.gada augustā pēc aptuveniem datiem	Pēc LKJS kon- ferences man- dātu komisi- jas datiem 1919. g. 23.-25. XI	Pēc LKP II Latgales kon- ferences da- tīm 1920.g. 2.-4. I
Rēzeknes apriņķī	40	219	400
Daugavpils apriņķī	20	125	152
Ludzas apriņķī	-	135	250
Vilānu apriņķī	20	80	130
K o p ā	80	558	932

LKJS Centrālajā Komitejā darbojās trīs nodaļas: ekonomiski tiesiskā (vadītājs P.Zvejnieks), skolu (vadītājs K.Mitrevišs) un kultūrizglītības (vadītājs J.Krūze).⁹²

Visas komjaunatnes darbības operatīvs vadītājs bija LKJS CK prezidijs, kas savās sēdēs izlēma kadru, administratīvās, finansu lietas un sagatavoja jautājumus Centrālās Komitejas plenārsēdēm, vadīja apriņķu komitejas.

1919.gada 2.decembrī LKJS CK plenārsēdē viens no svarīgākajiem bija jautājums par presi. Balstoties uz konferences un prezidija ieteikumu CK pieņēma lēmumu izdot latgaliešu izloksne žurnālu "Jaunatnes Darbs". Tās redakcijas kolēģijā izraudzīja J.Zvīdru, laikraksta "Vlastj Bednoti" redaktoru un CK locekļus J.Krūzi un K.Mitrevišu. Žurnālu bija paredzēts iespiest Veļikije Lukos, ar Maskavā iegūtu papīru. Centrālā Komiteja aicināja žurnālā līdzdarboties visas apriņķa organizācijas.⁹³ Taču, neskatoties uz veiktajiem priekšdarbiem, žurnāla iznākšana aizkavējās iespiežamā papīra trūkuma dēļ.⁹⁴

⁹² LKP CK Partijas arhīvs, 73.f., 1.apr., 1., 21.lapa.

⁹³ Turpat, 30.lapa.

⁹⁴ "Cīņas Biedrs", 1919.g. 3.februārī, 4.lpp.

Šajā pašā CK sēdē informācijas sakaru uzturēšanai ar Krievijas KJS CK nolēms sūtīt uz tās plēnārsēdi 1919.gada 1.decembrī Maskavā J.Krūzi,⁹⁵ šādus kontaktus bija paredzēts uzturēt katru mēnesi un plēdres nolūkā pastāvīgi apmainīties ar svarīgākiem lēmumiem un darbības instrukcijām.⁹⁶

Glūži tāpat ieviesa dzīvē lēmumu par jaunatnes lapaspušu ierīkošanu vietējos partijas laikrakstos "Cīņas Biedrs", "Vlastj Bednoti" un "Taisnība". Reizi nedēļā šajos laikrakstos parādījās informācijas par LKJS darbību. Piemēram, laikrakstā "Cīņas Biedrs" pa lielākai daļai tie bija J.Krūzes (Orga) raksti par svarīgām LKJS darbības problēmām: LKP organizāciju līdzdalību komjaunatnes darbā (28.X un 7.XII), strādnieku un zemnieku klubiem (16.XII). Laikraksts samērā plaši (piecos turpinājumos) no 10.-18. decembrim atreferēja LKJS konferenci Rēzeknē, sniedza buržuāzisko nacionālistu noslepka-votā komjaunatnes CK locekļa Jāņa Vintēna piemiņai veltītu rakstu. (12.XI).

Lielu palīdzību vietējām organizācijām sniedza LKJS Centrālās Komitejas instrukcijas. Tie bija kolektīvi izstrādāti un apspriesti metodiski norādījumi visiem komjaunatnes organizāciju darbības virzieniem. Tajos tika formulēti atsevišķo sekciju darba mērķi, pienākumi, ieteiktas darba metodes, līdzekļi, pasākumi. Centrālā Komiteja pavisam pieņēma astoņas instrukcijas: darbam ar lauku jaunatni, kultūrizglītības, sabiedriski politisko un skolu sekcijās, propagandistu organizatoru kolēģijām, ekonomiski tiesiskajām komisijām, CK un sprinķu komiteju instruktoriem, par "Sarkanās jaunatnes nedēļas" serīkošanu.⁹⁷

LKJS Centrālās Komitejas 1920.gada 1.februāra pārskats dod labu priekšstatu par šī perioda organizācijas darba ikdienu: Tejā lasām: "Pieņemtais instruktors organizators pastāvīgi spbruukāja sprinķu organizācijas, instruēdams un ie-

⁹⁵ LKP CK Partijas arhīvs, 73.f., 1.apr., 1.1., 30.lapa.

⁹⁶ Turpat, 3.1., 1.lapa.

⁹⁷ Turpat, 2.1., 1.-15.lapas.

vadīdams darbu vajadzīgajā virzienā. Ņemot vērā, ka pie apriņķu komitejām bija noorganizētas propagandistu organizatoru kolēģijas un darbojās viens instruktors, lauku pulciņi tika pietiekoši apkalpoti. Netrūka arī literatūras jaunatnes pulciņiem, jo caur Organizācijas biroju partijas CK asignēja šim nolūkam 50.000 rubļus. Sevišķi lielu vērību CK piegriezta darba jaunatnes ekonomisko apstākļu uzlabošanai. Šajā svarīgajā jautājumā tika veikti visi priekšdarbi un darbība sāka ievilkties pereizā gultnē. Visās apriņķu pilsētās tika izvesta mazgadīgo bezdarbnieku un spekulantu reģistrācija. Lielākā daļa no viņiem tika ievietota skolās un patversmēs. Tika izvests dzīvē Padomju valdības dekrēts par darba laika seišināšanu mazgadīgiem. CK un apriņķa komiteju priekšstāvji piedalījās attiecīgo Padomju iestāžu kolēģiju sēdēs, caur ko Savienības biedru un vispār darba jaunatnes intereses vairs nebija iespējams novirzīt pēdējā plānā, vai, kā tas līdz šim nereti bijis, pavisam aizmirst."⁹⁸

No pārskata redzam, ka gluži tikpat aktīvi darbojās arī citas LKJS nozerēs kā sabiedriski politiskās, kultūrizglītības, skolu un citas sekcijas.

"Ķeroties pie budžeta uzstādīšanas 1920.gadam, - teikts tālāk minētajā pārskatā, - tika nolemts, ka Savienības organizāciju budžeti pievienojami attiecīgām partijas iestādēm, no kurām katru mēnesi saņems vajadzīgās summas. Uzstādītās summas bija pietiekoši lielas, lai tekošā gadā nodrošinātu jaunatnes organizācijas materiālā ziņā."⁹⁹

Šis budžets atļāva iecerēt no 1.marta Rēzeknē atvērt divu mēnešu kursus komjaunatnes instruktoriem organizatoriem ar 75 klausītājiem galvenokārt no pagastu organizācijām.

Kaut arī pēc LKJS konferences organizācija bija organizatoriski nostiprinājusies, kļuvusi darbīgāka un patstāvīgāka, tomēr LKP uzmanība un rūpes jaunatnes savienībai ne mazā-

⁹⁸ "Cīņas Biedrs". 1919.g. 3.februārī, 4.lpp.

⁹⁹ Turpat.

kā mērā neatslāba. LKP II Latgales konference, kas notika 1920.gadā no 2. līdz 4.janvārim, noklausījās LKJS CK priekšsēdētāja J.Krūzes pārskatu. Par Komunistiskās jaunatnes savienības vietējo organizāciju darbu runāja visi LKP apriņķu organizāciju pārstāvji.¹⁰⁰ Un arī savā lēmumā "Par agitāciju un propagandu" LKP II Latgales konference ierakstīja: "Sevišķa vērība jāpiegriež Jaunatnes savienību organizēšanai!"¹⁰¹

Taču visu plašo rosīgo LKJS darbību pārtrauca jauns baltgvardu uzbrukums. 1920.gada 3.janvārī poļu un latviešu baltgvardi ieņēma Daugavpili un virzījās tālāk uz austrumiem. Iensidnieka pārspēka māktiem padomju varas aizstāvjiem nācās soli pa solim atkāpties.

"Pēc Daugavpils krišanas, - lēšām šā perioda LKJS CK pārskatā, - normāla darbība sāka palikt neiespējama. Vajadzēja apgādāt bez pajumtes un uztura līdzekļiem palikušos biedrus. Šim nolūkam no Sociālās apgādes komisariāta tika saņemtas prāvas summas."¹⁰²

Kad krita Viļāni un baltgvardu bandas tuvojās Rēzeknei, Komjaunatnes CK prezidijs 1920.gada 13.janvārī pieņēma lēmumu par LKJS biedru mobilizāciju:

"Šejā Padomju Latvijai tik bargajā laikā, kad tai uzbrūk baltgvardu bandas, katrs LKJS biedrs pienākums ir būt kaujas postenī. Ņemot to vērā LKJS CK prezidijs nolēmj:

1. Visi ieročus nest spējīgie biedri jāmobilizē un pie LKJS apriņķu komitejām jāorganizē no tiem kaujas vienības.

2. LKJS apriņķu komiteju kaujas vienībām nekavējoties jāstājas sakaros ar vietējo garnizonu priekšniekiem un jāuzņemas apsardzes dienests.

¹⁰⁰ LKP CK Partijas arhīvs, 31.f., 1.spr., 53.l., 10.lapa.

¹⁰¹ Latvijas Komunistiskās partijas kongresu, konferenču un CK plēnumu rezolūcijas un lēmumi. I.daļa.R., LVI, 1958. 230.lpp.

¹⁰² "Cīņas Biedrs". 1920.g. 3.februāri, 4.l.p.

3. Minētais jāizpilda nekavējoties.

4. Rīkojumam nepakļaujošos skaitīt par dezertieriem.

CK prezidijs locekļi

J.Krūze

P.Zvejnieks

K.Mitrevičs.¹⁰

1920.gada 20.janvārī pēc Rēzeknes krišanas LKJS CK prezidijs pieņēma lēmumu apvienot Rēzeknes un Ludzas komjauniešu kaujas vienības. Lai arī cik sākta bija padomju varas aizstāvju pretestība, visa Latvijas teritorija nonāca ienaidnieka rokās. Ievērojot radušos stāvokli, Padomju Latvijas valdība nodeva savas pilnvaras Latvijas Komunistiskās partijas Centrālajai Komitejai, kas pagrīdes apstākļos vadīja cīņu par padomju varas atjaunošanu Latvijā. Arī LKJS CK prezidijs, kas bija evakuējies uz Veļikije Lukiem 1920.gada 26.janvārī pieņēma lēmumu par Latvijas komjaunatnes legālā aparāta likvidēšanu un savu biedru organizētu nosūtīšanu darbā Krievijas Komunistiskajā Jaunatnes Savienībā vai Sarkanajā Armijā. LKJS CK prezidijs locekļiem J.Krūzem un P.Zvejniekam uzdeva kopā ar LKP CK veidot Latvijas komjaunatnes nelegālo centru. K.Mitreviču nosūtīja KKJS Harkovas guberņas komitejas un J.Krinkinu - KKJS CK rīcībā.¹⁰⁴

1920. gada 4.februārī LKJS CK prezidijs noturēja savu 9. sēdi. Nākamajā dienā 5.februārī sanāca pēdējā Centrālās Komitejas plenārsēde, kurā piedalījās J.Krūze, P.Zvejnieks, A.Paškevičs, J.Krinkins un I.Vargavtiks. Tajā pieņēma pēdējos lēmumus par legālā CK aparāta likvidāciju, apsprieda pagrīdes darba jautājumus un pieņēma uzsaukumu: "Visiem Latvijas Komunistiskās Jaunatnes Savienības biedriem."¹⁰⁵

Pazīnodama par LKJS legālās darbības izbeigšanos Centrālā Komiteja rakstīja: "Tas tomēr nenozīmē, ka LKJS Savienības darbība galīgi izbeidzēs. Nē! Tā tikai dekorācijās

¹⁰³ LKP CK Partijas arhīvs, 73.f., l.apr., l.l., 26.lapa un 5.l., 43.lapa.

¹⁰⁴ LKP CK Partijas arhīvs, 73.f., l.apr., l.l., 28.lapa.

¹⁰⁵ Turpat, 33.lapa.

maņa. Kā Latvijas Komunistiskā partija, tāpat viņas nelokāmā sastāvdaļa - LKJS turpinās savu revolucionāro darbību illegāli, pārbraucot uz Lātviju.

Lai negavilē baltgvardi! Latvijas Komunistiskā Jaunatnes Savienība pēdējos divos gados pierādījusi, ka nekādi apstākļi nespēja salauzt Latvijas revolucionārās darba jaunatnes enerģiju un cīņas spēkus. Cik smagi arī nebija jaunajai organizācijai kontrrevolūcijas triecieni, LKJ Savienība ir atjaunojusi savu darbību, iesaistot savās rindās simtus un tūkstošus sabiedriskās un politiskās darbības alkstošus jaunus proletāriešus.

Un tajā vēsturiskajā brīdī, kad Latvijas proletariāts, aiztriecis ratā savus buržuāziskos kēkla kungus, saņems varu savās spēcīgajās rokās - viņam blakus būs cīnījusies arī revolucionārā darba jaunatne...

... Tāds ir mūsu ceļš.

Lai dzīvo Komunistiskās Jaunatnes Internacionāle!

LKJS CK. "106

Ar šādu apņēmību un rūdījumu Latvijas komjaunatne sāka savu jauno, smago, divu gadu desmitu ilgo pegrīdes cīņu posmu.

KKJS SIBĪRIJAS¹ LATVIEŠU SEKCIJU DARBĪBA
JAUNATNES KOMUNISTISKAJĀ AUDZINĀŠANĀ
(1918. - 1922.)

V.I. Ļeņins komjaunatnes dibināšanas sākumā sverīgu vietu organizācijas uzbūvē ieņēma nacionālais faktors, jo Krievija bija daudz nacionāla valsts.

V.I. Ļeņins, attīstot tālāk marksisma-ļeņinisma pamatlīcēju uzskatus par nacionālā momenta būtību, izstrādāja teorētiskos pamatus par nacionālā momenta levērošanu valsts celtniecībā, partijas un masu politiskajā darbā, prasīja "... nevis daudzību novēršanu, nevis nacionālo izšķirību iznīcināšanu, bet šādu komunisma pamatprincipu lietošanu, kas pareizi modificētu šos principus atsevišķos gadījumos, pareizi tos pielāgotu nacionālām un nacionāli valstiskām īpatnībām."²

Nacionālā un internacionālā apvienošanas praktiskā izpausme komjaunatnes organizatoriskajā celtniecībā bija V.I. Ļeņina izstrādātais proletāriskā internacionālisma princips, kurš paredzēja, no vienas puses, organizācijas internacionālu vienību, bet, no otras puses, nacionālo momentu levērošanu.

Teikto ilustrē komjaunatnes nacionālā mazākuma, tai skaitā arī latviešu sekciju organizēšana un darbība vie KKJS, kura kā vienota organizācija apvienoja savās rindās visu Krievijā dzīvojošo tautu darba jaunatni.

KKJS dibināšanas laikā 1918. g. Krievijas latviešu jaunatne, vēl neprasdama krievu valodu, neiekļāvās tās rindās, bet organizējās komunistiskos jaunatnes pulciņos pie KK(b)P vietējām latviešu sekcijām. 1919. g. 26. jūlijā Maskavā sanāca šo pulciņu konference, kura ieguva KKJS latviešu sekciju 1. konferences nosaukumu. Tajā pieņēma lēmumu par latviešu sekciju iekļaušanos KKJS rindās. KKJS CK un KKJS Viskrievijas latviešu sekciju Centrālais birojs³ izstrādāja instrukciju,

¹ Autors izmantojis materiālus no 6 Sibīrijas lielākām guberņām - Omskas, Tomskas, Novonikolajevskas, Altaja, Jēņisejas un Irkutskas.

² V.I. Ļeņins. Darbu izlase. R., 1962., 3. sēj., 348. lpp.

³ Turpmāk CB, to izvēlēja 1. konferencē.

kura noteica savstarpējās attiecības. Tā izstrādāja, vadoties no KK(b)P lētsekciju organizatoriskās uzbūves un darba satura, kurām bija vairāk kā 10 gadu pieredze un kuru darbība bija sevi attaisnojusi. Instrukcija paredzēja, ka latviešu sekcijas ir vietējo komjaunatnes organizāciju sastāvdaļa, bet tās savu biedru vidū un latviešu bezpartejiskajā jaunatnē veica agitācijas, propagandas, politizglītības un kultūrizglītības darbu dzimtajā valodā. Vienlaicīgi sekciju biedri kā vietējās organizācijas biedri piedalījās tās sapulcēs un visu kopējo vietējai organizācijai uzlikto uzdevumu izpildē.

Par latviešu sekciju izveidošanās lomā komjaunatnes organizēšanās periodā liecina tas fakts, ka KKJS II kongress, noraidot patstāvīgu, nacionālu komunistiskās jaunatnes savienību pastāvēšanu Padomju Krievijā, vienlaicīgi savā rezolūcijā norādīja, ka darbību nacionālajā mazākumā var veikt "... KKJS nacionālās sekcijas pēc KKJS latviešu sekciju principiem un shēmas."¹ Vienlaicīgi tas norādīja, ka sekcijas bija pārejas forma savas nācijas jaunatnes iesaistīšanai vispārējā KKJS organizācijā. Tā ar sekciju palīdzību praktiski atrisināja nacionālā momenta ievērošanu komjaunatnes organizatoriskā uzbūvē.

Sibīrijas komjauniešu organizēšanos 1918. g. vasarā pārtrauca vietējās kontrrevolūcijas atbalstītais čehu dumpis. Tā atsākās 1919. g. beigās, kad no Kolčaka karaspēka atbrīvotajā teritorijā izveidojās pirmās Sibīrijas komjaunatnes organizācijas. Latviešu darba jaunatne Sibīrijā, tāpat kā visā Krievijā, organizējās sekcijās pie vietējām komjaunatnes organizācijām. Par tās aktivitāti šajā periodā liecina fakts, ka jau 1920. g. 1. X Sibīrijā bija 27 latviešu sekcijas un šūniņas² ar 495 biedriem, kas sastādīja

¹ "Товарищ комсомол" Документы съездов, конференции и ЦК ВЛКСМ 1918-1968 гг., М., 1969 г., т. I, стр. 29.

² Šūniņa - KKJS teritoriāla pirmorganizācija. Latviešu šūniņas izveidojās latviešu kolonijās - ciemos. Tās bija vietējo pagastu organizācijas sastāvdaļa, bet agitācijas, propagandas politiskās izglītības un kultūrizglītības darbu vadīja latviešu sekciju vadošie orgāni.

1,2% no Sibīrijas komjauniešu skaita.¹ Pēc mēneša sekci-
ju un šūniņu skaits bija pieaudzis līdz 39 un biedru skaits
līdz 538.

Komjaunatnes organizēšana un sākotnējā darbība Sibīri-
jā noritēja sarežģītos, asos šķīrta cīņās apstākļos. Šādu not-
tikumu gaitu noteica tas, ka Sibīrijas iedzīvotāju (arī lat-
viešu) lielākā daļa bija zemnieki ar diezgan ievērojamu ku-
laku slāni, kurš bija naidīgi noskaņots pret KKJS organizē-
šanu un tās darbību. Tā Jeņisejas gub. Kļukvennajas KK(b)P
latsekcijas pārstāvis ziņoja, ka 1920. g. rudenī padomju va-
res ienaidnieki 2 reizes apšaudījuši KKJS un KK(b)P biedra
Veprina māju un nodedzinājuši sienu un labību². Omskas gub.
Korotkovas ciemā kulaki noslepkevoja komjaunietes Alīdu Au-
ziņu, kas strādāja par skolotāju, un Līnu Križgeli.³

Šo terorismu pretpadomju elementi pastiprināja ar mežo-
nīgu KKJS organizāciju un tās biedru apmelošanas kampaņu.
Nereti, izmantojot jaunatnes vispārējo un politisko analfa-
bētismu, šādai darbībai uz laiku bija arī panākumi. Tā Je-
ņisejas guberņas latsekciju instruktorei Vilmai Viburgai
Kreslovas ciemā neteica "... pat analfabētu skaitu, jo baumas,
ka visms, kurus kaut kur pieraksta, spiedīšot komūnā."⁴
Omskas gub. Lejas Bobrovos kolonijā vakarskolnieki 1920./21.
m.g. pēkšņi pārtrauca skolas apmeklēšanu - rakstīja skolo-
tājs Ziedīšs. Par cēloni izrādījās baumas, ka ar skolu visi
ierakstīti komjaunatnē. Pēc izskaidrošanas mācības turpi-
nājās.⁵

Tādējādi padomju vares nostiprināšanai Sibīrijā, bez
atklātas cīņas ar kontrrevolucionārajiem elementiem, bez

¹ Latvieši sastādīja 0,6% Sibīrijas iedzīvotāju skai-
ta. Tie galvenokārt bija zemnieki-kolonisti, politieslodzī-
tie un 1. pasaules kara bēgļi.

² "Sibīrijas cīņa" (Omska) Nr. 2., 1921.g. 29. janv.

³ А.Ф. Палашенков. "Памятники и памятные места Омска
и Омской области", Омск, 1967, стр. 167.

⁴ LKP CK Partijas vēstures institūta Partijas arhīvs
(turpmāk LKP CK PVI PA) 240.f., 3.apr., 164.l., 7. lapa.

⁵ LKP CK PVI 240.f., 3. apr., 206. lieta, 5. lapa.

izpostītās tautsaimniecības atjaunošanas, vajadzēja veikt arī plašu jaunatnes un masu komunistiskās audzināšanas darbu.

Šo uzdevumu risināšanā KK(b)P vadībā ievērojama loma bija komjaunatnei. Tās uzdevumus kultūras revolūcijas realizēšanā latviešu jaunatnē un pieaugušo vidū veica KKJS latviešu sekcijas dzimtajā valodā. Šī darba formas un metodes bija dažādas un tās noteica konkrētā vēsturiskā situācija, jaunatnes šķiriskais sastāvs un vispārējās attīstības līmenis. Daudzo komjaunatnei veicamo komunistiskās audzināšanas uzdevumu rindā viens no galvenajiem bija -

a) Cīņa ar analfabētismu.

KKJS III Viskrievijas kongresā V.I. Ļeņins pasvītvoja, ka jaunatne kļūs par apzinīgu komunistiskās sabiedrības cēlāju tikai tad, ja tā apgūs "...to, ko uzkrājušas cilvēku zināšanas... to zināšanu summu, kuru rezultāts ir pats komunisms".¹

Lūk, kāpēc pārejas periodā uz mierīgo celtniecības darbu jaunatnes izglītošanas jautājumu partija izvirzīja vienā no pirmajām vietām. Šī svarīgā uzdevuma izpildi apgrūtināja cariskās Krievijas atstātais mantojums - lielais rakstīt un lasīt neprātēju skaits.

"Analfabētisms, - teica V.I. Ļeņins sērunā ar Klāru Cetkinu 1920.g. rudenī, - bija savienojams ar cīņu par varu, ar nepieciešamību iznīcināt veco valsts aparātu ...analfabētisms ir grūti savienojams, nepavisam nav savienojams ar atjaunošanas uzdevumu."²

Tādēļ 1919.g. 26. decembrī V.I. Ļeņins parakstīja dekrētu "Par analfabētisma likvidāšanu KPFSR iedzīvotāju vidū."

Sibīrijā, kura bija cariskās Krievijas nomale, analfabētisms bija ļoti liels. Tā Rietumu Sibīrijā bija 78,2% analfabētu. Ar stāvokli Omskas guberņā, kas bija viena no attīstītākajām Sibīrijā, iepazīstina sekojošā tabula.³

¹ V.I. Ļeņins. Raksti, 31. sēj., 247.lpp.

² K. Cetkina. Atmiņas par Ļeņinu. R., 1955. 21. lpp.

³ Tabula sastādīta pēc 1920.g. tautas skaitīšanas datiem Omskas gub.

	Analfabētu skaits %	Analfabētu skaits uz 1000 iedz.
Vidēji guberņā	77,3%	773
krievi	78,1%	781
igauņi	58%	580
lietuvieši	53,7	537
latvieši	51,6	516

Latviešu vidū analfabētisms galvenokārt bija sastopams kolonijās, bet pilsētu iedzīvotājos tas bija ievērojami mazāks. "Starp pieaugušiem, - rakstīja Sibīrijas TIN latviešu apakšnodaļas vadītāja M. Vintiņa, runājot par pilsētām, - analfabētu nav, bet tie ir bērnu vidū līdz 16 g., jo kara laikā skolas nav apmeklētas."¹

Analfabētu lielākam skaitam kolonijās bija objektīvi cēloņi: 1) cariskās valdības politika skolu jautājumā, 2) līdzekļu trūkums skolu celtniecībai koloniju izveidošanas periodā, 3) skolotāju trūkums.

Komjaunatnes instruktore E. Plinka, piemēram, rakstīja, ka Omskas gub. Taras apriņķī no 9 latviešu kolonijām, kuras vairumā izveidojās 19.gs. 90. gados, tikai 3 kolonijās skolas sāka darboties ar pārtraukumiem no 1912.g. Bet pārējās kolonijās skolas atvēra revolūcijas gados, galvenokārt 1920.g.² Tas izskaidro, kāpēc kolonijās lasīt un rakstīt nepratēji bija jaunieši.

Analfabētisms jaunatnes vidū negatīvi ietekmēja arī KKJS organizāciju un sekciju darbu. Nereti, iestājoties komjaunatnē, anketi izpildīja citi, jo pats kandidāts to neprata. Tā Laruškinas ciemā Jeņisejas guberņā no 9 komjauniešiem 6 bija analfabēti.³ Bet Irkutskas gub. Bajandajas latviešu kolonijas KKJS šūniņas darba pārskatus rakstīja līdzjutējs Jānis Šķeteris.⁴

¹ "Sibīrijas Cīņa", 5.nr., 1921.g. 11.februāri.

² LKP CK PVI PA 240.f., 3. apr., 206. lieta, 10.lapa.

³ LKP CK PVI PA 240.f., 3.apr., 164.lieta, 7. lapa.

⁴ Turpat, 163. lieta, 51. lapa; 167. lieta, 1. lapa.

Protams, ka šūņiņās ar biedriem - a.alfabētciem nevarēja izvērsties iekšējais darbs, sapulcēs bija vienveidīgas, neinteresantas un tas veicināja darbības apstākšanu.

Vispusīga analfabētisma likvidēšana Sibīrijā sākās ar 1921. g. 24. janvāri, kad KKJS CK Sibīrijojs pieņēma lēmumu par vispārējā analfabētisma likvidēšanu.¹ Šo darbu latviešu vidū vadīja KKJS Sibīrijas latviešu sekciju Apgabala birojs.² Pie tā izveidoja 5 cilvēku padomi, kurā ieguāja Sibīrijas TIN latviešu apakšnodaļas, KK(b)P un KKJS Sibīrijas latsekciju AB un Omskas latsekciju guberņas biroju³ pārstāvji⁴. Tā izstrādāja vienotu plānu analfabētisma likvidēšanai latviešu iedzīvotāju vidū. Tas paredzēja vispirms likvidēt rakstīt un lasīt neprāšanu komjaunatnes sekcijās un šūņiņās, tad bezpartejiskajā jaunatnē un pieaugušo vidū. Praktisko darba vadību vajadzēja veikt sekcijās un šūņiņās izvēlētam analfabētisma likvidēšanas komisijām 3 cilvēku sastāvā. Tām bija jāizstrādā plāns rakstīt un lasīt neprāšanas likvidēšanai apkārtnē un jāsadarbojas šajā darbā ar vietējām KK(b)P latsekcijām, TIN latapakšnodaļām un vietējām teritoriālajām ārkārtējām analfabētisma likvidēšanas komisijām.⁵ Sekcijas un šūņiņās vienu reizi mēnesī sniedza pēdējām arī sava darba pārskatu.

Praktiskie šī plāna realizētāji bija galvenokārt komjaunieši un skolotāji. Tā, piemēram, Tomskas guberņas KK(b)P latsekciju GB plenārsēdes protokolā 1921.g. 30. maijā rakstīts: "Analfabētisma likvidēšana uzlikta komjaunatnes biedriem."⁶

Šis darbs latviešu jaunatnes vidū izvērsās 1921.g.sākumā Jeņisejas un Omskas guberņās, bet rudenī tajā iekļāvās

¹ Партийный архив Новосибирской области (ПАНО) ф.187, оп.1, д. 23, л. 12.

² Turpmāk AB.

³ Turpmāk GB.

⁴ ЛКР СК ПВИ РА, 240.ф.,3.эпр.,180.листа 3.лара.

⁵ Tās izveidoja pie administratīvā iedalījuma TIN un tajās ieguāja KK(b)P, KKJS un TIN pārstāvji. Komisija izstrādāja analfabētisma likvidēšanas plānu savā teritoriālajā iedalījumā un tieši vadīja šo darbu.

⁶ Партиийный архив Томской области (ПАТО), ф.1, оп.1, л. 1558, л.11, 12.

arī Tomskas guberņas latsekciju komjaunieši.

Analfabētisma likvidēšanai etvēra vakara skolas un speciālus kursus. Tā Omskas guberņā 1921.g. rudenī darbojās 20 vakarskolas¹ un dažos apriņķos noorganizēja arī speciālus kursus, kuri darbojās" ... blakus pastāvošām pieaugušo skolām un programmā arī politanalfabētisma likvidēšana."² Šajosursos mācījās galvenokārt jaunie komunisti un komjaunieši.

Statistiskū datu par šīs kampaņas rezultātiem diemžēl nav. Atsevišķi dati ir par Omskas guberņu. Tajā 1920./21.m. g. darbojās 14 latviešu vakarskolas, kurās apmācīja 144 analfabētus³, bet 1921./22. m. g. jau bija 23 vakarskolas analfabētisma likvidēšanai pieaugušajiem.⁴

KK(b)P un KKJS organizācijām un sekcijām minētajā darbā bija jāpārvar lielas grūtības, kuras radīja saimnieciskais sabrukums. Tā KK(b)P CK Sibbiroja sēdē 1921.g.10. aprīlī Politiskās izglītības pārvaldes pārstāvis Čudinovs ziņoja: "Uz vietām analfabētisma likvidēšanas trieciēntempi nav sasniegti. Visur jūtams liels kancelejas piederumu un mācību līdzekļu trūkums un ļoti nepietiek instruktoru - organizatoru analfabētisma likvidēšanai".⁵

Visas šīs grūtības bija jāpārvar arī latviešu sekcijām. Materiālo palīdzību tām sniedza vietējās ārkārtējās analfabētisma likvidēšanas komisijas un CB. Kadru jautājumu AB un Sibīrijas TIN latviešu apakšnodaļa centās atrisināt, organizējot 1921.g. 25. nov. Novoņikolajevskā mēneša kursus analfabētisma likvidēšanas instruktoru sagatavošanai.⁶ Tomēr partikas trūkuma dēļ šo pasākumu neizdevās realizēt.

1922.g. sākumā sakarā ar saimnieciskās dzīves pārorientāciju un partijas un komjaunatnes organizatoriskā darbā pilnveidošanu atbilstoši Nepa apstākļiem, analfabētisma likvidēšanas apmēri uz laiku samazinājās.

1 Партиийный архив Омской области (ПАОО) ф. I, оп. 2, д. 480,

2 ПАОО, ф. I, оп. I, д. 1634, л. 9.

л. 83.

3 ЛКР СК РВИ РА, 240.ф., 3. апр., 85. лист, 10. лера.

4 ПАОО ф. I, оп. I, д. 1634, л. 8.

5 ПАОО ф. I, оп. 3, д. 16, л. 22.

6 ПАОО ф. 36, оп. 3, д. 84, л. 8.

b) Pasākumi politiskā analfabētismā likvidāšanā.

Vienlaicīgi, KKJS pievērsa lielu uzmanību arī politiskā analfabētisma likvidāšanai komjaunatnes un bezpartejiskās jaunatnes vidū.

Jau 1920. g. maijā KKJS l. Sibīrijas apgabala apspriedē nosprauda ceļus politiskās izglītības darba izvērsšanai. Kā vienkāršākās, vispieejamākās šī darba formas apspriede ieteica kolektīvu avīžu lasīšanu, sarunas utt. Nopietnāku jautājumu apgūšanai (partijas vēsture, dialektiskais materialisms u.c.) ieteica organizēt pulciņus.¹ Tie arī kļuva par izplatītāko KKJS un jaunatnes politmācību formu.

Arī KKJS Sibīrijas latviešu sekciju apspriedē 1920.g. jūlijā un l. konferencē 1921.g. februārī atzina, ka "visiem biedriem jābūt politiski izglītotiem" un tādēļ jāorganizē sabiedriski politiskās studijas.² Tās kļuva par latviešu komjauniešu un jauniešu galveno politmācību formu. Studijas vadīja spējīgākie komjaunieši vai KK(b)P biedri.³

Tās organizēja pie visām latviešu sekcijām un šūniņām tūlīt pēc to izveidošanas, un sabiedriski politisko studiju uzdevums bija sniegt klausītājiem politisko zināšanu minimumu un sagatavot no viņu vidus spējīgus propagandistus un agitatorus.

Darba metodes šajās studijās bija daudzveidīgas. Tā Omskas sekcijas studijā, kura noorganizējās 1920. g. 7. janvārī, nodarbības vadīja KK(b)P latsekcijas pārstāvis Jānis Vaivods. Nodarbības notika 2 reizes nedēļā. Pirmā nodarbība nedēļā bija obligāta visiem komjauniešiem. Tajā J. Vaivods

¹ "Советская Сибирь" 120.nr., 1920.g. 4. jūnijā; 124.nr., 1920.g. 9. jūnijā.

² Latviešu sekcijās vārds "pulciņš" vietā lietoja "sekcija" vai "studija". Sekciju darbības sākumā komjaunatnes iekšējais darbs noritēja sekcijās (sabiedriski-politiskā, dramatiskā u.c.), bet pēc KKJS l. Sibīrijas latsekciju konferences, kas balstījās uz KKJS 3. Viskrievijas latsekciju konferences lēmumiem, sekcijas pārdēvēja par studijām, ar to norādot uz šī darba nopietno raksturu. Vienveidības dēļ autors turpmāk lieto tikai apzīmējumu "studija".

³ LKP CK PVI PA 240.f., 3. apr., 190. lieta, 15., 16. lapa; 203. lieta, 34. lapa.

lasīja šādu lekciju ciklu :

- 1) Dzīvības izcelšanās,
- 2) Fr. Engelsons par ģimenes, privātīpašuma un valsts izcelšanos,
- 3) Utopiskais sociālisms,
- 4) Vēsturiskais materiālisms,
- 5) V.I. Lēņins.

Lekcijas pēc tam iztirzāja pa jautājumiem.

Otrajā nedēļas nodarbībā nedalījās nākamie propagandisti un agitatori. Šoreiz klausītāji paši lasīja referātus un tad tos apsprieda un kritizēja. "Nodarbības noritēja ļoti dzīvi", rakstīja sekcijas sekretāre A. Peika.¹

Atsevišķās studijās apguva arī jaunatnes kustības vēsturi, kā, piemēram, Bernaulā.²

Tomēr ne visu sekciju un šūniņu sabiedriski politiskajās studijās noritēja sekmīgs darbs. Ne visur bija tik uzpāmīgi nodarbību vadītāji kā Kamenskās - Gornovs šūniņā, kur studijas nodarbības notika skaļi gaismā.³

Daļā lauku šūniņu, kur nebija KK(b)P latšūniņas, kas palīdzētu studijas nodarbību organizēšanā, darbs aizsīka.

Tādējādi politiskā analfabētisma likvidēšanu 1920. gada beigās un 1921. gada sākumā apgrūtināja: 1) komjauniešu analfabētisms, 2) vienota plāna un 3) snāģīgu organizatoru trūkums, 4) KK(b)P latsekciju nepietiekams atbalsts, 5) seimnieciskā sabrukuma redītās grūtības.

¹ LKP CK FVI PA 240.f., 3.apr., 182.lieta, 4.lapa.

² Turpat, 206.lieta, I., 2.lapa.

³ Turpat, 165.lieta, 17.lapa.

Politisko zinību apgušana ieguva vēl lielāku nozīmi no 1921. g. pavasara, kad, pārejot uz jauno ekonomisko politiku, pieauga sīkburžuāziskais stihiskums. Tādēļ Sibīrijas partijas organizācijas pēc KK(b)P X kongresa norādījumiem, energiski veica savu biedru un komjauniešu politiski teorētiskā līmeņa celšanu.

Arī KK(b)P Sibīrijas latsekciju AB 1921. g. maijā uzdeva partijas sekcijām un šūnijām 1) palīdzēt noorganizēt vietējo komjaunatnes sekciju un šūniju politiskā analfabētisma likvidēšanas skolu, 2) šajās skolās mācīties arī politiski neizglītotajiem partijas biedriem, 3) spējīgākajiem KK(b)P biedriem vadīt nodarbības, 4) skolas beigās pieņemt eksāmenu un katram klausītājam izsniegt raksturojumu par stabilitību komjaunatnes vai partijas darbā.¹

Sīkāku politiskā analfabētisma likvidēšanas plānu sniedza AB cirkulārvēstule GB. "Lai likvidētu politisko analfabētismu, - bija teikts vēstulē, - jāorganizē sabiedrisko zinātņu studija - skola, kurā jāmacās visi politiskā minimuma nezinātājiem." Šīs studijas - skolas iekļāva apriņķu politiskās izglītības skolu tīklā. Nodarbībām bija jānotiek trīs reizes nedēļā pa divām stundām lekciju - sarunu - atstāstījumu veidā. Programmā bija 14 nodarbības.²

KKJS 4. Viskrievijas latsekciju konference 1921. g. rudenī izlēma, ka "sakarā ar Nepu politiskā analfabētisma likvidēšana jāpadara par trieciendarbu."³

Vadoties no šī norādījuma, AB plēnumā 1921.g. novembra beigās nolēma, ka šis darbs ir viens no galvenajiem un jābeidz ziemas periodā.⁴

¹ ЦАХО ф. I, оп. I, д. 1456, л. 6; ЦАХО ф. 5, оп. 2, д. 202, л. 33.

² ЦАХО ф. I, оп. I, д. 1455, л. 5, 8.

³ "Криevijas Циņa", 100. nr., 1921. g. 22. nov.

⁴ ЛКР СК ПВИ РА 240.ф., 3. apr., 201. lieta, 20. lapa.

Lai sniegtu praktisku palīdzību šajā darbā sekciju un šūniņu komjauniešiem, Tomskas guberņas latsekciju konferences laikā demonstrēja nodarbību ar kolektīvo lasīšanu, runu un lekciju iztirzāšanu.¹ Omskas GB loceklis J. Činītis 1921.g. dec. vadīja politiskā minimuma programmas apgūšanu Elizabetes kolonijā.² Tjukaļinskas apriņķī šo programmu apguva vispārējā analfabētisma likvidēšanas kursos³, bet komūnā "Kurzeme" noorganizēja politizglītības kursus, kuros mācījās komjaunieši, partijas biedri un 8 bezpartejiskie.⁴

Jeņisejas guberņā pēc KKJS 4. Viskrievijas latsekciju konferences izvērsa politiskā analfabētisma likvidāciju, bet visur neizdevās līdz galam novest šo darbu, rakstīja "Krievijas Čiņa".⁵

Arī citās guberņās veiksmīgi sāktais darbs netika realizēts pilnībā. To pārtrauca, tāpat kā vispārējā analfabētisma likvidāciju, 1922. g. sākumā sākušās īslaicīgās grūtības sakarā ar valsts saimnieciskās un politiskās dzīves pārorientāciju atbilstoši Nepa apstākļiem. Politiskā analfabētisma likvidācija atsākas 1922.g. rudenī.

c) Palīdzība izglītības laukā.

Cinoties par analfabētisma un politiskā analfabētisma likvidēšanu KKJS biedru rindās, bezpartejiskajā jaunatnē un māsās, komjaunatne tām pašā laikā pēc V.I. Jeņina aicinājuma palīdzēja komunistiskajai partijai vienotas darba skolas izveidošanā, skolu atvēršanā, bērnu iesaistīšanā tajās un ārpusklases audzināšanas darbā.

AB un Sibīrijes TIN latviešu apakšnodaļa izstrādāja speciālu instrukciju "KKJS un sociālā audzināšana", kurā bija noteikti komjaunatnes uzdevumi izglītības laukā. Sakarā ar grūto ekonomisko stāvokli "komjauniešiem jāuzņemas ne tikai daļa darba, - bija teikts instrukcijā, - bet arī daļa atbildības jaunās paaudzes audzināšanā."⁶

¹ LKP CK PVI PA, 240.f., 3.apr., 207.lieta, 8. lapa.

² ЦАГО ф.36, оп. 3, д. 97, л. 9.

³ ЦАГО ф. I, оп. I, д. 1634, л. 9.

⁴ ЦАГО ф. I, оп. 2, д. 480, л. 83.

⁵ "Krievijas Čiņa", 34.nr., 1922.g. 27. aprīlī.

⁶ LKP CK PVI PA 240.f., 3. apr., 136.lieta 105., 106.1.

Pildot šos norādījumus, komjaunatnes latsekciju AB un GB sūtīja savu pārstāvi uz vietājo TIN latviešu apakšnodaļu par patstāvīgu darbinieku.¹ Ar tā palīdzību komjaunatne kontrolēja izglītības nodaļas latapakšnodaļas darbu un vadīja to vēlamajā virzienā.

KKJS latsekcijas piedalījās arī skolu darba vadīšanā, sūtot savus pārstāvjus uz to padomēm. Tās iesaistīja skolēnus - komjauniešus kopējā sekcijas darbā un sniedza skolām vispusīgu palīdzību.

Komjaunieši centās iespējamību robežās realizēt vienotās darba skolas principus.² Daudz pūļu viņi veltīja telpu iekārtošanai un kurināmā sagādē gan KKJS, gan kopā ar KK(b)P latsekcijām rīkoto sestdienas talku laikā, gan arī ikdienā. Tā, piemēram, Saltikova kolonijas (Omskas guberņā) komjaunieši šūniņas pilnsapulcē pieņēma lēmumu, kurā apņēmās " ...rūpāties par skolas apgaismojumu..."³

Partijas un komjaunatnes latsekcijas veicināja izglītības darba uzlabošanu un atskaitē par 1920.g. darbu Sibīrijas TIN latviešu apakšnodaļā ziņoja, ka Sibīrijā darbojas 41 pirmās pakāpes latviešu skolas. "Darba skolas principi, - bija rakstīts atskaitē, - tiek lietoti Irkutskas, Novoņikolajevskas, Barneulas skolās un arī lauku skolās, kā piemēram, Taras apriņķī "Omskas guberņā."⁴

Skolu dzīves iepazīšanai pievērsīsimies Irkutskas latviešu skolai. Tajā mācījās 43 bērni. Pie tās bija internāts, kopgalds un plašs dārzs, kurā skolnieki audzēja kartupeļus un saknes. Iegūtos dārzeņus izlietoja kopgaldā,

1 ПАНО, ф. I, оп. I, д. 1455, л. 14.

² Latviešu skolas Sibīrijā bija 1. pakāpes jeb pamatskolas. Darba skolas bija pirmsākums mūsdienu internātskolām, tikai tajās liela nozīme bija saimnieciskajam vai ražojošam darbam, atbilstoši skolēnu interesēm un spējām. Ar tā palīdzību centās disciplinēt kolektīvu un radīt interesi par savu zināšanu papildināšanu bez skolotāju uzspiešanas.

³ ЛКР СК ПВИ ПА 240.ф., 3. apr., 180. lieta, 18.lapa.

⁴ ПАНО. ф. I, оп. 9, д. 91, л. 9.

Bez vispārīzglītojošiem priekšmetiem skolā mācīja latviešu, krievu, vācu, franču valodas, dziedāšanu un mūzikas teoriju, galdnieka un ādas apstrādes amatus un fakultatīvi klavieru spēli.¹

Pēc nepilnīgām ziņām 7 skolnieki bija KKJS biedri, kas aktīvi piedalījās Irkutskas sekcijas darbā.

Barnaulas latviešu skolas 35 bērni vasarā izbrauca uz vasaras koloniju, kur strādāja un atpūtās.² Tās organizēja laukos pēc komjaunatnes iniciatīvas sākot ar 1921. g., lai cīnītos pret pusaudžu slimošānu. Vasaras kolonijas bija pirm-sākums vēlākajām pionieru nometnām.

Tomēr bija arī vairāki cēloņi, kuri traucēja skolu darba izvēršanu. Kā tādi mināmi apavu un apģērba trūkums, vecāku neapzinīgums, kas atturēja bērnus no skolas, skolas telpu nepiemērotība un to vispārējs trūkums. Tā, piemēram, "3/4 bērnu paliek mājās apavu un apģērba trūkuma dēļ", ziņoja Sibīrijas TIN latviešu apakšnodaļa 1920.g. novembrī³, bet Omskas guberņas TIN latviešu apakšnodaļa 1921.g. rudenī rakstīja, ka Omskā skolu neapmeklē 35% bērnu.⁴

Saimnieciskā sabrukuma apstākļos nebija iespējams pilnībā atrisināt visas ar izglītību saistītās problēmas un 1921.g. rudenī, sekārā ar materiālās bāzes trūkumu, uz laiku bija jāatsakās no darba skolas idejas.

Komjaunatnes palīdzība jaunatnes komunistiskajā audzināšanā izpaudās arī ārpusklases darbā un bērnu iestādēs. Balstoties uz KKJS 3. Viskrievijas kongresa lēmumiem, Sibīrijas latsekciju 1. konference speciālā rezolūcijā "Darbs starp bērniem" noteica, ka "komjaunieši palīdz visās bērnu iestādēs..." to darbā un kontrolē iestādes idejisko vadīšanu.⁵

Viena no izplatītākajām darba formām bērnu vidū bija

¹ Центральний партійний архів Інститута Марксизма-Ленинизма при ЦК КПСС (ЦПА ИМЛ) ф. 17, оп. 62, д. 92, л. 3, 4.

² ЛКР СК ПВИ РА 240.ф., 3. apr., 154. lieta, 15. lapa.

³ ЦПА ИМЛ ф. 17, оп. 62, д. 97, л. 97.

⁴ "Сибірийскiй Сiра", Nr. 41, 1921.g. 24. sept.

⁵ ЛКР СК ПВИ РА 240.ф., 3. apr., 203. lieta, 43. lapa.

pusaudžu klubi. Tos organizēja pie skolām bērniem no 8 - 14 g. vecumam. Tie darbojās pēc KKJS principa, nospraužot darbības uzdevumus biedru pilnsapulcēs un attīstot darbību dažādās studijās: dramatiskajā, literārajā u.c.¹

Pirmo pusaudžu klubu noorganizēja Omskas bērnu namā 1920.g. 14. decembrī.² 1921.g. sākumā šādus klubus pie skolām izveidoja Korotkovas kolonijā Omskas guberņā, Barnaulā un Tomskā.

Sekciju veiktie pasākumi pusaudžu klubu organizīšanā apliecināja to lielo atsaucību ar kādu tās uzņēma V.I. Leņina aicinājumu KKJS III Viskrievijas kongresā - organizēt un vadīt darbu bērnu vidū.

Liela ietekme komjauniešiem bija arī Omskas latviešu bērnu namā, kurā dzīvoja 60 bāreņi.³ Tas, ka šo iestādi noorganizēja jau 1920.g. aprīlī⁴, liecina par lielajām rūpēm, kādas partijas un komjaunatnes sekcijas veltīja bērniem. Spraigs darbs izvērsās tās pusaudžu klubā, kas kļuva vēl saturīgāks ar KKJS latšūņiņas izveidošanos 1921.g. 17. jūlijā⁵. Vasaru bērni pavadīja vienā no kolonijām, kur strādāja un atpūtās. Komjauniešu vadībā tie brīvajā laikā iestudēja nelielu lugu, mācījās deklamācijas un sagatavoja vingrojumus, ar kuriem uzstājās 1921.g. Oktobra svētkos.⁶

Bez atbalsta, ko komjaunatne sniedza skolas un ārpus-skolas darbā, tā dzīvi palīdzēja arī pirmskolas izglītības laukā. Tas vērojams Omskas guberņā, kur jau 1920.g. tika noorganizēts bērnu dārzs Elizabetes kolonijā, bet 1921.g. arī kopumā "Kurzeme". Audzinātāju pienākumus šajos bērnu darzos veica komjaunietes. Tās deva bērniem pirmās iemaņas zīmēšanā un figūru veidošanā no māla, kā arī mācīja rakstīt un lasīt. Par zemieku atsaucību un nepieciešamību pēc šīm

¹ "Krievijas Ciņa", 61. nr., 1921.g. 16. jūnijā.

² "Sibīrijas Ciņa", 2. nr., 1921.g. 29. janvārī.

³ LKP CK PVI PA 240.f., 3.apr., 85.lieta, 10. lapa.

⁴ ПАНО ф. I, оп. I, д. II97а, л. II.

⁵ LKP CK PVI PA 240.f., 3.apr., 182.lieta, 22.lapa.

⁶ ПАОО ф. I, оп. 2, д. 477, л. 59, 60.

Iestādām liecināja fakts, ka Elizabetes kolonijas bērnu dārzā bija 150 bērnu vecumā no 3 - 9 gadiem.¹

Kā bērnu audzināšanas formu komjaunieši izmantoja arī bērnu svētkus. "Disciplīnas un sabiedriskuma jūtu ieaudzinašanā, - bija norādīts KKJS 1. Sibīrijas latsekciju konferences rezolūcijā "Darbs starp bērniem", - "...jārīko plaši masu bērnu svētki."² Lai realizētu šos norādījumus, partijas un komjaunatnes sekcijas veica lielu organizatorisku darbu. Tā Jeļisejas guberņas Kamenskas-Gornovas kolonijas bērnu svētku organizēšanā un svinēšanā piedalījās arī Krasnojarskas komjaunatnes sekcija.³ Pasākums noritēja sekmīgi un svētkos piedalījās ap 100 bērnu.⁴

No šo svētku organizētājiem izveidoja iniciatoru grupu, kura palīdzēja bērnu svētku organizēšanā Minusinskas, Suhoņovas u.c. guberņas kolonijās.

Šo darba formu izmantoja arī citu guberņu latsekcijas, jo svētku organizēšana ne tikai audzināja bērnus, bet izraisīja zemniekos simpātijas pret padomju varu. Reizē tie bija jauno padomju tradīciju veidotāji.

Audzinašanas uzdevumu sekmīgai risināšanai komjauniešiem vajadzēja pašiem daudz mācīties. Bez dažādiem partijas kursiem tie mācījās Petrogradas augstākā zemkopības tehnikumā, Žnamenskas (Tveras gub.) latviešu izglītības institūtā, latviešu pedagogiskajā tehnikumā Maskavā u.c. latviešu un vispārējās mācību iestādēs Padomju Krievijas lielākajos kultūras centros.⁵

Tā 1922.g. jūlijā Jeļisejas guberņas latsekciju sekretārs Jānis Balodis ziņoja AB, ka guberņā uz piešķirtajām 5 vietām strādnieku fakultātē⁶ jau pieteikušies 4 kandi-

¹ LKP CK PVI PA 240.f., 3.apr., 206.lieta, 1., 2.lapa; "Sibīrijas Čīpa", 43. nr., 1921.g. 8. oktobrī.

² LKP CK PVI PA 240.f., 3.apr., 203.lieta, 43. lapa.

³ Turpat, 163.lieta, 89. lapa.

⁴ Turpat, 138. lieta, 21. lapa.

⁵ Statistisku datu par latviešu komjauniešu kursantu - studentu skaitu no Sibīrijas nav.

⁶ Tās izveidoja kā sevišķu v-skolas tipu, kur strādnieku un zemnieku jaunatni gatavoja augstskolai.

dāti.¹ Bet AB instruktore Z. Sieka rakstīja no Kaibinskas kolonijas Tomskas guberņā 1921.g. februārī: "Komjaunieši grib mācīties un braukt uz kursiem".¹ Bieži komjaunieši paši griezās pie lasekciju vadošajiem orgāniem ar lūgumu nosūtīt uz kursiem.

Tas liecina par komjaunatnes lielākās daļas vēlēšanos paplašināt savas zināšanas un kļūt lietderīgākiem sociālistiskas sabiedrības cēlājiem, jaunatnes un bezpartejisko masu audzinātājiem, marksisma-ļēvinisma ideoloģijas propagandētājiem, Uz to arī sauca komjauniešus KKJS 3. Viskrievijas kongress un V.I. Ļeņins.

d) Partijas un komjaunatnes preses loma audzināšanas darbā.

Liela ieguldījumu jaunatnes komunistiskā pasaules uzskata veidošanā deva Sibīrijas partijas un jaunatnes prese. Šajā darbā iesaistījās arī "Sibīrijas Čiņa", kura atsāka iznākt Omskā 1920. g. 15. martā. Tās pirmajos numuros bija informatīva un agitējoša saturs raksti par komjaunatni³, bet ar 1920.g. vasaru, kad pie avīzes 2 reizes mēnesī sāka iznākt lappuse "Komunistiskās jaunatnes dzīve un darbs", tā kļuva par komjaunatnes organizatoru un palīgu.

"Sibīrijas Čiņa" un tās jaunatnes lapa publicēja KKJS programmu un statūtus, dažādo studiju mērķus un darbības veidus, izvērsa diskusijas par darbības padziļināšanu sekcijās utt. Ar avīzes palīdzību kritizēja visu negatīvo, kas traucēja komjaunatnes darbā, un sekcijas apmainījās darba pieredzē.⁴

Latviešu sekciju darbībai izvērsoties ar KKJS CK Sibīrijoja atļauju 1921.g. 9. jūnijā Omskā izāca Sibīrijas latviešu jaunatnes laikraksta "Jaunais Biedris" pirmais numurs.

¹ LKP CK PA 240.f., 3. apr., 165.lieta, 24. lapa.

² Turpat, 197. lieta, 20. lapa.

³ Piemēram: "Sibīrijas Čiņa", 7.nr., 1920.g.23.aprīlī, 11.nr., 1920.g. 21. maijā.

⁴ Piemēram, "Sibīrijas Čiņa", 20.nr., 1920.g.23.jūlijā, 25. nr., 1920.g. 3. septembrī.

Turpmāk šai avīzei bija jāiznāk reizi mēnesī. Savu mērķi tā pauda levdrakstā "Gaitu sākot". "Turēdams rokā asinssārto cīņas karogu, bija teikts tajā, - viņš^x apstaigās visnomaļākos Sibīrijas kaktiņus un sauks jaunos cīņas un darba biedrus no klusām sētām uz kopumu, uz gaismu un apziņu. Viņš sniegs arī jaunajiem darbiniekiem praktiskus paskaidrojumus, kā labāk veikt un nostādīt savu darbu."¹

"Jaunais Biedris" publicēja KKJS 4. Viskrievijas kongresa materiālus, sekciju un šūniņu darba aprakstus, dažu šūniņu vēsturi, sniedza norādījumus bezpartejiskās jaunatnes konferenču organizēšanā, agitēja par jaunatnes zināšanu padziļināšanu.

Bez minētajiem latviešu preses izdevumiem audzināšanas darbu Sibīrijā veica arī "Krievijas Cīņa" un žurnāls "Jaunais komunistis", kuri iznāca Maskavā. Šo izdevumu galvenā nozīme bija tā, ka Sibīrijas sekcijas ar to palīdzību varēja pārņemt labāko no partijas un komjaunatnes darba centrā, kur sekcijām bija lielāka pieredze.

Vietējo korespondentu sagatavošanai minētajiem preses izdevumiem pie sekcijām un šūniņām organizēja literārās studijas. To galvenais mērķis bija "...iemācīt jaunatni visas savas domas un jūtas spilgti un pareizi izteikt uz papīra, iemācīties uztvert dzīves parādības, tās pareizi izskaidrot sev un citiem." Studijas uzdevumos ietilpa arī veco literatūras vērtību pārvērtēšana "...atmetot no tām visu tukšo, nevērtīgo un paturot un mācoties saprast visu vērtīgo, skaisto un mums tuvo."²

Tās darbā palīdzēja KK(b)P sekcijas un šūniņas, kuras norīkoja savus biedrus kā vadītājus vai konsultantus.

Literārajās studijās darbojās arī bezpartejiskā jaunatne un tajās apguva 1) literatūras vēsturi, 2) valodas mācību, 3) literārās jaunrades pamatus u.c.

^x "Jaunais Biedris".

1 "Jaunais Biedris" (Omska), 1. nr., 1921.g.9. jūnijā. 1921.g. decembra beigās, sakarā ar līdzekļu trūkumu, avīzes izdošanu pārtrauca. Pavissam iznāca 5 avīzes numuri.

² LKP CK PVI PA 240.f., 3. apr., 203.lieta, 37. lapa.

Darba metodes šajā studijā bija dažādas. Piemēram, Omskas bērnu nama šūniņas studijā visi rakstīja par vienu tām pēc kopīgi sastādīta plāna.¹ Novopikolajevskas sekcijas komjaunieši rakstīja patstāvīgi par dažādām tēmām un sacerēja arī dzejoļus.² Pēc tam abās vietās sekoja darbu iztirzāšana un labākos ievietoja sienas avīzēs. Daudziem tā bija pirmā publikācija.

Sienas avīžu izdošanas iniciators un organizētājs bija AB. Šo ierosinājumu atsaucīgi uzņēma arī komjaunieši uz vietām. To apliecināja instruktore O. Stepanovas ziņojums 1920. g. decembrī. Pēc viņas ierašanās Saltikovas kolonijā un norādījumiem par sienas avīžu izdošanu komjaunieši sastādīja redakciju un "... nākošajās dienās jau ienāca rakstiņi, tikai papīra trūkuma dēļ nevarēja tūlīt izdot..."³ Minētais piemērs reizē liecina arī par tām grūtībām, kādas komjauniešiem bija jāpārvar šajā darbā.

Spēcīgākās sekcijas studistu spēju izkopšanai organizēja sava žurnāla izdošanu.⁴ Tādus izdeva Krasnojarskas sekcija un tas saucās "Jaunatnes dzirkstis", Omskas sekcija - "Jaunas domas", komūnas "Kurzeme" šūniņa - "Lauku jaunatne" u.c.

Tomēr analfabētisma dēļ daļa lauku šūniņu nevarēja izdot pat savas sienas avīzes. Lai palīdzētu ar padomu šīm šūniņām un ieinteresētu komjauniešus pievērsties mācībām, Krasnojarskas sekcija "Jaunatnes dzirkstis" izveidoja 1921. g. rudenī par guberņas sekciju žurnālu, kuru rakstīja 10 eksemplāros un izsūtīja uz lauku šūniņām. Tās savukārt sūtīja korespondences. Līdz 1922. g. aprīlim iznāca 3 numuri.⁵ Tomskas GB organizēja tāda paša veidā guberņas sekciju avīzes izdošanu.

¹ ИАГО С. 1, он. 2, л. 477, л. 59, 60.

² ЛКР СК ПВИ ПА 240.ф., 3. апр., 195.листа, 1. лapa.

³ Турпат, 162.листа, 6., 7. лapa.

⁴ Žurnāls bija neliela formāta, tāpat kā sienas avīzes - rokrakstā un atakeitās to dāvāja par "žurnāliiti".

⁵ ЛКР СК ПВИ ПА, 240.ф., 3. апр., 69. листа, 35. лapa.

Bez sekciju rokraksta izdevumiem studijas noorganizēja arī mutvārdu avīzes. Tās izdeva gan patstāvīgi (Krasnojarskas, Omskas, Barnaulas u.c. sekciju un šūniņu komjaunieši), gan deva savu lappusi KK(b)P latsekciju mutvārdu avīzēs (Tomskā, Novoņikolajevskā), gan kopīgi ar partijas sekciju (Korotkovas kolonijā).

Literāro studiju biedri bez šiem dažādiem izdevumiem gatavoja arī referātus, ar kuriem uzstājās jaunatnes sarīkojumos. Tā Korotkovā šie studijas komjaunieši referēja par darba skolu un latviešu literatūru¹, bet Suhonovā - par proletāriskās mākslas veidošanos."²

Spējīgākie jaunieši savus rakstus publicēja ne tikai minētos vietējos izdevumos, bet arī Sibīrijas un centrālajā latviešu presē. To vidū bija J. Preiņmanis, M. Miķelsons, J. Balodis, V. Lācis u.c.

Tādējādi mēs redzam, ka Centrālā un Sibīrijas partijas un jaunatnes prese, kā arī sekciju izdotās dienas un mutvārdu avīzes un rokrakstu žurnāli plaši iesaistījās audzināšanas darbā, bija aktīvi KK(b)P un KKJS palīgi šajā darba jomā.

e) Kultūrizglītības darbs - jaunatnes audzināšanas sastāvdaļa.

Viens no aktīvākiem jaunatnes audzināšanas līdzekļiem bija kultūrizglītības darba izvēršana sekcijās. Arī KK(b)P latsekciju CB 1922.g. novembrī paplašinātajā plēnumā norādīja, ka "cīņa dēļ kultūras ir cīņa dēļ pilnīgākas, daiļākas un stiprākas paaudzes, cīņa dēļ jauna komunistiska cilvēka".³

Jaunatnes kultūras līmeņa celšanai liela loma bija dažādām studijām, kuras noorganizēja pie sekcijām un šūniņām. Bez jau minētās literatūras studijas darbojās vēl dramatiskā, mūzikas, zinātnes, fizikultūras, ekskursiju un zīmēšanas studijas. Tās organizējās atkarībā no komjauniešu interesēm un spējām.

¹ "Jaunais Komunistis", nr. 5.-6., 1921.g. 30. lpp.

² "Jaunais Biedris", 1. nr., 1921.g. 9. jūnijā.

³ LKP CK PVI PA 240.f., 3. apr., 10. lieta, 7. lapa.

Jaunatnes vidū vispopulārākā bija dramatiskā studija, ar kuras darbību autors iepazīstinās sīkāk. Par tās mērķi CB izvirzīja "... caur dramatisko mākslu popularizēt komunistiskās idejas un izkopt darba jaunatnes šķiras apziņu..."¹ Lai šo uzdevumu varētu veikt, CB ieteica studijās iepazīties ar teātra vēsturi, sociālistiskās mākslas principiem, tās atšķirību no buržuāziskās māksles. Tas norādīja rīkot disputus, lasīt referātus, iestudēt lugas, deklamācijas, skečus, apgūstot aktiera meistarību. CB norādījumus dramatiskās studijas 1920. g. izpildīja vienpusīgi, t.i., viņu darbība aprobežojās ar deklamāciju un lugu iestudēšanu. Tādēļ "Sibīrijas Ciņa" 1920. g. rudenī, atzīmējot to popularitāti, vienlaicīgi norādīja šīs studijas biedriem paplašināt savas zināšanas mākslas jautājumos un popularizēt tos jaunatnē.²

Šos ieteikumus komjaunieši ievēroja un ar 1920.g. beigām studijās aizvien vairāk sāka apgūt arī mākslas teoriju. Tās locekļi pirms teātra izrādēm nolasīja referātus par mūsdienīgu teātra nozīmi un atšķirību no vecā u.c. jautājumus.³

Dramatiskās studijas izveidojās pie visām sekcijām un šūniņām, tikai darbības ilgums un panākumi bija dažādi. Šo studiju darbība bija ļoti daudzpusīga. Tās iesaistījās līdzekļu vākšanas kampaņās Sarkanai Armijai, bada cietējiem u.c. Studiju dalībnieki ar deklamācijām papildināja mutvārdu avīzes, dažādu konferenču laikā sniedza priekšnesumus delegātiem, piedalījās visos komjaunatnes rīkotajos pasākumos.

Lielākās grūtības studiju darbam, neskaitot režisoru trūkumu, sagādāja ierobežotais repertuārs. To galvenokārt sastādīja A. Upiša, J. Raiņa, A. Brigaderes u.c. darbi. Daudzām studijām repertuāra atjaunošanai nepietika lugu, bet visur izjuta lugu trūkumu ar aktuālu tematiku.

Lai pārvarētu šīs grūtības, AB organizēja lugu apmaiņu starp sekcijām, bet dažas studijas radīja savus oriģināldarbus. Piemēram, Bajandajas šūniņas komjaunieši sarakstīja un

¹ "Sibīrijas Ciņa", 20. nr., 1920.g. 23. jūlijā.

² "Sibīrijas Ciņa", 33. nr., 1920. g. 29. oktobrī.

³ LKP CK PVI PA 240.f., 3. apr., 206.lieta, 1., 2. lapa.

uzveda viencālienu "Laimes māte" un dialogu par komūnām "Komunista saruna ar zemnieku". "Par cilvēku māksliniecisko vērtību, - rakstīja bajandājieši, - var spriest pēc tā, ka pirmo reizi rakstījām un arī spēlējām."¹

Šie apskatītie pasākumi liecina par dramatiskās studijas lielo nozīmi jaunatnes organizēšanā un tās kulturālā līmeņa celšanā.

Dežādo studiju darba attīstīšanai un jaunatnes iesaistīšanai tajā sekcijām un šūņiņām bija jāved sīva cīņa ar bezpartejiskajiem kultūrizglītības un kristīgajiem pulciņiem. To varbūt bieži atradās latviešu nacionālisti vai padomju varai naidīgās intelligences pārstāvji, kas vērsās pret KKJS, tās pasākumiem un sludināja bezpartejiskumu mākslā. Tā instruktors E. Brauns, piemēram, ziņoja, ka Omskas gub. Augš- Bobrovas kolonijas skolotājs ir pret jaunatnes iesaistīšanu KKJS un tās pasākumos. "Vietējā kultūrizglītības pulciņa sastāvs ir kontr-revolucionārs", turpināja instruktors, -" un ved kontrrevolucionāru agitāciju."²

KKJS 1. Sibīrijas latsekciju konference deva uzdevumu sekcijām un šūņiņām cīnīties ar kultūrizglītības pulciņiem, panākot to likvidēšanos. Šajā nolūkā konference ieteica komjauniešiem iestāties pulciņos, lai diskutētu, atmaskotu to istos mērķus, sašķeltu tos un atrautu darba jaunatnes daļu.³

Izvēršot vispusīgu studiju darbību, latsekcijas un šūņiņas panāca šo pulciņu nozīmēs mazināšanos, bet ar iesaistīšanos to darbā ~~ieviesa~~ partejiskumu pulciņu rīkotajos pasākumos. Tā, piemēram, Jeļļejas GB pārskatā par 1921. g. pirmās puses darbu rakstīja, ka "...attiecības starp sekcijām un kultūrizglītības pulciņiem visumā neregulētas un komjaunieši strādā šajos pulciņos"⁴, bet jūlijā jau ziņoja, ka laukos 12 kultūrizglītības pulciņi pārorganizējas par zemnieku klubiem⁵. Tā ar pārdomātu darbu sekcijas, saņemot vietējo KK(b)P latsekciju atbalstu, mazināja bezpartejisko pulciņu lomu jaunatnes

1 LKP CK FVI PA 240.f., 163. lieta, 51.lapa.

2 Turpat, 3. apr., 134. lieta, 12. lapa.

3 Turpat, 203. lieta, 29. lapa.

4 LKP CK FVI PA 240.f., 3. apr., 165.lieta, 36. lapa.

5 Turpat, 194. lieta, 14. lapa.

audzināšanā un ieinteresēja jaunatni par sociālisma ideāliem.

Kultūrizglītības darbā bez studijām ievērojama loma bija arī klubiem, lasītavām un bibliotēkām.

Pilsētās vai to rajonos bija komjaunatnes klubi, kuros darbību izvērsa dažādas studijas. Nacionālā mazākuma komjaunieši savus klubus neorganizēja, bet kopējā klubā pie atsevišķām studijām dibināja savu nacionālo grupu, kura darbojās attiecīgajā valodā. Visumā tā darbojās arī latviešu komjaunieši, tikai dažas studijas (mūzikas, dramatiskā) vairākās vietās strādāja kopā ar vietējo latviešu strādnieku klubu attiecīgajiem pulciņiem, bet Irkutskā "jaunatnes kluba darbību apvienoja ar strādnieku klubu"¹.

Lasītavu organizēšanā komjaunatne sadarbojās ar KK(b)P latsekcijām un TIN latviešu apakšnodaļām. Bet bibliotēkas KKJS latsekcijām un šūniņām bija savas, un tikai ar KK(b)P latsekciju plēnumu lēmumu 1921.g. vasarā notika partijas un komjaunatnes latsekciju bibliotēku apvienošana pilsētās un visu bibliotēku apvienošana laukos.²

Pēc apvienošanas palielinājās grāmatu fonds, lielāka kļuva izvēle satura ziņā, un tas veicināja bibliotēku popularitātes pieaugumu un lielāku jaunatnes aktivizēšanos grāmatu lasīšanā.

Komjaunatne reizē ar rūpēm par darba jaunatnes garīgo attīstību lielu uzmanību pievērsa arī tās fiziskai attīstībai. Šajā nolūkā ievērojama vieta bija ierādīta fiziskai kultūrai un tūrismam.

KKJS 1. Sibīrijas latsekciju konference, vadoties no KKJS 3. Viskrievijas kongresa norādījumiem, savā rezolūcijā "Par fizisko audzināšanu un milicijas armiju" ierakstīja: "Jaunatnes fiziskā attīstība ir pamatnoteikums vispusīgi attīstīta cilvēka audzināšanā..."³

Konference arī norādīja, ka valodas nezināšana nevar jūtamī traucēt fiziskās kultūras nodarbības, tādēļ pilsētas or-

¹ LKP CK PVI PA 240.f.,3. spr., 167.lieta, 22.lapa.

² Turpat, 201.lieta, 24.,25. lapa.

³ Turpat, 203. lieta, 25. lapa.

ganizacijās tās jāorganizē esošajos rajonos.

Pilsētās latsekciju komjaunieši piedalījās galvenokārt sporta klubu nodarbībās, bet laukos sarīkoja peldēšanas un skriešanas sacensības, organizēja futbola komandas un gāja rotaļās.

Fiziskās kultūras nodarbības cieši saistījās ar tūrisma pasākumiem. Sekcijas un būniņas rīkoja ekskursijas. Tās bija garīgās un fiziskās audzināšanas formas. Ekskurcijas bija kāda veida : 1) uz rūpniecības objektiem vai kultūras iestādēm pilsētās, 2) pārgājieni uz izraudzīto objektu dabā, kur atpūšoties noklausījās lekcijas un sportoja.

Fiziskā kultūra un tūrisms kā jaunatnes audzināšanas formas guva arvien lielāku atsaucību un deva labus rezultātus. Šajos pasākumos jaunatne norūdījās fiziski. Tie izraisīja interesi jauniešos par sacensībām, pārgājieniem, apkārtējo dabu un radīja vēlēšanos papildināt savas zināšanas vienā vai otrā jautājumā. Vienlaicīgi tie piesaistīja apkārtējo bezpartejisko jaunatni un iepazīstināja pasākumu dalībniekus ar padomju valdības politiku, partijas un komjaunatnes mērķiem un komjaunatnes daudzpusīgo darbību.

f) Formu un metožu daudzveidība jaunatnes komunistiskajā audzināšanā.

Sibīrijas komjaunatnes organizācijas un latsekcijas pielietoja lielu formu un metožu daudzveidību jaunatnes audzināšanas darbā. Tā nepieciešamību noteica sarežģītie politiskie un ekonomiskie apstākļi Padomju Krievijā, kuros sākās jaunā cilvēka veidošanas process.

Pēc Kolčaka paziņojuma, kad jaunatne bija pilna revolucionāra entuziasma, bet partijas un komjaunatnes organizācijas atradās organizēšanās stadijā, viena no visizplatītākajām masu audzināšanas formām bija mītiņi. Piemēram, Omskas komjaunatnes latsekcija 1919. g. beigās vien sasauca 6 mītiņus¹, bet 1921.g. maijā visā guberņā tikai 3 sekcijas sasauca mītiņus, atzīmējot 1. Maija svētkus.²

¹ "Советская Сибирь", 1919.g.26. decembrī, 30. decembrī,

² ИСР СХ ПВИ РА 240.f., 3.apr., 182.lieta, 16., 17. lapa.

Turpretī ar 1920. g. beigām un 1921.g. sākumu, kad saimnieciskā sebrukuma un kontrrevolucionāru agitācijas un draudu ietekmē daļa jaunatnes kļuva pasīva, vajadzēja meklēt un pielietot jaunas audzināšanas formas, kuras spētu ieinteresēt, saistīt un ietekmēt jaunatni. Par to pārliecinājāties, iepazīstoties ar vispārējā un politiskā analfabetisma likvidācijas gaitu, komjaunatnes darbību bērnu vidū utt. Uz to tieši norādīja arī KKJS 3. Viskrievijas latsekciju un KKJS 1. Sibīrijas latsekciju konferences.

Šajā laikā komjaunieši sāka izmantot jaunatnes audzināšanā atklātas komjaunatnes sapulces. Tajās bieži piedalījās KK(b)P latsekciju pārstāvji, kuri kopā ar komjauniešiem pastāstīja bezpartejiskajai jaunatnei par savu organizāciju uzdevumiem, mērķiem un darbību.¹

Liela audzinoša nozīme bija bezpartejiskajām jaunatnes konferencēm. Tās ļoti augstu vērtēja arī V.I. Ļeņins, kas jau savā darbā "Bērnišķīgā "kreisuma" slimība komunismā" norādīja uz to lomu audzināšanas darbā.

Šā pasākuma organizēšanu uzsāka AB, kurš 1921. g. 4.jūnijā izsūtīja cirkulārvēstules GB, prasot sasaukt pēc iespējas visos apriņķos bezpartejiskās jaunatnes konferences.² Šādu konferenču organizēšanu kā vienu no svarīgākajiem uzdevumiem 1921./22.g. ziemā izvirzīja arī KKJS 4. Viskrievijas latsekciju konference.³

Šos norādījumus izpildīja Jekisejas GB, kurš 1922.g. februārī sasauca 3 bezpartejiskās jaunatnes konferences ar centriem Kamenskā - Gornovā, Suhonovā un Aizmanā.

Par jaunatnes interesi un aktivitāti konferences organizēšanā liecina tas, ka, piemēram, Kamenskā-Gornovā uz konferenci bija ieradušies 107 delegāti, no tiem 32 ar lēmējbalsttiesībām un 75 ar padomdevēja balsttiesībām.⁴

Konferencē pieņemtās rezolūcijas pauda izpratni un šķirisku pieeju visiem svarīgākajiem notikumiem Padomju

¹ ЛКР СК РВИ РА 240.т. 3.арх., 165.листа, 17. лара.

² ПЛНО ф. I, оп. I, д. 1458, л. 54.

³ "Jaunais Biedris", 4. nr., 1921.g. 25. nov.

⁴ Партийный архив Красноярского края (ЦАКР) ф.8, оп.1, д. 18, л. 19.

valsts ekonomiskajā un politiskajā dzīvē, kā arī jaunatnes kustībā.

Par šī pasākuma lietderību liecina arī cits fakts. Tā sagatavošanas laikā Kanskas un Krasnojarskas apriņķu kolonijās noturēja 28 bezpartejiskās jaunatnes sapulces un mitiņus, kuru laikā veica plašu izskaidrošanas darbu.¹

Ar 1921.g. arvien populārāki kļuva jautājumu un atbilžu vakari. Šo jaunatnes audzināšanas formu ar panākumiem lietoja AB un GB instruktori un vietējās sekcijas un šūniņas. Tā instruktore V. Viburga ziņoja, ka Mihailovskas ciemā Jeņisejas guberņā uz šādu vakaru ieradās "... visa sādža un jautājumu līdz vēlai naktij"². Bet KKJS Omskas GB savā darba pārskatā no 1921.g. 24. februāra - 1. jūlijam rakstīja, ka guberņas latsekcijas un šūniņas bija noturējušas 86 jautājumu un atbilžu vakarus.

Specifiska latsekciju darba forma bija tiesu inscenējumi. Tajos piedalījās prokurors, tiesnesis, advokāti un liecinieki. "Tiesas" procesos atmaskoja kapitalistisko iekārtu un tās viltus morāli un ļāva klausītājiem iepazīties ar padomju varas priekšrocībām, komunistu un komjauniešu mērķiem un uzdevumiem. Šādi inscenējumi tika uzvesti Krasnojarskā, kur "tiesāja" kapitālu, Tomskā - KKJS tiesāšana³ utt.⁴

Jaunatnes un masu komunistiskajai audzināšanai partijas un komjaunatnes sekcijas plaši izmantoja dažādu svētku svētnības. Tā, piemēram, Irkutskā, atzīmējot Oktobra revolūcijas 4. gadadienu, vietējā latsekcija sarīkoja vakaru.

¹ ПАНО ф. I, оп. I, д. 1638, л. 17, 18.

² LKP CK PVI PA 240.f., 3.apr., 164. lieta, 7. lapa.

³ Šajās "tiesās" kā sūdzētājs uzstājās buržujs un "tiesas" procesā parādīja buržuja sūdzības prettautiskumu un KKJS mērķus un uzdevumus.

⁴ LKP CK PVI PA 240.f., 3. apr., 163.lieta, 65. lapa, 201.lieta, 15. lapa.

Programmā bija referāts, luge un deklamācijas. "Zāle bija pārpildīta. Piedalījās arī darbs skolas audzēkņi."¹ Bet Bajandājas kolonijas partijas un komjaunatnes sūniņas 1921.g.1.Maijā noorganizēja svētku demonstrāciju, kurā piedalījās "...gendriņ visu saimniecību iedzīvotāji."² Vakārā notika teātra izrāde.

Šo svētku norisē laukos piedalījās arī pilsētu latsekciju izveidotās agitbrigādes. To sūtīšana bija viena no pilsētu sekciju palīdzības formām lauku komjauniešiem masu un jaunatnes audzināšanas darbā. Vienlaicīgi tās stiprināja strādnieku un zemnieku savienību.

Komjaunatnes sekcijas plaši atzīmēja arī Parīzes Komūnas un Komunistiskās jaunatnes internacionāles³ dienas. Piemēram, Jēpisejas GB 1921.g. ziņoja: "Visās sekcijās un sūniņās izvestas...Parīzes Komūnas diena..."⁴

Par uzasnību, kādu komjaunieši veltīja KJI, liecina KKJS 1. Sibīrijas latsekcija apspriedes rezolūcijā. "Par jaunatnes internacionāli" teiktais: "KJI jāatbalsta idejiski un materiāli... jāizskaidro tās nozīme, jāsarīko vakari, kuru ierējumus nodotu darba jaunatnes atbalstīšanai kapitāla zemēs tās cīņā par brīvību."⁵

KJI pabalstīšanai Sibīrijā 1920. g. 26. jūnijā visus klubus nodeva komjaunatnes rīcībā asžādu pasākumu organizēšanai, kuru ierējumi gāja KJI fondā. Bez tam visi komjaunieši tai atskaitīja vienas dienas algu.⁶ Šajos pasākumos aktīvi piedalījās arī latsekcijas un sūniņas. Tā Irkutskas sekcija vien savāca 5 600 rbļ.⁷, bet visā Irkutskas guberņā komjaunatnes organizācijas ievāca 300 000 rbļ. un pavisam Sibīrijā 1 714 000 rbļ.⁸

1 "Jaunais Biedris", 4.nr.1921.g.25.novembrī.

2 LKP CK PVI PA 240.f.,3.apr.,167.lieta,3.lapa.

3 Turpmāk KJI.

4 LKP CK PVI PA 240.f.,3.apr.,165.lieta, 36.lapa.

5 "Sibīrijas Cīņa", 29.nr.,1920.g.3. septembrī.

6 "Советская Сибирь" 137.nr., 1920.g. 24. jūnijā.

7 LKP CK PVI PA 240.f.,3.apr.199.lieta, 4. lapa.

8 "Sibīrijas Cīņa", 27.nr., 1920.g. 17. septembrī.

Latsekcijas savāktā summa nav zināma, jo ievāktos līdzekļus nodeva KKJS vietējām komitejām un tos atsevišķi neregistrēja.

Ar šiem pasākumiem veica lielu proletāriskā internacionālisma audzināšanas darbu jaunatnē. Reizē līdzekļu vākšanas kampaņa KJI demonstrēja Sibīrijas komjauniešu uzticību K. Marksa un F. Engelsa izvirzītajiem lozungiem "Visu zemju proletārieši savienojieties!", jo, neskatoties uz pašu grūtībām, viņi sniedza atbalstu kapitālistisko zemju darba jaunatnei.

Tā jau pirmajos gados pēc pilsoņu kara komjaunatne sāka realizēt V.I. Ļeņina un viņa partijas nosprausto līniju jaunā cilvēka audzināšanā. Latviešu jaunatnes un masu vidū šo darbu apzinīgi un aktīvi veica KKJS latsekcijas un šūniņas, kurām tas bija viens no galvenajiem uzdevumiem. Šajā darbā tās vadīja KKJS CK Sibbirojs, latsekciju AB un KK(b)P latsekcijas.

Tie bija politiskās izglītības un kultūrmasu darba sākuma gadi. KKJS latsekcijas, pārvarot to gadu grūtības, neatlaidīgi darbojās, lai paaugstinātu vispārīglītojošo, politisko un kulturālo līmeni ne tikai komjauniešiem, bet arī bezpartejiskās jaunatnes un pieaugušo vidū.

Tas liecina, ka komjaunatnes latsekcijas bija uzticams partijas palīgs kultūras revolūcijas realizēšanā Sibīrijas latviešu iedzīvotāju vidū.

Daudzpusīgais un neatlaidīgais Sibīrijas komjaunatnes latsekciju un šūniņu darbs jaunās paaudzes komunistiskajā audzināšanā bija viens no svarīgākajiem faktoriem, kas veicināja latviešu jaunatnes un masu aktīvu iekļaušanos tautsaimniecības atjaunošanā.

КОМСОМЛ ЛАТВИИ — ПОМОШНИК КОММУНИСТИЧЕСКОЙ ПАРТИИ
В СОВЕТСКОМ ТЫЛУ (1941 — 1945 гг.)§ I. Эвакуация населения из Латвии и воссоздание
центральных органов комсомола

Основная часть населения, которая в первые дни войны поднялась со своих мест, эвакуировалась в глубь страны. Эвакуация населения Латвийской ССР в советский тыл по железной дороге осуществлялась двумя параллельными потоками. Один из них начался в Пскове и шёл через Дно-Бологое, чтобы потом разветвиться на Вологду, Ярославль, Иваново и Киров; другой — из Резекне через Великие Луки, обойдя Москву, направлялся в Среднее Поволжье, Южный Урал и южные районы Западной Сибири, кончаясь в Казахстане и в Средней Азии. Граждане Латвийской ССР, которые сели в эшелоны эвакуированных из Эстонии, в основном, поехали в Западную Сибирь.

Вначале большинство эвакуированных из Латвии были сосредоточены в центральной полосе европейской части СССР. Стоял июль — начало августа, самый разгар уборки урожая. Так как мужчины призывного возраста находились в армии, деревня остро ощущала нехватку рабочей силы. Не случайно во многих местах на вокзалах эвакуированных встречали представители колхозов и совхозов. Так, очень часто в июле 1941 года целые коллективы эвакуированных из Латвии во главе с партийным и комсомольским активом своих волостей, районов и городов прибыли на колхозные поля Ярославской, Ивановской, Горьковской, Кировской областей и Приволжских автономных советских республик. Крупные группы разместились в латышских колхозах Сибири ("Будущее", "Прогресс" в Кормиловском районе Омской области и др.). Основатели этих колхозов прибыли сюда еще до первой мировой войны. Часть эвакуированных осталась жить в городах. В советский тыл успели эвакуироваться около 40 тысяч

человек; т.е. приблизительно 2 % довоенного населения Латвии.¹

В глубь Советского Союза эвакуировались ЦК КП(б) Латвии и правительство Латвийской ССР, организуя и руководя жизнь латвийцев в новых условиях.

Боевым помощником партии и правительства Латвии в эвакуации стала комсомольская организация республики, значительная часть которой сумела эвакуироваться. Если на 1 июля 1941 года она насчитывала 9843-х членов и кандидатов ВЛКСМ,² то в первые дни войны Латвию покинуло более 3000 комсомольцев.³ Только из одной Риги эвакуировалось 2000 членов ВЛКСМ.⁴ По далеко не совершенным подсчетам видно, что из Латвии было эвакуировано 8 - 10 тысяч юношей и девушек.

Комсомол и его Центральный Комитет не ограничивал свою деятельность только работой среди латвийской молодежи, но и внес определенный вклад в активизацию работы всего эвакуированного населения Латвии. Естественно, что эвакуированные комсомольцы не стояли в стороне и от забот местных комсомольских организаций, им приходилось ежедневно решать пусть маленькие, но конкретные задачи, интересующие как одних, так и других.

Начальный период войны для эвакуированной латвийской молодежи характеризуется её передвижением по советскому тылу в целях обоснования на постоянную жизнь, а также ограниченной деятельностью ЦК ЛКСМ Латвии. Более того, до апреля 1942 года о наличии Центрального Комитета комсомола можно говорить лишь относительно, ибо в действительности работу среди эвакуированной молодежи

1 Прибалтийским Советским республикам тридцать лет, Вильнюс, 1970, стр.23.

2 ЦА ВЛКСМ "ВЛКСМ в цифрах", 1949, л.180.

3 Партархив ЦК КПЛ, ф.201, оп.1, д.111, л.1.

4 ЦГОР Латв.ССР, ф.270, оп.1, д.307, л.1.

организовала тройка в составе секретарей ЦК ЛКСМ Латвии - Наталии Бусе, Боруха Берковича и члена ЦК комсомола В.Пуята.¹

По решению бюро ЦК ЛКСМ Латвии от 27 июня 1941 года аппарат ЦК комсомола республики самораспустился. Работники ЦК - девушки были эвакуированы в тыл. Среди них была также секретарь ЦК Н.Бусе. Секретарю ЦК Б.Берковичу бюро поручило эвакуировать в тыл архив и документы ЦК комсомола. Все остальные ушли добровольцами на фронт. Комиссаром I отдельного латышского истребительного полка стал член ЦК КП(б) Латвии, I-й секретарь ЦК ЛКСМ республики Э.Либерт.

Круг вопросов, которые пришлось в первое время решать комсомолу, был следующий: трудоустройство молодежи, забота об эвакуированных детях, учащихся и студентах, участие в формировании латышской стрелковой дивизии и др.

Одной из самых трудных проблем было трудоустройство молодежи. ЦК ЛКСМ Латвии добился устройства эвакуированной молодежи по специальностям на постоянные работы в промышленных предприятиях, а те, которые не имели специальности, стали обучаться на тех же предприятиях. Особое внимание пришлось обратить на ту часть молодежи, которая была размещена в колхозах и которую надо было обеспечить работой на зимний период.

Важнейшее значение в разрешении упомянутых задач играла отзывчивость и помощь со стороны местных комитетов ВЛКСМ. Вопрос о выполнении решения ЦК ВЛКСМ по работе среди эвакуированной молодежи ставился на заседании бюро Кировского обкома комсомола 18 декабря 1941 года.² Из общего числа 4000 эвакуированных латвийцев в Кировской области, молодежи было примерно 650.³

1 Партархив ЦК КПЛ, ф.201, оп.1, д.111, л.2.

2 Там же, ф.201, оп.1, д.115, л.02.

3 Там же, ф.201, оп.1, д.115, л.42.

Можно сказать, что комсомол Латвии в этот период добился осуществления отдельных мероприятий, но систематической работы не было. Практически в осуществлении этих мероприятий участвовала молодежь 201 латышской стрелковой дивизии и некоторых центральных областей СССР.

В таких условиях для улучшения комсомольской работы были необходимы следующие предпосылки:

1. Немедленно возобновить её руководящий центр - постоянно функционирующий аппарат ЦК комсомола.
2. На местах создать институт представителей - инструкторов ЦК ЛКСМ Латвии.

Аппарат ЦК ЛКСМ Латвии был заново организован только 16 апреля 1942 года.¹ Секретариат ЦК ВЛКСМ утвердил временные штаты ЦК ЛКСМ в составе шести человек.

Исполняющим обязанности первого секретаря ЦК ЛКСМ назначили Н.Бусе. Она ведала работой комсомола в оккупированной Латвии, в 201 латышской стрелковой дивизии, отвечала за вопросы кадров и т.д. Руководство идеологической работой было возложено на Б.Берковица. 6 июня 1942 года в состав секретариата ЦК ЛКСМ Латвии вошла еще Элла Анкупе - секретарь Вентспилесского УК комсомола в 1940/41 году. Теперь она стала секретарем по кадрам.² В состав первого Центрального Комитета ЛКСМЛ военных лет входили и 2 инструктора - Р.Блум и А.Тирзмала. Кроме того, ЦК ВЛКСМ разрешил держать в областях, где были сосредоточены основные массы эвакуированной молодежи из Латвии, 6 инструкторов-уполномоченных ЦК ЛКСМ для работы с эвакуированной молодежью 8 резервных комсомольских работников при Калининском обкоме комсомола.³

1. ЦА ВЛКСМ, ф.1, оп.4, д.395, л.49.

2. Пархвархив ЦК КПЛ, ф.201, оп.1, д.5, л.II.

3. Там же, ф.201, оп.1, д.II5, л.82.

6 июня 1942 года бюро ЦК комсомола Латвии утвердил инструкторов ЦК ЛКСМ Латвии в областях. В Горьковскую область был направлен Лиетиньш Янис, Ярославскую - Крузе Элза, Челябинскую - Круминя Милда, Новосибирскую - Калниня Вера, Чувашскую АССР - Хорунжия Михаилина, Казахскую ССР - Саксоне Елена.¹ Все они до эвакуации были комсомольскими или пионерскими вожаками, имели определенный опыт работы, а во время войны закончили 4-х месячные советско-партийные курсы в городе Кирове.²

Свою деятельность они вели, работая в областных или республиканских комитетах комсомола, что способствовало установлению более тесных контактов между эвакуированной молодежью и местными комсомольскими организациями. Были созданы все условия для обоюдной информации и координации работы. С одной стороны - инструкторам ЦК ЛКСМЛ ежедневно была доступна всякая сводка о делах местного комсомола, ибо они числились штатными работниками аппарата, присутствовали на всех совещаниях и заседаниях бюро обкомов ВЛКСМ и т.д. Нередко инструкторы ЦК ЛКСМЛ выполняли поручения обкома и среди местного комсомола. С другой стороны, ОК ВЛКСМ всегда был осведомлен о положении и нуждах эвакуированной латвийской молодежи. В первую очередь инструкторы ЦК ЛКСМЛ за помощью обращались в обком или ЦК комсомола данной республики и совместно решали самые большие вопросы. На местах инструкторы ЦК ЛКСМ Латвии старались опираться на комсомольско-молодежный актив. Во многих отдаленных от центра районах из эвакуированных комсомольцев назначались районные организаторы, которые вели общественную работу без отрыва от производства.

В крупных группах молодежи инструкторы ЦК ЛКСМЛ выделили руководителей групп. На 1 мая 1943 г. в Новоси-

1 ЦА ВЛКСМ, ф.7, оп.2, д.50, л.8.

2 Партархив ЦК КПЛ, ф.201, оп.1, д.5, л.10.

бирской области действовали 7 таких руководителей.¹

Инструкторы ЦК ЛКСМ Латвии сталкивались в областях с огромными трудностями. Эвакуированная латвийская молодежь была разбросана. Во время войны регулярное сообщение с районами прерывалось, во многих местах оно вообще отсутствовало. Так, Сермерский район Чувашской АССР находился от Чебоксар в 315 километрах, причем на расстоянии 90 километров не было железной дороги.² Но несмотря на все эти препятствия, инструкторов часто можно было видеть у своих комсомольцев.

Инструкторы ЦК ЛКСМ Латвии являлись надежной опорой и работали рука об руку с уполномоченными ЦК КП(б) Л и СНК Латвийской ССР в областях. Во время длительных командировок нередко их заменяли молодые помощники. С 17 марта по 5 апреля 1943 года инструктор ЦК ЛКСМЛ Калниня Вера исполняла обязанности уполномоченного ЦК КП(б) Л и СНК ЛССР в Новосибирской области.³

После возобновления работы аппарата ЦК ЛКСМ Латвии на повестку дня встал вопрос о взятии на учет эвакуированных членов ВЛКСМ и несоюзной молодежи. Без правильного учета, планирования и систематическая работа комсомола была немислима. Правда, проблема учета стояла остро уже с первых дней нахождения в эвакуации. В сентябре 1941 года было зарегистрировано около 1500 эвакуированных комсомольцев и 400 несоюзной молодежи.⁴

На июль 1942 года в советском тылу по комсомольским документам числилось 402 комсомольца и 450 несоюзной молодежи - эвакуированных латвийцев, что явно не соответствовало действительности.⁵ Через полгода на учет было взято

1 Партархив ЦК КПЛ, ф.201, оп.1, д.6, л.34.

2 Там же, ф.201, оп.1, д.7, л.17.

3 Там же, ф.201, оп.1, д.6, л.35.

4 Там же, ф.201, оп.1, д.115, л.87.

5 Там же, ф.201, оп.1, д.115, л.85.

уже в 2 раза больше: 686 членов ВЛКСМ и 1084 несоюзной молодежи из Латвии. На I января 1943 года учёт был окончен в Ивановской, Ярославской, Челябинской, Новосибирской, Омской и Горьковской областях. Окончательные списки были составлены только лишь к июню 1944 года. Выяснилось, что в СССР проживало 1315 комсомольцев и 3354 несоюзной латвийской молодежи.¹

§ 2. Комсомол - помощник партии в организации активной работы молодежи на трудовом фронте

Гитлеровские войска оккупировали часть территории Советского Союза, на которой проживало 40 % всего населения и где добывалось 64 % угля, выплавлялось 58 % стали и собиралось 38 % зерна.

Нужно было огромнейшим трудом возмещать эту утрату. В кратчайшие сроки по решению партии и правительства были эвакуированы с Запада на Восток 1523 завода, перевезено 10 млн. советских граждан. В восточных районах страны во все более нарастающих масштабах наращивалась военно-промышленная мощь нашей страны. Восстанавливались эвакуированные заводы и строились новые гиганты. Подвиг трудового тыла - это еще один из величайших подвигов всего советского народа и в том числе молодежи. Уже в первой половине 1942 года предприятия на Востоке давали столько военной продукции, сколько все оборонные предприятия в начале войны. При этом надо учесть, что к концу 1941 года число рабочих и служащих в стране сократилось на 13 млн. человек. Вся трудовая нагрузка в советском тылу теперь в большей степени ложилась на плечи женщин и молодежи. Вдохновителями героизма и энтузиазма и здесь являлись комсомольцы, своим примером увлекая за собой всю остальную молодежь. В 1942 году в промышленности страны

¹ Партархив ЦК КПЛ, ф.201, оп.1, д.115, л.93.

**Количество эвакуированной молодежи и комсомольцев из Латвийской ССР
(1941 - 1944 гг.)**

	Сентябрь 1941		Июль 1942		Январь 1943		Апрель 1944		Июнь 1944	
	ком- сом.	н/союз молод.	ком- сом.	н/союз молод.	ком- сом.	н/союз молод.	ком- сом.	н/союз молод.	ком- сом.	н/союз молод.
В с е г о:	1500	4000	402	450	686	1089			1315	3354

В.Т.Ч.

Ивановская область											
Ярославская "			64	165							
Горьковская "											
Новосибирская "					92	134					
Челябинская "					48	117					
Казахская ССР											
Чувашская АССР							73	57			
Средняя Азия									224	550	
Кировская область							96	404	118	392	74
Татарская и Марий- ская АССР									160	980	

I. См. отчеты ЦК ЛКСМ Латвии и инструкторов областей за 1941-1945 гг.

(Партархив ЦК КПЛ, ф.201, оп.1, д.115,
ф.201, оп.1, д.5.)

молодежь в возрасте до 18 лет составляла около 15 % по отношению к общей численности рабочих и служащих, вместо 6 % в 1939 году.¹

В одном строю со всей молодежью нашей Родины трудились и иные патриоты, эвакуировавшиеся из Латвии. Следуя призыву Коммунистической партии и советского правительства, они самоотверженно работали на заводах, фабриках, в колхозах, совхозах. В Среднеазиатских республиках основная масса латвийской молодежи жила в городах и районных центрах.²

Если в 1941 году, когда многие из эвакуированных стали работать на производстве, главная задача состояла в том, чтобы освоить новую специальность и выполнять норму, то в дальнейшем, начиная с 1942 года, когда период обучения, в основном, закончился, была выдвинута новая задача - работать с превышением производственных заданий. По почину комсомольцев на предприятиях возникло патриотическое движение "двухсотников". В июне 1941 года комсомольцы Урала обратились с открытым письмом к молодежи. Они писали: "200 процентов плана давать ежедневно - этот боевой лозунг мы выдвинули перед каждым комсомольцем, молодым рабочим и колхозником..."

Почин комсомольцев "работать за себя и за товарища, ушедшего на фронт", получил всенародную поддержку. Затем появились трехсотники, пятисотники и даже тысячники.

Борьба за почетное звание новатора производства нашла живой отклик среди латвийской молодежи. На него претендовали не только отдельные лица, но и целые комсомольско-молодежные коллективы. Так, на одном из чебоксарских заводов латвийские вноши и девушки ежедневно выпол-

¹ Н.Вознесенский. Военная экономика СССР в период Отечественной войны. М., Госполитиздат, 1948, стр.112.

² Нартархив ЦК КПЛ, ф.201, оп.1, д.115, л.60.

няли нормы на 130-250 процентов.

Одним из первых двухсотников и трехсотников среди латвийской молодежи в конце 1941 года - в начале 1942 года стали молодая рабочая Гейне на кожеобрабатывающей фабрике "Белка" в Кирове, перевыполняя план на 300 %, Эльвира Яунтиране - на заводе "Красный инструментальщик".¹

В мае 1942 года в стране началось Всесоюзное социалистическое соревнование. Повсюду стали создаваться фронтовые комсомольско-молодежные бригады. Первые такие бригады появились ещё осенью 1941 года.²

Фронтальная бригада - это передовой коллектив рабочих, готовый выполнить самое трудное сложное задание для фронта. У фронтовых бригад был боевой лозунг "В труде, как в бою". Такие бригады создавались на самых ответственных участках, где решалась судьба выполнения плана. Военный заказ расценивался бригадой как боевое задание. Почётное звание фронтовой бригады сближало тружеников тыла с воинами, обязывало их быть такими же стойкими и неутомимыми, как фронтовики. Заветным правилом бригады было: "Не покидай рабочего места пока бригада не выполнит задания; выполнив свое задание - помогай товарищу". Приходилось работать по 12-16 часов в сутки, нередко не досыпая, не доедая.

Среди комсомольцев и молодежи Латвии было немало членов фронтовых бригад. Далекое по Сибири распространилась слава фронтовой бригады Владимира Осиса. Плакат "Сегодня бригада В.Осиса перевыполнила свое фронтовое задание на двести процентов" долгое время украшал помещение красного уголка Ленинск-Кузнецкой шахты "А". За спиной

1 "Спра", 1942 г. 17 февраля

2 Огненные годы. М., "Молодая гвардия", 1965, стр. 385-386.

В.Осиса был большой шахтерский стаж. В 1942 году В.Осис был награжден орденом "Знак Почёта".¹ 27 октября 1942 года В.Осис выполнил план на 648 %, а 27 марта 1943 года новый рекорд - за 8 часов работы добыто 112,5 тонн угля, план выполнен на 774 %.²

Хорошо известна была и фронтовая бригада электромонтера Тамары Тильтиньш в Ярославле. Каждый член этой бригады обучал молодых рабочих и помогал отстающим.³

В 1942 году, когда движение молодежных бригад стало массовым, ЦК ВЛКСМ организовал совместное с наркоматами Всесоюзное социалистическое соревнование молодежных бригад. Первый этап соревнования был посвящен 25-летию ВЛКСМ (29 октября 1943 года).

Эвакуированная молодежь Латвии была активной участницей соревнования. Число ударников увеличивалось с каждым днем, особенно трехсотников.

Группа латвийских девушек, которая работала на Ферганском консервном заводе, добровольно перешла на строительство гидроэлектростанции, считая своим комсомольским долгом помогать в строительстве этой невестройки Узбекистана. Здесь бригада комсомолки Т.Рекснис выполняла более 6-ти норм, а бригада О.Тубини - 3 нормы в день.⁴

Первый коллективный договор латвийской молодежи о социалистическом соревновании в честь 25-й годовщины ВЛКСМ был заключен в Кирове между комсомольскими организациями Н-ского строительного участка и партийно-советских курсов.

Стараясь включить в соревнование побольше неорганизованной молодежи, латвийские комсомольцы в Чебоксарах

1 "Советская Сибирь", 19 апреля 1942 г.

2 "Сибирь", 1943г., 24 апреля.

3 Там же, 7 января 1944 г.

4 "Сибирь", 1943г., 18 октября.

17 октября 1943 года организовали вечер молодежи, на котором встретились с передовиками труда М.Гольдиным, Квилсом, сестрами Шестаковыми и др., которые регулярно выполняли план на 150-500 %. Все участники вечера единогласно обязались включиться в соревнование.¹ В юбилей 25-летия ВЛКСМ ЦК комсомола Латвии наградил Почётными грамотами 23 молодых передовика промышленности и сельского хозяйства. Среди награжденных - заводской мастер Т.Венска из Кирова, комсомольцы-ударники из Чебоксар - М.Гольдин, И.Денько, Н.Шестакова, Т.Тильтинш.

В ноябре 1943 года в воззвании ко всей эвакуированной из Латвии молодежи "Будем такими, как наши передовики" ЦК ЛКСМ Латвии указывал, что настоящим патриотом Родины является только тот, кто не ограничивается лишь своим трудом, но и несет ответственность за всю бригаду, весь коллектив. ЦК ЛКСМ Латвии звал трудиться ещё настойчивей и самоотверженней, мобилизовать все силы для усиления помощи фронту оружием, продовольствием, одеждой.²

Воззвание ЦК ЛКСМ Латвии нашло широкий отклик среди эвакуированной молодежи. Многие рабочие повысили обязательства, занимались изобретательством, внесли немало ценных рационализаторских предложений, овладели смежными профессиями. Все это имело большое политическое значение, ибо ярко доказывало заинтересованность эвакуированной латвийской молодежи в повышении производственной мощности, свидетельствовало о сплоченности многонационального рабочего класса в СССР.

В ноябре 1941 года враг оккупировал территорию страны, которая до войны давала 38 % хлеба, 84 % сахара, 38 % крупного рогатого скота и 60 % свиней.³ снабжение фронта и советского тыла продовольствием, промышленным

1 "Спра", 1943 г., 6 ноября.

2 Там же.

3 История Великой Отечественной войны Советского Союза, т.П, М., 1963 г., стр. 166.

сырьем требовало от колхозного крестьянства удесатеренного труда. Свою долю в это внесло и население, эвакуированное из Латвийской ССР, в том числе и молодежь.

Первой весной войны была весна 1942 года. Все сельскохозяйственные работы и подготовка к весеннему севу в колхозах, совхозах и на МТС начались задолго до того, как стал снег.

Проблем было очень много. Не хватало рабочей силы, 70 % всех механизаторских кадров на селе состояло из женщин и молодежи. Поэтому нужно было решать в первую очередь вопрос о пополнении механизаторских кадров. За годы войны было подготовлено 2 млн. трактористов, механизаторов, комбайнеров и других механизаторов, из них 70 % составляла молодежь.

ЦК КП(б) и СНК Латвийской ССР серьезно относились к подготовке трудовых резервов для сельского хозяйства. Это делалось с учётом того, что после войны придется проделать грандиозную работу по восстановлению народного хозяйства республики.

В подборе будущих механизаторов партии и правительству значительную помощь оказал комсомол. Так, в 1942 году ЦК ЛКСМ Латвии подобрал 200 человек из латвийской молодежи для школ трактористов.¹

Комсомольцы села стояли в первых рядах борьбы за хлеб.

Думы эвакуированной молодежи тех дней очень ярко выразила ученица Эмилия Величко в письме бойцам Красной Армии. Она писала: "В наших сердцах никогда нет покоя. Всегда перед глазами красивые берега Родины. Единственное утешение мы испытываем в работе. Каждое зернышко должно быть доставлено под крышу, каждое зерно пусть станет пулей для врага. Мы хотим, чтобы их было больше и тогда вам тоже станет легче бороться."²

В сельском хозяйстве, также как и в промышленности эвакуированная латвийская молодежь показала массовый

¹ ЦА ВЛКСМ. Ф.7, оп.2, д.50.л.17.
² "Спра", 1942г., 23 октября.

героизм, включилась в соцсоревнование, из её среды выдвинулись передовики и ударники труда. Уже летом 1942 года на уборке урожая хорошие результаты показали двухсотницы Антония Зеленькова, Клавдия Шнукуте, Ольга Васильева, Милда Грензе и др. 30 комсомольцев и несвязной молодежи в колхозе "Путь Ленина" Сергачского района Горьковской области ежедневно выполняли от 2 до 5 норм. В августе они перевыполнили годовой план уже на 70 %.¹

Комсомолец-пятисотник этой комсомольско-молодежной группы Таубе вспоминал, что ему не спалось ночами до тех пор, пока рожь не была в сарае. Колхозное руководство нередко лучшим молодых эвакуированных латышей, которые проявили хорошие организаторские способности, ставили на руководящие должности - бригадирами. Двухсотница Зеленькова в Ивановской области возглавляла полеводческую бригаду, передовик Аполония Белова в Юргенском районе стала бригадиром животноводческой фермы. Бригада Л.Селги была долгое время ведущей в колхозе "Власть труда".²

Активными участниками уборки урожая являлись школьники и дети. Медсестры в Тирлянах часто выезжали на воскресники в ближайший совхоз. В Шавском детдоме было 20 латвийских детей, только 10 из них старше 12 лет выработали 500 трудодней. Дети в Менгерах скосили 55 га пшеницы, убрали 2,5 га картофеля.

Замечательным почином военных лет является соревнование трактористок. Мужчин на тракторе заменяли женщины. Весной 1943 года к трактористам, эвакуировавшимся из Латвии, с призывом включиться в соцсоревнование обратились молодые трактористки И.Реймане и А.Буша. Критерием соревнования они выдвинули такие показатели - высокий урожай, работа без простоя, экономия горючего.³

1. "Слава", 1942 г., 20 октября.

2. Там же, 1942 г. 29 октября.

3. Там же, 1943 г. 17 апреля.

Обращение вовлекло в соревнование большое число девушек-трактористок. Особенно следует отметить трудовой энтузиазм латвийской молодежи в Сибири. Здесь почти каждая вторая трактористка была участницей такого соревнования. Лучшие из них - Расма Расиньш и Вайра Спуде в Новосибирской области систематически выполняли и перевыполняли нормы по вспашке земли на 150-180 %. За хорошую работу они неоднократно премировались. В Челябинской области передовиками были комсомолки В.Горшакова, Я.Анджане, Я.Брокна, выполнявшие нормы на 200-300 %.

В Средней Азии латвийская молодежь гордилась именем комсомолки Александры Тальберг. Работавшая в Бухарской области, её бригада уже осенью 1943 года завоевала звание стахановской бригады и переходящее Красное Знамя. До самой реэвакуации бригада в своих руках держала Красное Знамя СНК Узбекской ССР ^I

В честь 25-й годовщины ВЛКСМ, Центральный Комитет комсомола Латвии отметил группу трактористов и механизаторов, в том числе и девушек Л.Рассу, В.Карпову и др.

В годы войны как никогда важную роль играло подсобное хозяйство, ибо оно являлось первостепенным источником необходимого для населения продовольствия и было резервом снабжения фронта и промышленности. Не для всех эвакуированных это было ясно, порой случалось, что они отказывались от обработки предоставленных им участков земли. Они считали, что скоро вернутся обратно на Родину. ЦК КП(б)Л и правительство вели агитацию против такого нежелательного явления. И на этот раз комсомол показал преданность партии. ЦК ЛКСМЛ обращался к эвакуированной молодежи, объясняя населению необходимость этой работы.²

I ЦА ВЛКСМ, ф.7, оп.2, д.50, л.13.

2 Партархив ЦК КПЛ, ф.201, оп.1, д.115, л.36.

Благодаря самоотверженному труду молодежи колхозного крестьянства, социалистическое сельское хозяйство обеспечивало фронт и тыл продовольствием, а промышленность сырьем.

Для советского человека в эти суровые годы самым дорогим, близким и незаменимым была Родина. Любовь к ней определяла помыслы и поступки латвийских комсомольцев и молодежи в тылу.

§ 3. Агитационно-пропагандистская работа комсомола среди эвакуированной молодежи из Латвии

Боевые подвиги латвийской молодежи на фронтах, в партизанском движении, подполье и самоотверженный труд в советском тылу немислим без той огромной идеологической работы, которую провел комсомол Латвии под руководством коммунистов. Он помогал партии воспитывать молодежь в духе советского патриотизма, разжигал ненависть против немецких захватчиков и их слуг - буржуазных националистов.

Главная задача идеологической работы состояла в том, чтобы каждый гражданин Советской Латвии, где бы он ни находился, осознал свою ответственность перед Родиной, внес бы максимальный вклад в разгром врага.

Этой цели служили все средства идеологического воздействия: радио, печать, литература, листовки, митинги, собрания, публичные выступления и т.д.

В первый период деятельности латвийского комсомола в условиях войны, идеологическая и организаторская работа находилась ещё не на должном уровне.

Летом 1941 года в Кировской, Горьковской и Ивановской областях были созваны собрания эвакуированной молодежи, секретарь ЦК ЛКСМЛ Н. Бусе лично вела переписку с 80 комсомольцами, но это было недостаточно, по сравнению с политмассовой работой, которую следовало организовать среди эвакуированной молодежи.

Первый скромный шаг по улучшению агитпропагандистской работы ЦК ЛКСМ Латвии сделал после рассмотрения этого вопроса на заседании бюро ЦК ЛКСМ 21 июня 1942 года. В целях накопления более широкой информации о жизни эвакуированной молодежи ЦК выслал в области письмо в 250 экземплярах.¹

Поворотным пунктом в сживлении всей комсомольской работы, особенно идеологической, стало заседание бюро ЦК КП(б) Латвии 1 августа 1942 года.² Партия была кровно заинтересована в плодотворной деятельности комсомола, потому и не случайно в постановлении бюро ЦК КП(б)Л был намечен конкретный план работы комсомольской организации в целом и на ближайшее время в частности. Для более тесной связи в осуществлении повседневного руководства комсомолом и оказания ему помощи ЦК КП(б)Л считал целесообразным иметь партиприкрепленного при ЦК ЛКСМ Латвии. Ведение вопросов работы комсомола возлагалось на секретаря ЦК КП(б)Л по пропаганде Пельше А.Я. Бюро ЦК КП(б) Латвии особо подчеркнуло исключительно важное значение политической работы среди эвакуированной молодежи.

Претворяя в жизнь решение бюро Центрального Комитета партии, ЦК ЛКСМ Латвии разослал в области инструктивное письмо "Об организации политико-массовой работы среди эвакуированной из Латвии молодежи", в котором были указаны направления, формы и методы идеологической работы.³ В письме указывалось, что "степень участия эвакуированной молодежи в разрешении хозяйственных вопросов и работа в колхозах и на фабриках, её военная подготовка имеет непосредственную связь с положением политико-массовой работы. Там, где повседневно ведется политическая агитация, где она ведется остро, охватывает круги молодежи

1 Партархив ЦК КПЛ, ф.201, оп.1, д.115, л.86.

2 Там же, ф.101, оп.3, д.1, л.26.

3 Там же, ф.201, оп.1, д.115, л.6.

дежи, там и более высокая дисциплина, молодежь успешно выполняет боевые задачи, эффективнее её помощь фронту".¹ Разбросанность молодежи, эвакуированной из Латвии, незнание русского языка усложняло политическую работу, что сделало эту работу ещё более необходимой. Следовательно, активизация политико-массовой работы среди эвакуированных стала одной из основных и неотложных задач инструкторов областей.

ЦК ЛКСМ Латвии неоднократно подчеркивал, что политическая работа среди латвийской молодежи должна быть нацелена на организацию всесторонней помощи Красной Армии.

В дальнейшем деятельность комсомола Латвии отличалась разнообразием форм и методов политической работы. Наиболее действенной и распространенной формой политико-массовой работы среди эвакуированной молодежи являлись комсомольско-молодежные собрания. Они регулярно созывались там, где проживало много молодежи.

Собрания всегда были посвящены актуальным проблемам и затрагивали широкий круг вопросов: текущий момент и задачи молодежи, военное обучение, роль молодежи в хозяйственной жизни страны. В проведении комсомольско-молодежных собраний оказывали помощь местные комсомольские и партийные организации, а также уполномоченные ЦК КП(б)Л и СНК Латвийской ССР. Парткабинеты снабжали молодежь необходимой литературой и часто давали своих лекторов. Эвакуированная молодежь посещала также мероприятия, организованные местными комсомольцами. Очень часто инструкторы ЦК ЛКСМЛ не удовлетворялись агитацией только среди молодежи, но и проводили встречи и беседы со всеми эвакуированными латвийцами, помогая таким образом в работе уполномоченных ЦК КП(б)Л и СНК Латвийской ССР.

Хорошо поставленная политическая работа во многом

¹ Партархив ЦК КПЛ, ф.201, оп.1, д.115, л.6.

зависела от инициативы комсомольских агитаторов. Впервые среди эвакуированной латвийской молодежи они появились во второй половине 1942 года в Ивановской области. В письме инструкторам ЦК ЛКСМЛ в областях от 23 декабря 1942 года, ЦК рекомендовал, "чтобы в каждом колхозе, фабрике, общажитии, где имеются группы латвийской молодежи, был бы выделен или прикреплен агитатор."¹

Комсомольских агитаторов отбирали из комсомольского актива эвакуированных и в их обязанности входило ежедневно сообщать молодежи содержание сводок Советского Информбюро, проводить коллективные читки газет и журналов, снабжать молодежь книгами и латышскими газетами "Циня" и "Цар Падомь Латвию" ("За Советскую Латвию").

ЦК ЛКСМЛ до 1 января 1943 года отослал в области 2761² экземпляров политической и художественной литературы.²

Агитаторы были инициаторами посылки в газеты корреспонденций эвакуированной молодежи. В них молодежь рассказывала о жизни в советском тылу.

Во время войны ЦК ЛКСМ Латвии не издавал своей газеты, ему был отведен комсомольский уголок в партийной печати.³ Для пионеров и детей с июня 1943 года был организован рукописный журнал "Атаудзиня" под редакцией поэта Мейгарда Рудзита.⁴ О жизни эвакуированной молодежи Латвии можно было узнать в местных и даже союзных газетах "Правда", "Комсомольская правда". Статья ЦК ЛКСМ республики "Латвийская молодежь в борьбе за Родину" предназначалась и для американской печати.

Оправдала себя такая форма политической работы, как издание боевых листов и стенных газет на латышском

-
- 1 Партархив ЦК КПЛ, ф.201, оп.1, д.115, л.9.
 - 2 Там же ф.201, оп.1, д.115, л.91.
 - 3 Там же ф.201, оп.1, д.5, л.2.
 - 4 Там же ф.201, оп.1, д.6, л.15.

языке. Исключительно большую роль боевые листки играли в разрешении производственных вопросов.

При содействии инструкторов ЦК ЛКСМ Латвии и районных организаторов, комсомольские агитаторы серьезное внимание уделяли политучебе и изучению русского языка латышской молодежи.

Самый широкий контингент слушателей привлекали такие политкружки, как кружки по изучению истории ВКП(б), истории комсомола, Устава ВЛКСМ. В 1943 году в Чебоксарах на занятиях по истории ВКП(б) слушатели изучали работы В.И.Ленина "Что такое друзья народа и как они воюют против социал-демократов?", "Развитие капитализма в России", "Шаг вперед, два шага назад".¹ Большую популярность завоевали политсеминары. Позднее, когда эвакуированные латыши усвоили русский язык, они занимались совместно с русскими товарищами. В некоторых местах они принимали участие в организации политкружков. Так, например, в г. Хемзе Чувашской АССР, по инициативе комсомольского агитатора Штамлера на текстильной фабрике был создан политкружок. В том же городе комсомолец Глинтерниекс руководил политкружком в поликлинике.² Планы занятий политкружков согласовывались с ГК, РК ВКП(б). Для руководства кружками нередко приглашались пропагандисты - члены партии.

Всюду эвакуированная латышская молодежь изучала русский язык. 21 сентября 1942 года ЦК комсомола Латвии разослал инструкторам в областях письмо об организации изучения русского языка среди эвакуированной из Латвии молодежи.³ Последние провели большую разъяснительную работу о необходимости изучения русского языка, взяли на учёт

-
- 1 Партаркв ЦК КПЛ, ф.201, оп.1, д.7, л.21.
2 Там же, ф.201, оп.1, д.7, л.19.
3 Там же, ф.201, оп.1, д.5, л.71.

незнающих его, создали учебные группы и вместе с РК и ГК ВЛКСМ договорились о преподавателях. В этом письме ЦК комсомола Латвии обратил особое внимание на обучение русскому языку в первую очередь мужчин, 1925 года рождения, ибо в ближайшее время намечался их призыв в армию. Изучение русского языка наилучшим образом было поставлено в Ивановской, Ярославской и Новосибирской областях.¹

Важное значение в развертывании политико-массовой работы среди эвакуированной молодежи имело издание политической и художественной литературы на латышском языке. Издание этой литературы началось в середине 1942 года в Москве. Книги подготавливались и переводились группой латышских литераторов во главе с писателем Янисом Ниедре.²

За годы войны ЦК комсомола Латвии издал сборник рассказов и стихов "За Родину" об участии латышской молодежи в Великой Отечественной войне и сборник о комсомольцах Латвийской стрелковой дивизии "В авангарде боев". Кроме того, была издана переводная литература "Речь В.И. Ленина на 3-м съезде РКСМ "Задачи созвонов молодежи", "Лиза Чайкина", "Герои Краснодона", "Рождение комсомола", "Боевые традиции комсомола", "В немецкой каторге", сборник документов, Уставов ВЛКСМ, Постановления XII Пленума ЦК ВЛКСМ и др.³ Указанная литература рассылалась эвакуированной молодежи, в латышские военные части, а часть её оставлялась как резерв для будущей освободенной Латвии.

Важной формой идеологической работы являлись радиопередачи, которые открыли широкую возможность политического воспитания молодежи как в оккупированной Латвии, так и в эвакуации. Первую радиопередачу ЦК ЛКСМ Латвии провел 15 января 1942 года, а в дальнейшем 2 раза в неде-

¹ Партархив ЦК КПЛ, ф.201, оп.1, д.115, л.91.

² Latviešu tautas cīņā lielajā Tautas kara (1941-1945) Rīgā, "Zinātne", 1966., стр.403.

³ ЦА ВЛКСМ, ф.7, оп.2, д.50, л.13.

лю по 20 минут. До 20 июня 1942 года было проведено 43 радиопередачи для молодежи оккупированной Латвии,¹ а через один месяц - уже 54.² Начиная с 1943 года радиопередачи вместо двух раз в неделю стали вестись 3 раза в неделю.³ Кроме общих статей, разоблачающих цель и назначение фашистских мероприятий, ЦК комсомола Латвии старался давать побольше документального материала - письма мобилизованных в германскую армию, рассказы и показания пленных, периодически давались ответы на "недоставленную почту", материалы о положении иностранных рабочих в Германии, письма или подборки писем угнанных в Германию, рассказы убежавших из немецкой каторги и т.д. Радиопередачи носили дифференцированный характер и были рассчитаны на рабочую, крестьянскую, учащуюся молодежь. Для латгальской молодежи ЦК ЛКСМЛ готовил выступления на латгальском диалекте.

Были проведены также 2 радиомитинга в Москве, которые имели большой отклик среди молодежи оккупированной Латвии - антифашистский митинг латвийской молодежи - 19 мая 1942 года⁴ и митинг представителей молодежи Прибалтики - 15 апреля 1943 года.⁵

В декабре 1943 года удалось наладить в Москве регулярный выпуск листовок. В последующие годы войны и ЦК комсомола Латвии выпустил 26 листовок общим тиражом 526 тысяч экземпляров,⁶ а с начала войны до осени 1944 года - 33 листовки.⁷

Близкими и незаменимыми друзьями комсомола военных лет стали проживавшие в эвакуации писатели и художники.

1 Партархив ЦК КПЛ, ф.201, оп.1, д.5, л.23.

2 Там же, ф.201, оп.1, д.5, л.83.

3 Там же, л.90.

4 Там же, л.5.

5 "Сиде", 24 апреля 1943 года.

6 ЦА ВЛКСМ, ф.7, оп.2, д.50, л.16.

7 Latvian tautas cīņa lielajā Pasaules karā. стр.403.

Андрей Ушит и Фрицис Рокпелнис писали воззвания для молодежи Латвии.¹ К.Краулинш, В.Лукс и Э.Дамбур из дивизии присылали корреспонденции для молодежных радиопередач. Ю.Ванагс и Ф.Рокпелнис в доме отдыха "Удельном" и госпиталях читали свои рассказы и стихи. Анна Саксе и Андрей Балодис в редакции "Циня" занимались обработкой материалов молодых авторов - рабочих и бойцов.

Забота о комсомольцах и молодежи на фронте, в особенности в Латвийской стрелковой дивизии, стояла в центре внимания всей работы ЦК ЛКСМЛ и всех коллективов эвакуированной из Латвии молодежи. С бойцами велась регулярная переписка, им посылались литература. Только с 1 августа 1942 года по 1943 год ЦК комсомола отослал в 1-й латвийский запасной полк 270 экземпляров, в дивизию - 931 экземпляр книг.² Эвакуированная молодежь организовала для дивизии сбор средств, проводила специальные вечера и на вырученные средства приобретала подарки. В Ташкенте комсомолец Грейс собрал 1050 рублей, сам лично внес 300 рублей. В Фергане комсомольцы собрали 7000 руб., а в Алма-Ате - 150 тысяч рублей.³ На праздники в воинские части приезжали делегации с подарками от крупнейших коллективов латвийской молодежи.

Активное участие эвакуированные из Латвии комсомольцы принимали в патристическом движении по сбору средств в фонд обороны. На средства эвакуированных были построены танковая колонна "Латвияс стрелникс" ("Латвийский стрелок") и авиационная эскадрилья "Латвияс стрелникс". Только на танковую колонну комсомольцы собрали 100 тысяч рублей.⁴ Латвийские комсомольцы в Москве одни внесли в этот фонд 40 тысяч рублей. Для фонда танковой колонны был

1 "Работнич Дарбаитне", 3 марта 1967 г.

2 Партаархив ЦК КПЛ, ф.201, оп.1, д.115, л.91.

3 ЦА ВЛКСМ, ф.7, оп.2, д.50, л.10.

4 Партаархив ЦК КПЛ, ф.201, оп.1, д.115, л.85.

посвящен вечер дружбы, организованный латвийскими комсомольцами на одной из московских фабрик. В итоге этого мероприятия фонд "Латышского стрелка" пополнился 18-ю тысячами рублей.¹

19 мая 1942 года бюро ЦК ЛКСМЛ принял решение о шефстве эвакуированной молодежи над ранеными латвийцами в госпиталях. Комсомольская организация ЦК ЛКСМЛ взяла шефство над московскими госпиталями. Работники ЦК и инструкторы ЦК комсомола по областям проводили для раненых солдат доклады и организовывали для них концерты силами Государственного художественного ансамбля Латвийской ССР. В госпитали посылались подарки эвакуированной молодежи. С ранеными латышских частей в 22 госпиталях была организована переписка.² Дети из Шавского детдома переписывались со своими друзьями 1-го Ярославского госпиталя.

Ответственным участком деятельности эвакуированной молодежи был всевобуч. Молодежь в своем большинстве активно включалась в военную подготовку. Всевобуч латвийской молодежи проходил успешно, особенно среди юношей призывного возраста. В декабре 1942 года в запасном полку учились 69 юношей 1925 года рождения, из которых 45 окончили полный курс всевобуча.³

В стороне от всевобуча не стояли и девушки. В 1942 году ЦК ЛКСМЛ разослал воззвание "Девушки, станьте снайперами!", которое нашло среди них живой отклик. Но ввиду разбросанности девушек, без отрыва от производства на первых курсах снайперов обучалось 52 девушки из Латвии.

Откликаясь на решение ЦК ВЛКСМ от 11 марта 1942 года "О подготовке медицинских сестер и сандружинниц", многие девушки поступили в латвийскую школу медсестер в Тир-

1) Партархив ЦК КПЛ, ф.201, оп.1, д.115, л.85.

2) ЦА ВЛКСМ, ф.7, оп.2, д.50, л.10.

3) Партархив ЦК КПЛ, ф.201, оп.1, д.115, л.90.

лянском, Чувашской АССР. Школа была создана в декабре 1941 года. Всего за неполный год школу закончили два набора, в общей сложности 360 медсестер. Комсомольская организация, число членов которой за время существования выросло с 81 до 213 человек, была душой всех начинаний в школе.¹ В конце 1942 года школа была переведена в город Ростов Ярославской области и преобразована в двухгодичную медицинскую школу ЛССР. Контингент школы был 90 человек.² В конце 1944 года школа переехала в Ригу. В марте 1945 года школу закончил первый выпуск.

§ 4. Партия - организатор подготовки кадров для восстановления народного хозяйства Латвийской ССР.

Уже с начала 1942 года ЦК КП(б) Латвии и СНК Латвийской ССР при поддержке Советского правительства и ЦК ВКП(б) начали подготовку кадров для восстановительных работ Латвии после её освобождения. Формы и методы подготовки кадров были разнообразны, начиная от повышения квалификации в индивидуальном порядке и освоении новых специальностей в местных учебных заведениях и на всякого рода курсах. Специальные курсы были организованы для эвакуированного из Латвии населения. Эта работа происходила по двум направлениям. Во-первых, подготовка новых специалистов в средних и высших учебных заведениях, а во-вторых, подготовка в сравнительно короткий промежуток времени контингент для партийного, советского и комсомольского аппарата, а также технических специалистов для оперативных групп.

Комсомолу республики принадлежит большая заслуга в разрешении проблемы подготовки кадров.

Начиная с 1942 года подготовка кадров приобрела организованную форму.

1 См. в книге "Дни войны", стр. 253-268.

2 ЦА ВЛКСМ, ф.7, оп.2, д.50, л.11.

В октябре 1943 года на заводах и фабриках страны сткырлись по постановлению Советского правительства вечерние школы молодежи, в которых работающая молодежь, не прекращая работу на производстве, могла бы закончить среднюю школу.

Многие эвакуированные, которые изъявили желание продолжать учебу в высших учебных заведениях СССР, принимались в них со значительными льготами: зачислялись в ВУЗы без вступительных экзаменов и без учебной платы, были обеспечены общежитиями, стипендиями. Уже в 1942/43 учебном году создались целые группы латышских студентов в Среднеазиатском университете, Алма-Атинском институте иностранных языков и в 12 других вузах Алма-Аты и других городов. За годы войны ЦК ЛКСМ Латвии направил 31 человека на учёбу в Тимирязевскую сельскохозяйственную Академию, 30 - в Московский Государственный Университет и 28 - в вузы Средней Азии.¹

ЦК КП(б)Л и СНК Латвийской ССР уделяли большое внимание подготовке трудовых резервов для промышленности и сельского хозяйства Советской Латвии. Набор латвийской молодежи в ремесленные училища осуществлялся при активном участии комсомола. Были составлены списки всех эвакуированных мальчиков с 13 до 16 лет, а девушек - 15-18 лет.²

Первый набор с двухгодичным сроком обучения был произведен в 1943 году по специальности токарей, слесарей по ремонту, слесарей-монтажников, слесарей-инструментальщиков, электромонтеров, электриков, специалистов железнодорожного транспорта. На 1 сентября 1943 года в латвийских группах шести ремесленных училищ занималось 509 учеников.³ Такие группы были созданы в ремесленных училищах Казани, Ташкента, Уржума, Иваново, Новосибирска, Челябинска. Че-

¹ ЦА ВЛКСМ, ф.7, оп.2, д.50, л.14.
² Паргаржив ЦК КПЛ, ф.201, оп.3, д.2, л.1.
³ Там же, ф.201, оп.1, д.115, л.74.

рез год там обучалось уже 609 учеников.¹

В советском тылу воспитывались и будущие организаторы и руководители комсомола Латвии. В мае 1942 года первые четырехмесячные курсы партийно-советских работников в г. Кирове закончили 20 комсомольцев.² Восемь из них для прохождения практики комсомольской работы были направлены в освобожденные районы Калининской области. В состав группы вошли: Страздьяня Айна, Юрэнс Мирдзеа, Вабелис Михаил, Одзевич Ольга, Крауляя Элга, Гудренице Александра, Зеберге Брюу и Мартинсоне Дзидра.³ Здесь свою практику проходило большинство комсомольских работников последующих выпусков. Окончили такие курсы четыре набора в Кирове. Весной 1944 года ЦК ЛКСМЛ подобрал уже 137 комсомольских работников, из которых 72 окончили партийно-советские курсы.

При помощи ЦК ВЛКСМ был проведен учёт комсомольцев, знавших латышский язык и имеющих некоторый опыт комсомольской работы. Были взяты на учёт 116 таких комсомольцев, 80 из которых были отправлены на учёбу в город Киров.⁴

Комсомольцы, воспитывавшиеся в детских домах, готовились для пионерской и комсомольской работы. 4 июня 1943 года было ЦК ЛКСМЛ решено подготовить из их среды старших пионервожатых для работы в освобожденной Латвии, 61 комсомолец и пионеры старшего возраста летом 1943 года обучались на пятидневных курсах в детдомах Шавах и Менгерах.⁵

-
1. ЦА ВЛКСМ, ф.7, оп.2, д.50, л.14.
 2. Партархив ЦК КПЛ, ф.201, оп.1, д.115, л.86.
 3. Там же, ф.201, оп.1, д.5, л.11.
 4. ЦА ВЛКСМ, ф.7, оп.2, д.50, л.14.
 5. "Сига", 30 ноября 1943 г.

В июне 1944 года 6 старших активных комсомольцев из Шавы были направлены на партийно-советские курсы в Киров.¹

Эвакуированная из Латвии молодежь активно работала в советском тылу. Она самоотверженно трудилась в промышленности и сельском хозяйстве, в различных государственных учреждениях и на других участках производства. Война явилась всесторонним и суровым испытанием комсомола в труде, но всегда и всюду он оставался подлинным авангардом латвийской молодежи. Он был могучей организующей силой, сплотившей трудовую молодежь вокруг Коммунистической партии.

¹ "Padomju Jaunatne

", 12 марта 1945 г.

LATVIJAS LĀKJS PIEDALĪŠANĀS REPUBLIKAS LAUKSAIMNIECĪBAS
ATJAUNOŠANĀ UN SOCIĀLISTISKAJĀ PĀRVEIDOŠANĀ (1945. - 1950.)

Tāpat pēc vācu okupantu padzišanas no Latvijas PSR atbrīvotajās pilsētās un apriņķos grūtajos kara laika apstākļos tika sperti pirmie soļi tautas saimniecības atjaunošanā. Pēc uzvaras Lielajā Tēvijas karā visā Padomju Savienībā sākās mierlaika celtniecība. Padomju Latvijā vienlaikus ar karā izpostītās tautas saimniecības atjaunošanu un attīstīšanu turpinājās pārejas periods no kapitalisma uz sociālismu, ko 1941.gadā bija pārtraucis karš. Pēc kara mūsu republikas ekonom. pastāvēja dažādi saimniecības sektori, tādēļ tā nebija vēl pilnīgi sociālistiska. Svarīgākais uzdevums, kas Latvijas PSR darbaļaudīm, tai skaitā komjauniešiem un jauniešiem, komunistiskās partijas vadībā bija jāveic no 1945.gada līdz 1950.gadam - atjaunot, rekonstruēt karā izpostīto tautas saimniecību un uzcelt Padomju Latvijā sociālisma pamatus.

Okupācijas gados mūsu republikas tautas saimniecība bija izpostīta un izlaupīta. Hitlerieši piesavinājās un iznīcināja tūkstošiem lopu, lauksaimniecības mašīnas un inventāru. Rīgā no 714 rūpniecības uzņēmumiem bija palikuši 428. Izpostīti bija simtiem kilometru dzelzceļa, simtiem tiltu. Gandrīz pilnīgi bija sagrauta republikas enerģētikas bāze.¹ Pilnīgi bija izlaupīts un sagrauts lauksaimniecības sociālistiskais sektors, kas bija izveidots pēc padomju varas atjaunošanas Latvijā 1940.gadā.

Lai realizētu LKP CK un Latvijas PSR TKP uzdevumus tautas saimniecības celtniecībā un padomju varas orgānu darbības atjaunošanā uz vietām, tūlīt aiz Sarkanās Armijas daļām atbrīvotajās pilsētās un apriņķos ieradās LKP CK un LĀKJS CK Operatīvās grupas. Tās radīja apriņķu un pilsētu komjaunatnes organizācijas. Darbu uzsāka komsorgi, kuru uzdevums bija uz vietām izveidot komjaunatnes pirmorganizācijas un nodrošināt Padomju valdības lēmumu realizēšanu. Lielu lomu Padom-

¹ Latvijas PSR vēsture, saīsināts kurss, R., 1967., 545.lpp.

ju varas pasākumu īstenošanā nežēlīgas šķiru ciņas apstākļos komsorgiem bija uz laukiem, kur ne visos pagastos vēl bija nodibinājušās partijas pirmorganizācijas. Tur izveidojās apvienotās partijas - komjaunatnes grupas ar partorgu priekšgalā. Varonīgā ciņā par padomju varas nostiprināšanu, lauksaimniecības atjaunošanu un attīstīšanu, buržuāzisko nacionālistu nogalināti un nocēti, gāja bojā daudzi komjaunieši, to vidū Ārlavas pagasta komjaunatnes komitejas sekretārs Pauls Kanbergs, komsorgi Viktors Kupcāns, Imants Pīrāgs un daudzi citi.

Pirmajā uzvaras gadā zemnieku dēls Pauls Kanbergs iesaistījās Ārlavas pagasta sabiedriskajā dzīvē. 1945.gada augustā viņu uzņēms VLKJS un viņš kļuva par vienu no aktīvākajiem Ārlavas pagasta komjauniešiem. Nākamā gada martā Ārlavas pagasta un Valdemārpils komjaunieši P.Kanbergu ievēlēja par sekretāru. Visos darbos un pasākumos P.Kanbergs aizrāva ar savu personīgo piemēru, bija stingrs, noteikts, vienmēr principiāls, bet arī sirsnīgs, vienmēr atsaucīgs un dzīvespriecīgs. Tādu viņu atceras komjaunieši.² Taču P.Kanberga sirsnīgo, darbīgo dzīvi 1947.gada 8.maija naktī pārrāva bandītu lodes. Darbu turpināja viņa izaudzinātie komjaunieši un biedri. Tā Eduards Kraulers vēlāk organizēja Talsu spriņķa pirmo kolhozu "Ciņa".

Par pašizliedzīgu darbu Ārlavas pagasta komjaunatnes pirmorganizācijas veidošanā un organizatoriski politiskajā nostiprināšanā, par gūtiem panākumiem komjauniešu sakaru nostiprināšanā ar plašām jaunatnes masām un tās spēku mobilizēšanā saimnieciski politisko uzdevumu izpildē, Talsu spriņķa Ārlavas pagasta komjaunatnes komitejas sekretāra Paula Kanberga vārdu 1947.gadā ierakstīja LKJS Goda grāmatā.³

Viktors Kupcāns kopš 1945.gada sāka darboties komjaunatnē Rēzeknes spriņķa Dricēnu pagastā. Viņš izcēlās ar labām organizatora spējām un aizrautību darbā, tādēļ LKJS vadošie

² "Padomju Jaunatne", Nr.10, 1954.g. 15.I.

³ LKP CK Partijas vēstures institūta Partijas arhīvs, 201.f., 1.spr., 332.l., 126.lapa.

orgāni viņu nosūtīja komjaunatnes darbā uz no vācu okupantiem nesenu atbrīvoto Kurzemi. 1945.gada maijā V.Kupcāns ieradās Talsu apriņķa Stendes pagastā, kur viņam bija jānodibina komjaunatnes pirmorganizācija un jāiesaista jaunieši saimniecības atjaunošanā un celtniecībā. V.Kupcāns lielu atbalstu guva no vecākajiem biedriem-pagasta Izpildu komitejas priekšsēdētāja Reinfelda un partordzes Kalniņas⁴. Jaunieši iemīlēja asprātīgo, sirsnīgo, darbīgo komjaunatnes organizatoru, kurš uzņemšanai komjaunatnē sagatavoja vairākus biedrus. Tā V.Kupcāna vadībā 1945.gada rudenī Stendē izveidojās komjaunatnes pirmorganizācija, kurā apvienojās 6 biedri, bet nākamā gada sākumā komjaunatnes pirmorganizācijā darbojās 12 jaunieši.⁵

V.Kupcāns aizrautīgi kopā ar biedriem sāka veidot jauno dzīvi. Taču 1946.gada 21.septembrī 17 gadu vecumā komjauniešs dzīvi un nākotnes centienus pārtrauca buržuāzisko nacionālistu lodes.

Imants Pīrāgs Upesmuižas pagastā kā komsorgs sāka darboties no 1947.gada. Ar savu lietišķību, nosvērtību viņš pagastā iekaroja autoritāti. Līdztekus visiem citiem pasākumiem I.Pīrāgs bija iemīlējis arī pašdarbību, it īpaši mīlēja teātri. Komsorga iniciatīva rosināja pagasta kultūras dzīvi. 1948.gadā, atgriežoties no labības kulšanas talkas, I.Pīrāgu nogalināja bandīti.⁶

1944.gada rudenī un 1945.gada ziemā, kad Kurzemē vēl plosījās karš, republikas darbaļaudis Komunistiskās partijas un padomju orgānu vadībā atjaunoja daudzus rūpniecības uzņēmumus un nodrošināja lauksaimniecības produktu iegūvi un sagādi, atbalstot Sarkanā Armiju tās cīņā par galīgu un pilnīgu uzvaru pār fašistiskajiem iebrucējiem. LĻKJS apriņķu komiteju galvenais uzdevums atbrīvotajos apriņķos bija organizēt, idejiski un politiski audzināt plašas jaunatnes un darbs zem-

⁴ "Padomju Karogs", Nr. 79, 1967.g. 6.VII.

⁵ Turpat; "Padomju Jaunatne", Nr.142, 1965.g. 20.VII.

⁶ "Komunārs", Nr.84, 1967.g. 14.X.

nieku masas, iesaistīt tās padomju valdības uzdevumu izpildē lauksaimniecības atjaunošanā, nodrošinot lauksaimniecības produktu valsts sagādes realizēšanu, ražas novākšanas un pavasara sējas sekmīgu veikšanu, kas tajā momentā bija viens no svarīgākajiem un saimnieciski militārajiem uzdevumiem. Ražas novākšanā un pavasara sējā liela nozīme bija komjauniešu-jauniešu brigādēm. Tā Abrenes apriņķī ražas novākšanas laikā 1944.gada rudenī izveidoja 20 komjauniešu-jauniešu brigādes ar 532 dalībniekiem.⁷ Jēkabpils apriņķa jaunieši noorganizēja 13 svētdienas telkas, kurās piedalījās 300 jaunieši.⁸ Komjaunieši un jaunieši darba zemniekiem izskaidroja labības savlaicīgas nodošanas valstij lielo nozīmi. Abrenes, Ludzas, Daugavpils, Jēkabpils un citu apriņķu komjaunieši noorganizēja sarkanos pajūgus, kuri pirmie valstij savlaicīgi nodeva labību. Kopumā rudens lauku darbus veica sekmīgi, un te nozīmīgu ieguldījumu ar savu pašizliedzīgo darbu deva arī komjaunieši un jaunieši.

Arī 1945.gada pavasara sējas laikā lauku komjaunatnes organizācijas apņēmās palīdzēt partijai un padomju orgāniem atjaunot MPS, MZĪP un padomju saimniecības, apstrādāt brīvo valsts fonda zemi, palīdzēt frontinieku, partizānu un darba zemnieku ģimenēm veikt pavasara sēju. Līdz pavasara sējai atbrīvotajā republikas teritorijā bija atjaunotas 38 MPS, kurās strādāja 256 jaunie mehāniķi, traktoristi un strādnieki. Jūlijā atjaunotajās MPS jau strādāja 546 jaunieši un tika radītas 24 komjaunatnes pirmorganizācijas. MZĪP strādāja 822 jaunieši, no kuriem 115 bija komjaunieši un noorganizēja 8 komjaunatnes pirmorganizācijas.⁹ Gatavojoties sējai, komjaunieši un jaunieši savāca, lielu daļu izremontēja un nodeva MPS, MZĪP un darba zemniekiem 2791 dažādas lauksaimniecības mašīnas un inventāru.¹⁰

⁷ LKP CK Partijas vēstures institāta Partijas arhīvs, 201.f., 1.apr., 308.l., 59.lapa.

⁸ Turpat.

⁹ Turpat, 217.l., 32.lapa; 308.l., 63.lapa.

¹⁰ Turpat, 308.l., 63.lapa.

Pavasara sējas darbu veikšanai izveidoja 384 komjauniešu-jauniešu brigādes, kuras kopumā apstrādāja 3599 hektārus valsts fonda un frontinieku zemi.¹¹ Tā Jelgavas apriņķī Augstskilnes pagastā noorganizēja 4 komjauniešu-jauniešu brigādes, Daugavpils apriņķī 62 brigādes, kuras uzara 360 hektārus un apsēja 270 hektārus zemes. Līdztekus tam apriņķu un pagastu komjau-natnes organizācijas veica darba zemnieku vidū plašu politiskās izskaidrošanas darbu, noorganizējot 1488 zemnieku sēpul-ces, kurās piedalījās ap 118 426 cilvēku.¹²

Tautas saimniecības atjaunošana un sociālisma celtniecība Latvijas PSR, sākot ar 1946.gadu notika, vadoties pēc PSRS Augstākās Padomes 1946.gada martā apstiprināto likumu par PSRS tautas saimniecības atjaunošanas un celtniecības piegādu plānu 1946.-1950.gadiem. Mūsu republikā piegādu plāna galvenais uzdevums bija visīsākā laikā atjaunot okupantu sa-grauto tautas saimniecību, sasniegt rūpniecības un lauksaim-niecības pirmskara līmeni un pēc tam šo līmeni ievērojami pār-sniegt. Plāns saskaņā ar V.I.ļeņina sociālistiskās celtniecī-bas teoriju paredzēja līdztekus tautas saimniecības atjauno-šanai realizēt arī Padomju Latvijas sociālistisko industrie-lizāciju. Tas kļuva arī par lauksaimniecības radikālas pārvei-došanas programmu uz sociālisma pamata, jo sociālisma uzvaras ekonomiskā pamatbāze ir rūpniecības industrializācija un so-ciālistisko lielssaimniecību radīšana laukos.¹³

Komjauņatnes uzdevumus un lomu saimniecības atjaunošanā un attīstībā noteica Vissavienības ĻKJS plēnuma lēmums 1946.gada aprīlī "Par jaunatnes piedalīšanos PSRS tautas saimnie-cības atjaunošanas un attīstības piegādu plāna izpildē 1946-1950.g." Balstoties uz šo lēmumu, Latvijas ĻKJS V kongress, kas notika 1946.gadā no 13.-15.maijām, par republikas komjau-natnes darbības pamatzdevumu izvirzīja aktīvu piedalīšanos visās tautas cīņā par piegādu plāna izpildišenu un pārsnieg-

¹¹ ĻKP CK Partijas vēstures institūta Partijas arhīvs, 201.f., 1.apr., 308.l., 63.lapa.

¹² Turpat.

¹³ V.I.ļeņins, Raksti, 33.sēj., 27.lpp.

šanu, virzot visu savu darbu, lai praktiski piedalītos valsts un saimnieciskajā celtniecībā, un nodrošinātu komjaunatnes avangarda lomu.¹⁴

Kongress pozitīvi novērtēja komjaunatnes ieguldījumu republikas tautas saimniecības atjaunošanas pirmo pasākumu realizēšanā. Tas uzdeva pastiprināt lauku komjaunatnes organizāciju kā partijas pirmā palīga aktivitāti un lomu lauksaimniecības sociālistiskā sektora veidošanā, paplašināt komjaunatnes sakarus ar jaunatnes masām, pastiprināt politisko ietekmi visā jaunatnē un iesudināt tajā sociālistisko ideologiju.¹⁵

Pildot šos uzdevumus, Latvijas LKJS lauku organizācijas komunistiskās partijas vadībā cīnījās par sociālistiskā sektora izveidošanu un nostiprināšanu. Tās aktīvi piedalījās un deva savu ieguldījumu tādu partijas un padomju valdības pasākumu īstenošanā kā zemes reforma, kooperācija, MTS, MZIP un kolhozu dibināšana, kuri pārveidoja Latvijas PSR lauksaimniecību sociālistiskā virzienā un uz sociālistisma pamatiem.

Pirmais solis, kas radīja un sagatavoja apstākļus lauksaimniecības pārkārtošanai sociālistiskā virzienā, jau bija zemes reforma. Tās abus svarīgākos pasākumus - valsts zemes fonda izveidošanu un tā sadali darba zemniekiem bija noteicis Latvijas PSR Augstākās Padomes 1944.gada 5.oktobra likums.

Zemes reforma deva spēcīgu triecienu kapitālistiskajiem elementiem un Padomju Latvijas lauku iedzīvotāju sociālajā struktūrā radīja būtiskas izmaiņas, saliedēja darba zemniecības masas ap komunistisko partiju un padomju varu, sekmēja strādnieku šķiras un darba zemniecības savienības tālāku nostiprināšanos.

Zemes reformas izskaidrošanā un praktiskajā realizēšanā Latvijas KP lielu palīdzību sniedza komjaunatne un tajā momentā komjaunatnes organizāciju tieša piedalīšanās zemes komisiju darbā reformas realizēšanā bija svarīgākais LKJS uz-

¹⁴ "Padomju Jaunatne", Nr.105, 1946.g. 29.V; LKJS V kongresa lēmums.

¹⁵ Turpat.

devums.¹⁶

Sagatavojot zemes reformas īstenošanu, komjaunieši darba zemnieku vidū veica lielu agitācijas un izskaidrošanas darbu. Pie LĻKJS apriņķu komitejām nodibinājās agitbrigādes. Ar apriņķa komiteju atbildīgu darbinieku līdzdalību līdz 1945.gada janvārim pagastos tika noorganizētas 465 zemnieku sapulces un noturētas individuālās pārrunas, kurās komjaunieši un jaunieši izskaidroja zemes reformas nozīmi un gaitu.¹⁷

Individuālo izskaidrošanas darbu zemnieku vidū labi veica Skrīveru, Tomes, Jumpravas un Dreiliņu pagastu komsorgi.¹⁸ Daugavpils apriņķa Bīķernieku pagaste komsorgs sarkanajā strādītī organizēja jautājumu un pārrunu vakarus, kuru rezultātā desmit bezzemnieki iesniedza lūgumu piešķirt viņiem zemi. Jalgavas apriņķa Jaunsvirlaukes pagastā pastāvīgi dežurēja komjaunietis, kurš atbildēja zemniekiem uz neskaidrajiem jautājumiem sakarā ar zemes reformu.¹⁹

Komjaunatnes organizācijas zemes komisijām palīdzēja ne tikai veicot izskaidrošanas darbus zemnieku vidū, bet arī praktiski piedalījās to darbā. Komjauniešiem bija jāstrādā par pagasta zemes komisiju locekļiem. Pavisam zemes komisiju sastāvā 1945.gada sākumā strādāja 324 pagastu komsorgi.²⁰ Lēsi pagastu zemes komisijām palīdzēja Daugavpils apriņķa komjaunieši. Apriņķa katrā pagasta zemes komisijas sastāvā ietilpa komsorgs. Nītaures pagasta komsorgs Federis noteiktām zemnieku saimniecībām piekomsandēja aktivistu, kurā bija atbildīgs par zemes reformas savlaicīgu realizāciju noteiktajā sektorā.²¹

Bija arī gadījumi, kad ar komjauniešu aktīvu iejaukšanos tika novērsta nekārtības. Tā Ilūkstes apriņķa Bēbrenes

¹⁶ LKP CK Partijas vēstures institūta Partijas arhīvs, 201.f., 1.apr., 8.l., 99.lapa.

¹⁷ Turpat, 217.l., 3. un 4.lapa.

¹⁸ Turpat, 3.lapa.

¹⁹ Turpat.

²⁰ Turpat.

²¹ Turpat, 308.l., 61.lapa.

pagasta komjaunieši pamanīja, ka zemes komisija pieļauj kļūdas zemes sadalē. Šo jautājumu apsprieda pagasta komjauniešu sapulcē, kura pieņēma attiecīgu lēmumu. Zemes komisija atzina savu kļūdu, un tas sekmēja turpmāko darbu.²²

Vairāki pagastu komsorgi bija zemes komisiju sekretāri.²³ Tā Jelgavas apriņķa Jaunsvirlaukas pagasta komsorgs Anna Zeilere strādāja par zemes komisijas sekretāri un, sadarbojoties ar izpildu komiteju, guva labus rezultātus. Reformas gaitā pagastā petiesi jūta komjaunatnes organizācijas atbalstu. Komjaunieši Jānis Ozols un Elmārs Tobis apguva mērnieka specialitāti. Viņi diendienā strādāja, lai noteiktu jauno saimniecību robežas. Kopīgo pūliņu rezultātā Jaunsvirlaukas pagastā 1945.gada janvārī zemes reforma bija īstenota.²⁴

Mērīšanas darbos, zemes aktu izsniegšanā piedalījās 707 komjaunieši un 618 jaunieši aktivisti.²⁵

Keizē ar gūtajiem sasniegumiem zemes reformas īstenošanā lauku komjaunatnes organizācijas pieļāva arī lielus trūkumus un kļūdes. LĒKJS CK atzīmēja, ka vairākas apriņķu un pagastu komjaunatnes organizācijas nepietiekami atbalsta apriņķu un pagastu zemes komisijas darbā. Daudzas komjaunatnes organizācijas neapmierinoši veica izskaidrošanas darbu darba zemnieku vidū.²⁶

Zemes reformas realizēšana prasīja no komjauniešiem un jauniešiem lielu piepūli un pašizliedzību vēl īpaši asās šķīru cīņās apstākļos, kad buržuāziskie nacionālisti, kuri slēpās mežos, un viņu slepenie atbalstītāji bulži visādiem līdzekļiem centās izjaukt padomju varas pasākumus uz laukiem, tai skaitā arī zemes reformas, īstenošanu.

Zemes reformu pabeidza 1946.gada sākumā, bet daļēji tā turpinājās vēl 1946. un pat 1947.gadā.

²² LKP CK Partijas vēstures institūta Partijas arhīvs, 201.f., 1.apr., 208.lieta, 6.lapa.

²³ Turpat, 217.lieta, 4.lapa.

²⁴ Turpat.

²⁵ Turpat.

²⁶ Turpat, 8.lieta, 99.lapa.

Lai ātrāk un sekmīgāk noritētu lauksaimniecības atjaunošana un tās attīstība sociālisma virzienā, Latvijas PSR TKP 1945.gada maijā pieņēma lēmumu par lauksaimniecības kooperācijas organizēšanu, jo, atbilstoši V.I. Leņina izstrādātajam kooperatīvajam plānam, sīko zemnieku saimniecību pakāpeniskai, brīvprātīgai sabiedriskošanai viņiem saprotamā, tuvā formā bija ārkārtīgi svarīga nozīme sociālistiskā sektora veidošanā uz leukiem un zemnieku iesaistīšanā sociālisma celtniecībā.

Šā ļoti nozīmīgā ekonomiski politiskā pasākuma realizēšanā nekevējoties iesaistījās arī republikas komjaunatnes organizācija. Jan 1945.gada jūlija sākumā LĻKJS CK pieņēma lēmumu par komjaunatnes iesaistīšanos kooperācijas izskaidrošanā un tās praktiskā realizēšanā.²⁷ Arī LĻKJS V kongresa lēmumā bija uzsvērts, ka "lauku komjaunatnes organizācijas darbības svarīgākais sektors ir kooperācijas attīstība un nostiprināšana".²⁸

Komjaunieši un jaunieši aktīvi piedalījās kooperatīvo sabiedrību organizēšanā un to darbā. Daudzas kooperatīvās sabiedrības vadīja komjaunieši.

Periodā no 1945. līdz 1949.gadam vairāk nekā 100 komjaunieši bija ievēlēti par kooperatīvo sabiedrību valžu un revīzijas komisiju priekšsēdētājiem un locekļiem.²⁹ Lauksaimniecības sociālistiskā sektora turpmākās attīstības gaitā uz kooperatīvo sabiedrību pamata veidojās pirmie kolhozi.

Pie daudzām lauksaimniecības kooperatīvām sabiedrībām nodibinājās komjauniešu organizācijas. Tas vairāk aktivizēja komjauniešu un jauniešu darbību kooperatīvās sabiedrībās lauku darbu veikšanā, kā, piemēram, pavasara sējā, ražas novākšanā. Tā Liepājas apriņķa Asītes pagastā lauksaimniecības kooperatīvās sabiedrības komjaunatnes organizācija izveidojās 1947.gada aprīļa sākumā. Tā piedalījās sabiedrības zemes apstrādāšanā un bez tam palīdzēja pagasta zemniekiem veikt pavasara

²⁷ LKP CK Partijas vēstures institūta Partijas arhīvs, 201.f., 1.apr., 10.1., 119.-120.lapa.

²⁸ "Padomju Jaunatne", 1946.g., Nr.105, 29.V, LĻKJS V kongresa lēmums.

²⁹ LKP CK Partijas vēstures institūta Partijas arhīvs, 201.f., 1.apr., 469.lieta, 13.lapa.

pavasara lauku darbus.³⁰

1948.gadā pie kooperatīvām sabiedrībām strādāja 130 komjauniešu-jauniešu augstas ražas posmi³¹, kuri bija kolektīvo darba metožu paraugs un propagandētāji zemnieku vidū.

1945.gadā Latvijas PSR laukos nodibinājās 400 kooperatīvās sabiedrības, kurās apvienojās ap 25 000 zemnieku saimniecību. Gadu vēlāk lauksaimniecības kooperācija jau aptvēra vairāk nekā 70 000 zemnieku saimniecību, tas ir, ap 29 proc.³²

Sekmīga kooperācijas attīstība bija drošs pamats kolektīvizācijai - lauksaimniecības pārkārtošanai uz sociālisma pamata.

Maskototies uz gūtiem zināmiem panākumiem, lauksaimniecības atjaunošanas tempi ievērojami atpalika no rūpniecības attīstības tempiem. Taču republikas tautas saimniecības atjaunošana un attīstība prasīja paaugstināt lauksaimniecības līmeni un palielināt tās produktu ražošanu. Sīkās zemnieku saimniecības, devušas savu pozitīvo ieguldījumu tautas saimniecības atjaunošanā, vairs nespēja nodrošināt tālāko lauksaimniecības attīstības kāpinājumu. Lai uzceltu sociālisma pamatus Latvijas PSR, arī lauksaimniecībā, tāpat kā tas bija rūpniecībā, bija nepieciešams ieviest socialistiskās ražošanas principu.

Vairākos gadījumos ar komjauniešu iniciatīvu esās šķīru ciņās apstākļos pirmie kolhozi jau nodibinājās 1946.gadā. Kolektīvo darba metožu popularizēšanā, ciņā par lauksaimniecības kultūru rēķības paaugstināšanu, par agrotehnikas ieviešanu, par zemkopības kultūras kāpināšanu liela loma bija komjauniešu-jauniešu augstas ražas posmiem, kuri pēc Latvijas KP ierosinājuma 1947.gada pavasarī sāka organizēties pie lauksaimniecības kooperatīvajām sabiedrībām, bet nākošajā gadā arī kolhozos un padomju saimniecībās.³³ Augstas ražas posmus nodibināja nolikā kolektīvi apstrādāt zemi, veicot visus lauku

³⁰ LKP CK Partijas vēstures institūta Partijas arhīvs, 201.f., 1.apr., 238.lieta, 6.lapa.

³¹ Turpat, 463.lieta, 11.lapa.

³² Latvijas PSR vēsture, sešsīnāts kurss. Izdevniecība "Zinātne", Rīgā, 1967., 56C. un 577.lpp.

³³ LKP CK Partijas vēstures institūta Partijas arhīvs, 201.f., 1.apr., 469.l., 14.lapa; "Padomju Latvijas Bolševiks", 1949.g., Nr.9, 44.-45.lpp.

darbus pēc agrotehnikas noteikumiem, sākot ar pavasara sēju un beidzot ar ražas novākšanu un citiem rudens lauku darbiem.³⁴ Kā vienu no pirmajiem tie pabeidza rudens pļauju, labības piegādi valstij un ieguva vidēji augstākās ražas republikā.³⁵

No gada gadā pieaugošais augstas ražas posmu skaits liecināja par komjauniešu un jauniešu aktīvo līdzdalību kolektīvā darba metožu ieviešanā. Ja 1947.gadā Latvijas PSR laukos strādāja 89 komjauniešu-jauniešu augstas ražas posmi, kuri apstrādāja 420 hektārus zemes³⁶, tad 1948.gadā strādāja 307 augstas ražas posmi ar 3116 dalībniekiem un apstrādāja kolhozos, padomju saimniecībās un kooperatīvās sabiedrībās 2622 hektāru zemes.³⁷ 1949.gadā darbojās jau 420 posmi.³⁸

Jelgavas apriņķa kolhoza "Nākotne" Artūra Čikstes vadītais komjauniešu-jauniešu augstas ražas posms 1948.gadā 12 hektāru platībā ieguva 30,3 centnerus labības no hektāra. Par izcilu darbu 1949.gada aprīlī Artūram Čikstem tika piešķirts Sociālistiskā Darba Varoņa nosaukums. Artūrs Čikste mūsu republikā bija pirmais kolhoznieks komjaunietis, kuram piešķīra šo augsto Padomju valdības apbalvojumu. Artūrs Čikste bija aktīvi piedalījies kolhoza "Nākotne" dibināšanā. Sākumā Artūrs uzņēmās zirgkopja pienākumus. 1947.gada novembrī viņš kļuva par VĻKJS biedru. Nedaudz vēlāk kolhoza valde centīgajam un strādīgajam komjaunietim uzticēja jauniešu augstas ražas posma vadību.³⁹ Ar lielu atbildības sajūtu A.Čikste ķērās pie posma uzticēto pasākumu pildīšanas. Vejadzēja daudz mācīties, tādēļ viņš lūdza padomu pieredzējušiem zemkopjiem un

³⁴ LKP CK Partijas vēstures institūta Partijas arhīvs, 201.f., l.apr., 330.lieta, 212.lapa.

³⁵ Turpat, 469.lieta, 14.lapa.

³⁶ Turpat.

³⁷ Turpat, 461.lieta, 94.lapa; 462.lieta, 86.lapa; 469.lieta, 14.lapa.

³⁸ Turpat, 566.lieta, 134.lapa.

³⁹ "Padomju Jaunatne", Nr.91, 1949.g. 11.maijā.

kolhoza agronomem. Ar posma vadītāja iniciatīvu nodibinājās jauniešu agrrotehnisko mācību pulciņš. Katru vakaru pēc darba posma locekļi pulcējās kolhoza klubā uz nodarbībām. Ar agronoma palīdzību A.Čikste sastādīja sīku plānu visam laukkopības darbu periodam. Posms uzņēmās saistības apstrādāt 12 hektārus lielu zemes platību un iegūt no 1 hektāra 29 centnerus rudzu. Pareizā darba organizācija, zināšanas un apzinīgais darbs vainagojās ar panākumiem - no 1 hektāra ieguva 30,3 centnerus rudzu. 1949.gadā posms 14 hektāru platībā no 1 hektāra novāca jau 31,65 centnerus rudzu.⁴⁰

Liels nopelns sasniegtajā bija posma vadītājam A.Čikstem, kas ar savu personīgo piemēru, nestāstību un stingrību vienmēr bija paraugs pārējiem deviņiem posma locekļiem. Viņš pirmais enerģiski ķērās pie grūtākajiem darbiem, uzmundrināja un aizrāva arī citus, bija uzmanīgs un iekļūstīgs pret darba biedriem. Visa tā rezultātā A.Čikste kā vadītājs un biedrs ieguva nedalītu jauniešu cieņu un autoritāti. 1948.gada pavasarī viņu ievēlēja par kolhoza komjaunatnes pirmorganizācijas sekretāru.⁴¹ Arī tie pozitīvos rezultātus deva A.Čikstes enerģija, darba mīlestība un organizatora spējas. Viņš sagatavoja uzņemšanai komjaunatnē vairākus kolhoza jauniešus. Arī augstas ražas posma visi dalībnieki kļuva VĻKJS biedri.

A.Čikstes vadītajā augstas ražas posmā izauga arī darba pirmrindnieces Valentīna Freiberga un Marija Aļeksejeva, kuras par izcilām sekmēm darbā apbalvoja ar medaļu "Par teicamu darbu".⁴²

Valmieras apriņķa padomju saimniecības "Burtņieki" komjaunietes Jūlijas Maksimovas vadītais augstas ražas posms no hektāra ieguva 29,09 centnerus labības.⁴³ Bagātu ražu ieguva arī Limbažu apriņķa padomju saimniecības "Liepupe" komjauniešu-jauniešu augstas ražas posms un Vizmas Dalderes vadītais

⁴⁰ "Padomju Jaunatne", Nr.175, 1949.g. 6.septembri.

⁴¹ Turpat, Nr.91, 1949.g. 11.maijā.

⁴² "Cīņa", Nr.113, 1949.g. 15.maijā.

⁴³ LKP CK Partijas vēstures institūta Partijas arhīvs, 201.f., 1.apr., 469.lieta, 14.lapa; 566.lieta, 134.lapa.

augstas ražas posms Ventspils apriņķa kolhozā "Venta".⁴⁴

Komjauniešu-jauniešu augstas ražas posmi būtu guvuši vēl lielākus panākumus, it īpaši to darbības sākumā, ja nebūtu pieļautas vsīrākas kļūdas. Deudzu augstas ražas posmu darbu negatīvi ietekmēja zināmā steiga to organizēšanā, jo posmus sāka komplektēt tikai 1947.gada marta beigās, kad jau vaja-dzēja pabeigt ssgatavošanos pavasera sējai. Tā rezultātā vairākiem augstas ražas posmiem nebija sastādīti pārdomāti darba plāni, trūka pastāvīga darba spēka. Bija arī posmi, kuri iz-ira, jo pie to organizēšanas netika ņemts vērā princips, ka komjauniešu-jauniešu augstas ražas posmam jādarbojas visā lauksaimniecības gadā.⁴⁵

Komjauniešu-jauniešu augstas ražas posmu turpmāko darbu sekmēja posmu darba rezultātu apspriešana, pozitīvās pieredzes vispārināšana, ko 1948.gada beigās veica lielākā daļa komjau-natnes apriņķu komitejas. Tika secināts, ka labus darba rezul-tātus jau nodrošina savlaicīga posmu noorganizēšana un to ma-teriāli tehniskā apgāde, tādēļ arī šī uzdevuma atrisināšanai turpmāk bija jāpievērš lielāka uzmanība, un LĻKJS apriņķu ko-mitejām stingri jākontrolē un jāvada komjauniešu-jauniešu augstas ražas posmu darbs.

Šo pasākumu realizēšanā atzīstamus panākumus guva LĻKJS Ogres apriņķa komiteja, kas komjauniešu-jauniešu posmu darbu stingri kontrolēja. Posmu sastāvu apstiprināja ne vien kolho-zu valdēs, bet arī komjaunatnes apriņķa komitejas birojā. Se-višķi lielu uzmanību veltīja posmu savlaicīgai noorganizēša-nai un spēku izvietojšanai. Jau ilgi pirms 1949.gada pavasara sējas Ogres apriņķī darbam gatavi bija 12 komjauniešu-jaun-iešu augstas ražas posmi.⁴⁶ Tos apgādāja ar nepieciešamo in-ventāru, sēklu un mēslojumu. Komjauniešu-jauniešu augstas ra-žas posmi visumā jau 1948.gada rudenī gatavojās, lai nākamā

⁴⁴ LKP CK Partijas vēstures institūta Partijas arhivs, 201.f., 1.apr., 469.lieta, 14.lapa; 566.lieta, 134.lapa.

⁴⁵ Turpet, 328.l., 5.lapa; 463.l., 17.lapa.

⁴⁶ "Padomju Latvijas Bolševiks", 1949.g. Nr.9, 47.lpp.

gadā iegūtu labas ražas: rūpīgi padarīja radens lauku darbus, mācījās agrotehniskajos pulciņos.

Vairums republikas komjauniešu-jauniešu augstas ražas posmi ar praktisko darbu attaisnoja savu nosaukumu. Posmu gūtajiem sasniegumiem bija ne tikai saimnieciska, bet arī liela politiska nozīme. Tie uzskatāmi apliecināja un pierādīja kolektīvā darba priekšrocības un spēcīgi stimulēja lauku jaunatnes socialistiskās sacensības izvērsanu.

Lauku komjaunieši bija pirmo pašu energiskāko un pārliecinātāko kolhozu iekārtas propagandistu vidū. Viņi radīja vairāk nekā 100 kolhozu organizēšanas iniciatoru grupas, pēc komjauniešu iniciatīvas nodibinājās simtiem kolhozu. Bieži vien tie izveidojās uz komjauniešu vadīto lauksaimniecības kooperatīvo sabiedrību un augstas ražas posmu bāzes.⁴⁷ Viens no pirmajiem Talsu apriņķa kolhoza "Ciņa" organizēšanas iniciatoriem 1946.gadā bija komjuniētijs Eduards Kraulers.⁴⁸ Jelgavas apriņķī kolhoza "Jaunais Spers" dibināšanas iniciators bija Augstkalnes pagasta komjauniešu-jauniešu posms. Posma vadītāju pagasta komjaunatnes komitejas sekretāru Alfrēdu Vroļevski ievēlēja par kolhoza valdes priekšsēdētāju. Kultūras apriņķa kolhozus "Spēks" un "Blāzma" nodibināja pēc Baldus pagasta augstas ražas posma locekļu iniciatīvas. Par kolhoza "Blāzma" valdes priekšsēdētāju ievēlēja posma vadītāju Imantu Tilleru.⁴⁹

Viens no aktīvākajiem kolhoza dibinātājiem Aizputes apriņķa Dunalkas pagastā bija pagasta komjaunatnes pirmorganizācijas sekretārs Voldemārs Māliņš. Kad padzina vācu okupantus, Voldemāram bija 14 gadu. Skolā viņš bija viens no rosīgākajiem pionieriem, vēlāk komjauniešiem. Kopš 1948.gada Voldemārs kļuva pagasta komjaunatnes pirmorganizācijas sekretārs.⁵⁰

⁴⁷ LKP CK Partijas vēstures institūta Partijas arhīvs, 201.f., 1.apr., 328.l., 27.lapa.

⁴⁸ Turpat.

⁴⁹ Turpat, 462.l., 87.lapa.

⁵⁰ "Padomju Jaunatne", Nr.165, 1964.g. 21.augustā.

Kad nodibinājās kolhozs, V.Māliņu izvirzīja arī par jauniešu-komjauniešu augstas ražas posma vadītāju. Pateicoties prasmīgam, neatlaidīgam darbam, posms guva labas sekmes.

Auga arī pagasta komjauniešu skaits, sasniedzot trīs desmitus. Te liels nopelns bija pagasta komjaunatnes pirmorganizācijas sekretāram V.Māliņam. Par aktīvu darbu komjaunatnes organizācijas veidošanā un nostiprināšanā 1948.gada oktobrī viņu apbalvoja ar LĻKJS CK Goda rakstu, bet pāris mēnešus vēlāk - ar VĻKJS CK Goda rakstu. Par labiem sasniegumiem sociālistiskās lauksaimniecības attīstīšanā V.Māliņu apbalvoja ar nozīmi "Sociālistiskās lauksaimniecības teicamnieks".⁵¹

Voldemārs piedalījās arī jauniešu maksimālistiskajā pašdarbībā, veica plašu izskaidrošanas darbu jauniešu un darba zemnieku vidū. V.Māliņš visu savu sirds degsmi, enerģiju atdeva jaunās dzīves veidošanai, taču viņa dzīvi pārtrauca buržuāzisko nacionālistu lode. Komjaunieša trauksmainais mūžs aprāvās 1949.gada 8.augustā.⁵²

Vadoša loma komjaunatnes spēku mobilizēšanā kolhozu celtniecībai un nostiprināšanai bija LĻKJS apriņķu komitejām. Nopietni un sistemātiski šo darbu organizēja LĻKJS Talsu apriņķa komiteja ar sekretāru A.Zitmani priekšgalā. Apriņķī pirmos 12 kolhozus nodibināja pēc komjauniešu iniciatīvas. 1949.gada sākumā apriņķa 31 kolhozā bija izveidotas komjaunatnes organizācijas, 27 komjaunieši ievēlēti kolhozu valdēs un revīzijas komisijās, 35 - izvirzīti par brigadieriem un posminiekiem, 13 - nosūtīti mācīties uz kolhozu vadošo kadru skolām.⁵³

LĻKJS Krāslavas apriņķa komiteja darbam kolhozu jauniešu vidū nosūtīja labākos, iniciatīvas un pieredzes bagātākos komjaunatnes darbiniekus. Apriņķī 10 komjaunieši bija ievēlēti par kolhozu valžu locekļiem, 6 strādāja par rēķinvežiem, 4 - par

⁵¹ "Padomju Jaunatne", Nr.165, 1964.g. 21.augustā.

⁵² Turpat.

⁵³ "Padomju Jaunatne", Nr.28, 1949.g. 9.II, Atskaites referāts LĻKJS VII kongresā par LĻKJS CK darbību.

brigadieriem.

Kolhozu organizēšanā liela nozīme bija arī plašajam izskaidrošanas darbam zemnieku vidū. Sevišķi aktīvi 1948.gadā kolhozu celtniecībā piedalījās Daugavpils, Talsu, Jēkabpils, Rēzeknes un Krāslavas apriņķu komjaunatnes organizācijas. Šeit komjaunatnes aktīvi veica zemnieku vidū lielu izskaidrošanas darbu par kolhozu celtniecības jautājumiem. Lauksaimniecības arteļu statūta studēšanai jaunieši noorganizēja pulciņus. Notika pārrunas par darba organizēšanu un apmaksu kolhozos. Krāslavas apriņķī darbojās 17 šādi pulciņi, kuros mācījās 157 cilvēki.⁵⁵ Arī Talsu apriņķa Vandzenes pagasta komjaunieši noorganizēja pulciņu statūtu studēšanai un veica zemnieku vidū plašu izskaidrošanas darbu. Sevišķi rosīgi darbojās komjaunieši Kārlis Blūms, Edgars Tālbergsm Elza Kūrīte un citi. Vēlāk viņi strādāja par kolhozu komjaunatnes organizāciju sekretāriem. Visos sešos Vandzenes pagasta kolhozos darbojās komjaunatnes organizācijas, kuras kolhozu valdēm sniedza lielu atbalstu kolhozu organizatoriski saimnieciskajā nostiprināšanā.⁵⁶

1948.gada beigās Latvijas PSR bija izveidoti gandrīz tūkstoš kolhozu, bet 1949.gadā kolhozi dibinājās masveidīgi. Līdz ar to republikā bija notikusi lauksaimniecības kolektivizācija. Šajos apstākļos LĻKSJ lauku organizācijām izvirzījās jauni atbildīgi uzdevumi. Pildot LKP X, LĻKSJ VII un VIII kongresu lēmumus, tās veica ievērojamu darbu ne tikai kolhozu dibināšanā, bet arī to saimnieciski organizatoriskajā nostiprināšanā un to nodrošināšanā ar kvalificētiem kadriem.

Veicot šos uzdevumus, vēl jo lielāka uzmanība tika pievērsta kolhozu komjaunatnes organizāciju dibināšanai un nostiprināšanai. Ja 1948.gadā darbojās 171 kolhozu komjaunatnes organizācija ar 863 biedriem⁵⁷, tad 1949.gada vidū komjaunatnes or-

⁵⁴ LKP CK Partijas vēstures institūta Partijas arhīvs, 201.f., 1.apr., 463.l., 28.lapa.

⁵⁵ Turpat, 463.lieta, 28.lapa.

⁵⁶ Turpat, 469.lieta, 16.lapa.

⁵⁷ Turpat, 463.lieta, 29.lapa.

organizācijas bija 1556 kolhozos, tas ir, 40 procenti no kopējā kolhozu skaita republikā⁵⁸, bet 1950.gadā to bija jau 2140 ar 10 433 biedriem.⁵⁹ 1952.gadā komjaunatnes organizācijas darbojās gandrīz visos Latvijas PSR kolhozos un apvienoja ap 17 000 biedru.⁶⁰

Ciešā sadarbībā ar kolhozu valdi komjaunatnes organizācija bija nozīmīgs spēks un pirmais palīgs kolhozu organizatoriski saimnieciskajā nostiprināšanā. Daudzos kolhozos, piem., Jekabpils apriņķī "Sēlijā", Jelgavas apriņķī "Nākotnē", "Jaunajā Sperā" un citos, starp kolhoza komjaunatnes organizāciju un kolhoza valdi bija cieša sadarbība. Šajos kolhozos komjaunatnes organizācijas droši izvirzīja jautājumus par kolhoza saimniecības tālāku attīstīšanu, par augstas ražas posmiem un to darba organizēšanu, par darba uzskaites ieviešanu un par kolhoznieku kulturālās dzīves celšanu.⁶¹

Par komjauniešu nozīmi kolhozu dibināšanā un to organizatoriski saimnieciskā nostiprināšanā spilgti liecina tas, ka daudzi jo daudzi komjaunieši strādāja kolhozu vadošos amatos. 1949.gada beigās vairāk kā 100 kolhozu priekšsēdētāji, ap 1500 brigadieru, posminieki un lopkopības fermu vadītāji bija komjaunieši.⁶² 1950.gada vidū vadošos amatos kolhozos darbojās jau vairāk nekā 5000 komjauniešu.⁶³

⁵⁸ LKP CK Partijas vēstures institūta Partijas arhīvs, 201.f., 1.apr., 557.lieta, 158.lapa.

⁵⁹ "Padomju Jaunatne", Nr.126, 1950.g. 29.VI. Atskaites referāts LĻKJS VIII kongresā par LĻKJS CK darbību.

⁶⁰ Turpat, Nr.59, 1952.g. 22.III. Atskaites referāts LĻKJS IX kongresā par LĻKJS CK darbību.

⁶¹ LKP CK Partijas vēstures institūta Partijas arhīvs, 201.f., 1.apr., 463.l., 29.lapa; "Padomju Jaunatne", Nr.28, 1948.g. 9.II. Atskaites referāts LĻKJS VII kongresā par LĻKJS CK darbību.

⁶² LKP CK Partijas vēstures institūta Partijas arhīvs, 201.f., 1.apr., 559.l., 139.lapa.

⁶³ "Padomju Jaunatne", Nr.126, 1950.g. 29.VI. Atskaites referāts LĻKJS VIII kongresā par LĻKJS CK darbību.

Kolhozu organizatoriski saimnieciskajā nostiprināšanā nozīmīgu ieguldījumu deva MTS. Tās sagatavoja mehanizatoru kadrus, izstrādāja kolektīvā un organizatoriskā darba pieredzi, rādīja darba ražīguma paraugus. Līdz 1945.gada beigām republikā bija atjaunotas 50 MTS un 485 MZIP, bet 1950.gadā jau strādāja 96 MTS.⁶⁴

Republikā viena no labākajām MTS vadītājām bija Mirdza Zviedre. Jau 6 gadu vecumā viņa bija sākusi gana gaitas budžu saimniecībā Vidzemē. 1940.gadā pabeidza vidusskolu un aktīvi piedalījās sabiedriskajā dzīvē. Sākoties karam, kājām devās uz Padomju zemes aizmuguri. Tur mācījās traktoristu kursus un Maskavas Timirjazeva v.n. Lauksaimniecības akadēmijā. Strādāja kolhozos, kur arī guva pirmo darba pieredzi un rādījumu. 1948.gadā M.Zviedre pabeidza Latvijas Lauksaimniecības akadēmiju un sāka strādāt Kuldīgas MTS par agronomi. Viņa ne vairākas nekāda darba, lika lietā savas zināšanas un iekaroja zemnieku cieņu. M.Zviedre organizēja un vadīja arī Kuldīgas MTS komjauniešus, iesaistīja tos kolhozu celtniecībā. 1950.gadā M.Zviedri izvirzīja par Kuldīgas MTS direktori. Daudz un nestlaidīgi vēl bija jāmacās - jāstudē ražošanas ekonomika. MTS darbs sekmējās, 1950.gada valsts plāns bija ievērojami pārsniegts.

M.Zviedre līdztekus tiešajiem ražošanas pienākumiem veica arī nozīmīgu sabiedrisku darbu - bieži kolhozos lasīja lekcijas, palīdzēja kolhozu valdēm sastādīt ražošanas plānus un atbalstīja komjauniešus.

Kolhoznieki M.Zviedres kandidatūru izvirzīja vēlēšanām PSRS Augstākajā Padomē. Tas bija komjaunietes M.Zviedres darba augsts novērtējums un atzinība.⁶⁵

Jaunie mehanizatori un traktoristi cīnījās par trektoru augstas kvalitātes darbu, par augstām ražām, par lauku darbu savlaicīgu noriti pēc agrotehnikas noteikumiem, par degvielas ekonomiju, par savlaicīgu un efektīvu tehnikas remontu. Līdztekus ražošanas darbam MTS komjaunatnes organizācijas veica

⁶⁴ Latvijas PSR vēsture, saīsināts kurss. Izdevniecība "Zinātne", Rīgā, 1967., 561. un 586.lpp.

⁶⁵ "Padomju Jaunatne", Nr.42, 1950.g. l.III.

arī plašu agitāciju un propagandu darba zemnieku vidū, izskaidrojot kolhozu iekārtas priekšrocības salīdzinājumā ar sīkajām individuālajām saimniecībām.

Augstu darba pacēlumu izraisīja komjauniešu-jauniešu traktoristu brigāžu sociālistiskā sacensība. Ja 1946.gadā strādāja 11 komjauniešu-jauniešu traktoristu brigādes, tad 1947.gadā - 33⁶⁶, 1948.gadā - 41⁶⁷, bet 1955.gadā - 130⁶⁸.

Pirmā jauniešu traktoristu brigāde 4 cilvēku sastāvā noorganizējās 1945.gada pavasarī Alūksnes MTS. Brigāde sekmīgi veica savus pienākumus, pārsniedza gada plānu, ietaupīja degvielu, tehnika tika turēta vislabākajā kārtībā. Brigādes locekļi bija ne tikai labi traktoristi, bet viņi zemnieku vidū veica arī plašu izskaidrošanas un agitācijas darbu. Visi viņi kļuva par VĻKJS biedriem.⁶⁹ Arī Cēsu apriņķa Priekules mehānizācijas skolas jauniešu traktoristu brigāde 1945.gada pavasara sējā pārsniedza paredzēto darba apjomu, 100 hektāru vietā aparot 840 hektārus.⁷⁰

Traktoristu jauniešu brigādes visur rādīja priekšzīmīga darba paraugu. 1948.gadā tās visumā guva ievērojami labākus panākumus nekā iepriekšējos gados. Sevišķi labi strādāja Raudas, Elejas, Talsu un Dobeles MTS komjauniešu-jauniešu traktoristu brigādes.⁷¹ Pēc Elejas MTS ierosmes republikas laukos izvērsās sacensība par pirmstermiņa teicamu traktoru remonta

⁶⁶ LKP CK Partijas vēstures institūta Partijas arhīva, 201.f., 1.apr., 463.lieta, 15.lapa.

⁶⁷ Turpat, 461.lieta, 95.lapa.

⁶⁸ "Padomju Jaunatne", Nr. 250, 1955.g. 22.XII. Atskaites referāts LĻKJS XI kongresā par LĻKJS CK darbību.

⁶⁹ LKP CK Partijas vēstures institūta Partijas arhīvs, 201.f., 1.apr., 26.l., 19.lapa.

⁷⁰ Turpat, 308.lieta, 63.lapa.

⁷¹ Turpat, 463.lieta, 15. un 19.lapa; "Padomju Jaunatne", Nr. 126, 1950.g. 29.VI, Atskaites referāts LĻKJS VIII kongresā par LĻKJS CK darbību.

pabeigšanu. Labākie traktoristi uzņēmās konkrētas saistības.⁷²

1949. un 1950. gadā labus sasniegumus guva Talsu, Preiļu, Kuldīgas un Aizputes MTS. Talsu MTS dēvēja par komjaunatnes mašīnu traktoristu staciju. Tajā strādāja 35 komjaunieši.⁷³

LĻKJS CK daudzus komjauniešus nosūtīja uz laukiem mehānizatoru darbā. 1952. gadā par traktoristiem un kombainieriem, mehāniķiem, traktoru brigāžu brigadieriem strādāja vairāk nekā 2500 komjauniešu, gandrīz trīs reizes vairāk nekā 1950. gadā.⁷⁴

Taču MTS darbā bija arī trūkumi. Ne visās tajās ražošanas uzdevumus atrisināja sekmīgi. Tā 1948. gadā Ropažu, Cesvaines un Viesītes MTS neizpildīja gada plānu.⁷⁵ Te vainojamas arī attiecīgo MTS komjaunatnes organizācijas, kuras nebija pratušas darbu sekmīgi organizēt un izpildīt. MTS komjaunatnes organizāciju darbā liels trūkums bija arī tas, ka daudzos gadījumos paši komjaunieši nepietiekami studēja kolhozu celtniecības jautājumus un līdz ar to apsīka arī agitācijas un propagandas darbs zemnieku vidū.⁷⁶

Cīņā par leuksaimniecības sociālistisko pārkārtošanu svarīgs faktors bija komjauniešu-jauniešu brigāžu sociālistiskā sacensība. Iesaistoties sacensībā, jaunatne nopietni palīdzēja republikas partijas un padomju organizācijām sekmīgi veikt saimnieciskos un politiskos uzdevumus. Jaunieši uzņemtajās saistībās spējās panākt visu leuksaimniecības nozaru uzplaukumu, pasugstināt ražas, lopkopības produktivitāti, paplašināt sējumu platību un pirms termiņa izpildīt lauku darbus.

⁷² LKP CK Partijas vēstures institūta Partijas arhīvs, 201.f., 1.apr., 463.l., 20.lapa.

⁷³ "Padomju Jaunatne", Nr. 126, 1950.g. 29.VI. Atskaites referāts LĻKJS VIII kongresā par LĻKJS CK darbību.

⁷⁴ "Padomju Jaunatne", Nr. 59, 1952.g. 22.III. Atskaites referāts LĻKJS IX kongresā par LĻKJS CK darbību.

⁷⁵ LKP CK Partijas vēstures institūta Partijas arhīvs, 201.f., 1.apr., 463.l., 20.lapa.

⁷⁶ Turpat.

1945.gada pavasara sējas laikā sociālistiskajā sacensībā pavisam iesaistījās 2399 komjaunieši un jaunieši.⁷⁷ Lai sociālistisko sacensību vērstu plašumā un līdz ar to ātrāk atjaunotu lauksaimniecību, Zemkopības TK un LĻKJS CK ierosināja MTS, MZIP un pedomju saimniecībās sociālistisko sacensību par labāko jauniešu traktoristu brigādi, par labāko traktoristu, par labāko jauno republikas zemkopi. Šajā sacensībā piedalījās 2189 komjaunieši un jaunieši.⁷⁸ Par 1945.gada sacensības uzvarētājiem kļuva Ilūkstes apriņķa komjaunieši un jaunieši. Viņi ieguva LĻKJS CK Ceļojošo Sarkanā karogu. Sacensības avangardā gāja arī Kuldīgas un Valmieras apriņķu komjaunieši un jaunieši. Labākā jauniešu traktoristu brigāde izrādījās Valmieras apriņķa Alūksnes MTS komjauniešu L.Kalēja vadītā brigādē.⁷⁹

1948.gadā vairāk nekā 24 000 lauku jaunieši uzņēmās konkrētas individuālās un kolektīvās saistības. Līdz gada beigām 12 641 sociālistiskās sacensības dalībnieku bija izpildījuši un ievērojami pārsnieguši savas saistības.⁸⁰ LĻKJS CK Ceļojošo Sarkanā karogu izcīnīja Krāslavas apriņķa komjaunatnes organizācija,⁸¹ kura bija nodrošinājusi jauniešu plašu iesaistīšanos sociālistiskajā sacensībā, aktīvu piedalīšanos kolhozu organizatoriski saimnieciskajā nostiprināšanā, komjaunatnes organizāciju radīšanā kolhozos, politiskās audzināšanas un kultūrmassu darba izvēršanā lauku jauniešu vidū. Atbildīgajā 1949.gadā, kad notika masveidīga kolhozu dibināšanās, sociālistiskajā sacensībā iesaistījās 20 170 komjaunieši un jaunieši. Tās priekšgalā gāja Talsu apriņķa komjaunatnes organizācija. Labus sasniegumus sacensībā guva arī Rēzeknes, Viļānu, Jelgavas un

⁷⁷ LKP CK Partijas vēstures institūta Partijas arhīvs, 201.f., 1.apr., 217.lieta, 34.lapa.

⁷⁸ Turpat, 24.lapa.

⁷⁹ Turpat, 11.lieta, 147.lapa.

⁸⁰ Turpat, 461.lieta, 94.lapa.

⁸¹ Turpat, 96.lapa.

Daugavpils apriņķu komjaunieši un jaunieši.⁸²

Sociālistiskās sacensības rezultātu apspriešanā piedalījās 16 000 lauku jauniešu. Apriņķos notika jauno lauksaimniecības pirmrindnieku salidojumi, 1948. un 1949. gadā tajos piedalījās pavisam 7108 delegāti,⁸³ kur novērtēja sasniegto, apmainījās pieredzē, uzņēmās jaunas paaugstinātas saistības un izvēlēja pārstāvjus uz Republikānisko jauno lauksaimniecības pirmrindnieku salidojumu.

Taču sociālistiskajā sacensībā, neskatoties uz tās plašo vērīenu un gūtajiem sasniegumiem, bija vēl vairāki būtiski trūkumi. Nereti LĻKJS apriņķu un rajonu komitejas sociālistisko sacensību vadīja pavirši, strādāja tikai ar sacensības pirmrindniekiem. Rezultātā daļa sacensības dalībnieku neizpildīja uzņemtās saistības. Bieži vien komjaunatnes organizācijas sociālistiskās sacensības jautājumus risināja formāli.⁸⁴

Mūsu republikas lauksaimniecības kolektīvizācija noslēdzās ar 1950. gadu. Sīkie kolhozi apvienojās 1976 lielās sociālistiskās saimniecībās.⁸⁵ Līdz ar to bija notikusi lauksaimniecības pārkārtošana uz sociālistiskās lielražošanas pamata. Tas bija liels republikas darbaļaužu sasniegums, ko guva ar citu PSRS sociālistisko republiku materiālo atbalstu, un tai bija liela politiska un ekonomiska nozīme.

Kopējā lielajā un grūtajā darbā savu pozitīvo ieguldījumu kā pirmais Komunistiskās partijas pelnīgs un rezerve deva arī republikas komjaunatnes organizācija, aktīvi piedaloties visu partijas un padomju valdības saimnieciski politisko uzdevumu risināšanā cīņā par pirmās pēckara piegādes plāna izpildi.

⁸² LKP CK Partijas vēstures institūta Partijas arhīvs, 201. f., 1. apr., 566. lieta, 134. un 136. lapa.

⁸³ Turpat, 461. lieta, 95. lapa; 566. lieta, 135. lapa.

⁸⁴ Turpat, 461. lieta, 95. lapa; 566. lieta, 136. lapa.

⁸⁵ Latvijas PSR vēsture, sīksināts kurss. Izdevniecība "Zinātne", Rīgā, 1967., 582. lpp.

"Partijas organizācijas vadībā par lielu spēku izaugusi republikas komjaunatnes organizācija, kurā ir 45 tūkst. biedru. Tā ir partijas organizācijas krietns atbalsts un palīgs visu saimniecisko un politisko pasākumu veikšanā."⁸⁶ Tā Latvijas LKJS darbu LKP X kongresā 1949.gadā novērtēja LKP CK sekretārs J.Kalnberziņš.

Padomju Latvijas darbaļaužu, tai skaitā arī komjauniešu un jauniešu pašizlīdzīgā, vērīgā darba un PSRS sociālistisko republiku atbalsta rezultātā Latvijas PSR pirmās pēckara piegades uzdevumus, tāpat kā visā Padomju Savienībā, izpildīja pirms termiņa - četros gados un trīs mēnešos. Latvijas PSR bija uzcelti sociālisma pamati. No agrāras zemes tā bija pārveidota par industriāli agrāru sociālistisku republiku.

⁸⁶ "Padomju Jaunatne", Nr.18, 1949.g. 26.I.

2
В.М. Сальников

СЛАВНАЯ СТРАНИЦА ТРУДОВОЙ ЛЕТОПИСИ
КОМСОМОЛА ЛАТВИИ
(1954 - 1958 гг.)

Одной из важнейших хозяйственно-политических задач 50-х годов в нашей стране было освоение новых земель в восточных районах страны. Величественная программа освоения целины получила всенародную поддержку.

В Постановлении Пленума ЦК КПСС от 2 марта 1954 года "О дальнейшем увеличении производства зерна в стране и об освоении целинных и залежных земель" отмечалось, что в связи с огромной государственной важностью этого мероприятия необходимо всем партийным, профсоюзным и комсомольским организациям развернуть "разъяснительную работу среди сельских механизаторов, специалистов и руководящих сельскохозяйственных кадров с целью привлечения добровольцев, желающих выехать на постоянную работу по освоению новых земель".¹

Надо отметить, что освоение новых, необжитых уголков нашей Родины для всего советского народа дело не новое. Достаточно вспомнить Комсомольск-на-Амуре, Турксиб, Днепрогэс... И всюду в первых рядах строителей новостроек, так нужных молодому социалистическому государству, шла молодежь, руководимая Коммунистической партией.

Партия при этом всегда исходила из ленинских указаний о том, что только в едином ряду с рабочими и крестьянами, только в труде вместе с ними на благо советского общества молодая поросль страны Советов может стать настоящими коммунистами.

Почему был взят курс на целину? Надо сказать, что жизнь показала правильность решения партии и правительства, ибо новые земли оказались необычайно плодородны и можно было по-

¹ "Наследникам революции". М., 1969, стр.390-391.

лучать дополнительно миллионы пудов дешевого хлеба.

Партия учитывала, что восток нашей страны — это край, устремленный в будущее. Огромное индустриальное строительство, освоение богатств новых районов должно было потребовать и соответствующей продовольственной базы.

До революции и в первые десятилетия Советской власти такое дело было бы просто не под силу: ибо без сельхозтехники здесь понадобились бы миллионы человеческих рук, годы тяжелого труда. Теперь, когда наша страна стала могучей индустриальной державой, возможность в короткий срок освоить эти земли стала реальной.

В помощь молодым энтузиастам на целинные земли только в 1954—1955 годах партией и правительством было направлено более двухсот тысяч тракторов, тысячи других машин.

В ответ на призыв партии, комсомол взял обязательство направить на целинные и залежные земли 100 тысяч своих воспитанников. Но вскоре выяснилось, что поехать по комсомольским путевкам на новые земли изъявили желание свыше миллиона юношей и девушек нашей страны.

Комсомол Советской Латвии всегда шел в ногу со сверстниками братских республик, участвуя в каждом большом патриотическом начинании. Молодежь республики и здесь не осталась в стороне. На столы отборочных комиссий при райкомах и горкомах комсомола легли сотни заявлений с просьбой разрешить поездку на целинные земли.

В заявлениях будущих покорителей целины отразились славные черты комсомолия 50-х годов: чувство долга, желание быть на переднем крае борьбы, интернационализма, принести пользу обществу там, где это всего нужнее. "В ответ на призыв партии хочу быть в числе тех комсомольцев, которые первыми едут на освоение целины",¹ — писал в своем заявлении комсомолец Рижского вагоностроительного завода, электрик цеха общего монтажа вагонов Гунар Страулинь.

Трудно перечислить всех тех, кто был готов проехать первую борозду на новых землях и соорудить первую палатку в Оренбургских степях. Целинный призыв 1954—1955 годов явился

1 "Тревожная молодость". Р., 1968, стр. 68.

необычайно массовым. Ни один ранее известный в истории комсомола призыв не имел такого размаха.

В начале марта 1954 года в один лишь Кировский район комсомола города Риги было подано более 200 заявлений. В Лиепае только за два дня в горкоме ЛКСМ побывало более 60 юношей и девушек, изъявивших желание выехать на целинные земли. Более "3.500 заявлений поступило в эти дни в райкомы комсомола",¹ - сообщала в апреле газета "Советская молодежь".

По решению ЦК ВЛКСМ во всех городах и районах страны, в том числе и в Латвии, при райкомах комсомола были созданы отборочные комиссии для отбора и направления добровольцев на целинные земли. В их состав входили работники райкома КПСС, представители горкома комсомола, управления сельского хозяйства, руководители сельскохозяйственных учреждений на целине.

Результатом отбора лучших представителей молодежи на работу по освоению целинных земель явилась отправка в апреле 1954 года в Оренбургскую область "400 комсомольцев и юношей Советской Латвии".² В числе отъезжающих были: лучший тракторист республики Рихард Фрейманис из Дундагской МТС, токарь 6 разряда Дмитрий Карнеко, плотник Иван Тельнов, старшая пионервожатая Мазсапауской средней школы Мария Гурска и др.

Массовостью отличался и призыв добровольцев в 1955 году. К началу собрания комсомольского актива республики, посвященного посылке молодежи на целину, в комитете комсомола г.Риги в январе поступило 1500 заявлений. Всех желающих поехать по зову партии на Восток, естественно, отборочные комиссии не могли послать. Были отобраны лучшие трактористы, учетчики-заправщики, шоферы, строители, инженерно-технические работники и представители других профессий - всего 1400 человек.³ В этот большой отряд посланцев славной комсомолки Латвии вошли рижане, лиепайчане, молодые энтузиасты из Даугавпилса, Вентспилса, Резекне и Елгавы.

1 "Советская молодежь", 2 апреля 1954 г.

2 А.М.Ннедре, Комсомол Латвии в пятой пятилетке. Р.1958, стр.44.

3 "Советская молодежь", II января 1955 г.

Молодежь республики заверила ЦК КПСС, что "посланцы комсомола Латвии не пожалеют своих сил и знаний в борьбе за претворение в жизнь величественных предначертаний партии".¹ Всего за первые два года целинного призыва в комитете комсомола страны было подано более одного миллиона заявлений, что "позволило комсомолу направить на целину в первый же год 150 тысяч и во второй 200 тысяч юношей и девушек".²

В связи с Постановлением ЦК КПСС и Совета Министров СССР от 19 июня 1956 года "Об участии комсомольцев и молодежи в уборке урожая в районах освоения целинных и залежных земель" ЦК ЛКСМ Латвии обратилось к комсомольцам, ко всей молодежи республики с призывом помочь новоселам урвать урожай.

Ответом были тысячи заявлений молодых рабочих, колхозников, студентов. Патриотизмом, любовью к Родине пронизано было заявление молодого работника завода "Электроинструмент" г. Даугавпилса Анатолия Ельского, опубликованное на страницах местной газеты "Красное Знамя": "Я имею специальность тракториста и знаю, что она пригодится на уборке урожая на целинных землях. Как комсомолец я не могу стоять в стороне, должен вложить часть своего труда в это большое общенародное дело. Доверие комсомольской организации завода оправдаю с честью".³

В числе большого отряда студентов, представителей всех вузов республики вышли самые боевые и активные, такие, как Эмиль Арайс - руководитель группы студентов Лиенайского пединститута, секретарь комитета комсомола Снайдрите Конторе - студентка 2 курса физико-математического факультета Рижского педагогического института, Анатолий Павлов - студент 3 курса лечебного факультета Рижского медицинского института и многие другие. Всего было отобрано на уборку

1 "Советская молодежь" 11 января 1955 г.

2 "Позывные истории". М., 1969, стр. 303.

3 "Красное знамя". 3 июля 1956 г.

урожая в Казахстан "сроком на два месяца 2000 юношей и девушек".¹

В освоении новых земель молодежь увидела новое поле трудового сражения за построение коммунизма, новую дорогу к подвигам во славу нашей Родины. И на эту дорогу смелых, отважных с каждым годом вставали все новые и новые тысячи молодых энтузиастов.

270 тысяч комсомольцев и молодежи страны выехали на уборку целинного хлеба в 1957 году. Богатый урожай на целинных землях "помогали убирать около 3300 юношей и девушек Латвии".² Студенты рижских, даугавпилсского и айнауйского вузов, рабочие ВЭФа, РЭЗа, Вагоностроительного заводов и других предприятий направили своих питомцев на уборку хлеба. Многие из них ехали на Восток уже во второй раз. Среди них - Марите Винтер, Вера Никитина и другие.

На уборке пятого урожая целинного хлеба участвовали "четыре тысячи юношей и девушек Латвии".³ Этот год явился годом большого и славного юбилея Ленинского комсомола. Поездка на целинную жатву являлась еще одной возможностью отметить большими трудовыми успехами 40-летие ВЛКСМ. Три года подряд выезжали на земли Казахстана студенты историко-филологического факультета ЛГУ Марите Винтер и Айвар Страуме, слесарь завода РЭЗ Иван Ступников и другие.

Участие в уборке урожая на целине стало хорошей школой жизни и воспитания для молодежи. В 1956-1958 годах "на целину выезжало свыше 826 тысяч студентов и студенток"⁴ со всех концов нашей необъятной Родины.

Надо отметить то обстоятельство, что в первые годы на новые земли смогла уехать лишь треть желающих. В последующие годы возможность выехать на работу в целинные районы была предоставлена только самым достойным, завоевавшим это право своей учебой и работой. В связи с этим необходимо подчеркнуть то, что целина сказана, да и продолжает оказывать свое

¹ "Советская молодежь" 11 января 1955 г.

² "Коммунист Советской Латвии", № 2, 1959, стр.48.

³ "Советская молодежь", 1 июля 1958 г.

⁴ "Красной коммунист", № 10, 1958, стр.91.

воспитательное воздействие на десятки тысяч молодых людей нашей страны.

Столь массовый отклик латвийской молодежи на призыв партии и комсомола свидетельствовал о жизнненности самых лучших традиций Ленинского комсомола. Юноши и девушки республики - вначале в своих заявлениях, а позднее и делами, - доказали эту преемственность.

Будни целинников были наполнены трудовым героизмом. А главное то, что пример героического труда показывали не одиночки, а сотни, тысячи молодых патристов Латвии, посланцы всех союзных республик.

Прибыв в Оренбургские степи, латвийская молодежь уверенно строила новую жизнь. Были сформированы комсомольско-молодежные тракторные бригады. Посланцы нашей республики были направлены в зерносовхозы "Полевой", "Таналикский" и другие. Комсомольцы - целинники прибыв на место работы проявили большую политическую активность, настойчивость в решении поставленных перед ними задач.

Так, бригада, возглавляемая Алоизом Путричем, работавшая в совхозе "Таналикский" - "убрала урожай на площади более 1200 га".¹ Аусме Грасс шел 21 год, когда она приехала на целину. Сначала она работала прицепщицей, а уже вскоре встала за руль трактора "ДТ-54".

Водитель из Лиепай комсомолец Сябаров, впервые в Кустанайской области применил на вывозке зерна два двухосных прицепа, что позволило ему увеличить дневную выработку почти вдвое. Почин Сябарова был широко подхвачен на целинных землях Кустанайской области. В результате разгорелось социалистическое соревнование за быстрый вывоз хлеба государству.

Воспитание чувства ответственности за общее дело, взаимовыручка, стремление к быстрейшему овладению новыми формами и методами труда - таков результат соцсоревнования первых лет целинного призыва.

Примером трудового героизма явилась работа тракторной бригады, в которой трудился бывший лучший тракторист Айс-

¹ "Советская молодежь", 1 октября 1954 г.

терской МТС Лиепайского района комсомолец Карл Паукер. Уже 23 июля 1954 года она "первой в совхозе "Ириклинский" выполнила свой годово́й план и была награждена переходящим Красным Знаменем".¹

Автоотряд из г. Даугавпилса по приезде в колхоз "Кзыл-Ту" Кустанайской области сразу включился в работу. Комсомольцы шоферы Димант, Лаурент и другие "день и ночь вывозили хлеб государству за 110 километров от усадьбы колхоза".² Благодаря этому колхоз смог досрочно рассчитаться с государством по хлебопоставкам.

И таких примеров можно еще привести немало. Мужество, преданность великой цели помогало посланцам Латвии в борьбе с суровой природой. Молодежи республики было с кого брать пример. Еще в борьбе народов России против царизма и белогвардейщины принимали активнейшее участие "отцы теперешних новоселов из Латвии, сражавшиеся в 1919 году против колчаковцев в рядах латышских стрелков Красной Армии".³

Тем самым комсомол Латвии продолжал славные традиции латышского народа на землях, обогранных кровью их отцов, боровшихся здесь, на Востоке, за счастье своего народа.

За восемь месяцев целинной жатвы задание партии было перевыполнено - 3,6 миллионов гектаров дали первый урожай. В этом есть и заслуга Латвийской молодежи, трудившейся бок о бок с посланцами из братских республик.

В освоении новых земель в степях Казахстана принимали участие представители почти всех национальных отрядов Ленинского комсомола. Только в совхозе "Ириклинский" Ново-Орского района Чкаловской области трудились юноши и девушки четырнадцати национальностей (среди них были русские и татары, латыши и казахи" и др.). Совместными усилиями на землях совхоза было перепахано 22.000 гектаров целины, к тому же руками молодых патриотов за восемь месяцев были построены "42 жилых дома, три общежития, хлебопекарня, баня, столовая"⁴ и другие объекты.

1 "Падомью Яуматне" 9 октября 1954 г.

2 "Красное Знамя", 21 сентября 1954 г.

3 "Советская Латвия", 4 апреля 1957 г.

4 "Советская молодежь", 31 декабря 1954 г.

Казахстан стал школой интернационального воспитания, школой братства и дружбы народов нашей страны.

На славу потрудились комсомольцы и молодежь Латвии в следующем году. На этот раз посланцы нашей республики были направлены в Кокчетавскую и Карагандинскую области Казахской ССР. В письме, присланном в редакцию Даугавпилсской газеты "Красное знамя" Г. Николаенко, заместитель секретаря комитета комсомола стройучастка зерносовхоза "Мичуринский" Кокчетавской области, с гордостью писал, что несмотря на трудности посланцы Даугавпилса успешно строят зернохранилище, а "дневные задания выполняет на 200 процентов".¹ Руками латвийской молодежи только в зерносовхозе "Восход" Кокчетавской области было "засеяно 13 тысяч гектаров, построено 13 четырехквартирных сборных домов",² посажены тысячи кустов декоративных яблонь, разбит парк.

В очень сложных условиях протекала работа на целинных землях. Так, в совхозе "Полевой", где трудились и посланцы комсомолии Латвии, питьевую воду приходилось возить за десятки километров, не хватало дров. На первых порах люди жили в палатках, вагончиках. Достаточно сказать, что порой в полевых вагонах на двоих трактористов-сменщиков приходилось по одной койке.

Но трудности не пугали молодых патриотов. Они успешно с ними справлялись. Преодолевать возникающие заботы и трудности, помимо мужества, силы воли, дружеской спайки помогала и тесная связь с родной Латвией, помощь, которую оказывали партийные, комсомольские организации республики.

Важнейшим фактором, сплачивающим коллективы молодежи, работавшей в степных просторах Казахстана, было создание на местах партийных и комсомольских организаций групп в отрядах и бригадах.

За отличные показатели в труде лучшие целинники Латвии в 1954-1955 годах были награждены значками ЦК ЛКСМ "За ос-

1 "Красное знамя", 16 августа 1955 г.
2 "Советская молодежь", 29 января 1956 г.

воение целинных земель", Почетными грамотами ЦК ЛКСМ Казахстана, Кокчетавского обкома комсомола, райкомов комсомола.

Но не только отлично работала молодежь Республики на целинных землях, она и умело организовывала там свой досуг.

Д. Баймукалов - первый секретарь Кокчетавского обкома ЛКСМ Казахстана в интервью газете "Советская молодежь" говорил о большой помощи оказанной посланцами Латвии в организации не только работы, но и культурного отдыха молодежи. В частности он отметил, что только "в совхозе "Коммунизм" библиотека, созданная в результате заботы, проявленной латвийскими комсомольцами, насчитывает сейчас около восьми тысяч книг. Комсомольцы Рижского ВФ помогли радиофицировать совхозы "Восход", имени Менжинского, "Коммунизм".

В часы досуга молодые патриоты посланцы нашей республики организовывали концертные бригады для выступлений перед колхозниками зерносовхозов Казахстана. Надо отметить, что и руководство их районов, где трудились латвийские юноши и девушки проявляло немало внимания к созданию благоприятных условий для отдыха молодежи. Так, в колхозе "Красный пахарь" Рузаевского района, Кокчетавской области "побывали с концертами артисты Кокчетавского областного дома культуры".² Подобных примеров было много.

Хорошей трудовой школой жизни и воспитания молодежи стало активное участие в уборке целинного хлеба студенчества в 1956-1958 годах.

Так, например, молодежная газета "Ленинская смена" (город Алма-Ата), отмечая самоотверженный труд студентов строительного техникума г. Риги, работавших в колхозе "Луч села" Рузаевского района, писала, что бригада студентов "засыпала в закрома 600 тысяч пудов хлеба".³ Осенью 1956 года газета "Падомью Яунатне" сообщала о том, что студенты ЛГУ имени П. Стучки и Рижского медицинского института помогли освоить 26.600 га и получить 2 млн. 200 тыс. пудов хлеба.⁴

1 "Советская молодежь", 4 сентября 1957 г.

2 "Советская молодежь", 14 сентября 1956 г.

3 "Советская молодежь", 2 октября 1956 г.

4 "Падомью Яунатне", 28 сентября 1956 г.

Колхозы и совхозы Казахстана, где трудились вместе с представителями всех народов Советской страны юности и девушки нашей республики, в 1956 году сдали Родине миллиард пудов пшеницы. Столько хлеба Казахская ССР не давала за предшествовавшие одиннадцать лет, вместе взятые.

В 1957 году молодежь нашей республики трудилась в совхозах имени Ильича, "Казанский", "Кузбасс", а также в сельхозартелях Чкаловского и Щучинского районов Кокчетавской области Казахстана.

Она оказала большую помощь в ремонте тракторов и комбайнов, уборке сена и закладке силоса, строительстве помещений и уборке хлеба. Образцово трудились на косовице хлебов машинисты лафетных жаток, помощники комбайнеров и трактористы - рижане Янис Бедейцис, Аркадий Врублевский и многие другие представители молодежи Латвии.

В расчетных колхозных книжках латвийской группы целинников была отмечена ни одна сотня трудодней, добытых упорным, самоотверженным трудом. Большинство даугавпилсцев выработало по 300 и более трудодней каждым. Большинство из них по приезде на уборку урожая не было знакомо с полевыми работами, а убрали комбайнами и жатками урожай хлеба "с площади 60 тысяч гектаров и выработали в колхозах 220 тысяч трудодней".¹

Примером героического труда на целинной жатве явилась работа студенческого отряда Латвийской сельскохозяйственной академии, насчитывавшего в своих рядах - сто человек. Совместно с работниками зерносовхоза "Кузбасс" Ленинградского района они "убрали зерновые на площади 18.000 гектаров за 15 дней".² Группа молодежи Московского района г.Риги, работавших в зерносовхозе им.Кирова, за два месяца построила "два здания для механических мастерских объемом 2800 м³, ими же выстроена баня"³ и ряд других объектов.

1 "Коммунист Советской Латвии" № 2, 1959, стр.48.

2 "Советская молодежь", 5 октября 1957 г.

3 "Советская молодежь", 4 октября 1957 г.

Поездки на целинные земли студенческой молодежи способствовали воспитанию у них чувства высокой ответственности за выполнение своего долга перед Родиной, выдвинули новых активистов и организаторов, сплачивающих коллективы целинников, помогли воспитать у молодежи чувство гордости за нашу социалистическую страну.

Комсомольцы помнили ленинский завет "быть ударной группой, которая во всякой работе оказывает свою помощь, проявляет свою инициативу, свой почин".¹ Особенно ярко это было выражено при уборке урожая в 1958 году.

В широко развернувшейся на целинных землях социалистическом соревновании, в котором участвовали тысячи комсомольско-молодежных комбайновых агрегатов, тракторных бригад, комсомольских автомашин приняли активное участие и посланцы Латвии.

Только в Рузаевском районе Кочетавской области более 800 юных патриотов стали настоящими механизаторами, в том числе 68 комбайнерами.

В период с 15 августа по 15 сентября механизаторами было скошено "более 100.000 га пшеницы (более 300 га валков пшеницы пробрал и обмолотил лишь комбайн комсомолки Айни Зене). Всего же "латвийскими комсомольцами здесь было разгружено, очищено и сдано государству 308.937 тонн зерна".²

Добровольцы - целинники республики проявляли на новых землях немало творческой инициативы. Слесарь - электрик из Елгавы Альберт Веберс помог электрифицировать центральный ток в совхозе "Берлинский". Его же руками была сделана и проводка к машинам.

Глубоко символичным для последующих отрядов покорителей целинных земель было решение юношей и девушек Московского района г.Риги, посадить в совхозе "Парижская Коммуна" Казанского района Казахстана в память о своем пребывании на целине каждый по одному деревцу.

1 В.И.Ленин. ПСС, т. 41, стр. 316.

2 "Советская молодежь", 11 октября 1958 г.

Пример взаимовыручки и самоотверженного труда продемонстрировали посланцы гг. Елгавы и Вентспилса. Они работали в Бердикском зерносовхозе. Первыми завершив в районе уборку зерновых, они затем направились в другие совхозы помогать своим товарищам. Отличную работу продемонстрировали комсомольцы Д. Фрейлонд, Майя Гайме, А. Бирдичова и многие, многие другие патриоты нашей республики.

Совместными усилиями посланцев комсомолии всех союзных республик нашей Родины был перевыполнен план хлебозаготовок. Было собрано 3,5 миллиарда пудов зерна. Такого количества хлеба наша страна за всю историю не имела. На территории "одной лишь Кокчетавской области собрано 22 миллиона пудов зерна".¹ В этом была и заслуга латвийской молодежи.

Яркий тому пример - работа 3.780 комсомольцев нашей республики в Рузаевском районе Кокчетавской области Казахской ССР. Их руками за два месяца были "заготовлены 12.833 тонны сена, 24.889 тонн силоса, построено 8 жилых домов, 3 общежития, изготовлено 133.500 штук самана",² отремонтированы десятки автомашин, зернопогрузчиков, тракторов.

Мужество первых покорителей целины проявлялось не только в самоотверженной борьбе с природой, но и в верности, преданности большому патриотическому делу, в становлении характера козыря необъятных просторов нашей Советской Родины. Освоение целинных и залежных земель еще раз показало всему миру величественные успехи КПСС по воспитанию молодого поколения строителей коммунизма.

Особенностью целинного призыва явился приезд молодых специалистов сельского хозяйства Латвии и других союзных республик на постоянное место жительства в Казахстан. Многим посланцам нашей республики понравился богатый степной край и они решили навсегда остаться здесь. Их увлекла романтика суровой и трудной борьбы на этом фронте коммунистического строительства. Среди них Дайнис Габлик и его

1 К. Каугур. "Комсомол Латвии в наши дни". Р., 1959, стр. 24.
2 "Советская молодежь", 22 октября 1958 г.

жена Аусма Цирcene, Павел Котляр, Леонид Болдоежко и другие.

За активное участие в уборке урожая в районах освоения целинных и залежных земель в 1956 году Центральный Комитет ВЛКСМ наградил Почетными грамотами комсомольские организации Кировского района города Риги, Рижского строительного техникума Министерства строительства СССР и Латвийского Государственного университета. Сотни других посланцев республики получили почетные значки ЦК ВЛКСМ "За освоение целинных земель", Почетные грамоты ЦК ЛКСМ Казахстана и другие награды.

Трудовая доблесть питомцев латвийской комсомолки в 1957 году была отмечена высокими наградами Партии и Правительства "210 юношей и девушек нашей республики были награждены медалями "За освоение целинных земель", а около 2.000 значками ЦК ВЛКСМ, почетными грамотами..."¹

За достигнутые успехи в уборке целинного урожая 727 комсомольцев Латвии награждены почетными грамотами райкомов, 400 - грамотами обкомов комсомола, а 77 комсомольцев получили грамоты ЦК комсомола Казахстана. 380 комсомольцев Латвии, ездившие помогать убирать урожай два или более раз, получили медали "За освоение целинных земель", 87 человек награждены почетными значками".²

Молодые патриоты нашей Родины доказали делом, что их сильные руки и горячие сердца могут сделать столь же много, как и их старшие братья и сестры в дни боев и сражений. Комсомольцы Советской Латвии продемонстрировали, что они достойный резерв и помощник партии".³

Одной из отличительных черт молодежи, участвующей в освоении новых земель Казахстана, было ее огромное желание продолжать и там учиться. Руководящие органы партии и комсомола всячески поддерживали это стремление, открывая вечерние школы, создавая курсы повышения квалификации при колхозах и совхозах и т.д.

1 "Коммунист Советской Латвии" № 2, 1959, стр.48.

2 Там же, стр.49.

3 А.Хенъев "Сегодня мы те же, что были в боях". Р.1963, стр.89.

Не оставались в стороне от этого важного дела и комсомолы Латвии. Так при содействии партийной организации зерносовхоза "Восход, Кокчетавской области Казахской ССР комсомолы нашей республики организовали, успешно работавшие "курсы трактористов",¹ что позволило в короткий срок повысить квалификацию многим патриотам целинного отряда Латвии.

Молодежь братских республик приняла активное участие и в создании новых традиций на целинных землях. Празднование "Дней основания совхозов" во многих коллективах проходило в торжественной обстановке, с приглашением гостей, чествованием ветеранов целины, награждением передовиков, с обязательным выступлением самодеятельности.²

Стремление жить по-новому приводило к стремлению сделать краше свой колхоз или совхоз, создать "зеленые ожерелья" в целинных районах, вырастить прекрасные сады, подобные тому какой был создан в зерносовхозе "Восход" руками латвийской молодежи, "посадивших 8 тысяч кустов декоративных яблонь, 200 деревьев клена."³

Нельзя не сказать и о том влиянии, которое оказывали юноши и девушки нашей республики, прибывшие на целинные земли, на уже существовавшие местные коллективы - с одной стороны, и роли этих коллективов в формировании практических, трудовых навыков у юных целинников - с другой. Это вело к двустороннему процессу воспитательного воздействия, что имело, безусловно, положительный характер.

Новую, свежую струю в жизнь молодежных коллективов, трудившихся на новых, необжитых землях внесли студенческие целинные и строительные отряды. Комсомолы из разных уголков нашей страны утверждали новые нормы быта и культуры на целинных землях.

Коммунистическая партия и правительство нашей страны по достоинству оценили героический подвиг молодежи, совершен-

1 "Советская молодежь", 29 января 1956 г.

2 "Позывные истории", М., 1969, стр. 317.

3 "Советская молодежь", 29 января 1956 г.

ный на целинных и залежных землях и 5 ноября 1956 года Ленинский комсомол был награжден пятым орденом Ленина.

Молодые покорители целины с честью выполнили задание партии. Их руками освоены 36 миллионов гектаров новых земель. За "четыре года в необозримых краях Казахстана, Алтая, Урала, Сибири юноши и девушки построили 425 зерносовхозов, десятки МТС".¹

Важно отметить и то, что новые совхозы, организованные на целинных просторах, стали крупнейшими поставщиками самого дешевого хлеба.

Если за четверть века, т.е. с 1929 по 1953 годы, - посевная площадь на казахских землях "возросла всего на 5,2 миллиона гектаров, то за последние четыре года она увеличилась на 19,8 миллиона гектаров и превысила 27 миллионов гектаров".² Таких темпов прироста посевных площадей еще не знала мировая сельскохозяйственная практика.

Особенностью целинной эпопеи явился высокий политический, общеобразовательный и культурный уровень молодежи. Юноши и девушки не только помогали Родине в решении важной народно-хозяйственной задачи, но одновременно учились трудиться по-коммунистически.

Подлинной школой интернационального воспитания явилась совместная работа молодежи разных национальностей в целинных совхозах. Эти молодые энтузиасты, говорившие на разных языках, постепенно сплачивались в дружные многонациональные коллективы и уверенно строили новую жизнь.

И если вначале в разговоре слышалось "Мы из Латвии! Мы из России!", то спустя некоторое время новоселы не без гордости говорили: "Мы из Ириклинского совхоза!" "Мы из Такалыкского"³ и т.п.

На целинных землях проявились и высокие моральные качества советской молодежи. Таким образом, целина стала

1 "Молодой коммунист" № 10, 1958, стр.91.

2 Н.Дыхнов. "Подвиг юных". М., 1958, стр.10.

3 "Советская молодежь", 7 марта 1956 г.

настоящей школой трудового воспитания тысяч юношей и девушек страны, школой овладения новыми высотами трудового мастерства, выработки лучших качеств молодого строителя коммунистического общества.

История целины и роль посланцев комсомола Латвии в ее освоении является убедительным примером революционной преемственности поколений, верности молодежи делу родной партии, идеалам коммунизма.

2

J. Druviņš

LATVIJAS ĻEŅINA KOMUNISTISKĀ JAUNATNES SAVIENĪBA - AKTĪVS KOMUNISTISKĀS PARTIJAS PALĪGS REPUBLIKAS RŪPNIECĪBAS ATTĪSTĪŠANĀ UN FILNVEIDOŠANĀ SEPTIŅGADĒ (1959. - 1965.)

"Komjaunatnes organizācijām ir tiesības uz plašu iniciatīvu, apspriežot uzņēmuma, kolhoza, iestādes darba jautājumus un ierosinot tos attiecīgajās partijas organizācijās. Tām jābūt savā darbā aktīvām partijas direktīvu realizētājām visās komunistiskās celtniecības nozarēs..." (PSKP Statūti, VII nodaļa, 62.punkts).

Latvijas PSR rūpnieciskās ražošanas septiņgadu plānu izpildīja līdz 1965. gada 1. maijam. Republikas mašīnbūvniecības rūpniecība, noslēdzoties septiņgadei, deva 50 procentus Padomju Savienībā izgatavoto elektrovagonu, 43 procentus motovelosipēdu un mopēdu, 35 procentus slaukšanas iekārtu, 19 procentus - radiouztvērēju. Tika izveidotas jaunas rūpniecības nozares - 1960. gadā - elektroniskā, slaukšanas aparātu un polimēru cauruļu ražošanas; 1963. gadā - stikla šķiedras, dīzeļvagonu; 1964. gadā - ledusskapju, sintētiskās šķiedras.

Septiņgadē rūpnieciskās ražošanas apjoms Latvijas PSR pieauga divas reizes un 1966. gadā jau vairāk nekā 19 reizes pārsniedza 1940. gada ražošanas līmeni. 1959.-1965. gados tika uzceltas un laistas darbā 60 lielas rūpnīcas, bet gandrīz visi strādājošie uzņēmumi rekonstruēti un papildināti ar jaunu augstāzīgu iekārtu.¹

Kopprodukcijas augšanas tempus septiņgadē pa visām Latvijas PSR rūpniecības nozarēm uzskāmi raksturo sekojošie skaitļi, kas doti procentos pret 1958. gadu.²

¹ "Padomju Latvijas komunisti", Nr.11, 1968.g. 8.-10.lpp.; "Zem Oktobra karoga", R., 1967.g., 174.lpp.

² "Padomju Latvijas ekonomika un kultūra". Izdevn. "Statistika" Latvijas nodaļa. R., 1966, 57.lpp.

1959.	1960.	1961.	1962.	1963.	1964.	1965.
111	126	137	149	163	180	200

Lielu ieguldījumu šo panākumu kaldināšanā devusi mūsu republikas komjaunatne. Būdamā VĻKJS sastāvdaļa, tā komunistiskās sabiedrības celtniecībā mūsu Dzimtenē arvien bija uzticams un aktīvs Komunistiskās partijas palīgs un rezerve. VĻKJS ietekmi uz jaunatni grūti pārvērtēt, it sevišķi sešdesmito gadu vidū, kad Latvijas PSR tautas saimniecībā puse strādājošo bija cilvēki, jaunāki par trīsdesmit gadiem. Laika periodā no 1959.-1965.g. Komunistiskās partijas vadībā ievērojami cēlās komjauniešu un jauniešu iniciatīva jauno jaunatnes darba audzināšanas formu meklējumos un izveidošanā. Komunistiskā darba brigāžu un trieciennieku patriotiskā kustība, jauno racionalizatoru un izgudrotāju darbība, "Komjaunatnes starmeša" vienības un štābi, komjaunatnes triecienceltnes - tas viss kļuva par pamatu tam plašajam problēmu un jauno darba formu lokam, kas veidoja skolu, kurā jaunieši mācījās vadīt ražošanu, mācījās kļūt par īstiem savu fabriku un rūpnīcu saimniekiem. Komunistiskās partijas un komjaunatnes darba pamatā ar jauno pasauzi tika likta leģiniskā doma, ka sekmīgs jaunatnes komunistiskās audzināšanas darbs, komunistiskā pasaules uzskata un komunistiskās morāles ieaudzināšana nav domājama ārpus darba procesa, ārpus visas padomju tautas cīņas par komunistiskās sabiedrības plānu realizēšanu mūsu zemē.

Gatavojoties PSKP XXI kongresam, kas ievadīja komunistiskās sabiedrības izvērsta celtniecības sākumu mūsu zemē, dzima jauns, patriotisks pasākums - komunistiskā darba kustība, kuras iniciators bija leģina komjaunatne.

1958. gada 21. novembrī VĻKJS CK birojs atbalstīja Maskavas - šķirotavas depo gultņu ceha jauno strādnieku patriotisko ierosinājumu un šī ceha kolektīvs kļuva par pirmo komunistiskā darba cehu Padomju zemē.³ Ārkārtīgi liela nozīme jaunās kustības straujajā tālākajā attīstībā bija PSKP CK 1958.

³ "Товарищ комсомол" Документы съездов, конференций и ЦК ВЛКСМ издательство ЦК ВЛКСМ "Молодая гвардия", М., 1969, II ч. стр. 217.

gada novembra Plēnumam un Padomju Savienības Komunistiskās partijas XXI kongresam (no 1959. gada 27. janvāra - 5. februārim), kur par komunistiskā darba kustības attīstību un pilnveidošanos tika runāts gan Centrālās Komitejas atskaites ziņojumā, gan delegātu runās.

Reizē ar visiem mūsu Dzintenes darbaļaudīm arī Latvijas PSR komjaunatne un jaunatne sagaidīja PSKP XXI kongresu ar aktīvu radošu darbu. Jau pirmskongresa dienās, apspriežot Padomju Savienības tautas saimniecības attīstības septiņgadu plāna (1959.-1965.) kontrolskaitļus, izvērsās cīņa par tā pirmstermiņa izpildi. Jaunatnes pašai izlēdzīgo darbu uzskatīja raksturo komunistiskā darba kolektīvu un trieciennieku kustības attīstība republikā. Arī pie mums šī patriotiskā pasākuma iniciatori bija komjaunieši un jaunieši. Tūlīt pēc pirmajiem ziņojumiem presē par maskaviešu izvērsto komunistisko sacensību jau 1958. gada 19. novembrī Zivju rūpniecības pārvaldes Rīgas kuģu remonta rūpniecības mehāniskajā cehā izveidojās pirmā komunistiskā darba brigāde, ko vadīja Jāzeps Lurģis. Gandrīz tajā pašā laikā arī rūpniecā VEF jauno pasākumu uztvēra uzreiz vienpadsmit labākās komjauniešu-jauniešu brigādes, no kurām pirmā bija Vadima Čerņeca vadītā radioražošanas ceha montētāju brigāde.⁴

Pirmo komunistiskā darba brigāžu pieņemto saistību raksturs un jauniešu deģsmē to izpildē jau sākoties pirmajam septiņgades gadam deva drošu pārliecību, ka savas jaunās saistības republikas komjaunieši un jaunieši godam izpildīs. Ja rūpniecā VEF komjauniešu un jauniešu brigāžu sociālistiskās sacensības saistības agrāk skāra tikai ražošanu, tad tagad tajā tika ietverta visa jauno strādnieku dzīve: piedalīšanās ražošanā, mācības, sabiedriskais darbs, uzvedība. Pie ieejas šo brigāžu darba telpās tika novietoti gaumīgi izveidoti stendi, kuros līdzās attiecīgās brigādes locekļu sarakstam - viņu saistības un solījumi. Vīrs stendiem uzraksts - "Šeit strādā komunistiskā darba brigāde". Apziņa, ka saistības zināmas visiem, cēla jauno darba pirmradnieku attīstības sa-

⁴ "Padomju Jaunatne" Nr. 232, 1959.g. 27. nov.

jūtu par doto solījumu izpildi, deva visiem strādniekiem iespēju kontrolēt tās.⁵

Zivju rūpniecības pārvaldes Rīgas kugu remonta rūpnīcas pirmās komunistiskā darba brigādes locekļi strādāja, mācījās un atpūtās kopīgi. Nelielajā kolektīvā - 3 krievi un 3 latvieši - palīdzēja viens otram apgūt radniecīgās profesijas un no 1959. gada janvāra līdz oktobrim deva 16 racionalizācijas priekšlikumus.⁶

1959. gada sākumā Maskavas, Ļeņingradas un Urālu rūpniecības uzņēmumu komjaunieši un jaunieši, kas nebija ražošanas brigāžu sastāvā, sāka sociālistisko sacensību par komunistiskā darba trieciennieka nosaukuma izcīnīšanu. Arī Rīgā šajā pašā laikā Autoelektroaparātu rūpnīcas atklātās komjauniešu sapulces dalībnieki izvirzīja sev uzdevumu mobilizēt jauniešus cīņai par komunistiskā darba rūpnīcas nosaukuma iegūšanu un sākt izvērst kustību par komunistiskās sacensības pirmrindnieka nosaukuma izcīnīšanu.⁷

Republikas jaunatnē jaunā kustība par komunistisko atlieksmi pret darbu guva plašu atbalstu. 1959. gada janvārī komunistiskā darba kolektīva nosaukums bija piešķirts tikai četriem komjauniešu-jauniešu kolektīviem, kas strādāja VEF, Kugu remonta rūpnīcā, Ilguciema dzelzbetona konstrukciju rūpnīcā un Daugavpils elektrisko rīku rūpnīcā^{7a}, maijā to skaits sasniedza II, bet gada beigās - 25⁸. Republikas Ministru Padomei pakļauto rūpniecības uzņēmumu darbaļaužu un pirmām kārtām komunistisko darba brigāžu kopējo pūļu rezultātā (1959.gada decembrī par komunistiskā darba kolektīva nosaukumu republikā cīnījās vairāk nekā 1750 brigāžu, maiņu, cehu un ražošanas iecirkņu, kā arī 6 uzņēmumi, bet 120 brigādes jau bija ieguvušas augsto nosaukumu⁹) šais uzņēmumos

⁵ "Padomju Jaunatne" Nr.110, 1959.g. 7.jān.

⁶ "Padomju Jaunatne" Nr.201, 1959.g. 13. okt.

⁷ "Padomju Jaunatne" Nr.15, 1959.g. 21. janv.

^{7a} Turpat.

⁸ "Padomju Jaunatne" Nr. 174, 1959.g. 4. sept.

⁹ "Padomju Jaunatne" Nr. 241, 1959.g. 9. dec.

tika panākta tāda visas preču produkcijas pašizmaksas pazeminašana, salīdzinot ar plānoto, kas deva 1959. gada pirmajā pusgadā vairāk nekā 60 miljonu rubļu ekonomijas.¹⁰

Realizējot dzīvā PSKP XXI kongresa, LKP plānumu un biroja lēmumus par LPSR rūpniecības attīstības tempiem un uzdevumiem, LĶKJS Centrālā Komiteja izvirzīja komjaunatnes organizācijām uzdevumu izvērst plašumā komunistiskā darba kolektīvu kustību, panākt, lai plašas jauniešu masas piedalītos sacensībā par komunistiskā darba kolektīvu un komunistiskā darba trieciennieku nosaukuma izcīnīšanu, šī patriotiskā pasākuma pamatā liekot augsttražīgu darbu, mācības un augstu kultūru ražošanā un sadzīvē. Tas viss izvirzīja uzdevumu studēt un apkopot pirmo komunistiskā darba kolektīvu pieredzi, propagandēt to.

Jaunās kustības attīstībai republikā, tās pilnveidošanai un esošo trūkumu novēršanai lielu vērību pievērsa Latvijas Komunistiskā partija. 1958.-1960. gados šie jautājumi daudzkārt tika izskatīti gan LKP CK, gan Komunistiskās partijas pilsētu un rajonu biroju sēdēs, apspriesti konferencēs un aktīvos. Veiktā darba rezultātus apkopoja LKP CK III plēnams 1960. gada 1.-2. augustā un republikas komunistiskā darba brigāžu un trieciennieku kustības pirmrindnieku apspriede 1960. gada 23. novembrī.

LKP CK III plēnumā¹¹, runājot par to, ka komunistiskajai attieksmei pret darbu tagad jāaptver visas ražošanas nozares, Komunistiskā partija norādīja tālākā darba uzdevumus: "Partijas, arodbiedrību un komjaunatnes organizācijām neatlaidīgi jācīnās par sava uzņēmuma markas godu, jāorganizē plaša sociālistiskā sacensība par kvalitātes teicamnieku iecirkņa, maiņas un uzņēmuma nosaukumu."

Reizē tika arī norādīti trūkumi partijas darbā ar jaunatni un uzsvērts, ka partijas orgāniem un pirmorganizācijām labāk jāveida komjaunatne, jāpalīdz tai attīstīt vērtīgo ierosinājumu - izveidot kolektīvos sabiedriskos konstruktoru

¹⁰ "Padomju Jaunatne" Nr. 241, 1959.g. 9.dec.

¹¹ "Cīņa" Nr. 182, 1960.g. 2. aug.

un tehnologu birojus, vērst plašumā jaunatnes kustību par modernās tehnikas, zināšanu un kultūras apgūšanu. Īpaša vērība jāvelti komunistiskā darba sacensības tālākai izvērsšanai, jo republikā, kā tika norādīts LKP CK III plānumā, šī kustība uz 1960. gada augustu aptvēra nedaudz vairāk par 15 procentu visu strādājošo.

1960. gada 23. novembrī notikušajā republikas komunistiskā darba brigāžu un trieciennieku sacensības pirmrindnieku apspriedē¹², kurā piedalījās ap 500 delegātu, referātu "Par uzdevumiem, kas veicami, lai tālāk attīstītu sacensību par komunistisko darbu" nolasīja LKP CK sekretārs M. Gribkova. Par panākumiem, kas bija gūti sacensībā par komunistiskā darba brigāžu un trieciennieku nosaukumu, par iesniegtiem vērtīgiem racionalizācijas priekšlikumiem, lielai grupai jauno nākotnes izlūku tika pasniegti Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezīdija Goda raksti. Taču neskatoties uz to, ka atsevišķās rūpniecības nozarēs ciņā par komunistisko darbu iesaistījās vairāk nekā 30 procentu strādājošo, bet atsevišķās rūpniecās 50-60 procentu, republikas mērogā, kā jau to bija norādījis LKP CK III plēnums, sasniegumi neapmierināja.

Ciņā par jaunās kustības attīstību un pilnveidošanu, par to, lai tajā iesaistītu plašas republikas jaunatnes masas, LKP un LĶKJS arvien uzsvēra, ka tā nav īslaicīga kampaņa, bet gan pasākums, kas prasa nopietnu un ilgstošu darbu, ka tieši tāpēc nav pieļaujama formāla pieeja šo svarīgo jautājumu risināšanā. Sacensība par komunistiskā darba kolektīva nosaukuma iegūšanu jāsāk uz jau esošo ražošanas vienību (brigāžu, maiņu, iecirkņu, cehu) pamata, kategoriski izslēdzot speciālu brigāžu, cehu utt. izveidošanu, vai arī atsevišķu personu izslēgšanu no kolektīviem, kas gatavojas sākt ciņā par komunistiskā darba kolektīva nosaukuma iegūšanu. Pastāvīgi jāpatur vērā, ka viens no galvenajiem jaunās kustības uzdevumiem - panākt, lai viss kolektīvs, lai

¹² "Padomju Jaunatne" Nr. 231, 1960.g. 25. nov.

katrs tā loceklis strādātu, aizvotu un mācītos komunistiski, lai tieši pats kolektīvs nodrošinātu un vadītu katra sava biedra izaugsmi, un te priekšzīme jārada komunistiem un komjauniešiem. Taču 1959.-1961. gados, kad aktuāls bija jautājums par plašu jaunatnes masu iesaistišanu nākotnes izlūku rindās, reizēm bija vērojama nepamatota steiga komunistiskā darba kolektīvu un trieciennieku nosaukuma piešķiršanā. Komjaunatnes pirmorganizācijas dažkārt rekomendēja jauniešus goda nosaukuma piešķiršanai, vadoties tikai pēc sasniegtajiem augstajiem rādītājiem ražošanā, aizmirstot, kā attiecīgais jaunais strādnieks un viss jauniešu kolektīvs kopumā veic savu kvalifikāciju, mācās, piedalās sabiedriskajā dzīvē, kā jaunieši izturās sadzīvē. Bija gadījumi, kad jauniešu kolektīvi apņēmās sākt cīņu par komunistiskā darba kolektīva nosaukuma iegūšanu, uzņēmās paaugstinātās sociālistiskās saistības, izstrādāja individuālos kvalifikācijas celšanas mācību utt. plānus, bet, nesapēmuši rūpnīcas vadības atbalstu un palikuši bez partijas un komjaunatnes organizāciju vadības, savas saistības tā arī nespēja izpildīt.

Par minētajiem trūkumiem un to novēršanu 1959.-1961. gados bieži tika rakstīts gan partijas, gan komjaunatnes presē, vienlaicīgi plaši popularizējot republikas labāko komjaunatnes organizāciju darba pieredzi.

Komunistiskā darba trieciennieku un brigāžu kustībā Latvijas PSR 1959. gada sākumā bija iekļāvušies 3217 jaunie republikas strādnieki un kolhoznieki. Jau 1962. gadā nākotnes izlūku priekšpulka rindās bija 60 000 jauniešu, bet 1964. gadā - 60 procenti no komunistiskā darba brigāžu un trieciennieku skaita republikā bija jaunieši, kuru vairums bija komjaunieši.¹³

Kustība par komunistisku attieksmi pret darbu savā attīstībā aptvēra arvien plašāku ražošanas problēmu loku, ieguva jaunas formas un līdz ar to mainījās arī tās konkrētie uzdevumi un pieņemto saistību raksturs. Tās kļuva dziļākas un mērķtiecīgākas, vienlaicīgi saglabājot sevi

¹³ "Fadonju Jaunatne", Nr.27, 1961.g.7.febr.

trīs galvenās pamatprasības, kuras izvirzīja komunistiskās sabiedrības celtniecības uzdevumi mūsu Dzimtenē: strādāt, mācīties un dzīvot komunistiski.

Ciņā par septiņgades ražošanas plāna uzdevumu sekmīgu izpildi rūpniecībā ietvēra sevi pasākumus par vēl neizmanto to iekšājo rezervju atklāšanu un to prasmīgu, lietderīgu izlietošanu.

1960. gadā republikas Tautas saimniecības padomes uzņēmumos zaudējumi no brāķa sasniedza vairāk nekā 20 miljonus rubļu, tikai vieglās rūpniecības uzņēmumos vien katrs piektais strādnieks neizpildīja maīpas uzdevumus, bet daudzos uzņēmumos vēl arvien bija slikti noorganizēta ciņa par izejvielu un materiālu taupīšanu. Piemēram - kokapstrādes rūpniecībā gandrīz trešā daļa derīgās koksnes slāgāja atkritumos, 30 procenti kļēģeļu, tos izmantojot celtniecībā, izrādījās nederīgi celtņu apvilkšanai.¹⁴

1960. gada beigās Rīgas pilsētas Ļeņina rajona 8 uzņēmumu (A. Popova radiatoru rūpnīcas, Rīgas lauksaimniecības mašīnu rūpnīcas, "Metēora", tekstilfabriku "Zasulauka manufaktūra", "Sarkanā tekstilniece", fabriku "Rīgas tekstils", "Aurora" un 13 ATK) un Liepājas pilsētas komjaunieši sāka kustību "Ceļu rezervēm, karu-zudumiem!" to atbalstīja republikas partijas un arod biedrību organizācijas, kā arī Tautas saimniecības padome. Republikas partijas un komjaunatnes aktīva sapulce 1960. gada decembrī, ņemot vērā komjauniešu un jauniešu uzsāktā darba lielo tautsaimniecisko nozīmi, pieņēma lēmumu trešo septiņgades gadu nosaukt par ciņas gadu pret zudumiem ražošanā. Latvijas Komunistiskās partijas Centrālās Komitejas birojs drīz vien izveidoja republikānisko komisiju ciņai ar zudumiem tautas saimniecībā, kuras sastāvā iegāja arī LĶKJS pārstāvji. Republikas komjauniešu patriotiskais ierosinājums tika augstu novērtēts LKP VIII kongresā un VĶKJS XIV kongresā. Atbalstot Latvijas jauniešu iniciatīvu, VĶKJS CK aicināja visus mūsu zemes komjauniešus un jauniešus sekot viņu priekšzīmei un par ierosinā-

¹⁴ "Padomju Jaunatne" Nr. 42, 1961.g. 7. febr.

jumu, kam liela tautsaimnieciska vērtība, apbalvoja LĶKS ar Goda rakstu.¹⁵

Republikas komjaunatnes organizācija, izvēršot un pilnveidojot kustību "Ceļu rezervēm, karu - zudumiem!", centās panākt maksimāli aktīvu komjaunatnes pirmorganizāciju piedalīšanos rūpniecības uzņēmumu svarīgāko ekonomisko problēmu risināšanā. Jau 1961. gada sākumā jaunajā kustībā izeimājās pieci galvenie pamatvirzieni, kas raksturoja komjaunatnes organizāciju konkrētā radošā darba galvenos virzienus, risinot Komunistiskās partijas izvirzītos tautas saimniecības ekonomiskās celtniecības uzdevumus, un deva iespēju jebkuras republikas rūpniecības nozares komjauniešiem un jauniešiem nospraust savas darbības galvenos virzienus un uzdevumus:

1. Cīņa par tehnikas progresu un jaunās tehnikas attīstību un ieviešanu;

2. par rūpniecības uzņēmumu ritmisku darbu, par darba disciplīnas nostiprināšanu, strādnieku kvalifikācijas celšanu, par darba laika taupīšanu;

3. cīņa pret brāķi, par produkcijas kvalitātes uzlabošanu un sortimenta palielināšanu;

4. cīņa par ekonomiju un taupību;

5. cīņa par ražošanas kultūru un darba estētiku.

Cīņai par tehnikas progresu republikā visās rūpniecās tika izveidoti komjaunatnes kontroles štābi. Sistemātiski tika veikti reidi, kuros noskaidroja iemeslus, kāpēc aizkavējas jauno darbāgaldu un mašīnu uzstādīšana, plaši tika propagandēta pirarrindnieku pieredze. Visa strādājošā jaunatne iesaistījās tehniskajās mācībās.¹⁶

1960. gada septembrī Latvijas LĶKS CK birojs atbalstīja 58. darbu priekšnieka pārvaldes celtnieku un montētāju ierosmi. Šās pārvaldes komunistiskā darba brigāde, ko vada Dainis Krūtainis, griezās pie jaunajiem republikas celtniekiem ar aicinājumu aktīvāk iekļauties cīņā par dzīvojamo namu un rūpniecības objektu nodošanu ekspluatācijā pirms

¹⁵ "Padomju Jaunatne" Nr. 60, 1961.g. 25.martā.

¹⁶ "Комсомольская жизнь" № 5, 1961 г. стр. 10-11.

termiņa, par visu būvdarbu augstu kvalitāti. Centrālās Komitejas birojs ieteica komjaunatnes pilsētu un rajonu komitejām un pirmorganizācijām sīki iepazīties ar Daiņa Krūtaļa vadītās brigādes pieredzi un izmantot to savā darbā.¹⁷

Rūpnīcas "Sarkanā zvaigzne" komjaunieši pirmie republikā ieslēdzās kustībā par rūpnieciskās iekārtas modernizācijas plāna izpildi, ko, vadoties no PSKP CK jūlija plēnuma lēmuma, izstrādāja Latvijas PSR TSP trim gadiem (1960.-1962. g.). Apsverot savas iespējas, rūpnīcas komjaunieši apņēmās šo plānu izpildīt nevis trijos, bet divos gados.

Rūpnīcas komjaunatnes komiteja izveidoja iekārtas modernizācijas štābu, kura locekļi kopā ar administrāciju izstrādāja sīku iekārtas modernizācijas grafiku. Par katra darbagalda modernizāciju atbildēja jauno strādnieku kompleksās brigādes, kuras vadīja jaunie speciālisti.

Latvijas LKJS CK birojs atbalstīja rūpnīcas komjauniešu patriotisko ierosmi un apbalvoja komjaunatnes pirmorganizāciju ar LKJS CK Goda rakstu. Birojs atzīmēja, ka tas ir visu komjaunatnes organizāciju kaujas uzdevums, un uzdeva republikas rajonu un pilsētu komitejām, pirmorganizācijām, kā arī projektēšanas un konstruktoru institūtiem līdz 1960. gada 15. novembrim noteikt savu vietu trīs gadu modernizācijas plāna izpildē.¹⁸

1961. gada maijā Latvijas TSP un LKJS CK rezumēja pirmos rezultātus republikas komjauniešu izvērstajai cīņai pret zudumiem ražošanā un par iekšējo rezervju saimniecisku izmantošanu.

Gada pirmajā ceturksnī no 491 automāta, pusautomāta, konveijera un plūsmas līnijas, par kuru uzstādīšanu un apgūšanu bija uzņēmies šefību republikas komjaunieši, darbā bija stājušās jau 133. No 2600 ražošanā ieviestajiem jauno racionalizatoru racionalizācijas priekšlikumiem iegūti 730 tūkstoši rubļu. Cīņa par produkcijas teicamu kvalitāti rūpniecības uzņēmumu komjaunatnes organizācijām 1961. gada pir-

¹⁷ "Padomju Jaunatne" Nr. 206, 1960. g. 19. okt.

¹⁸ "Padomju Jaunatne" Nr. 182, 1960. g. 16. sept.

majā ceturksnī deva iespēju ietaupīt valstij vairāk nekā 50 tūkstošus rubļu. Republikas jaunieši septiņgadēs trešā gada pirmajos trijos mēnešos ietaupīja 20 tonnas krāsaino metālu, 1700 tonnas melno metālu, vairāk nekā 8500 tonnas kurināmā un 4600 tūkstoš kilovatstundu elektroenerģijas.¹⁹

Atzīmējot gūtos panākumus, Latvijas TSP un LĪKJS OK birojs par teicamu darbu pirmo vietu piešķir Liepājas pilsētas komjaunatnes organizācijai, pasniedzot Latvijas LĪKJS OK un Latvijas TSP ceļojošo Sarkanā karoga un LĪKJS OK Goda rakstu. Otrajā vietā bija Rīgas pilsētas Ļeņina rajons, bet trešajā - Daugavpils pilsētas komjaunatnes organizācija.

Atzīmējot paveikto darbu 1961. gada pirmajos trijos kvartālos, mēs varam secināt, ka republikas komjauniešu un jauniešu uzsāktā patriotiskā kustība, pateicoties partijas un padomju organizāciju vadībai un palīdzībai, deva lielu ieguldījumu PSKP XXI kongresa lēmumu īstenošanā dzīvē. Šajā periodā republikas rūpniecības uzņēmumos bija ietaupīti vairāk nekā 12 000 tonnu melno metālu, pāri par 60 tonnu krāsaino metālu, 10,5 miljoni kilovatstundu elektroenerģijas un 120 000 tonnu kurināmā. Darbs, ko rūpniecības uzņēmumu komjaunatnes organizācijas veica produkcijas kvalitātes uzlabošanā, deva iespēju ietaupīt apmēram 150 000 rubļu velsts līdzekļu.²⁰

Noslēdzoties 1961. gadam, kad tika rezumēti Ļeņina komjaunatnes veiktā darba rezultāti, LĪKJS rūpniecības uzņēmumu komjaunatnes organizācijas ar savu radošo darbu pierādīja, ka republikas komjaunatne un jaunatne iet komunistiskās sabiedrības cēlāju pirmajās rindās. Ieviešot rūpnieciskajā ražošanā jauno novatoru priekšlikumus, 1961. gadā uzņēmumos tika ietaupīti 13 miljoni kilovatstundu elektroenerģijas, 13 300 tonnu melno un krāsaino metālu, 23 500 tonnu nosacītā kurināmā. Jaunieši ieviesa ražošanā 435 modernus darbģaldus, automātiskās un pusautomātiskās līnijas. Latvijas LĪKJS OK un Latvijas TSP organizētajā sacensībā 1961. gadā uzvarēja Liepājas un Daugavpils pilsētu komjaunatnes organizācijas, kā arī Rīgas pilsētas

¹⁹ "Padomju Jaunatne" Nr. 98, 1961.g. 20. maijā.

²⁰ "Padomju Jaunatne" Nr. 236, 1961.g. 1. dec.

Maskavas rajona organizācija.

Šie augstie rādītāji tika sasniegti pateicoties tam, ka republikas komjaunatnes organizāciju tās darbā atbalstīja IKP CK un vietējās partijas organizācijas gan ar labiem padomiem, gan ar konkrētu palīdzību daudzu ekonomiska un organizatoriska rakstura jautājumu risināšanā.

Visa šī kopējā darba rezultātā Latvijas PSR darbeļaudis septiņgades trešā gada plānu bruto produkcijas izlaidē izpildīja līdz 1961. gada 25. decembrim. Laikā no 1959. gada līdz 1961. gadam (ieskaitot) bruto produkcijas ražošana republikā pieauga par 37 procentiem kontrolskaitļos paredzēto 22 procentu vietā.²¹

Kustībai "Ceļu rezervēm, karu - zudumiem!" nebija vienīgi liela tautsaimnieciska nozīme vien. Uzņemoties šefību par jaunās tehnikas ieviešanu, cīnoties par jauno strādnieku kvalifikācijas celšanu, pret brāķi, par ekonomiju un tautpību, republikas komjaunieši un jaunieši izgāja skolu, kurā mācījās vadīt ražošanu, kaldināja sevi komunistisku attieksmi pret tautas mantu, mācījās seprast, ka no katra strādnieka darba lielā mērā atkarīgi komunistiskās sabiedrības celtniecības panākumi.

PSKP XXII kongress 1961. gada oktobrī augstu novērtēja padomju jaunatnes ieguldījumu partijas nosprausto komunistiskās sabiedrības celtniecības plānu realizēšanā dzīvē un gan lēmumos, gan jaunajā PSKP Programmā un Statūtos norādīja tālākos ieteikumus komjaunatnes darba uzdevumus. Uzskatot jaunatni par radošu jauncelšmes spēku ciņā par komunismu, jaunajā PSKP Programmā tika uzsvērts, ka "Centrālais uzdevums komjaunatnes organizāciju darbā ir audzināt jaunatni tā, lai tā būtu pašizliedzīgi uzticīga Dzimtenei, tautai, Komunistiskajai partijai un komunisma lietai, vienmēr gatava darbam sabiedrības labā un gatava pārvarēt jebkuras grūtības, gatava celt jauniešu vispārīgās izglītības un tehnisko zināšanu līmeni."²²

²¹ "Padomju Jaunatne", Nr. 38, 1962.g. 22. febr.

²² "Padomju Savienības Komunistiskās partijas Programma" LVI, 1962.g. 96. lpp.

Partijas parādītā lielā uzticība mūsu zemes jaunajai paaudzei un tai izvirzītie grandiozie jaunās sabiedrības celtniecības uzdevumi deva jaunu stimulu arī mūsu republikas komjauniešu un jauniešu darbam. Pēc jauniešu iniciatīvas veidojās jaunas komunistiskā darba formas. Ja sākumā galvenie lozungi cīņā par septiņgades izpildīšanu pirms termiņa bija tehnikas progress, darba laika taupīšana, taupība, un šo pasākumu realizēšanai dzīvē republikas rūpniecības uzņēmumos tika izveidotas komjauniešu un jauniešu vienības cīņai pret nesaimnieciskumu, ekonomiskās padomes, reidu brigādes, saimnieciskās analīzes biroji un komjauniešu posteņi cīņai ar brāķi, tad izpildīt augstās sociālistiskās saistības darba jaunatnei aktīvi palīdzēja arī jaunie inženieri un tehniķi, zinātnieki, piedaloties sabiedrisko konstruktoru un tehnologu biroju, tehniskās informācijas biroju darbā.

1960. gadā vairāk nekā 800 jauno speciālistu 22 republikas uzņēmumos bija apvienojušies 104 sabiedriskajos konstruktoru birojos. Pēc gada to skaits jau sasniedza 2000 cilvēku, bet sabiedrisko konstruktoru biroju skaits bija pieaudzis līdz 170. Vairāk nekā 5,7 miljoni rubļu ekonomiskā efekta 1961. gadā deva tikai šo jauno novatoru priekšlikumu ieviešana ražošanā.²³ Kustības priekšgalā gāja Rīgas komjaunieši un jaunieši. 1963. gadā republikas galvaspilsētā bija izveidoti un efektīvi darbojās 300 sabiedrisko konstruktoru biroju, kas apvienoja 3500 inženieru, tehniķu un strādnieku, starp tiem - daudz komjauniešu un jauniešu. 1962. gadā to darbības ekonomiskais efekts pārsniedza 10,5 miljonus rubļu. Pilsētā darbojās arī 225 sabiedriskie ekonomiskās analīzes biroji, kas apvienoja 2265 jauno speciālistu, 114 sabiedriski tehniskās informācijas biroji, kuros darbojās 685 cilvēki.²⁴

1961. gada decembrī Daugavpils komjaunieši ierosināja izsludināt 1962. gadu par trieciengadu ražošanas iekšājo

²³ "Padomju Latvijas komunisti" Nr.3, 1962.g.

²⁴ "Padomju Jaunatne" Nr. 206, 1960.g. 19.okt.

²⁴ "Padomju Jaunatne" Nr.42, 1963.g.1. martā.

rezervju atklāšanai un izmantošanai katrā darba vietā, galveno vērību pievēršot darba ražīguma kāpināšanai un tehniskā progresa tempu paaugstināšanai. Lai to panāktu, vajadzēja krasi paaugstināt ražošanas kultūru un uzlabot produkcijas kvalitāti. Par galveno republikas rūpniecības uzpēsmumu komjauniešu un jauniešu darba devīzi kļuva lozungs - "Skaidrumam - rūpniecības caurlaidi". Šī jaunā pasākuma entuziasti uzsāka cīņu par estētiku darba vietās un ražošanas kultūru. Augstais darba mehanizācijas līmenis atļāva, nosakot ražošanas efektivitāti, neņemt par galveno rādītāju strādnieku fizisko darbu. Tagad padomju strādniekam tika izvirzītas citas prasības, strādājot pie automātiskajiem un pusautomātiskajiem darbāgaldiem, jaunās, augstāzīgās iekārtas - būt uzmanīgam, saglabāt visā maiņas laikā reakcijas ātrumu, būt precīzam un koncentrētam.

Šīs jaunās prasības radīja jaunu pieeju darba vietas labiekārtošanas jautājumiem, jo apkārtējai videi vajadzēja pasargāt strādnieku nervu sistēmu no priekšlaicīga noguruma un pārpūles. Inženieru, fiziologu, psihologu un mākslinieku kopējā darba rezultātā izveidojās jauna zinātnes nozare par darbu - ražošanas estētika.

Ražošanas estētikas pirmie iniciatori republikā, vēl sagaidot partijas XXII kongresu, bija jaunie veļieši ar rūpnīcas inženieri Neļu Komarovu priekšgalā. Drīz vien viņiem pievienojās A. Popova radiatorūpnīcas, kombināta "Rīgas audums", Liepājas lauksaimniecības mašīnu rūpnīcas un vairāku citu rūpnīcu jaunieši.

Ražošanas estētikē kā viens no galvenajiem faktoriem cīņā par augstu produkcijas kvalitāti kļuva par republikas komjaunatnes organizācijas darba vadošo virzienu. Attīstot to, Latvijas LKJS CK iesniedza konkrētus ierosinājumus Latvijas PSR TSP. Tautas saimniecības padome kopā ar arodbiedrību republikānisko padomi un LKJS Centrālo Komiteju pieņēma plašu lēmumu, kurā tika izvirzīti jauni uzdevumi ražošanas kultūras tālākai attīstībai.

Jaunajam, vērtīgajam pasākumam lielu vērību veltīja arī LKP Centrālās Komitejas Prezidijs. Šajā laikā kādā no savām

sēdēm tas noklausījās partijas Rīgas pilsētas Proletāriešu rajona partijas komitejas ziņojumu un interesējās par to, kā šā rajonā komunisti propagandē un vērš plašumā VEF kolektīva lielisko praktisko pieredzi. Par to LKP CK ziņoja arī partijas Jelgavas pilsētas komiteja un arī Valmieras, Saldus un Ogres rūpnieciskās ražošanas pārvaldes partijas komitejas.²⁵

Tā kustība, kas bija dzimusi kā brīvprātīgs sabiedrisks pasākums, pateicoties republikas vadošo sabiedrisko organizāciju un Komunistiskās partijas atbalstam, ieguva oficiālu spēku. Sākot ar 1964. gada pirmo ceturksni Latvijas PSR stājās spēkā "Nolikums par augstas ražošanas kultūras uzņēmumiem", kurā bija uzsvērts, ka, neizcīnot augstas ražošanas kultūras uzņēmuma nosaukumu, attiecīgais rūpniecības uzņēmums nevar kļūt par komunistiskā darba uzņēmumu.

Ekonomisti aprēķināja, ka vienā no Rīgas A. Popova radio-rūpnīcas pēc tehniskās estētikas normām rekonstruētajā tranzistoru cehā darba ražīgums pieaudzis par pieciem procentiem. Uz pusi pazeminājušies zudumi, kurus radīja brāķis, samazinājies darbaspēka mainīgums un pilnīgi likvidāti nelaimes gadījumi darbā.²⁶

Atzīmējot Latvijas PSR komjauniešu un jauniešu panākumus darbā par augstu ražošanas kultūru katrā uzņēmumā, kas bija likumsekariģs turpinājums jau agrāk veiktajiem pasākumiem cīņā par ražošanas iekšējo rezervju atklāšanu un to lietderīgu izmantošanu, VĶKS Centrālā Komiteja organizēja 1963. gada martā Rīgā Vissavienības semināru par ražošanas kultūru, iekšējo rezervju atklāšanu un to pilnīgāku izmantošanu. Tā darbā piedalījās vairāk nekā 300 viesu no 77 mūsu Dzimtenes lielākajām pilsētām, partijas un tautas saimniecības vadošie darbinieki, zinātnieki. Semināra dalībnieki noklausījās trīs referātus: par LPSR uzņēmumu piedalīšanos PSKP CK novembra Plēnme lēmumu īstenošanā, par "komjaunatnes starpešu" palīdzību partijas un valsts kontroles orgāniem un par Rīgas komjauniešu un jauniešu cīņu ražošanas iekšējo rezervju at-

²⁵ "Padomju Jaunatne", Nr. 83, 1964. g. 25. apr.

²⁶ XV съезд ВЛКСМ. Стенографический отчет. Издательство ЦК ВЛКСМ "Молодая гвардия" М., 1966, стр. 299.

klāšanā un izmantošanā. Viesi apskatīja rūpnīcu VEF, Vagonu rūpnīcu, tekstilkombinātu "Rīgas audums", un citus uzņēmumus. Semināra noslēgumā tikā apspriests viss dzirdētais un redzētais un noteikti jauni pasākumi sāktā darba sekmīgai turpināšanai. Tā bija laba skola gan republikas komjaunatnes organizācijai, gan viesiem.²⁷

Visos republikas uzņēmumos tika sastādīti un sekmīgi realizāti dzīvē darba kultūras celšanas kompleksie plāni. Līdz 1963. gada beigām tikai Tautas saimniecības padomes uzņēmumos vien racionālā krāsā nokrāsoja apmēram desmit tūkstoš ražošanas iekārtas vienību, apmēram četri tūkstoši kvadrātmētru ražošanas telpu, vienpadsmit tūkstoš dažāda veida ražošanas palīgierīču un mēbeļu. Rūpnīcu un fabriku kolektīvi ierīkoja 3700 luminiscējošo gaismas avotu, izgatavoja apmēram 5000 jaunas konstrukcijas ražošanas inventāre vienību, apzaļumoja 2200 ražošanas iecirkņus, iedēstīja rūpnīcu teritorijās 26 000 koku un krūmu.²⁸

Attīstot un padziļinot kustību par produkcijas augstu kvalitāti, Latvijas komjaunatnes organizācija iekļāvās Vissavienības kustībā par ražošanas rezervju meklēšanu katrā darba vietā. Tā bija jauna, augstāka pakāpe republikas komjauniešu un jauniešu darbā par racionālu ražošanas rezervju izmantošanu. Tagad šajā kustībā iekļāvās ne tikai rūpniecības uzņēmumu strādnieki, inženieri un tehniķi, bet pašu dažādāko Latvijas TSP rūpniecības uzņēmumu un iestāžu kolektīvi: konstruktoru biroji, apgādes kantori, ministrijas un tām pakļautās iestādes.

Darbs neaprobežojās tikai ar racionalizācijas priekšlikumu iesniegšanu un ieviešanu ražošanā, bet paplašinājās ar pasākumiem, kas paredzēja darba apstākļu uzlabošanu, jaunu produkcijas veidu izstrādāšanu un apgūšanu, jaunas tehnoloģijas ieviešanu, labāku tehniskās kontroles organizāciju utt. Šī plašā darba fronte atļāva kustībā iekļaut plašas jauniešu

²⁷ "Padomju Jaunatne" Nr. 52-53, 1963.g. 15.-16. martā.

²⁸ "Padomju Jaunatne" Nr. 83, 1964.g. 25. apr.

masas, būtībā padarīja to par visas darba tautas lietu.

Atsaucoties uz Komunistiskās partijas aicinājumu pēct komjaunatnes praktiskā darba uzmanības centrā visas ražošanas nozares, komjaunatnes organizācijas 1962. gadā izveidoja "komjaunatnes starmeša" vienības. Tās sevī apvienoja visas līdzšinējās jaunatnes līdzdalības formas ražošanas jautājumos un bija likumsakarīgs kustības "Ceļu rezervēm, karu - zudumiem!" turpinājums.²⁹

Tā paša gada decembrī LĻKJS Centrālajā Komitejā uz sabiedriskiem pamatiem tika nodibināts komjaunatnes starmeša triecienvienību republikāniskais štābs, kura uzdevums bija vadīt un koordinēt jauno "starmešnieku" darbu, panākt, lai katrai "komjaunatnes starmeša" vienībai būtu skaidra darbības programma, kuru izstrādājot būtu ievēroti visnozīmīgākie attiecīgā kolektīva uzdevumi. Tagad nedrīkstēja vairs aprobežoties ar īslaicīgiem reidiem, trūkumu atmakošanu un kontroles funkcijām. Lai maksimāli varētu izmantot visas atklātās ražošanas rezerves un atsegt katrā konkrētā gadījumā zudumu cēloņus, "prožektoristiem" un komjaunatnes aktivistiem pati dzīve izvirzīja uzdevumu dziļi un vispusīgi studēt PSKP un VĻKJS vēsturi, apgūt ekonomiskās zināšanas. Rūpnīcās, pie komjaunatnes pilsētu un rajonu komitejām strauji pieauga komjaunatnes politiskās izglītības sistēmas pulciņu un klausītāju skaits. Te jaunieši apguva jaunas zināšanas, veidojās par idejiski norūdītiem, pārliecinātiem komunistiskās sabiedrības locekļiem, mācījās pielietot Komunistiskās partijas un padomju tautas slavenās darba tradīcijas savā darbā. Ja 1959.-1960. mācību gadā dažādos pulciņos, semināros un lektorijos savu politisko un ekonomisko zināšanu līmeni cēla vairāk nekā 20 000 biedru³⁰, tad 1965.-1966. mācību gadā to skaits bija pieaudzis vairāk nekā 3,5 reizes.

1964. gada augustā VĻKJS CK birojs atzinīgi novērtēja "starmešnieku" mācību organizācijas pieredzi Latvijā. Repub-

²⁹ "Cīņa" Nr. 147, 1962.g. 24. jūn.

³⁰ "Padomju Jaunatne" Nr. 161, 1960.g. 17. augustā.

likā bija atvērtas pastāvīgas skolas "komjaunatnes starmešu" štābu vadītājiem. Laukos vairāk nekā 7000 jauno kontrolieru mācījās konkrētās ekonomikas pulciņos, regulāri notika rūpnīcu "komjaunatnes starmešu" štābu locekļu semināri.³¹

Jaunā kustība cieši saistījās ar partijas un valsts kontroles orgānu darbu, un te jaunatne izgāja istu saimnieciskās skolu, veidoja sevi cilvēku, kam rūp viss un kas jūtas personīgi atbildīgs par komunisma celtniecību.

"Starmešnieku" loma padomju tautas cīņā par tehnisko progresu, ekonomiju un taupību strauji pieauga. 1963. gada sākumā pie VĻKJS CK tika izveidots "komjaunatnes starmeša" centrālais štābs³², bet martā - apstiprināts nolikums par "Komjaunatnes starmeti"³³.

1963. gada 28. oktobrī Rīgā notika "Komjaunatnes starmešu" aktivistu pirmais republikāniskais salidojums. Tajā piedalījās LKP CK sekretārs V. Lejiņš, LKP CK daļas vadītāja A. Zitmanis, Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidija priekšsēdētāja vietnieks Ā. Migliniķis, LKP CK un LPSR Ministru Padomes partijas un valsts kontroles komitejas priekšsēdētāja vietnieks V. Serikovs, Tautas saimniecības padomes, ministriju un resoru vadītie darbinieki. Referātu par Latvijas komjaunatnes piedalīšanos ražošanas darbā, cīņā pret zudumiem, par iekšējo rezervju izmantošanu nolasīja VĻKJS Centrālās Komitejas pirmais sekretārs L. Bertkevičs. Republikā darbojās apmēram 2000 "komjaunatnes starmeša" triecienvienību, kas veļtīja lielu uzmanību darba iekārtošanai vakara un nakts maiņās, darba disciplīnas uzlabošanas jautājumiem uzņēmumos, elektroenerģijas racionālai izmantošanai utt. Referents atzīmēja, ka, izmantojot "komjaunatnes starmeša" triecienvienību savāktos materiālus, pieņemti speciāli LKP CK, Partijas un valsts kontroles komite-

³¹ "Padomju Jaunatne" Nr. 157, 1964. g. 9. augustā.

³² "Padomju Jaunatne" Nr. 5, 1963. g. 8. janv.

³³ "Padomju Jaunatne" Nr. 58, 1963. g. 23. martā.

jas un Tautas saimniecības padomes lēmumi. Salidojumu b. Bartkevičs uzsvēra domu, ka nepieciešams "starmešniekus" apbruņot ar ekonomiskām zināšanām, lai viņi varētu dziļāk un vispusīgāk analizēt ražošanas stāvokli savos uzņēmumos - precīzāk izraudzīt darbības mērķus.

Republikāniskās partijas un valsts kontroles komitejas priekšsēdētāja vietnieks b. V. Serikovs aicināja salidojuma dalībniekus cīnīties, lai "komjaunatnes starmešu" vienības darbotos pastāvīgi, lai tajās piedalītos iespējami vairāk jauniešu. Tikai tad viņi vienmēr spēs veikt savu uzdevumu - kļūt par vistuvākajiem partijas un valsts kontroles palīgiem.

Deleģāti debatēs runāja par paveikto darbu un noteica labākās "komjaunatnes starmeša" vienības. To skaitā bija VEF, Jelgavas lauksaimniecības mašīnu rūpnīcas un Liepājas korķu un linoleja fabrikas "starmešnieki".³⁴ Aicinājumā visiem Latvijas PSR komjauniešiem, jauniešiem un jauniešiem salidojuma dalībnieki norādīja jaunatnes tālākā darba galvenos uzdevumus: "...organizēt kaujiniecisku štābu, komisiju, jaunās tehnikas šefības nodaļu darbu, aktīvi iesaistīt komjauniešus un jauniešus jaunu mašīnu izveidošanā, ražošanas automatizācijā un mehanizācijā, kontrolēt racionalizācijas priekšlikumu ieviešanu."³⁵

1963. gada beigās vairāk nekā 3000 komjauniešu aktīvi darbojās partijas un valsts kontroles komiteju veicināšanas grupās un postēpos, bija izveidotas 2000 "komjaunatnes starmeša" vienības, kuru rindās atradās 25 000 biedru.³⁶

1964. gadā par "komjaunatnes starmešu" štābu galveno uzdevumu tika izvirzīta prasība uzturēt ciešus kontaktus ar partijas orgāniem, komunistiem un saimnieciskajiem darbiniekiem, jo tikai tā bija iespējams pareizi plānot darbu, izvairīties no kļūdām un panākt ļēginisko kontroles principu praktisku īstenošanu dzīvē.

³⁴ "Padomju Jaunatne" Nr. 213, 1963.g. 29. okt.

³⁵ "Padomju Jaunatne" Nr. 214, 1963.g. 30. okt.

³⁶ "Padomju Jaunatne" Nr. 213, 1963.g. 29. okt.

Atrast un izmantot visas iespējamās darba ražīguma celšanas rezerves rūpniecības uzņēmumos, celt produkcijas kvalitāti, pieteikt nesauzīgu cīņu birokrātismam, pierakstītājiem, izskaust vilcināšanos svarīgu tautsaimniecisku lēmumu īstenošanā dzīvē, novērst kukuļošānu, sociālistiskā īpašuma izlaupišanu, ievērot visstingrāko ekonomiju un taupību - lūk tālu ne pilnīgs republikas "komjaunatnes starmeša" darbības loks, kura 3500 štābos un vienībās 1965. gada beigās aktīvi strādāja 45 000 jauniešu.³⁷ Būdami par republikas partijas un saimniecisko organizāciju kaujinieciskiem palīgiem septiņgades izpildē pirms termiņa, šie jaunieši savā darbā radoši izmantoja bagāto VĶKJS pieredzi, kas bija izveidojusies tās darbībā strādnieku un zemnieku inspekcijā un vēlāk organizētajās "vieglās kavalērijas" vienībās.

Augsts vērtējums paveiktajam darbam tika dots LĶKJS XVI kongresā, 1966. gada 10. un 11. februārī:

"Republikas komjaunatnes starmeša triecienvienības pastāvīgi cīnās par ekonomiju un taupību ražošanā, pret darba un ražošanas disciplīnas pārkāpējiem un valsts mantas izšķērdētājiem. Vienības regulāri kontrolē racionalizācijas priekšlikumu un izgudrojumu, zinātnes un tehnikas sasniegumu savlaicīgu ieviešanu ražošanā, to, vai radīti normāli sadzīves un darba apstākļi strādniekiem un kolhozniekiem." (No kongresa rezolūcijas).³⁸

Nopietns eksāmens, kas pārbaudīja republikas komjaunatnes organizācijas spēju risināt ciešā kontaktā ar partijas un saimnieciskajām organizācijām svarīgas tautsaimnieciska rakstura problēmas, bija aktīvā jaunatnes piedalīšanās pašizliedzīgajā Latvijas darbaļaužu cīņā par lielāko republikas septiņgades celtniecības objektu nodošanu ekspluatācijā. No tiem ietilpa komjaunatnes Daugavpils sintētiskās šķiedras, Valmieras stikla šķiedras rūpnīcas, Pļaviņu HES, Olsaines ķīmisko reaktīvu komplekss bija LĶKJS triecienceltnes. Visi šie objekti bija ieskaitīti Latvijas PSR sevišķi svarī-

³⁷ "Padomju Jaunatne" Nr. 30, 1966.g. 11. febr.

³⁸ "Padomju Jaunatne" Nr. 35, 1966.g. 18. febr.

go jaunceltņu sarakstā.

Latvijas PSR Augstākās Padomes otrā sesija nolēma 1960. gadā ķīmiskās rūpniecības attīstībā republikā ieguldīt 2,5 reizes vairāk līdzekļu nekā iepriekšējā gadā.³⁹ LĻKJS 1959. gada marta plēnums noteica par Latvijas komjaunatnes organizāciju svarīgu uzdevumu uzņemties aktīvu un vispusīgu šefību par Daugavpils sintētiskās šķiedras kombināta, Valmieras stikla šķiedras un citu ķīmiskās rūpniecības uzņēmumu celtniecību republikā.⁴⁰

Šo lēmumu īstenošanas gaitā dzīvē izvirzījās vesels komplekss svarīgu problēmu, kuru risināšanā aktīvi vajadzēja piedalīties gan LĻKJS Centrālajai Komitejai, gan komjaunatnes pilsētu un rajonu komitejām:

1. aktīvi piedalīties jauno celtnieku kadru sagatavošanā un komplektāšanā;

2. cīnīties par visu jauno celtnieku spēku mobilizēšanu celtniecības plānu uzdevumu izpildei;

3. kontrolēt celtniecības darbu kvalitāti;

4. rūpēties, lai jaunceltnes savlaicīgi apgādātu ar celtniecības materiāliem, tehnisko dokumentāciju un iekārtām, sekot, lai tehniku un būvmateriālus pareizi izlietotu;

5. rūpēties par jauno celtnieku mācībām, normālu sadzīves un atpūtas apstākļu nodrošināšanu.

1959. gada sākumā Daugavpils nomales smiltajā komjaunieši un jaunieši kopā ar saviem vecākajiem biedriem lika pirmo ekmeni nākamā ķīmijas giganta pamatā. Republikas komjaunatnes XIII kongress 1960. gada martā pasludināja šo jaunceltni par komjaunatnes triecienceltni, bet IKP CK nolēma tai dot Ļeņina komjaunatnes vārdu.

Drīz vien 32 hektārus lielajā būvlaukumā darbi izvērās plašā frontē. 1959. gada maijā jau vairākas celtnes bija nodotas ekspluatācijā. Triecienceltnē tika uzcelta arī rūpnīcas jauno kadru audzināšanas skola blakus topošās rūpnīcas teri-

³⁹ "Cīņa" Nr.3, 1960.g. 5. janv.

⁴⁰ "Padomju Jaunatne" Nr. 52, 1959.g. 14. martā.

torijai. No 400 iesniegumiem pirmajā mācību gadā tika apmierināti 227 - āķerētāju un spolētāju mācību grupās. Līdz 1964. gadam skolā tika apmācīti vairāk nekā tūkstoš jauno speciālistu, kas vēlāk turpināja strādāt jaunceltnēs.⁴¹

Celtniecības pirmajā gadā viena no labākajām bija Viktora Grebenkova komjauniešu-jauniešu kompleksā komunistiskā darba brigāde, kas savus darba uzdevumus regulāri izpildīja par 115 procentiem, bet vasaras mēnešos pat pāri 130 procentiem. Sa- lidētais kolektīvs arī ārpus darba laika saglabāja savas cie- šās biedriskās attiecības.⁴²

1960. gada oktobrī Daugavpils pilsētas komjaunatnes or- ganizācija un jaunceltnes kolektīvs griezās ar atklātu vēstu- li pie Rīgas pilsētas komjaunatnes komitejas un visiem Rīgas komjauniešiem, nodrošināt "zaļo ielu" triecienceltnes pasūtī- jumu izpildīšanai, jo celtniecības plānu izpilde bija atkarīga no savlaicīgas projektu dokumentācijas sagatavošanas, no tā, kā savas saistības izpildīs Rīgas cementa un šifera rūpnīcas, Latvijas sanitārtehniskās montāžas tresta, Latvijas Valsts rūpniecības projektu un Valsts elektrobūves institūtu, kā arī citu uzņēmumu un iestāžu kolektīvi, komjaunieši un jaunieši.⁴³

Savā atbildē Rīgas pilsētas komjaunatnes komiteja pazi- ņoja:

"Rīgas pilsētas komjaunatnes organizācija uzņemas šefību par sintētiskās šķiedras kombināta celtniecību..

Lai celtniecības pasūtījumiem nodrošinātu "zaļo ielu", komjaunatnes pilsētas komitejā noorganizēts štābs sadarbībai ar komjaunatnes triecienceltnēm."⁴⁴

Jaunatnes cīņu par sūgtiem celtniecības tempiem, par rūpnīcas jaudu nodošanu ekspluatācijā pirms termiņa, vadīja celtnes komjaunatnes štābs, kurā darbojās labākie jau- nieši. Štāba autoritāte bija tik liela, ka par visiem sasāpē- jušiem darba jautājumiem un trūkumiem jaunie strādnieki bieži vien griezās nevis pie darba vadītāja vai melstara, bet tieši štābā. Te varēja uzaicināt atskaitīties jebkuru atbildīgu kom-

41 "Padomju Jaunatne" Nr. 69, 1964.g. 5.apr.

42 "Cīņa" Nr. 103, 1959.g. 5.maijā.

44 "Padomju Jaunatne" Nr. 228, 1960.g. 20. nov.

bināta celtniecības darbinieku. Kad Daugavpils saliekamo dzelz-
betona konstrukciju rūpnīca laikā neizpildīja pasūtījumu, štā-
ba loceklī nolāma aprunāties ar rūpnīcas direktoru. Taču tas
neuzskatīja par vajadzīgu ierasties un atsūtīja savā vietā -
meistaru. Štāba loceklī sacēla trauksmi komjaunatnes pilsētas
komitejā, partijas komitejā, laikraksta redakcijā... un štābā
līdz ar direktoru ieradās arī galvenais inženieris, tehnologs
un grāmatvedis.⁴⁵

Komjaunieši būvē nodibināja īpašus posteņus cīņai pret
zudumiem, bija to strādnieku pirmajās rindās, kas ieviesa ra-
žošanā progresīvās darba metodes. Tā 1961. gadā jau minētā
Viktora Grebeņkova vadītā komjauniešu-jauniešu komunistiskā
darba brigāde pirmā pārgāja uz saimniecisko aprākšņu.⁴⁶

Daugavpils ģimnijas milža celtniekiem aktīvi palīdzēja
mūsu republikas uzņēmumu komjaunieši un jaunieši. Arī jaunie
rīdzinieki sekmīgi pildīja savas saistības. Piemēram, kad
1963. gada vasarā elektromontāžas pārvaldes brigāde jauncelt-
nē nespēja paveikt steidzīgu darba uzdevumu, Rīgas pārvaldes
komjaunieši nosūtīja palīgā Jāņa Jēkabsons vadīto brigādi,
kas vairāk nekā trīs mēnešus nostrādāja Daugavpilī un izcīnī-
ja LĶKJS CK Ceļojošo Sarkanā karogu un Vispārējās celtniecības
tresta Goda rakstu. Rīdzinieku brigāde bija sasniegusi jaun-
celtņē vēl nebijušu rekordu - izpildījusi mēneša uzdevumu
par 186 procentiem.⁴⁷

Strauji auga komjauniešu skaits rūpnīcā. Ja 1961. gadā
komjaunatnes pirmorganizācijā bija tikai 5 komjaunieši, tad
1962. gadā - 142, 1963. - 630, bet 1964. gada rudenī - 1350.⁴⁸
1964. gadā divas trešdaļas no celtniekiem bija jaunieši un
jaunietes.

LĶKJS Centrālās Komitejas plēnums 1964. gada februārī de-
va augstu novērtējumu komjaunatnes organizācijas darbam:

"Komjaunatnes organizācija ir īsta lielu un interesantu

⁴⁵ "Padomju Jaunatne" Nr. 244, 1960.g. 16. dec.

"МОЛОДОЙ КОММУНИСТ" № 12, 1960 г., стр. 28.

⁴⁶ "Cīņa" Nr. 133, 1964.g. 7. jūn.

⁴⁷ "Padomju Jaunatne" Nr. 108, 1963.g. 4. jūn.

⁴⁸ "Padomju Jaunatne" Nr. 108, 1963.g. 4. jūn.

ierosmju iedvesmotāja. Tā prasīgi mobilizē jauniešus konkrētu saimniecisku uzdevumu risināšanā, cīņai par būvdarbu paātrināšanu."⁴⁹

1962. gadā komjaunatnes triecienceltņē bija tikai 12 komjauniešu-jauniešu brigādes, 1963. gada beigās to skaits sasniedza 51.⁵⁰ Daudzas no tām regulāri pārsniedza savus darba uzdevumus. Aleksandra Korha vadītā montētāju brigāde ne vienu vien reizi izcīnīja Latvijas ĻKJS CK ceļojošo Sarkanā karogu. Ķīmiskā korpusa tehnoloģiskās iekārtas montāža prasīja no minētās brigādes locekļiem augstu kvalifikāciju un prasmi orientēties sarežģītos rasējumos, un jaunieši nolēma mācīties, papildināt savas tehniskās zināšanas. Pirmās, nepārtrauktās polimerizācijas līnijas aparāts tika nodots 13 dienas pirms termiņa, bet otrā aparāta sistēmu sagatavošanu 29 maiņu vietā jauniešu brigāde veica 10 maiņās.

1964. gada sākumā rūpnīcā 1200 cilvēki cīnījās par komunistiskā darba trieciennieku nosaukuma iegūšanu, 17 brigādēm šis godpilnais nosaukums jau bija piešķirts.⁵¹

Septiņgades sestā gada pavasarī celtnieku kolektīva darbs vainagojās ar panākumiem - aprīlī visas rūpnīcas pirmās kārtas jaudas tika nodotas ražošanā. Jaunie celtnieki un montētāji kopā ar saviem vecākajiem biedriem paveica zemes darbus vairāk nekā viena miljons kubikmetru apjomā, bija samontējuši vairāk nekā trīs tūkstoš tonnu metāla konstrukciju, 95 tūkstošus kubikmetru dzelzbetona, ierīkojuši vairāk nekā 500 kilometru garu cauruļu vadu un elektrotīklu vairāk nekā 200 kilometru garumā.⁵²

Partija un valdība augstu novērtēja Ļeņina komjaunatnes Daugavpils sintētiskās šķiedras rūpnīcas celtnieku - jauniešu brigāžu varonīgo darbu. 27 komjauniešu un jauniešu brigāžu brigādieri un 6 komjaunatnes darba vadītāji tika apbalvoti ar Padomju Savienības ordeņiem un medaļām.⁵³

⁴⁹ "Padomju Jaunatne" Nr. 27, 1964. g. 7. febr.

⁵⁰ "Padomju Jaunatne" Nr. 27, 1964. g. 7. febr.

⁵¹ "Padomju Latvijas komunisti" Nr. 2, 1964. g. 33. lpp.

⁵² "Padomju Jaunatne" Nr. 69, 1964. g. 5. apr.

⁵³ "Padomju Jaunatne" Nr. 30, 1966. g. 11. febr.

1961. gada 17. oktobrī par godu PSKP XXII kongresam tika likts pirmais kubikmetrs betona Pļaviņu HES būves pamatā. Dažus mēnešus vēlāk - 1962. gada februārī LĻKJS XIV kongress to nosauca par republikas komjaunatnes triecienceltni.

Jau gandrīz gadu bija līdzis spraigs jaunceltnes darbs. No būvbedrēs izņemts viens miljons kubikmetru grunts, hidro-stacijas celtniekiem uzbūvēts ciemats, nodota ekspluatācijā betona rūpnīca un citi objekti.

1961. gada jūlijā būvdarbos piedalījās vairāk nekā 100 komjauniešu, bet 1962. gada martā to skaits bija pieaudzis līdz 330 cilvēkiem. Pļaviņu HES vistiešākā nozīmē varēja saukties par visas mūsu dzimtnāciju Dzimtenes celtni, jo celtnieku kolektīvā strādāja 23 tautību pārstāvji.⁵⁴

Taču celtniecības sākuma periodā bija daudz trūkumu. Jaunceltnē tika pieļauts būvmateriālu pārtēriņš, bija slikta darba disciplīna, zema paveikto būvdarbu kvalitāte. Trūka kvalificētu jauno celtnieku kadru, liela bija darbaspēka plūstamība. Stāvokli vēl saasināja Rīgas pilsētas komjaunatnes komitejas triecienceltnu štāba aktivitātes apsūkums, kura rezultātā slikti tika kontrolēta triecienceltnes pasūtījumu izpildes gaita pilsētas rūpniecības uzņēmumos un projektēšanas organizācijās.

1962. gada celtniecības plāns tika izpildīts par 91 procentu, bet 1963. gada 5 mēnešu plāns - par 87,5 procentiem.⁵⁵

Minstais stāvoklis izveidojās tieši 1962. gadā, kad vairāk nekā puse no visiem celtniekiem bija komjaunieši un jaunieši. Jāatzīmē, ka šajā periodā līdzīgs stāvoklis bija izveidojies arī Ļeņina komjaunatnes Daugavpils sintētiskās šķiedras rūpnīcā. Arī te 1962. gada pirmā pusgada celtniecības un montāžas darbu plāns izmēģinājumu korpusā tika izpildīts par 71,2 procentiem, katlu mājā - tikai par 47,9 procentiem.⁵⁶ Abās jaunceltnēs komjaunatnes štābu, kontrolposteņu un reida brigāžu darbs bija apstājis.

54 "Советская молодежь" № 63, 28 марта 1962 г.

55 "Советская молодежь" № 132, 5 июля 1963 г.

56 "Спра" Nr. 202, 1962.g. 28. augustā.

Izveidojusies situācija satrauca Latvijas LKJS Centrālo Komiteju. Tās brigāde rūpīgi pārbaudīja Pļaviņu HES komjaunatnes komitejas un 1962.g.rudenī izveidotā komjaunatnes štāba darbu.

Uz jaunceltni izbrauca Latvijas LKJS CK birojs un tā sēdē piedalījās Pļaviņu HES būves iecirkņa partijas un komjaunatnes organizāciju pārstāvji, kā arī celtniecības priekšnieks. Pārbaude parādīja, ka daudzas iecirkņa komjaunatnes organizācijas izvairās no saimniecisku jautājumu risināšanas, komjaunatnes štābs darbojas slikti - nepiedalās jaunceltnes partijas un saimniecisko organizāciju ciņā par kadru nostiprināšanu.

Celtniecības jautājumu risināšanas gaitai republikas lielākajās jaunceltnēs tika veltīts arī LKJS CK plēnums, kurā tika apspriesta komjaunatnes šefības darba pozitīvā pieredze komjaunatnes triecienceltnēs un arī kritizēta jau minēto jaunceltnu komjaunatnes komiteju darbība.⁵⁷ Pēc plānuma tika veikti organizatoriska rakstura pasākumi un plaša darba programma LKJS lomas palielināšanā ciņā par partijas uzdevumu īstenošanu dzīvē. Veikto pasākumu efektivitātes pārlicinošs pierādījums bija abu triecienceltnu nodošana ekspluatācijā pirms termiņa un augstais komjauniešu un jauniešu paveiktā darba novērtējums.

Minētajiem jautājumiem liela uzmanība tika veltīta arī LKP CK IV plēnumā 1962. gada 6. decembrī, kur tika norādīti celtniecības plānu neizpildīšanas objektīvie cēloņi republikas jaunceltnēs. Lielu kļūdu celtniecības plānošanā bija pielaidušas Valsts plāna komisija un Tautas saimniecības padome. Nedomājot par to, vai iespējams sagādāt celtnēm projektus, materiālus, darbaspēku un iekārtu, tās sadrumstaloja līdzekļus pa daudziem celtniecības objektiem. Darbu gaitā tika bieži grozīti celtniecības plāni, piemēram, kapitālceltniecības 1962. gada plāns republikā tika grozīts astoņas reizes.⁵⁸

Sešdesmito gadu pirmajā pusē samazinājās rūpniecības attīstības un darba ražīguma kāpinājuma tempi, pasliktinājās

⁵⁷ "Padomju Jaunatne" Nr. 237, 1963.g. 4. dec.

⁵⁸ "Ciņa" Nr. 286, 1962.g. 7. dec.

Apkopojot un izmantojot republikas komjaunatnes triecienceltnēs uzsākto pozitīvo pieredzi komjaunatnes darba organizēšanā šo svarīgo celtniecības objektu pirmstermiņa nodošanā ekspluatācijā, Valmieras stikla šķiedras rūpnīcas jauno celtnieku kolektīvs savas saistības godam izpildīja un austuves ceha korpuss tika nodots ekspluatācijā gadu pirms termiņa.

1966. gada februārī LĶKJS XVI kongress, atskatoties uz pādējos divos gados paveikto, ziņoja republikas komjauniešiem un jauniešiem, ka rūpnīcu komjaunatnes organizācijas daudz veikšas cīņā par augstu produkcijas kvalitāti, guvušas lielus panākumus ražošanas rezervju skatē. Noslēdzoties septiņgadei republikas tautas saimniecībā puse strādājošo bija cilvēki, kam vēl nebija trīsdesmit gadu. Inženiertehnisko darbinieku vidū vien - vairāk nekā 8000 bija komjaunieši. Divos gados savu kvalifikāciju bija cēlušī 31 000 komjauniešu, bet 23,5 tūkstoši profesionāli tehnisko audzēkņu kļuva par kvalificētiem speciālistiem rūpniecībā, celtniecībā, transportā un lauksaimniecībā. Tas bija vērtīgs papildinājums strauji augošajai republikas rūpniecībai, ko labi raksturo Daugavpils rūpniecības kopprodukcijas augšanas tempi septiņgadē (procentos pret 1958. gadu)⁶⁰,

1959.	1960.	1961.	1962.	1963.	1964.	1965.
112	124	143	155	163	211	309

LĶKJS ar savu pašreizējo darbu 1959.-1965. gados komjauniešu un jauniešu radošo spēku mobilizācijā Latvijas PSR rūpniecības attīstībā un pilnveidošanā pierādīja, ka tā PSKP XXI un XXII kongresu lēmumu realizācijā dzīvē LKP vadībā gāja cīnītāju pirmajās rindās republikā. Plevēršot savā praktiskajā darbā galveno uzmanību produkcijas kvalitātes jaugtājumiem, rūpniecības estētikai, triecienceltniecībai un ražošanas rezervju meklēšanai, LĶKJS veica grūto jauno strādnieku audzināšanas darbu. Ievērojama panākumi komunistiskā darba kustībā, cīņā par taupību un visos pārējos pasākumos, kuru

⁶⁰ Padomju Latvijas ekonomika un kultūra, Statistisko datu krājums. Izdevn. "Statistika" Latvijas nodaļa. R. 1966. 57. lpp.

iniciatore vai aktīva dalībniece sešdesmito gadu pirmajā pusē bija mūsu republikas komjaunatnes organizācija, bija iespējami, pateicoties ciešajiem kontaktiem ar Komunistiskās partijas un sabiedriskajām organizācijām, kas nekad neliedza biedrisku palīdzību komjauniešiem gan jauno darba plānu sastādīšanā, gan to īstenošanā dzīvē.

Komunistiskā partija arvien uzticēja jaunatnei grūtus un atbildīgus uzdevumus un tā allaž pierādīja, ka ir cienīga partijas un tēvu darba un cīņu tradīciju turpinātāja.

КОМСОМОЛ – ПОМОЩНИК ПАРТИИ В ИНТЕРНАЦИОНАЛЬНОМ ВОСПИТАНИИ
ПОДРАСТАЮЩЕГО ПОКОЛЕНИЯ (1964 – 1967 гг.)
На материалах ЛССР

Программа Коммунистической партии Советского Союза отмечает всестороннее углубление процесса интернационализации советского общества в период развернутого строительства коммунизма: "Все интенсивнее становится обмен материальными и духовными богатствами между нациями, растет вклад каждой республики в общее дело коммунистического строительства. Стирание граней между классами и развитие коммунистических общественных отношений усиливают социальную однородность наций, способствуют развитию общих коммунистических черт культуры, морали и быта, дальнейшему укреплению взаимного доверия и дружбы между ними".¹

Программа партии указывает также на все более возрастающее расширение процесса интернационализации в международном масштабе.²

В.И. Ленин неоднократно указывал, что процесс интернационализации жизни является объективным естественно – историческим процессом, начала которого мы наблюдаем уже при капитализме.

Пройденный советским народом путь строительства социализма, претворение в жизнь ленинской национальной политики, выдающиеся достижения каждой советской республики – все это объективно скрепляет дружбу советских народов.

Достижения в области экономики, политики, культуры стран системы социализма, завоевания всемирного лагеря антиимпериалистической борьбы объективно укрепляют пролетарский интернационализм в мировом масштабе.

¹ Программа Коммунистической партии Советского Союза, Москва, 1967, стр. 113.

² Там же, стр. 38 – 39.

Объективный процесс интернационализации жизни - это не стихийный и не неуправляемый процесс.

Большое значение имеет субъективный фактор: идеологическая работа партии и комсомола, активная пропаганда ленинской национальной политики и ее осуществление.

XXIII съезд КПСС особое внимание уделял научному управлению социальными процессами и в том числе их составной частью - национальными процессами.^I

Интернациональное воспитание не может проходить стихийно. Как и любое политическое сознание, интернациональное сознание должно быть принесено в массы трудящихся.

Привнести интернациональное сознание в массы молодежи - ответственное дело комсомола.

Во-первых, подрастающее поколение еще не в силах самостоятельно понять и превратить в свое убеждение теоретические основы интернационализма, как национальной политики рабочего класса.

Во-вторых, юное поколение еще не в состоянии просто своими глазами в созном масштабе увидеть замечательные плоды претворения в жизнь ленинской национальной политики.

В-третьих, молодежь самостоятельно не может разобраться во всех сторонах международного аспекта интернационализма. Солидарность и сотрудничество трудящихся социалистических стран, рабочего класса и всех прогрессивных сил капиталистического мира и борющихся за политическую и экономическую независимость народов с целью уничтожения империалистического господства - это вопросы, в разъяснении которых нужна всесторонняя и систематическая работа школы и комсомола.

I Л.И.Брежнев "Отчетный доклад ЦК КПСС XXIII съезду Коммунистической партии Советского Союза", Москва, 1966, стр. 114-115.

В-четвертых, наше общество все ещё не свободно от проявлений пережитков буржуазного национализма.

В-пятых, по разным каналам, особенно по радио, через портовые города, посредством международного туризма, к нам просачивается враждебная пропаганда внешних империалистических сил.

Без помощи школы и комсомола подрастающему поколению трудно разобраться в националистической подрывной деятельности антикоммунистов.

Комсомольская организация республики интернациональное воспитание учащихся проводит через пионерскую и комсомольскую организации.

Н.К.Крупская неоднократно указывала, что эффективность политического воспитания, особенно интернационального воспитания, зависит от того, насколько эта работа продуманно поставлена комсомолом в детских организациях: "Важно тут, конечно, не то, чтобы ребята запомнили лозунги, но важно с ранних лет заставить их почувствовать товарищескую, дружескую связь с трудящимися всего мира. Мы должны наших ребят воспитывать и эмоционально изо дня в день таким образом, чтобы они могли вырасти подлинными коммунистами, довести до конца дело, начатое их отцами".¹

Пионерская организация республики, насчитывающая в настоящее время в своих рядах свыше 138 тысяч юных ленинцев², является одним из боевых отрядов Всесоюзной пионерской организации им. В.И.Ленина. Пионеры Советской Латвии живут одной жизнью с 24 миллионной пионерией³ страны Советов, встретившей 24 мая 1970 года свое 48-летие. Под руководством комсомола пионеры Латвии включаются во Всесоюзные пионерские начинания, активно откликаются на все Обращения Центрального Совета пионерской организации им. В.И.Ленина.

1 Н.К.Крупская. "Педагогические сочинения", Москва, 1959, т.5, стр.496.

2 "Пионерис", 1970г., 6 ноября, № 89.

3 "Пионерская правда", 1970г., 19 мая, № 40.

Комсомол школ республики является активным проводником и реализатором в школьной жизни всех задач интернационального воспитания, поставленных перед подрастающим поколением. Школьный комсомол - это большая сила, в настоящее время в нашей республике 41900 комсомольцев - школьников.

Наиболее интересный период интернационального воспитания учащихся республики - это период с 1964 по 1967 год.

В период до XIII съезда КПСС интернациональное воспитание через пионерскую и комсомольскую организации в школе не имело еще характер единой, обоснованной системы. Оно характеризовалось отдельными формами работы.

В 50-ые годы пионеры и комсомольцы школ республики не имели еще широких связей с учащимися других республик. Многие пионерские дружины села и даже столицы республики Риги не имели переписки со школами других союзных республик, не говоря уже об обменах делегациями, проведении совместных слетов и фестивалей дружбы, что имеет широкое распространение в настоящее время.

Интернациональное воспитание в международном аспекте сводилось в основном к знакомству с материалами Всемирных фестивалей молодежи и студентов, изготовлением сувениров для участников фестивалей, оформлением наглядной агитации, тематическими сборами.

XIII съезд КПСС стал историческим поворотом советского общества к строительству коммунизма. Руководствуясь принятой на съезде Программой строительства коммунизма, комсомол республики задачи интернационального воспитания подрастающего поколения начал решать в качественно новом подходе.

Основным направлением в интернациональном воспитании становится воспитание через связи школы с много-

национальными производственными коллективами. Зарождается межреспубликанское соревнование школьных комсомольских организаций. Создаются школьные клубы интернациональной дружбы. Закладываются основы школьным экспозициям о В.И.Ленине. В интернациональном воспитании используется краеведческая работа.

Однако, развитие этих интересных форм работы находится ещё в стадии поисков, они существуют часто оторвано друг от друга. В центре внимания пионерских и комсомольских организаций - чрезмерное увлечение хозяйственной деятельностью, в результате над другими формами интернационального воспитания превалирует интернациональное воспитание через трудовую деятельность. Нет ещё единой, обоснованной системы интернационального воспитания в школе.

Период с 1964 по 1967 год интересен именно тем, что в это время в школах республики создается, апробируется единая система интернациональной работы. В конце этого периода республиканская комсомольская организация провела анализ эффективности применяемых форм и методов интернационального воспитания. Это дало возможность в период с 1968 года по настоящее время развить созданную систему интернациональной работы в школе вглубь и научно её обосновать.

Огромное значение для улучшения работы по коммунистическому, в том числе и по интернациональному воспитанию юных ленинцев имело решение Всесоюзного Центрального Совета пионерской организации им. В.И.Ленина от 29.IX.64г. "О проведении Всесоюзного смотра пионерских дружин "Сияйте, Ленинские звезды!", посвященного 50-летию Советского государства. (с 1964 по 1967 г.). В Обращении Центрального Совета Всесоюзной пионерской организации им. В.И.Ленина говорилось: "Призываем всех юных пионеров

включиться в ленинский смотр пионерских дружин... Пусть пионерские дела станут частицей великих свершений нашего народа, строящего коммунизм по заветам Ленина".¹

Положение о Всесоюзном смотре пионерских дружин публиковалось в газете "Пионерская правда", в республиканских и областных пионерских изданиях, а также комментировалось, давалось вместе с методическими указаниями в центральной и местной педагогической периодике, например, в журнале "Народное образование", "Вожатый", "Учительская газета", "Сколота" и т.д.

Сам принцип разработки данного Положения был несколько новым для пионерской работы, а именно: пионерская работа, ее содержание было распределено по основным направлениям воспитательной работы. Коммунистическое воспитание — это единство политического, трудового, эстетического, нравственного и физического воспитания. Однако, в практической, ежедневной работе зачастую отдельные пионерские дружины больше внимания обращали на какое-то одно из этих направлений, порой совершенно обходя другие.

Значение Положения о Всесоюзном смотре пионерских дружин "Сияйте, Ленинские звезды!", во-первых, в том, что перед каждой дружиной поставлены задачи, включающие в себя всю многогранность пионерской работы.

Во-вторых, Центральный Совет пионерских организаций, несмотря на небольшой объем текста, сумел дать короткое, конспективное, но очень четкое описание содержания каждого из направлений пионерской работы, а также указать на основные формы работы по данному направлению. Это большая помощь пионерским организациям в деле усовершенствования их работы.

В-третьих, в Положении научно-обоснованные при-

¹ "Пионерская правда", 1964г., 29 сентября, № 78.

цпы коммунистического воспитания, методические указания и рекомендации к ним даются в форме, доступной для детей пионерского возраста.

Так, например, физическое воспитание пионеров дается в рубрике "Олимпиада пяти колец"; символ этого направления - пять олимпийских колец. Интернациональное воспитание пионеров дается в положении под названием "Пионерский марш мира и дружбы (1964-65 уч. году - "Пионерам мира", а в последующие годы дополнилось "Пионерам мира и дружбы"). Символ этого направления пионерской работы - белый голубь мира с красной пятиконечной звездой.

"Пионерский марш мира и дружбы" - как материал Всесоюзного смотра пионерских дружин как ни один другой документ в послевоенное время (до Великой Отечественной войны - в 20-30 гг. такое значение имели письма, статьи Н.К.Крупской) имел огромное значение в углублении, усовершенствовании интернационального воспитания в пионерской организации.

Здесь дана четкая программа-минимум интернационального воспитания в пионерском возрасте. К тому же, рекомендованное в "Пионерском марше мира и дружбы" уже было проверено на опыте школ и пионерских дружин нашей страны. Так, например, "Пионерский марш мира и дружбы" рекомендует создавать в школах клубы интернациональной дружбы.

"Юные пионеры! Организуйте кружки и клубы "Разноцветных галстуков".

Для большинства пионерских дружин это было новое дело. В масштабе страны уже имелся положительный опыт.

В СССР первый клуб интернациональной дружбы был создан в 1953 году в I средней школе города Короблено Рязанской области.

В ЛССР первый клуб интернациональной дружбы был создан в 3 средней школе г.Риги в 1960 году.¹

Работа КИДа 3 средней школы, в основном, была направлена на углубление знаний, полученных учениками на уроках географии, литературы и на уроках иностранного языка. Проводились олимпиады, викторины, также велась небольшая переписка с пионерами и школьниками СССР и зарубежных стран.

Сам термин "интернациональное воспитание" в школах часто понимался односторонне. До появления "Пионерского марша мира и дружбы" каждая пионерская дружина по-своему решала вопросы интернационального воспитания пионеров. В целом ряде школ под "Интернациональными связями" понимали только зарубежные связи, заботились об изучении иностранных языков и т.д.

В кружке же 2-й средней школы г.Риги², наоборот, вопрос интернационального воспитания решался только как задача укрепления дружбы народов Советского Союза; ребят знакомили с достижениями братских республик в области коммунистического строительства, разъясняли роль братской помощи других союзных республик Советской Латвии, абсолютно не уделяя внимания воспитанию чувств солидарности с пролетариатом зарубежных стран. Это приводило к ограничению содержания и установлению закостнелых форм работы по интернациональному воспитанию.

Во многих пионерских комнатах республики создавались уголки интернациональной дружбы. Были собраны куклы в национальных костюмах народов 15-ти союзных республик.

1 Материалы музея 3 Рижской средней школы, "Школьная хроника", 1960 г.

2 Внутренний архив Дворца пионеров г.Риги, "Интернациональное воспитание в школах", 1961-1964 гг.

Работа в уголках некоторых школ шла по пути изучения этнографии, увлечения национальным орнаментом, народным творчеством (сказки, пословицы, поговорки), национальными обычаями (как правило - древними) и даже рецептами национальных блюд и кушаний. Не уделялось должного внимания совместному коммунистическому строительству советских народов в настоящее время.

Встречались ошибки и другого порядка, например: преувеличивалась роль экономики в деле укрепления дружбы советских народов. Попытались объяснить пионерам дружбу народов Советского Союза только с точки зрения экономической общности, взаимных хозяйственных связей наших республик. В Положении о конкурсе по краеведению Ленинского района г.Риги на 1959/60 учебный год говорилось о необходимости изучения революционного прошлого микрорайона школы и шефского предприятия, обращая внимание также и на экономические связи шефских предприятий Советской Латвии с предприятиями братских республик.^I

В ряде пионерских дружин это было понято однобоко. Ребята собирали данные и составляли диаграммы взаимных поставок сырья и готовой продукции предприятий г.Риги и братских республик. Зачастую эта полезная и интересная работа не увязывалась со сведениями об истории возникшей дружбы народов, закаленных в общей революционной борьбе, в боях гражданской и Великой Отечественной войн. ЦК ЛКСМ Латвии сектору пионерской работы Института усовершенствования учителей Министерства просвещения ЛССР в своих циркулярах, методических пособиях и лично в своих выступлениях приходилось обращать внимание пионерских работников на вышеуказанные недостатки в интернациональном воспитании.

^I Внутренний архив Дворца пионеров г.Риги "Материалы отдела краеведения и туризма", 1960 г.

Много серьезной работы проводилось по укреплению дружбы между школами с русским и латышским языком обучения.

В начале 60-х годов в республике многие коллективы школ с латышским языком обучения имели крепкую, деловую дружбу с коллективами школ с русским языком обучения, например, 4-я и 14-я средние школы, 3 и 17 средние школы, 5 и 20 средние школы (ныне 35-я восьмилетняя), 31 и 46 средние школы г. Риги.¹

Коллективы учащихся этих школ проводили совместные мероприятия, практиковались совместные заседания советов дружин, на вечера и утренники одной школы приглашались представители другой. Так, например, ученики 31-й и 46-й средних школ г.Риги в 1961/62 учебном году проводили совместный туристический поход "Навстречу весне"². А 4-я и 14-я средние школы организовали даже совместный отчетно-перевыборный пионерский сбор.

Работа по укреплению интернациональных чувств ко всем народам многонациональной семьи советских народов проводилась недостаточно. Было много фраз о морально-политическом единстве, содружестве 15-ти республик, но применяемые чаще всего словесные формы не способствовали активной конкретной деятельности ребят в деле установления контактов и деловой дружбы с коллективами школ братских республик. Ставшие трафаретными сборы к 5 декабря, фестивали "В созвездии пятнадцати" или "Пятнадцать дружных сестёр", как правило говорили только о 15-ти народах, т.е. основных нациях союзных республик, не обращая внимания на национальные меньшинства других союзных, автономных республик, автономных областей. Поэтому при появлении второго варианта "Пионерского марша мира" в 1965 году слова в тексте положения "Твоя Родина - это страна,

1 Внутренний архив Дворца пионеров г.Риги "Интернациональное воспитание в школах", 1961-64 гг.

2 Там же.

где живет и трудится более ста равноправных национальностей" ¹, для некоторых пионеров и пионервожатых прозвучали как открытие. Таким образом, "Пионерский марш мира и дружбы", как часть Всесоюзного смотра пионерских дружин "Сияйте, Ленинские звезды!", имел большое значение, так как совершил настоящий переворот в работе пионерской организации, снабдив ее программой по интернациональному воспитанию.

В "Методическом письме Центрального Совета пионерской организации по организации и проведению Всесоюзного смотра "Сияйте, Ленинские звезды!", посвященного 50-летию Великой Октябрьской социалистической революции", указывалось: "Пионерский марш мира" в дружине - это целая система интернационального воспитания ребят. В этих вопросах вожатые, педагоги часто не видят главного - воспитания активного отношения к важным политическим проблемам..."².

Действительно, в целом ряде пионерских дружин ребята очень робко приучались обсуждать материал, прочитанный в газете, услышанный по радио. Ребята не всегда умели смотреть на международные события глазами не постороннего наблюдателя, а подлинного ленинца - интернационалиста.

"Пионерский марш мира" предусматривал:³

1. Участие пионеров в борьбе за мир (даны формы работы).

2. Торжественно отмечать дни рождения братских пионерских и детских организаций (не просто отмечать, а поздравлять зарубежных друзей в связи с юбилеями их

1 "Пионерская правда", 1965, 27 сентября, № 78.

2 Методическое письмо по организации и проведению Всесоюзного смотра пионерских дружин "Сияйте, Ленинские звезды!", посвященного 50-летию Великой Октябрьской социалистической революции, Центральный Совет пионерской организации, 1964, стр. 11.

3 Там же, стр. 5.

организации).

3. В январе 1965 года участвовать в проведении анкеты "Почему нам нужен мир"?

4. 1 июня - в Международный день защиты детей послать письма, рисунки, сувениры участникам Всемирного фестиваля молодежи в Алжире.

Созданию у ребят интереса и сочувствия к трудящимся другой страны, умению аргументировать свои положения, доказать несправедливость, варварство действий империалистов, например, в Родезии, Вьетнаме способствовали такие формы работы как регулярные политинформации, тематические подборки материалов для стенда "Мир сегодня" или "Международная жизнь", подготовка передач школьного радио. Некоторые школы использовали так называемую форму политбоев, конкурсов "У карты мира" или "Политический атлас".

Для воспитания активного отношения пионеров к международным событиям необходимо, чтобы дети и сами стремились оказать посильную помощь и поддержку народам в антиимпериалистической борьбе.

ЦК ЛКСМ Латвии рекомендовал проводить в пионерских дружинах митинги солидарности, манифестации, малые пионерские форумы, а также целые кампании по защите от репрессий зарубежных прогрессивных деятелей и борцов.

В 1965 году, в первый год Всесоюзного смотра "Сияйте, Ленинские звезды!" газета "Пионерская правда" сообщила, что в Португалии власти Салазара бросили в тюрьму 15-летнего Жозе Августа Сильва - школьника одного из лицеев Лиссабона. Попал он туда лишь за то, что был членом молодежного кружка. Жозе предъявили обвинение в "подрывной деятельности" и в августе собирались судить. Если его продержат в тюрьме до августа, когда Жозе исполнится 16 лет, суд может применить к нему самую жесто-

кую меру наказания. Газета "Пионерская правда" призвала советских ребят защитить Жозе, требуя его немедленного освобождения.

Пионерские дружины республики организовали митинги, писали письма в "Пионерскую правду", в Московский Центральный Дворец пионеров, слали телеграммы в ООН. К голосу советских пионеров присоединились болгарские пионеры и прогрессивная молодежь Франции и Италии. Во Франции был создан специальный комитет защиты Жозе. Волна протеста так разрослась, что фашистские власти Португалии вынуждены были отступить и Жозе -Августо Сильва вышел на свободу.¹

Активисты КИД рижской школы продленного дня № 1 г.Риги имели переписку со Львовской 1 средней школой, которая их познакомила со своими друзьями во Вьетнаме, содержание каждого очередного письма вьетнамских пионеров украинские ребята сообщали рижанам. И вот пришла страшная вестъ. Её читали в каждом классе школы продленного дня № 1. Приехали это письмо во Дворец пионеров. Вьетнамские дети сообщали в нем, что враги бомбили, обстреливали их школу, школа наполовину разрушена, сгорели книги, парты, а их учительница убита. И до этого ребята слышали о положении во Вьетнаме на политинформациях, узнавали из печати и радиопередач, но данное письмо, полученное от конкретных, хорошо известных по переписке ребят, тронуло по-особому, и проходивший несколькими днями позже школьный форум, посвященный теме "Балтийское море - море мира", уже не был просто рассказом о странах бассейна Балтийского моря, а вылился в большой разговор о борьбе за мир против агрессоров. Ребята послали письмо

¹ "Пионерская правда", 1965 г., 30 июля, № 61.

в комитет защиты мира по поводу вьетнамских событий.¹

Пионеры II-й средней школы г.Риги первыми выступили с инициативой помочь вьетнамским детям письменными принадлежностями.² Они собрали много тетрадей, карандашей, но столкнулись с трудностями по их отправке во Вьетнам. После некоторых усилий это удалось сделать через Комитет советских женщин. С такой же инициативой выступили ребята 2I-й средней школы г.Риги.³ Позже у инициаторов нашлось много последователей в республике. ЦК ЛКСМ Латвии предложил ребятам коллективно заработать средства в фонд мира. В начале 1966/67 учебного года школы проводили специальный месячник по сбору средств. Отряды соревновались между собой по сбору металлолома и макулатуры, чтобы больше средств послать Вьетнаму.

Во многих пионерских дружинах республики средства получили, организуя платные концерты в фонд мира, работая по коллективному договору на предприятии и т.д.

Однако, учащиеся упорно проявляли желание помимо денежных средств послать подарки друзьям во Вьетнам, а также в молодые развивающиеся страны Африки.

Вот тут-то и пригодилась дружба с моряками.

Принятое в 1965 году постановление Рижского ЦК ЛКСМЛ "О шефстве комсомольских организаций судов Латвийского управления нефтеналивного флота Балтийского морского пароходства над пионерскими и комсомольскими организациями" претворялось в жизнь. Дружная семья моряков Латвийского государственного морского пароходства взяла

¹ Внутренний архив Дворца пионеров г.Риги "Интернациональное воспитание в школах", 1965-1967. Материалы школьного музея ШИД № I, 1966 г.

² Там же.

³ Там же.

шефство над пионерней. Так, в 1965 год, были отправлены подарки пионерам Гвинеи, в 1967 году - вьетнамским друзьям. После рейсов моряки приходили к ребятам и рассказывали о своих впечатлениях и о том, как был доставлен пионерский груз. Это помогало пионерам оценить свою деятельность, конкретизировать её, относиться к ней как к большому, важному делу, результаты которого осязаемы. Тут уж каждый ребенок мог ответить на вопрос: "А что сделал лично я, чтобы помочь своим сверстникам?".

Много интересных форм работы в 1964-1967 гг. используют пионерские дружины школ республики по интернациональному воспитанию. Вот некоторые из них:^I

"Пионеры - герои братских республик" - цикл бесед.

Торжественная линейка у Вечного огня

О павших героях

Великой страны Октября,

Героях всех наций, -

помните!

"Наша дружба крепка" - совместные мероприятия с друзьями. Заочные спортивные соревнования на звание чемпионов двух коллективов, встречные путешествия двух коллективов, заочные встречи друзей.

"У карты мира" - конкурсы между классами по международному положению, коммунистическому молодежному и детскому движению.

"У наших друзей" - устный журнал.

Встречи за круглым столом - с гостями из братских республик или людьми, побывавшими за границей.

Пресс-конференция "У нас друзья на всей планете". Выступает человек, побывавший в других странах. Представители школьной печати готовят материал для стенгазет,

I) Внутренний архив Дворца пионеров г.Риги "Интернациональное воспитание в школах", 1961-1964, 1965-1967.

задают вопросы, готовят фотовыпуск.

"Союз разноцветных галстуков" - викторина о жизни и делах зарубежных пионеров.

"Песни о мире и дружбе" - музыкальная викторина.

Фестиваль "Пятнадцати дружин". Приглашены гости из братских республик, городов-героев. Каждый класс готовит выставку об одной республике, а также художественную самодеятельность на эту тему.

Малый форум "Мир - это не подарок природы, а война - не закон её". Разговор ребят о дружбе трудящихся всех стран мира, о солидарности с народами, подверженными империалистической агрессии.

Праздник песни.

"Наша песня, лети через горы, леса,
Собирая в пути голоса."

В репертуаре праздника песни народов СССР или зарубежные пионерские и революционные песни.

"На огонёк дружбы" - вечер встречи членов КИД двух школ.

"Дети разных народов" - литературный вечер, посвященный новой советской и зарубежной детской литературе, знакомство с героями книг.

"Всех республик октябрята - очень дружные ребята" - праздник октябрят.

Утренник сказок народов СССР для октябрят.

Интересен опыт работы клуба "Дружба" I восьмилетней школы г.Риги, на базе которого ЦК ЛКСМ Латвии проводил семинары для будущих старших пионервожатых, занятия для учителей - руководителей КИДов. Там проводились курсы института усовершенствования учителей Министерства Просвещения ЛССР и т.д.

В 1965 году за активную работу по укреплению советско-германской дружбы I-я восьмилетняя школа была

принята коллективным членом в Латвийское отделение Общества советско-германской дружбы, а 5 мая с.г. в день 150-летия со дня рождения К.Маркса, коллектив I-й восьмилетней школы был награжден золотым значком Общества германо-советской дружбы.

Девиз клуба "Дружба" : "Пусть всегда будет солнце"!

Традицией клуба стало проведение ежегодных фестивалей, посвященных годовщине создания клуба, отчеты в работе перед почетными членами клуба, поездки в дружеские республики.

Почётными членами клуба "Дружба" I-й восьмилетней школы являются: т.т. Вальтер Ульбрихт, Вилли Штоф, Тодор Живков, Инош Кадар, Луиджи Лонго, Эрна Яновна Даугавиете - лауреат Ленинской премии, Герой Советского Союза Борисенко, Эвальд Нонн - член социалистической единой партии Германии и др.

В клубе имеются следующие секции:

- секция звеньевых "Марша мира";
- по изучению прибалтийских союзных республик;
- секция по изучению других стран, расположенных на Балтийском море;
- секция гидов;
- секция корреспондентов;
- секция регистраторов получаемой и отправляемой корреспонденции;
- секция филателистов;
- кружки иностранных языков.

Каждый учебный год клуб "Дружба" выбирает какое-то основное направление. Так, в 1965/66 учебном году тема была "Пятнадцать дружных".

В 1966/67 учебном году это была тема "Балтийское море - море мира и дружбы". Глубоко изучались исторические и географические условия, экономика и культура,

быт республик Прибалтики. В результате переписки ребята узнали много интересного и полезного: как республика готовится к 50-летию Советской власти, познакомились с лучшими людьми республики, героями труда, их жизнью и деятельностью.

Пионеры этих республик обменивались материалами, газетами, книгами, планами работы.

Ребята клуба "Дружба" ведут большую краеведческую работу, все больше и больше узнавая о своей республике, о наших замечательных современниках и героях Латвии времен революционной борьбы, гражданской войны и Великой Отечественной.

Так, по просьбе учащихся Украины, члены клуба разузнали о герое Латвии - А.Даумане, имя которого носит эта украинская школа.

По просьбе литовских друзей пионеры 1-й восьмилетней школы собрали материал об истории комсомола Латвии, о первых комсомольцах республики, одиннадцати валмиерских героях и т.д.

За 1966/67 учебный год клубом "Дружба" более чем по 70 адресам разослан материал, собранный активистами клуба "Дружба" и школьного Ленинского зала о пребывании К.И.Ленина в Риге. В ответ были получены от друзей богатые по содержанию материалы о героях Кабарды, Литвы, об истории пионерских организаций братских республик и др.

29-30 октября 1967 года на фестивале 1-й восьмилетней школы побывали друзья из г.г. Болгограда, Калининна, Котовска, Выборга, Обеляя, Даугавпилса, гости из Германской Демократической республики.

Большую роль в совершенствовании работы школьных КИДов имел клуб интернациональной дружбы Римского Дворца пионеров, основанный 13 апреля 1960 года. Он проводил не только большую интернациональную работу с учащимися школ г.Риги внутри клуба, но и большую методическую ра-

боту в помощь клубам интернациональной дружбы в республике.

В период с 1964-67 год клубы интернациональной дружбы в школах республики приобретают все большую популярность. КИД дает более широкие возможности для всестороннего проведения интернационального воспитания, создания определенной системы в этой работе.

Во-первых, для воспитания интернациональных чувств необходимо не только на словах, но и на деле показать свою солидарность с детьми трудящихся других стран.

(Проведение митингов протеста против агрессий, митинги солидарности с народами, борющимися за свою независимость, сбор средств в фонд мира и т.д.).

Во-вторых, для поддержания возникших чувств, интереса к дружбе, необходима конкретная работа, а именно: контакт пионерских дружин, отрядов, с подобными коллективами в других республиках и странах (переписка, заочные соревнования, встречи). Также важна личная дружба детей разных национальностей. Нужны постоянные интернациональные связи (очные и заочные).

В-третьих, интернациональное воспитание тесно связано с другими задачами коммунистического воспитания: с трудовым (сбор средств в фонд мира, в помощь народам, борющимся за свою независимость, проведение субботников), с эстетическим (знакомство с искусством других наций и др.), с нравственным воспитанием (воспитание чувств коллективизма, товарищества и др.). Необходимо постоянно координировать соотношение этих направлений коммунистического воспитания, их взаимосвязей и соотношение. Нужно, чтобы все составные части коммунистического воспитания были проникнуты духом интернационализма. Поэтому было целесообразно в школах создавать клубы интернациональ-

ной дружбы как центры, которые планируют и распределяют между пионерскими отрядами задания, намечают совместные мероприятия со школьными ленинскими музеями, музеями боевой славы. Руководство работой клубов интернациональной дружбы в свою очередь осуществляет комитет комсомола и совет пионерской дружины школы.

Широко с 1964 по 1967 год в школах республики развернулось краеведение. Растить настоящими ленинцами невозможно без усвоения интернациональных традиций старшего поколения. Именно краеведение, изучение революционного прошлого и контакт с ветеранами революции играет огромное значение в деле интернационального воспитания пионеров. Ни одна книга, учебник, ни один отдельный предмет — этнография, экономика, искусствоведение, ни одна специальная лекция или беседа об интернациональной дружбе не дает такого эффекта, как знакомство с человеком из армии ветеранов революции, живым участником тех далеких событий. Их конкретные примеры убеждают ребят в том, что лучшие сыновья и дочери латвийского и других советских народов свои усилия, здоровье, а если и необходимо, и жизнь отдавали борьбе за лучшее будущее, за счастье не только трудящихся Латвии, но и народов России, Украины, Средней Азии, Дальнего Востока.

С 1966 года ученики республики активно включились во Всесоюзный поход молодежи по местам революционной, боевой и трудовой славы советского народа.

Накануне 50-летия во многих районах и городах республики проходили смотры краеведческих исследований, посвященные 50-летию Великой Октябрьской социалистической революции. Так, в краеведческом смотре г.Риги с экспозицией участвовало 98 школ.

34 средняя школа — "Карл Розенберг и его революционная деятельность".

38 восьмилетняя школа — "Гордость воздушного флота — Яков Алкснис".

42 средняя школа - "Боевой путь 22-й гвардейской сибирской латвийской добровольческой стрелковой дивизии."

20 восьмилетняя школа - "Они встречались с Лениным".

31 средняя школа - "Революционное прошлое Вецмилгрависа" и т.д.

В Республиканской краеведческой выставке приняли участие более 150 школ республики.

С 1964-67 г. более глубоко проводилось интернациональное воспитание учащихся на образе В.И.Ленина.

Наградами ЦК ЛКСМ Латвии были отмечены ленинские музеи 14, 12, 19 рижских средних школ, 4 Резекненской средней школы и многие другие.

Народный музей В.И.Ленина 14 средней школы в 1967 году участвовал со своей экспозицией на Всесоюзном активе ленинских музеев в Артеке, его работа была отмечена как одна из лучших в школах Советского Союза.

Чтобы достать необходимый материал, ребята писали письма в ленинские места - в города Ульяновск, Казань, Ленинград и другие. Пионеры этих городов отзывались, помогли пионерам нашей республики в создании ленинских залов. В свою очередь наши пионеры собирали подробный материал о местах пребывания В.И.Ленина в г.Риге и помогали в сборе материалов друзьям из братских республик, тоже создающих ленинские залы.

Работой музея руководит совет, состоящий из лучших пионеров и комсомольцев школы. Специальную подготовку проходят гиды - ученики 5-10 классов, работает своя лекторская группа, кружок по изготовлению макетов и т.п.

Посетителям богатого экспонатами музея В.И.Ленина 14-й средней школы даются объяснения учениками на трех языках - латышском, русском и английском. Среди более чем 10000 гостей - посетителей музея были и иностранцы.

Если посетитель заходит в школьный музей В.И.Ленина, его встречает гид. У стенда "В.И.Ленин в г.Риге" - ребята - гиды рассказывают:

"Весна 1900 г. Рижский вокзал. С поезда сходит человек небольшого роста. На вид - купец. Он по-немецки обращается к первому попавшемуся полицейскому с вопросом: "Как найти такую-то улицу?" Это - В.И.Ленин, он прибыл в Ригу под чужим именем на совещание с латышскими социал-демократами, чтобы решить вопрос о доставке через Латвию издаваемой за границей газеты "Искра".

Вот так ребята убеждаются, наблюдают, что русский и латышский пролетариат связывали подлинно интернациональные отношения, в которых В.И.Ленин видел залог будущей победы пролетарской революции.

Это первая встреча В.И.Ленина с революционерами, трудящимися Латвии. Впоследствии эти связи расширятся.

В Ленинском музее 14-й средней школы ребята собирали материалы на тему: "Ленин и революционное движение в Латвии", "Ленин и красные латышские стрелки" и т.д.

Такие темы, как "В.И.Ленин в искусстве и литературе народов мира", "В.И.Ленин - друг пролетариата всех стран" и другие непосредственно связывали эту работу с интернациональным воспитанием.

Хорошо изученный и понятый образ В.И.Ленина, его биография, которая является примером верности идеям пролетарского интернационализма и дружбы народов, имеет большое значение в формировании характера подрастающих ленинцев.

Однако во многих школах учителя и пионерские работники недостаточно умело использовали образ В.И.Ленина для воспитания у школьной молодежи интернациональных чувств. ЦК ЛКСМ Латвии призывал школьных работников обращаться к трудам Н.К.Крупской, учиться у первого советского педагога-марксиста умелой передаче новому поколению

заветов Ильича и его живого образа, причем не возвышенно-абстрактного и не прилежно-приглаженного в мелочах, а жизненного, человеческого образа борца, революционера, основоположника первого в мире многонационального государства трудящихся.

"В.И. Ленин был интернационалист, он не мог не быть интернационалистом"¹, - говорила Н.К. Крупская в своем докладе на Международной пионерской конференции в 1929 году.

Как в этом докладе, так и в других выступлениях и статьях Н.К. Крупская сумела показать, почему именно и как формировались интернациональные взгляды В.И. Ленина, приводила конкретные факты из его жизни.

"И вот Ленин, живя на Волге, наблюдал детей других народностей - маленьких татар, маленьких евреев - и видел, в каком угнетенном состоянии они находились. В нем зарождалось чувство желания помочь им, возмущение этим угнетением".²

О детстве и юности В.И. Ленина ярко рассказывают воспоминания Крупской и других современников, а также целый ряд произведений художественной литературы и кинематографии. Например, в фильме "Сердце матери" хорошо показан Володя - учитель, друг татарских и русских детей, жаждущих знаний, пытливых, но обреченных на тяжелый труд и голод из-за бедности родителей и национальной политики царской России.

Н.К. Крупская была против того, чтобы подрастающему поколению, пионерам и школьникам преподносили образ Ленина в виде ультраприлежного пай-мальчика и в дидактических целях говорили: "Володя ел кашу, ешь и ты. Съедай всю порцию", "Ленин был аккуратным - будь и ты, Ленин не

¹ Н.К. Крупская. Педагогические сочинения. Москва, 1959 г., т. 5, стр. 321.

² Там же, стр. 322.

шалил, Ленин примерно учился" и т.д.

Н.К.Крупская указала на то, что если воспитание на образе В.И.Ленина пойдет в такой плоскости, мы получим обратный результат. Детям нельзя повседневные элементарные требования преподносить как заветы Ленина. Надо равняться на Ленина в главном — быть стойким, непримиримым борцом за создание самого гуманного общества на земле — коммунистического. Нельзя знакомить ребят только с детством Владимира Ильича; необходимо наглядно показать, каким образом складывался Владимир Ильич как революционер, борец за освобождение трудящихся всех наций и народностей от ига капитала.

Надежда Константиновна Крупская рассказывает о том, как в отдаленном городке Симбирске, где почти не было пролетариата, не говоря уже о сильном рабочем движении, молодой Владимир Ильич выбирает себе путь революционной борьбы, руководствуясь прочитанными им трудами Маркса, Энгельса и изучая опыт классовой борьбы трудящихся зарубежных стран.

"Когда Ленин складывался в сознательного революционера, у нас в стране не было еще рабочего движения. И вот, товарищи, если бы Ленин не учился у рабочего движения других стран, у великих теоретиков рабочего класса Маркса и Энгельса, он никогда не стал бы тем, чем он стал".¹

Мы часто говорим о В.И.Ленине — "вождь, руководитель международного пролетариата, коммунистического движения и т.д." и не всегда учитываем, что для ребят эти слова могут звучать несколько абстрактно, если не будут связаны с представлениями о конкретной деятельности, жизненными эпизодами Ильича.

¹ Крупская Н.К., Педагогические сочинения, т.5, Москва, 1959, стр. 321.

В этом отношении работа школьных музеев и залов В.И.Ленина имела недостатки. Во многих школах работа Ленинских музеев сводилась в основном к созданию экспозиции о В.И.Ленине, забывая о самом главном - живом, повседневном использовании материалов музея в интернациональном воспитании ребят на образе В.И.Ленина, как великого вождя мирового пролетариата.

Подводя итог краткого обзора деятельности комсомола республики по интернациональному воспитанию подрастающего поколения, необходимо отметить, что в период с 1964 по 1967 годы в пионерских и комсомольских организациях школ основными формами интернационального воспитания учащихся стали клубы интернациональной дружбы, школьные ленинские музеи и краеведение. Вся многогранная деятельность интернационального воспитания проводилась в подчинении этим направлениям. В школах республики были заложены основы единой системы интернационального воспитания учащихся.

В 1967 году в районах республики, в г.Риге комсомолом были проведены научно-практические конференции по вопросам интернационального воспитания молодежи. В них значительное место уделялось анализу вопросов интернационального воспитания учащихся, учитывая требования Постановления II Пленума ЦК ВЛКСМ "О дальнейшем улучшении деятельности ВЛКСМ по руководству Всесоюзной пионерской организацией имени В.И.Ленина".¹

В Риге состоялась также межреспубликанская теоретическая конференция, посвященная вопросам интернационального воспитания.

На конференциях положительно отмечалось создание в школах основ системы интернациональной работы, отбор для дальнейшей деятельности наиболее результативных форм ин-

¹ Сборник постановлений ЦК ВЛКСМ (январь-декабрь 1968г.) Москва, 1968, стр. 6-9.

тернационального воспитания школьников. Конференции вскрыли ряд недостатков.

Отмечалось отсутствие во многих школах дифференцированного подхода к интернациональному воспитанию учащихся разных возрастов. Критиковалось недостаточное сочетание в воспитании 3 аспектов интернационализма: интернационализма как мировоззрения, интернационализма как социального чувства и настроения, интернационализма как повседневной нормы поведения.

Указывалось на необходимость уделить особое внимание обеспечению учащихся необходимыми теоретическими знаниями по вопросам интернационализма, ибо комсомольским организациям на местах было свойственно, в основном, заниматься практической стороной или мероприятиями интернационального воспитания.

Ставилась задача более продуманной и острой контрпропаганды против пропаганды антикоммунизма в национальном вопросе, проникающей к нам из империалистических стран и др.

ЦК ЛКСМ Латвии определил следующие направления интернациональной работы:

- 1) Изучение и пропаганда интернационального характера истории комсомола ;
- 2) Дальнейшее распространение наиболее эффективных популярных форм интернационального воспитания и углубление их содержания ;
- 3) Сочетание интернациональной и патриотической работы ;
- 4) Изучение и знание современных национальных процессов ;
- 5) Расширение внутренних и внешних интернациональных связей ;
- 6) Усиление пропаганды дружбы народов .

Опыт интернационального воспитания учащихся республики с 1964 по 1967 годы способствовал дальнейшему теоретическому обоснованию и углублению системы интернациональной работы в школах.

S A T U R ņ

С О Д Е Р Ж А Н И Е

1. A. Henriņš. Latvijas komjaunatne 1919. gada otrajā pusē 3. lpp.
- ✓ 2. A. Beika. KKJS Sibīrijas Latviešu sekciju darbība jaunatnes komunistiskajā audzināšanā (1918. - 1922.) 40. lpp.
3. Д. Буш. Комсомол Латвии - помощник Коммунистической партии в советском тылу (1941 - 1945 гг.) 67. lpp.
- ✓ 4. V. Elstīna. Latvijas IKJS piedalīšanās republikas lauksaimniecības atjaunošanā un sociālistiskajā pārveidošanā (1945. - 1950.)... 95. lpp.
- ✓ 5. В. М. Сальников. Славная страница трудовой летописи комсомола Латвии (1954 - 1958 гг.) 118. lpp.
- ✓ 6. J. Druviņš. Latvijas Ļeņina Komunistiskā Jaunatnes Savienība - aktīvs Komunistiskās partijas palīgs republikas rūpniecības attīstīšanā un pilnveidošanā septiņgadā (1959. - 1965.)..... 134. lpp.
- ✓ 7. С. Р. Холцмане. Комсомол - помощник партии в интернациональном воспитании подросткающего поколения (на материалах Латв. ССР, 1964 - 1967 гг.) 163. lpp.

Сборник научных статей аспирантов
ИЗ ИСТОРИИ ЛКСМ ЛАТВИИ
(на латышском и русском языках)

Редактор З.Кимене
Технический редактор Я.Друвиныш
Корректор А.Литвиненко

Редакционно-издательский отдел ЛГУ им. Петра Стучки
Рига 1972

Подписано к печати 23.02.1972 г. ЯТ 01070. Зак. № 123.
Ф/б 60x84/16. Писчая №1. Физ.п.л.12,3. Уч.-и.л.9,2.
Тираж 550 экз. Цена 58 коп.

Отпечатано на ротапринтере, Рига-50, ул.Вейденбаума,5.
Латвийский государственный университет им. П.Стучки

378684

*M.
P.M.P.*

ЦЕНА 58 КОП.

44 / 1278

LATVIJAS UNIVERSITĀTES BIBLIOTĒKA

0508044826